

HANSAS KRISTIANAS ANDERSENAS

LAUKINĖS GULBĖS

HANSAS KRISTIANAS
ANDERSENAS

LAUKINĖS GULBĖS

VERTĖ
JUOZAS BALČIKONIS

ILIUSTRAVO
IRENA ŽVILIUVIENĖ

VILNIUS 1984

84.4Dan
An22

ANTRAS LEIDIMAS

A $\frac{4803020000—316}{M852(08)—84}$ 291—83

© Iliustracijos, leidykla „Vaga", 1984

SRAIGĖ IR RADASTAS

Aplink sodą ėjo lazdynų žalitvorė; už jos traukėsi laukai ir pievos, kur buvo ganomos karvės ir avys. Vidury sodo žydėjo radastų krūmas; po juo lindėjo sraigė. Ji daug vidaus turinio turėjo — ji save pačią turėjo.

— Palaukit, ateis ir mano laikas! — tarė ji.— Aš duosiu pasauliui svarbesnių daiktų negu tie radastai, riešutai arba pienas, kuriuos duoda erškėčiai, lazdynai ir karvės su avimis!

— O, aš daug ko laukiu iš tavęs! — sako radastų krūmas.— Ar negalėčiau žinoti, kuomet gi tas bus?

— Palauk, neskubėk! — atsakė sraigė.— Tik jūs be reikalo taip skubate! Skubos darbą velnias renka!

Kitus metus sraigė gulėjo beveik toj pačioj vietoj, saulėje, po radasto krūmu, vėl pilnu pumpurų; pumpurai kėtėsi, žydėjo gražiais radastais, o krūmas leido vis naujus ir naujus pumpurus.

Sraigė pusiau išlindo iš kaušelio, pastatė ragelius ir vėl juos suglaudė.

— Viskas kaip buvę! Nei kiek neatsimainė! Radastų krūmas tebežydi kaip žydėjęs; nei per plauką nenužengęs tolyn!

Praėjo vasara, atėjo ruduo, radastų krūmas žydėjo ir kvepėjo, ligi sniegas ėmė snigti. Radosi drėgna, šalta, radastas palinko į žemę, sraigė nušliaužė ir įlindo į samanas, po sausais lapais.

Vėl atėjo pavasaris, vėl pražydo radastas, ir išlindo sraigė.

— Tu jau senas dabar! — tarė ji radastui.— Metas jau ilsėtis! Tu davei pasauliui visa, ką galėjai duoti; ar daug — jau kitas klausimas, to svarstyti nėr man laiko. O kad tu visai nieko nesi padaręs savo vidaus ūgiui — tai man ir dabar aišku! Šiaip iš tavęs būtų kas kita išėję. Ką pasakysi sau pasiteisinti? Tu veikiai juk stagaru pavirsi! Ar supranti bent, ką aš sakau?

— Tu mane gąsdini! — tarė radastas.— Aš to niekuomet nesu galvojęs!

— Taip, taip, tu, matyti, maža esi varginęs save tais galvojimais! O ar buvo tau atėjęs kuomet šitas klausimas, ar esi bent kartą aiškinęsis sau, kodėl, tikrai sakant, tu žydi ir kaip tat yra, kodėl šiaip, kodėl ne kitaip?

— Ne! — atsakė radastas.— Aš gyvenau, gyvendamas džiaugiausi ir džiaugdamasis žydėjau — kitaip daryti negalėjau! Saulė taip kaitino, oras taip mane gaivino, aš gėriau skaidrią rasą ir sodrų lietų; aš kvėpavau, aš gyvenau! Aš traukiau gyvybės sultis iš žemės, ėmiau peną iš oro, gyvenau kaip tinkamas, džiaugiausi laime ir žydėjau — tas ir buvo mano gyvenimas, mano laimė. Kitaip aš negalėjau!

— Taip, gražiai tu gyvenai ir vargo nematei, ką čia besakysi! — tarė sraigė.

— Žinoma! Juk tiek daug buvo man duota! — atsakė radastas.— Bet tau duota dar daugiau! Tu esi tokia galvota, taip viskuo apdovanota... Tu turi nustebinti pasaulį!

— Kurių balų aš čia galvosiu! — sako sraigė.— Aš jūsų pasaulio nei žinoti nenoriu! Kas jis man? Man gana rūpintis savim!

— Taip, bet man rodosi, kad mes visi turim atiduoti pasauliui tą, kas yra mūsų geriausia!.. Aš galėjau duoti pasauliui tiktai radastų!.. Bet tu? Tau duota taip daug! O ką tu davei pasauliui? Ką tu jam duosi?

— Ką aš daviau? Ką duosiu?! Spjaunu aš į jį! Sakyk, ko jis vertas, tas tavo pasaulis? Man visai jis nerūpi. Duok jam radastų — iš tavęs daugiau juk nieko nesulauksi! O lazdynai tegu duoda jam riešutus, karvės ir avys — pieną, jų yra savo pasaulis! Mano pasaulis — aš pati! Aš užsidarysiu savo namely — ir galas! Pasaulis man nerūpi!

Ir sraigė įsitraukė į savo kaušelį ir užsidarė.

— Kaip graudu! — tarė radastas.— Ir aš norėčiau užsidaryti, bet negaliu; visos mano galvbės veržte veržiasi oran, ir turiu žydėti! Mano žiedai krinta, jų lapelius vėjai nešioja! Bet mačiau, kaip vieną lapelį įsidėjo motina į maldų knygą, kitą prisiglaudė prie krūtinės skaisti graži mergelė, trečią pabučiavo šypsančios vaiko lūpos!.. Ir aš buvau toks laimingas! Tai tokie mano atsiminimai, tai toks mano gyvenimas!

Žydėjo ir kvepėjo radastų krūmas, pilnas nekalto džiaugsmo ir laimės, o sraigė įkniubusi snapsojo savo namely — pasaulis jai nerūpėjo.

Slinko metai po metų.

Sraigė virto žeme žemėje, radastas virto žeme žemėje; atsiminimų radastas išblėso maldų knygoje... Bet sode žydėjo nauji radastai, po jais šliaužiojo naujos sraigės; jos taip pat lindo į savo namelius ir spjaudėsi — pasaulis joms nerūpėjo!

Ar nenorit, kad tą istoriją dar kartą nuo pradžios apsakyčiau? Juk ji nesimaino!

KIAULIAGANIS

Gyveno kartą toks neturtingas kunigaikštis. Jo kunigaikštystė buvo labai maža, bet vis dėlto galėjo išmaitinti jam pačią, ir jis sugalvojo vesti.

Buvo tikrai nepaprastas daiktas, kad jis išdrįso paklausti imperatoriaus dukters: „Ar eisi už manęs?" Jis turėjo garbingą vardą ir žinojo, kad šimtai karalių dukterų būtų mielai sutikę tekėti už jo. O ką jam atsakė ta imperatoriaus duktė? Paklausykim, kaip ten buvo.

Ant kunigaikščio tėvo kapo augo neregėtos gražybės rožių krūmas. Žydėjo jis tik sykį per penkerius metus ir krovė tik vieną vienintelį žiedą. Bet ta rožė labai gardžiai kvepėjo, uostydamas turėjai pamiršti visus šios žemės vargus ir rūpesčius. Tas kunigaikštis turėjo dar lakštingalą, o kai ji giedodavo, rodėsi, kad jos gerklėj sudėtos visos dangaus melodijos. Tą rožę ir lakštingalą turėjo gauti princesė, todėl rožė ir lakštingala buvo sudėtos į sidabrines dėžutes ir nusiųstos princesei.

Imperatorius liepė nunešti siuntinį į didžiąją salę, kur princesė su rūmų damomis žaidė „svečius"— kito darbo ji neturėjo. Pamačiusi dėžutes su dovanomis, iš džiaugsmo ji suplojo delnais.

— Kad čia būtų maža katytė! — sušuko ji, paėmusi vieną dėžutę.

Bet toj dėžėj buvo rožių krūmas su gražiu žiedu.

— Kaip dailiai padaryta! — stebėjosi visos rūmų damos.

— Daugiau kaip dailiai,— atsiliepė imperatorius,— tiesiog gražiai!

Bet princesė pauostė rožę ir tik nepravirko.

— Fe! — tarė ji.— Ji ne dirbtinė, o tikra!

— Fe! — atkartojo visos rūmų damos.— Tikra!

— Palaukit, nesikarščiuokit, pažiūrėkim, kas yra kitoj dėžutėj,— tarė imperatorius.

Iš dėžutės pasirodė lakštingala ir ėmė taip gražiai giedoti, jog niekas nedrįso ką prikišti.

— *Superbe! Charmant!* [1]— gyrė rūmų damos. Jos kalbėjo visos prancūziškai, viena prasčiau už kitą.

— Kaip šitas paukštelis man primena mirusios karalienės tabokinę su muzika! — pasakė vienas senas kiemiškis.— Toks pat tonas, toks pat ir atlikimas!

— Tiesa! — tarė imperatorius ir pravirko kaip vaikas.

— Tikiuosi, kad tas paukštis nėra gyvas,— pasakė princesė.

— Gyvių gyviausias! — atsakė pasiuntiniai, atnešę tas dovanas.

— Tai tegu skrenda, kur nori! — tarė princesė ir liepė kunigaikščio neleisti pro duris.

Bet jis nenustojo vilties, išsitepė veidą tamsiais dažais, užsismaukė kepurę ant akių ir pasibeldė į duris.

— Labą dieną, imperatoriau! — tarė jis.— Ar negaučiau kokio darbo čia prie rūmų?

— Daug kas čia dabar ieško darbo, visiems negali ištekti,— atsakė imperatorius.— Beje, man reikalingas toks, kur ganytų kiaules, turiu aš jų baisiai daug.

Tokiu būdu kunigaikštis tapo imperatoriaus kiauliaganiu. Gyventi gavo jis mažutį kambariūkštį prie kiaulių migio. Visą dieną jis ten dirbo šneipštė ir lig vakaro padarė tokį gražų puodą su skambaliukais aplink. Puodui verdant, skambaliukai skambino seną gražią dainelę:

---

[1] Puiku! Gražu! *(Pranc.)*

Augustinai, kas tik buvo,
Viskas dingo, viskas žuvo!

Bet didžiausia gudrybė buvo ta, kad, laikant pirštą ant garo, einančio iš to puodo, galima buvo tuojau sužinoti, kas kokius valgius verda visame mieste. Juk tai buvo nepalyginti geresnis daiktas kaip tikroji rožė!

Princesė išėjo pasivaikščioti su visomis rūmų damomis ir išgirdo skambalėlių melodiją. Išgirdusi labai apsidžiaugė — ji pati mokėjo su fortepijonu paskambinti tą dainelę „Augustinai, kas tik buvo", ir tai su vienu pirštu.

— Oi, ir aš tai moku! — tarė princesė.— Turi būti mokytas kiauliaganis! Eikit kas iš jūsų ir paklauskit, už kiek atiduotų tą prietaisą!

Viena rūmų dama turėjo eiti, bet eidama įsimovė kojas į medines klumpes.

— Kiek nori už tą puodą? — paklausė ji.

— Dešimtį princesės pabučiavimų! — atsakė kiauliaganis.

— Dieve saugok! — sušuko rūmų dama.

— Pigiau nebus! — griežtai pasakė kiauliaganis.

— Ką jis pasakė? — paklausė princesė.

— To negaliu atkartoti! — atsiliepė rūmų dama.— Baisus daiktas!

— Tai pakuždėk man į ausį!

Ir ji pakuždėjo.

— Koks nepraustaburnis! — pasipiktino princesė ir buvo beeinanti tolyn, tik skambaliukai vėl gražiai suskambėjo:

Augutinai, kas tik buvo,
Viskas dingo, viskas žuvo!

— Palauk! — tarė princesė.— Eik ir paklausk, ar jis nesutiks atiduoti už dešimtį pabučiavimų rūmų damų?

— Ne, dėkui! — atkirto kiauliaganis.— Dešimtį pabučiavimų princesės, kitaip nebus puodo!

— Koks užsispyrėlis! — sakė princesė.— Nieko nepadarysi! Tik jūs apstokit mane, kad niekas nematytų.

Rūmų damos apstojo princesę iš visų pusių su savo plačiais sijonais, kiauliaganis gavo dešimtį pabučiavimų, o princesė puodą.

Koks buvo džiaugsmas! Visą vakarą ir visą kitą dieną puodas turėjo kunkuliuoti, visame mieste nebuvo nei vienos virtuvės nuo rūmų šambeliono lig menkiausio kurpiaus, kad princesė nežinotų, kokie valgiai buvo verdami.

Rūmų damos šoko ir plojo delnais.

— Žinom, kas šiandien verda saldžią sriubą, o kas košę! Žinom, kas valgys sklindžius, o kas kotletus! Kaip įdomu!

— Baisiai įdomu! — patvirtino vyriausia rūmininkė.

— Taip, bet laikykit prikandusios liežuvius, atsiminkite, kad esu imperatoriaus duktė!

— Suprantamas daiktas! — atsakė visos.

Kiauliaganis, vadinas, kunigaikštis (bet niekas nežinojo, kad jis nėra tikras kiauliaganis), laiko negaišo ir padirbo tokią tarškynę, jog sukama ji griežė gražiausius valsus, polkas ir visus kitus šokius, išrastus nuo pasaulio pradžios.

— Tai *superbe!* — tarė pro šalį eidama princesė.— Niekados nesu girdėjusi panašaus gražumo! Eik ir paklausk, kiek jis norėtų už tą instrumentą, bet daugiau aš jo nebebučiuosiu!

— Nori šimto pabučiavimų! — atsakė rūmų dama, grįžusi nuo kiauliaganio.

— Gal pasiuto! — sušuko princesė ir nuėjo tolyn. Bet paėjusi kiek kelio sustojo.— Reikia remti meną,— tarė ji.— Juk esu imperatoriaus duktė! Pasakyk, kad gaus dešimtį pabučiavimų, o kitus iš rūmų damų!

— Bet mes nelabai norėtumėm! — priešinosi rūmų damos.

— Tuščia kalba! — pasakė princesė.— Jei aš jį bučiavau, tai ir jūs turite pasiaukoti! Nepamirškite, kad aš jus peniu ir moku algą!

Ir rūmų dama gavo vėl eiti pas kiauliaganį.

— Šimtas pabučiavi ų princesės! — atrėžė jis.— Jei ne, neregės tarškynės!

— Stokit aplink! — paliepė princesė. Ir visos rūmų damos apstojo ją, o kiauliaganis ėmė bučiuoti.

— Koks ten susigrūdimas prie to kiaulių migio? — tarė imperatorius, išėjęs į balkoną. Jis pasitrynė akis ir užsidėjo akinius.— Tai rūmų damos, eisiu žemyn pažiūrėti, ką ten jos veikia.

Jis giliai įsispyrė į jau gerokai numintas šlepetes ir paskuboms nušlepsėjo per kiemą.

Tylėdamas jis prislinko prie būrio rūmų damų, o tos beskaitydamos pabučiavimus nei justi nejuto jo ateinant; jos tik žiūrėjo, kad kiauliaganis negautų jų nei per daug, nei per maža. Imperatorius pasistiebęs pažvelgė.

— Gi čia kas? — sušuko jis, pamatęs dukterį bučiuojantis su kiauliaganiu, ir, nusimovęs vieną šlepetę, kad gi paukštelės jai per galvą tuo metu, kada kiauliaganis ją bučiavo aštuoniasdešimt šeštą kartą.

— Šalin nuo manęs! — suriko įtūžęs imperatorius. Ir abudu, princesė ir kiauliaganis, buvo ištremti iš jo viešpatystės.

Princesė ėmė verkti, o kiauliaganis juokavo, ir lietus smarkiai lijo.

— Oi, aš nelaiminga! — raudojo princesė.— Kodėl netekėjau už gražaus kunigaikščio? Oi, kokia aš nelaiminga!

Kiauliaganis pasislėpė už medžio, nusiplovė nuo veido tamsius dažus, nusimetė skarmalus, apsivilko puikiais savo drabužiais ir atėjęs pasirodė toks gražus, jog princesė iš nustebimo ir pagarbos nusilenkė prieš jį.

— Dabar aš tave niekinu! — tarė jis.— Tu nenorėjai tekėti už tikro kunigaikščio; nemokėjai suprasti rožės ir lakštingalos svarbos, o bučiavai kiauliaganį už menkus žaisliukus. Kaip pasiklosi, taip išmiegosi!

Paskui sugrįžo į savo kunigaikštystę ir užtrenkė duris prieš pat jos nosį.

Dabar ji stovėjo lauke ir dejavo:

Augustinai, kas tik buvo,
Viskas dingo, viskas žuvo!

JONAS KVAILYS

Naujai atpasakota sena istorija

Buvo kartą kaime sena sodyba, o toje sodyboje gyveno senas bajoras. Jis turėjo du išmintingus sūnus — tokius išmintingus, jog vis tiek jiems išminties būtų užtekę, nors jie perpus būtų buvę kvailesni. Abu rengėsi pirštis karaliaus dukteriai, ir čia nebuvo ko stebėtis, nes visiems buvo paskelbta, kad ji tekės už to, kur pasirodys visų išmintingiausias.

Broliai rengėsi aštuonias dienas. Ilgiau rengtis neleido paskirtas piršlybų laikas, bet užteko ir tiek — jie buvo labai mokyti ir gudrūs vyrai. Vienas atmintinai mokėjo visą lotynišką žodyną ir galėjo atpasakoti, kas buvo parašyta vietos laikraštyje per trejus metus, nuo pradžios iki galo ir atvirkščiai. Kitas puikiausiai žinojo visus cechų įstatymus ir galėjo visados pasakyti, kaip, kada ir kur turi elgtis meistras; be to, jis mokėjo gražiai siuvinėti petnešas, turėjo miklius pirštus ir gerą skonį. Ir vienas, ir kitas tvirtino: „Karalaitę gausiu aš!"

Tėvas padovanojo jiems po gerą žirgą: tam, kur atmintinai mokėjo žodyną ir laikraščius — žirgą juodą kaip sabalą, o tam, kur žinojo cechų įstatymus ir mokėjo siuvinėti — žirgą baltą kaip putą. Broliai lūpas išsitepė žuvių taukais, kad lengviau būtų kalbėti. Susirinko į kiemą visi tarnai žiūrėti, kaip jie sėdasi ant arklių. Atėjo ir trečias brolis. Vadinas, buvo trys broliai, tik trečias nebuvo laikomas broliu — jis buvo ne toks mokytas kaip vyresnieji, todėl jį ir vadino Jonu kvailiu.

— Kur jūs? Prieš ką taip išsipustėte? — paklausė jis.

— Pas karalių jojame, karaliaus dukteriai pirštis. Ar tu negirdėjai, kad apie tai skambina po visą kraštą?

Ir jie viską papasakojo.

— Matai kaip! — stebėjosi Jonas kvailys.— Ir aš kartu josiu.

Broliai tik pasijuokė iš jo ir nudūmė.

— Tėve, duok man arklį! — tarė kvailys.— Labai noriu karalaitės! Eis už manęs — gerai; neis — aš pats ją paimsiu!

— Nekalbėk niekų,— subarė tėvas.— Arklio negausi! Ar tavo nosiai ta karalaitė? Tavo broliai — kas kita, jie gudrūs!

— Jeigu neduodi man arklio,— pasakė Jonas kvailys,— aš pasibalnosiu ožį ir joju. Ožys mano, kas gali uždrausti!

Ir štai Jonas apsižergė ožį, spustelėjo kulnais į šonus ir pasileido vieškeliu. Lėkė kaip viesulas!

— Štai ir joju! — džiaugėsi kvailys ir užtraukė smagią dainelę.

Broliai neskubėdami jojo ristele priekyje ir tylėjo: jie norėjo gerai apgalvoti, kaip pasveikins ir ką kalbės su karalaite.

— Ei! — suriko jiems Jonas.— Štai ir aš joju! Žiūrėkit, ką radau ant kelio! — Ir jis parodė broliams negyvą varną.

— O tu, kvaily! — atsiliepė jie.— Ką gi veiksi su ja?

— Aš ją karalaitei padovanosiu.

— Gerai, padovanok! — jie nusijuokė ir nujojo toliau.

— Ei! — vėl riktelėjo Jonas.— Žiūrėkite, dabar ką radau! Ne kiekvieną dieną tokį daiktą gali rasti!

Broliai vėl atsigręžė pažiūrėti.

— Tai kvailys! — pasakė jie.— Sena medinė klumpė ir dar su nuskeltu priešakiu! Gal ir ją padovanosi karalaitei?

— Padovanosiu! — atsakė Jonas.

Broliai vėl pasijuokė ir nujojo toliau.

— Ei! Klausykit! — vėl šūktelėjo Jonas.— Kuo tolyn, tuo geryn! Tokio daikto ir nesugalvosi!

— Dar ką radai? — paklausė broliai.

— E, ne! — atsakė Jonas.— Nesakysiu! O karaliaus duktė kaip apsidžiaugs!

— Oi! — nusispjovė broliai.— Juk tai purvas, išmestas iš griovio!

— Tikra tiesa! — patvirtino Jonas.— Geriausias purvas, toks minkštutis ir kaip jis limpa prie pirštų! — Ir jis prisidrėbė pilną kišenę purvo.

Broliai pasileido šuoliais ir atjojo valanda anksčiau už Joną. Prie miesto vartų susirinko didelė daugybė jaunų vyrų. Ten juos surašė visus ir sustatė eilėmis po šešis taip arti prie viens kito, kad jie ir rankų negalėjo pajudinti. Tai gudriai buvo

sugalvota, šiaip galėjo pradėti tarpusavy peštis — juk kiekvienas norėjo būti pirmutinis.

Kiti šalies gyventojai grūdosi aplink pilį ir žiūrėjo pro langus, norėdami pamatyti, kaip karalaitė sutinka jaunikaičius. Reikia pasakyti, kad, vos tik kuris iš jų įžengs į salę, tuoj visa jo gudrybė ir dingsta.

— Netinka! — skelbė karaliaus duktė.— Šalin!

Dabar įėjo vienas iš trijų brolių — tas, kur mokėjo atmintinai žodyną. Bet jis, belaukdamas eilės, viską buvo jau užmiršęs. Einant grindys girgždėjo, lubos buvo iš veidrodžių, ir jis galėjo save matyti aukštyn kojomis. Prie kiekvieno lango stovėjo trys raštininkai ir savivaldybės tarėjas, jie užrašinėjo visus čia pasakytus žodžius, kad juos galėtų įdėti į laikraštį. Toks laikraštis buvo pardavinėjamas prie kampo už du šilingus. O kambaryje dar kūrenosi krosnis. Ji degė labai kaitriai, jos šonai buvo raudoni kaip žarija.

— Koks karštumas! — prašneko pagaliau jaunikaitis.

— Šiandieną tėvas viščiukus kepa, tai ir karšta! — atsiliepė karaliaus duktė.

— E-e! — pralemeno jaunikaitis.

Jis nesitikėjo, kad jų kalba bus tokia. Niekaip nemokėjo pratarti nei vieno žodelio, nors ir labai norėjo sugalvoti ką nors linksmesnio.

— E-e! — pakartojo jis.

— Netinka! — pasakė karalaitė.— Šalin!

Ir jam reikėjo išeiti. Tada ėjo antrasis brolis.

— O, kaip čia karšta! — pasakė jis.

— Mes viščiukus kepam! — paaiškino karaliaus duktė.

— Ką? E-e! Ką? — paklausė jis.

Ir visi raštininkai užrašė: „Ką? E-e! Ką?"

— Netinka,— pasakė karalaitė.— Šalin!

Paskui buvo Jono kvailio eilė. Tas į vidų įbrazdėjo raitas ant ožio.

— Koks pasiutęs karštumas! — susiraukė jis.

— Tai aš viščiukus kepu! — pasakė karaliaus duktė.

— Kaip gerai! — tarė kvailys.— Gal ir aš pasičirškinsiu savo varną?

— Žinoma! — atsakė karalaitė.— O kaip tu ją kepsi? Nėra nei keptuvės, nei puodo.

— Aš turiu! — atšovė Jonas, išsitraukė seną klumpę ir padėjo ant jos varną.

— Tos varnos pietums užteks! — pasakė karalaitė.— O padažą iš kur imsi?

— Ogi mano kišenėje yra! — atsakė Jonas.— Turiu per akis! — Ir jis pakabino gerą gniužulą purvo iš kišenės.

— Tas man tai patinka! — džiaugsmingai tarė karaliaus duktė.— Visada tu rasi atsakymą. Tau žodžio pirkti nereikia, ir aš už tavęs tekėsiu. Tik žinok, kiekvieną mūsų pasakytą žodį užrašo, o kitą dieną jis jau atsiduria laikraštyje. Matai, prie kiekvieno lango stovi trys raštininkai ir dar vienas senas tarėjas, o tas visų pavojingiausias, jis nieko nesupranta.

Taip ji pasakė, norėdama pagąsdinti Joną, o raštininkai ėmė juoktis ir aptaškė grindis rašalu.

— Štai kur puikūs vyrai! — sušuko Jonas kvailys.— Gerai, tam tarėjui duosiu didžiausią porciją!

Sulig tais žodžiais jis išvertė kišenę ir tarėjui veidą išmurzino su purvu.

— Puiku! — pagyrė karalaitė.— Taip ir aš nebūčiau sugalvojusi. Bet nieko, dar išmoksiu.

Taip Jonas kvailys tapo karaliumi — gavo pačią ir karūną ir atsisėdo į sostą. Tą sužinojome iš laikraščio, leidžiamo ano tarėjo, tik labai pasitikėti jo laikraščiu būtų gal per drąsu.

PIEMENĖLĖ IR KAMINKRĖTYS

Kartą prie didelio veidrodžio ant staliuko stovėjo piemenėlė ir kaminkrėtys. Piemenėlė buvo labai daili: jos skrybėlaitė ir kurpelės buvo paauksuotos, prie krūtinės turėjo prisisegusi raudoną rožę, rankoj laikė ilgą lazdą. Kaminkrėtys irgi buvo gražus, nors visas juodas kaip anglis, tik veidas baltas.

Jie abudu buvo iš trapaus porceliano, stovėjo arti viens kito, gerai išsipažino ir susižadėjo.

Čia pat sėdėjo senas kinas, tris kartus didesnis už juos ir mokėjęs linguoti galvą. Jis buvo taip pat iš porceliano, todėl tvirtino, kad piemenėlę esanti jo anūkė, nors tos giminystės išrodyti negalėjo.

Prieš veidrodį stovėjo sena, labai sena indauja su išpjaustytais visokiais pagražinimais: rožės, tulpės, briedžio galvos su ragais — tik viskas nuo senumo pajuodiję. Per vidurį buvo išrėžtas visas žmogus, bet toks keistas, jog niekas be juoko negalėjo į jį žiūrėti. Jis turėjo ožio kojas, galvą su rageliais ir ilgą barzdą. Vaikų jis buvo pramintas „generolas Ožiakojis" Jis visą laiką vypsojo, akis įspyręs į piemenėlę, o ta nei pažvelgti į jį nenorėjo. Bet vieną gražią dieną jis paprašė iš kino jos rankos. Tas tik linktelėjo galvą, tuo reikšdamas savo sutikimą.

— Puikų gausi vyrą! — tarė kinas.— Nepamiršk, kad jis iš raudonojo medžio! O kokia garbė vadintis generoliene Ožiakojiene! Aš mažiausio abejojimo neturiu, kad indaujos stalinės pilnos sidabro, ir nieko nesakau, kas gali būti jos vogtuvuose!

— Aš nesutinku! — sušuko piemenėlė.— Aš nenoriu kraustytis į tą juodą indaują! Jis jau ten turi uždaręs gal vienuolika porceliano pačių!

— Tai gerai, tu būsi dvylikta! — pasakė kinas.— Dar šią naktį, kai baldai pradės braškėti, jūs atšoksite vestuves!

Taip nusprendęs, kinas palingavo galvą ir užmigo.

Vargšė piemenėlė pažvelgė į kaminkrėtį ir pradėjo verkti.

— Klausyk,— tarė ji jam,— ar negalėtumėm kur toli pabėgti ir išsigelbėti?

— Mano brangioji, aš padarysiu viską, kaip tu liepsi! — atsakė kaminkrėtys.— Bėgam tuojau! Iš mano darbo pragyvensim abudu.

— Norėčiau, kad mes jau būtumėm pabėgę! — karščiavosi ji.— Nenurimsiu, kol mes nebūsime toli nuo čia! Tiktai kur ir kaip bėgti?

— Nebijok, nėra lengvesnio daikto! — ramino ją kaminkrėtys.

Jis jai liepė pirma leistis staliuko kojų išraitymais, paskui pastatė ties ja savo kopėtėles, ir bematant abudu buvo žemėj.

Bet prie indaujos tuojau pasidarė didelis sujudimas. Briedžiai norėjo pašokę lėkti, o generolas Ožiakojis ėmė rėkti kinui:

— Aure jie bėga! Aure jie bėga!

Piemenėlė ir kaminkrėtys baisiai išsigando ir sulindo į dėžę, stovėjusią ties langu. Ten jie rado senovines suplyšusias kortas ir sustatytą lėlių teatrą. Teatro scena rodė, kaip pikti žmonės atskyrė mylinčią mergaitę nuo jos mylimo. Jų nelaimė pravirkdė piemenėlę — juk jos likimas buvo labai panašus!

— Ne, negaliu žiūrėti! — tarė ji.— Lipam greičiau iš čia!

Kai, išlipę iš dėžės, pažvelgė į staliuką, pamatė kiną atbudus nuo Ožiakojo riksmo ir labai linguojant galvą.

— Žiūrėk, kinas eina čia! — sušuko išsigandus piemenėlė.— Dabar mus pagaus!

— Nebijok! — tarė ją ramindamas kaminkrėtys, nors pats iš baimės drebėjo.— Pasislėpkim aure į aną kampe stovinčią vazą su rožėmis, ir jis mūsų neras!

— Ne, ne! — pasipriešino piemenėlė.— Girdėjau, kad vaza buvo su kinu kadaise susižadėjusi, todėl ji gali mus išduoti. Kito kelio išsigelbėti nėra, kaip tik pabėgti kur į tolimą kraštą!

— Bet ar tu nebijai ilgos kelionės vargų? — klausė jos kaminkrėtys.— Ar tu pagalvojai, kad iš tolimo krašto mes niekados šičia nebegrįšim?

— Aš viską apgalvojau! — atsakė piemenėlė.— Tik greičiau bėkim!

— Bėgti galima tik mano keliu,— sakė jai kaminkrėtys,— o mano kelias, kaip tu žinai, yra kaminas; jis labai tamsus ir baisiai siauras. Jo viršuj mūsų niekas jau nebepasieks, ir mes galėsime iš ten regėti visą pasaulį.

Prisiartinę jie pradarė dureles ir įžengė į krosnį.

— Koks čia tamsumas! — pasakė piemenėlė, bet narsiai sekė paskui kaminkrėtį. Jis netrukus jai parodė žvaigždę, matomą iš apačios ir švietusią jiems kelią lipti.

Kelias buvo tikrai nelengvas, ir kaminkrėtys turėjo nemaža padėti savo piemenėlei kopti į jų laimės vietą.

Galop jie prilipo kamino galą, tik jautėsi labai nuvargę. Viršum jų buvo dangus, pilnas žvaigždžių, o apačioj į visas puses ėjo miesto stogai ir stogai. Regėti buvo taip toli, taip toli, jog vargšei piemenėlei pradėjo suktis galva. Niekados ji nemanė, kad pasaulis gali būti toks platus. Ji prisiglaudė prie savo kaminkrėčio peties ir ėmė verkti.

— Koks platumas, koks platumas! — stebėjosi ji.— Mane baimė ima! Kam reikėjo mums bėgti nuo savo staliuko? Aš vėl norėčiau ant jo stovėti! Aš niekados nebūsiu laiminga, jei mes negrįšime atgal! Vesk mane žemyn, jei nors truputį mane myli!

Kaminkrėtys visaip ją atkalbinėjo nuo grįžimo, liepė prisiminti senį kiną, tą baidyklę generolą ir viską, nuo ko jie bėgo, kaip įmanydamas drąsino, bet nieko negalėjo padaryti. Apsikabinus ji verkė ir tiek prašė, jog tas pagaliau sutiko grįžti.

Kelionė atgal nebuvo malonesnė kaip į viršų, tik gal kiek greitesnė. Prislinkę prie krosnies durelių, jie sustojo ir pasiklausė. Buvo tylu ramu, ir jie drąsiai sušoko į vidų.

Bet ką jie išvydo?

Kinas gulėjo kniūpsčias ant grindų. Norėdamas juos vytis, jis šoko žemėn ir susikūlė. Jo galva buvo nudužus nuo kaklo ir pasiritusi toliau. Generolas Ožiakojis tebevypsojo senoj vietoj.

— Baisus daiktas! — sušuko raudodama piemenėlė.— Mano senelis užsimušė! Dėl mūsų kaltės jis taip žuvo!

— Neraudok, dar jį galima sutaisyti! — ėmė ją guosti kaminkrėtys.— Įkals jam per kaklą šakaliuką, užmaus ant jo galvą, ir vėl bus kaip naujas! Dar daug prisakys jis mums nemalonumų!

— Ar tikrai taip? — klausė kiek apsiraminusi piemenėlė.

Ir jie vėl užsikraustė ant staliuko ir sustojo savo senose vietose.

— Vadinas,— tarė kaminkrėtys,— kam gi mes tiek keliavom ir be reikalo vargom!

— O,— atsakė piemenėlė,— kad tik man senelis būtų sutaisytas!

Ir jis buvo sutaisytas, kaip sakė kaminkrėtys, tik nebegalėjo linguoti galvą: šakaliukas, perkištas nuo nugaros per kaklą, nedavė lankstytis.

Kai sutaisė, jį vėl patupdė šalia piemenėlės. Ir generolas Ožiakojis, neilgai laukęs, į jį prabilo:

— Nuo susikūlimo tau atsirado daug didybės! Tiesą sakant, nėra ko čia labai pūstis! Bet tai mažmožis, geriau sakyk, ar sutinki atiduoti man savo anūkės ranką?

Piemenėlė ir kaminkrėtys abudu pažvelgė į kiną, drebėdami, kad tik jis sutikdamas nelinktelėtų galvos. Bet jis nebegalėjo jos palenkti dėl įstatyto per kaklą šakaliuko ir duoti sutikimo ženklą.

Tokiu būdu piemenėlė ir kaminkrėtys gyveno laimingi drauge tol, kol vieną gražią dieną patys sudužo.

VANDENS LAŠAS

Tu, žinoma, esi matęs didinamąjį stiklą — tokį apskritą stiklelį, kaip yra akiniuose, kuris kiekvieną daiktą, į kurį pro jį pažiūri, daro šimtą kartų didesnį. Turėdamas jį prieš akis ir žiūrėdamas pro jį į vandens lašą, paimtą kur iš balos, pamatytum tūkstančius nuostabių gyvulėlių, kurių be didinamojo stiklo niekuomet nepastebėtum vandenyje. Tie gyvulėliai yra tikrai gyvi daiktai,— tai nėra akių apgavimas. Vandens lašas, žiūrimas pro stiklą, panašus į lėkštę, pilną jūros vorų, kurie krušasi ir laipioja per vienas kitą. Ir kokie jie pikti, tie gyvulėliai! Jie traukosi vieni kitiems rankas, kojas arba kitas kūno daleles, ir vis dėlto rodosi smagūs — žinoma, saviškai.

Gyveno kartą senelis, jį visi Kribeliu Krabeliu vadino: tuo buvo jis vardu. Tas senelis mokėdavo iš kiekvieno daikto ištraukti visa, kas jo būdavo geriausia, ir, jei to negalėdavo be kokių priemonių padaryti pats, griebdavosi burtų.

Sykį jis sėdėdamas žiūrėjo pro didinamąjį stiklą į vandens lašą, pasemtą iš klano. Kokios daugybės gyvuliukų grūdosi ten ir krušosi! Tūkstančiai tų mažųjų gyvulaičių šokinėjo, puldinėjo, draskėsi ir viens kitą rijo.

— Juk tai, tiesą pasakius, bjauru! — tarė senasis Kribelis Krabelis.— Ar negalima būtų padaryti taip, kad jie gyventų santaikoje, ramiai ir kad kiekvienas pats savim tesirūpintų?

Galvojo jis, galvojo, bet nieko neišgalvojęs ėmė ieškoti burtų.

— Reikėtų juos nudažyti, kad galima būtų geriau matyti,— pasakė jis ir įpylė į vandenį kažin kokio skystimo, panašaus į raudonojo vyno lašą; ne vynas ten buvo, bet raganos ausies kraujas, geriausios rūšies. Beregint visi tie keistieji gyvulėliai pavirto raudoni, vandens lašas pasidarė panašus į visą miestą, pilną nuogų laukinių žmonių.

— Ką tu čia turi? — paklausė jo kitas senas burtininkas, neturėjęs jokio vardo, ir tas vardo neturėjimas buvo didžiausias jo vertumas.

— Spėk, kad geras! — pasakė Kribelis Krabelis.— Jei įspėsi, aš tau viską dovanosiu; bet nežinant tai nelengvas dalykas.

Ir neturėjęs vardo burtininkas pažvelgė pro didinamąjį stiklą. Ką jis pamatė, tikrai buvo panašu į miestą, kur bėgiojo visai nuogi žmonės. Baisu buvo! Bet dar baisiau buvo matyti, kaip jie mušėsi ir stumdėsi, kandžiojosi, draskėsi ir vienas kitą rijo. Žemutiniai lipo viršun, viršutiniai krito žemyn. „Žiūrėkit, žiūrėkit! — rėkė vienas gyvulėlis.— Žiūrėkit, jo koja ilgesnė už mano! Šalin ją!" Grybšt — ir kojos nebėr. „O šit anam gumbelis, kurį jam skauda! Tegu gi jam dar labiau skaudės!" Ir šoko ant nelaimingojo, sudraskė jį ir prarijo — ir tik dėl mažutyčio gumbelio. Vienoje kertelėje glūdėjo maža esybėlė, tyli ir romi kaip jauna mergaitė, ir viena tenorėjo — kad jos niekas neliestų. Bet kur tau, ir jos nepaliko nelietę! Ištraukė ją, sudraskė į dalis ir prarijo.

— Įdomu! — pasakė burtininkas.

— Taip, bet kaip tu manai, kas čia yra? — paklausė Kribelis Krabelis.— Gali spėti?

— Ką veiksi nespėjęs, kad taip aišku! — tarė antrasis.— Tai Paryžius arba kitas kuris miestas — visi jie panašūs į vienas kitą. Žodžiu sakant, tai didelis miestas.

— Ne, tai klano vanduo! — atsakė jam Kribelis Krabelis.

TIKRA TIESA

— Baisus atsitikimas! — pasakė višta, gyvenusi ne tenai, kur tas atsitiko, o visai kitame miesto pakraštyje.— Baisus atsitikimas vištininke! Dabar aš nedrįstu nakvoti viena! Gerai, kad ant laktų mūsų daug!

Ir ji pradėjo taip pasakoti, kad visoms vištoms plunksnos pasišiaušė, o gaidžiui skiauterė susitraukė. Taip, tikra tiesa!

Bet mes pradėkime nuo pradžių, o viskas prasidėjo viename vištininke, kitame miesto pakraštyje.

Saulė leidosi, ir visos vištos jau buvo ant laktų. Viena iš jų, balta trumpakojė, visados gerai dedanti nuskirtą kiaušinių skaičių, iš visų pusių gerbiama višta, užlėkusi ant laktų prieš miegą pradėjo kutentis snapu. Tik ėmė viena jos plunksnelė ir iškrito.

— Iškrito! — pratarė višta.— Tai niekis, kuo daugiau aš kutenuosi, tuo darausi gražesnė!

Tas buvo pasakyta juokais, mat ta višta buvo tokia juokdarė, bet vis dėlto, kaip jau sakyta, tai nekliudė jai būti labai gerbiamai. Po tų žodžių ji užmigo.

Vištininkas buvo tamsus. Visos vištos tupėjo šalia viena kitos, o ta, kur buvo arčiausiai prie mūsų vištos, dar nemiegojo ir neklausydama išgirdo jos paskutinius žodžius netyčia, kaip paprastai turi būti, jeigu nori gražiai gyventi su artimaisiais. Bet vis dėlto neiškentusi pakuždėjo kitai savo kaimynei.

— Girdėjai? Aš nenoriu tik minėti jos vardo, bet čia yra

perekšlė, kur galėtų visas plunksnas išsipešti, kad tik būtų gražesnė. Jei aš būčiau gaidys, į tokią nei nežiūrėčiau!

Aukštai ties vištomis tupėjo lizde pelėda su vyru ir vaikais. Pelėdos geros ausys, ir ji nepraleido nei vieno tos vištos žodžio. Suplasnojusi sparnais ir vartydama akis, pelėda tarė:

— Neklausykite tokių niekų! Bet jūs tikriausiai jau girdėjote. Aš taip pat girdėjau. Juk tam ausys duotos, kad girdėtumėm! Aure ten viena višta visai užsimiršo, kas dera perekšlei, ir pradėjo pešioti sau plunksnas net gaidžio akyse!

— *Prenez garde aux enfants!* [1] — pasakė pelėdos vyras.— Vaikams tokių daiktų nereikia klausytis!

— Norėčiau tai papasakoti tik anai pelėdai, kur priešais gyvena. Tai vienintelė mūsų apylinkėj pelėda, verta pagarbos.— Sulig tais žodžiais ji nuskrido pas tą pelėdą.

— U bu bū! — suūbavo paskui abi pelėdos netoli kaimyno karvelių.— Jūs girdėjot? U bū! Viena višta išsipešiojo visas plunksnas, kad patiktų gaidžiui! Ji sušals, sušals negyvai, jei dar nesušalo! U bū!

— Bur kū, bur kū! Kur, kur? — burkavo karveliai.

— Kaimyno kieme. Tai beveik mano akyse atsitiko. Nepritinka ir kalbėti apie tai, bet tikriausia tiesa!

— Tikim, tikim! — pasakė karveliai ir pradėjo burkuoti apačioje tupinčioms vištoms:

— Bur kū, bur kū! Viena višta, kiti sako net dvi, išsipešiojo visas plunksnas, kad tik kristų į akį gaidžiui. Pavojingas darbas! Juk galima persišaldyti ir galą gauti. Bet jos ir nukratė jau kojas!

— Ka ka ry ko! — užgiedojo gaidys, skrisdamas ant tvoros. Jam pačiam akys dar lipo nuo miego, bet jis jau rėkė: — Trys vištos žuvo dėl nelaimingos meilės gaidžiui! Jos išsipešiojo visas plunksnas! Kokia baisi istorija! Negaliu tylėti! Tegul visi sužino!

— Tegul, tegul! — pritarė šikšnosparniai.

Ir istorija sklido iš kiemo į kiemą, iš vienų vištų į kitas, galop atėjo į tą vietą, kur prasidėjo.

---

[1] Atsargiau prie vaikų! *(Pranc.)*

— Penkios vištos,— pasakojo čia,— išsipešiojo visas plunksnas, norėdamos parodyti, kuri iš jų labiau suliesėjo dėl meilės gaidžiui. Paskui jos šoko muštis prieš viena kitą, ir visos užsikapojo negyvai. Kokia sarmata ir savo giminės pažeminimas, ir koks nuostolis šeimininkui!

Višta, kuriai buvo iškritusi viena plunksnelė, aišku, nepažino savo pačios istorijos ir pasipiktinusi, kaip dera tokiai garbingai vištai, pasakė:

— Kokios bjaurios tos vištos! O tokių juk daug! Panašių daiktų negali nutylėti. Kiek galėdama rūpinsiuosi, kad ta istorija patektų į laikraščius. Tegul sužino visas kraštas, tos vištos ir visa jų giminė verta to!

Iš tiesų laikraščiai paskelbė visą istoriją, ir tai buvo tikra tiesa: viena maža plunksnelė pavirto net į penkias vištas!

DRĄSUS CINO KAREIVIS

Buvo kartą dvidešimt penki cino kareivėliai. Jie gimė iš vieno cino šaukšto, vadinas, jie buvo tikri broliai. Jų mundurai buvo mėlyni ir raudoni, ant pečių turėjo užsidėję šautuvus, galvas laikė iškėlę. „Cino kareiviai!"— buvo pirmi žodžiai, pasiekę jų ausis, kai atsidarė dėžutė, kur jie gulėjo. Tai suriko mažas berniukas ir suplojo delnais. Kareivius jis buvo gavęs savo vardo dienoj ir tuojau sustatė juos ant stalo. Cino kareiviai buvo panašūs į viens kitą kaip du vandens lašai, ir tik vienas skyrėsi nuo kitų: tas teturėjo vieną koją. Jis buvo liejamas paskutinis, ir jam nepriteko cino. Tačiau jis su viena koja stovėjo taip pat tvirtai kaip kiti su dviem. Ir reikia pasakyti, kad tas su viena koja labiausiai išgarsėjo.

Ant stalo, kur išrikiuoti stovėjo kareiviai, buvo daugiau žaisliukų, bet labiausiai traukė akis graži popierinė pilis. Pro mažus langelius galėjai pažvelgti į vidų. Prieš pilį stovėjo mažučiai medžiai aplink mažą veidrodėlį lyg aplink kokį ežerą. Vaškinės gulbės plaukė po tą ežerą, atsimušdamos jo pavir-

šiuje. Viskas buvo puiku, bet gražiausia buvo maža mergytė, stovinti tarp atvirų pilies durų. Ji taip pat buvo iškirpta iš popieriaus, jos sijonėlis buvo iš ploniausio muslino, siauras mėlynas kaspinas, prisegtas prie pečių su žibančia žvaigždute, ėjo per nugarą. Ta gražuolė buvo šokėja. Ji stovėjo ant vienos kojos, ištiesusi abi rankas priekin, o kitą koją iškėlusi taip aukštai, jog kareivėlis iš karto jos nepastebėjo ir galvojo, kad, lygiai kaip jis, ji teturėjo vieną koją.

„Tai būtų man gera pati! — pagalvojo kareivis.— Tik ji tikrai bus didžiūnų giminės, ji gyvena pilyje, o aš tik dėžutėj ir tai bendrai su dvidešimt penkiais draugais. Ne, ji ne mano nosiai! Bet susipažinti vis nebus iš kelio!" Ir atsigulęs pasislėpė už tabokinės ant to paties stalo, kad geriau galėtų matyti gražią šokėją, stovinčią tvirtai ant vienos kojos.

Atėjus vakarui, visi kiti kareiviai sugrįžo į dėžutę. Žmonės sumigo, tada žaislai ėmė žaisti „svečius", „karą", paskui padarė „balių". Cino kareiviai pradėjo dėžutėj kaukšėti, norėjo irgi pažaisti, bet negalėjo pakelti dėžutės viršelio. Riešutų spaudukliai šokinėjo kaip ožiukai, o gripelis šoko su lentele. Pasidarė didelis triukšmas, atbudo kanarėlė ir pradėjo kalbėti — eilėmis! Tiktai cino kareivis ir mažoji šokėja nesijudino iš vietos. Ji vis stovėjo ant vienos kojos, ištiesusi priekin rankas, o tas stypsojo su šautuvu ant peties, nenuleisdamas nuo jos akių.

Laikrodis išmušė dvyliktą valandą. Spragt, spragt — atsivožė tabokinė. Tabokinėj nebuvo tabokos, tik joj tupėjo labai gudraus darbo mažas juodas velniūkštis.

— Kareivi! — sušuko velniūkštis.— Nežiopsok, kas tau nelygus!

Bet kareivis apsimetė negirdintis.

Kitą rytą atsikėlė vaikai ir pastatė cino kareivį ant lango. Nėr žinios, ar čia dėl velniūkščio padarymo, ar dėl vėjo, langas staiga atsidarė, ir kareivis stačia galva nuo trečio aukšto nubrazdėjo žemėn. Baisi buvo kelionė! Kareivis iškėlė koją į viršų, o jo aukšta kepurė įsmego tarp grindinio akmenų.

Tarnaitė ir mažas berniukas tuoj nubėgo į apačią jo ieškoti. Ieškojo ieškojo, vos jo nesumindė, bet vis dėlto nerado. Jei jis būtų surikęs „aš čia", tai tikrai būtų radę, bet rėkti jis laikė nepadoriu daiktu — juk jis buvo uniformuotas karys! Netrukus užėjo lietus. Lijo labai smarkiai, o kai nustojo, atbėgo iš kur du vaikagaliai.

— Žiūrėk! — tarė vienas.— Čia guli cino kareivis! Reikia jį pavažinėti su laive!

Padarė iš laikraščio lapo laivę, pasodino į ją kareivį ir paleido grioveliu. Abu vaikai bėgo šalimais ir plojo delnais. O griovio bangos po smarkaus lietaus buvo didelės, vanduo liejosi per laivės kraštus. Popierinė laivė suposi, krypo čia į vieną šoną, čia į kitą, kareiviui iš baimės širdis mirė, bet jis to nerodė, stovėjo nemirksėdamas su ginklu ant peties.

Staiga laivė plaukdama palindo po tiltu, ir pasidarė tamsu kaip dėžutėj.

„Kur mane neša? — galvojo kareivis.— Čia bus vis to velniūkščio darbas! Kad šalia sėdėtų gražioji šokėja, nieko nesakyčiau, nors du kartus tamsiau būtų."

Tuo metu iš patiltės iššoko didelė žvynė — ji čia gyveno.

— O pasą turi? — suriko žvynė.— Parodyk savo pasą!

Bet cino kareivis tylėjo ir dar tvirčiau glaudė prie savęs šautuvą. Laivė plaukė vis toliau, ir žvynė sekė paskui ją. Oi kaip ji griežė dantimis ir rėkė, pasitikdama kokią skiedrelę ar šiaudelį:

— Laikykit jį! Laikykit! Jis nesumokėjo muito ir neparodė paso!

Bet srovė darėsi vis stipresnė, pro tilto grindis jau buvo regėti dienos šviesa. Tuo metu pasigirdo kažkoks baisus trenksmas, galėjęs išgąsdinti drąsiausią vyrą. Ten, kur baigėsi tiltas, vanduo šniokšdamas bėgo į kanalą; tai kareiviui buvo tiek pat pavojinga, kiek mums artinantis prie didelio krioklio. Artinosi taip greitai, jog nebegalėjo susilaikyti. Vanduo laivę nešė vis toliau, o kareivis stovėjo nieko nepaisydamas — juk jis buvo ne bailys!

Laivė ėmė virsti ant šono, vanduo semtis per kraštus, ji turėjo skęsti. Kareivis stovėjo lig kaklo vandeny, laivė grimz-

do vis labiau, popierius težo vis daugiau. Pagaliau vanduo pradėjo kareiviui lieti per galvą, ir jis atsiminė mažą gražią šokėją, jos daugiau niekados nebeRegės, ir jam ausyse suskambėjo šie dainos žodžiai:

Į priekį, kareivi, tu šok,
Kol gyvas, už tiesą kovok!

Popierius visai ištežo, ir kareivėlis nugrimzdo į vandenį, bet tuo metu prarijo jį didelė žuvis.

Kaip buvo tamsu jos viduriuose! Daug baisiau kaip griovio apačioj! Ir taip ankšta! Bet kareivis nesijaudino — ramiai gulėjo su šautuvu ant peties.

Prarijus kareivį, žuvis ėmė į visas puses puldinėti, bet paskui greitai nurimo. Praėjo kiek laiko, ir iš tamsos kareivio akyse tartum žaibas žybtelėjo, paskui pasidarė visai šviesu, ir kas balsu sušuko: „Cino kareivėlis!" Atsitiko taip, kad ta žuvis buvo pagauta, turguj parduota, ir virėja, skrosdama su dideliu peiliu, rado jos pilve tą kareivį. Ji paėmė kareivėlį su dviem pirštais ir nunešė į kambarį, kur visi žiūrinėjo tą keistą padarėlį, gyvenusį žuvies pilve. Bet kareivis tuo nesididžiavo.

Kareivėlis buvo pastatytas ant stalo, ir pasirodė, kad — kokių dalykų atsitinka pasaulyje! — jis atsidūrė tame pačiame kambaryje, kur jau buvo buvęs. Jis vėl regėjo tuos pačius vaikus ir tuos pačius ant stalo sudėtus žaislus; regėjo puikią pilį su maža gražia šokėja, ta tebestovėjo ant vienos kojos, o kitą turėjo iškėlusi į aukštį; ji taip pat nebuvo atsimainiusi. Tai didžiai sujaudino kareivį, bet jis nepravirko cino ašaromis — taip elgtis jam nederėjo. Jis žiūrėjo į ją, o ji į kareivį, bet abu viens kitam nesakė nei žodžio.

Tuo metu vienas vaikas pagriebė kareivėlį ir švilpt į krosnį — nėra žinios dėl ko, greičiausiai čia buvo kaltas tas tupėjęs tabokinėj kipšiukas.

Kareivėlis stovėjo vidury liepsnos, ir jam buvo negirdėtai karšta, tik jis nežinojo, ar jį degino paprasta ugnis, ar meilės ugnis. Jo spalvos nubluko, bet niekas negalėjo pasakyti, ar

tas atsitiko kelionės metu, ar iš sielvarto. Jis vis laikė akis įspyręs į mažąją šokėją, ta irgi žiūrėjo į jį. Jis jautė, kad tirpsta, bet visą laiką stovėjo drąsiai su šautuvu ant pečių.

Bet staiga darė kas duris, vėjas pagavo mažąją šokėją, ir ji, nelyginant drugelis, įskrido į krosnį, tiesiai pas cino kareivį, skaisčiai suliepsnojo ir išnyko. Kareivis visai sutirpo. Nuo jo liko tik mažutis cino kąsnelis. Kitą dieną tarnaitė, šluodama pelenus iš krosnies, rado tą kąsnelį, panašų į širdį. O nuo šokėjos liko tik segelė, bet ji nebespindėjo, buvo juoda kaip anglis.

PENKI IŠ VIENOS ANKŠTIES

Buvo ankštyje penki žirniai. Jie buvo žali, ankštis taip pat žalia, todėl manė, kad visas pasaulis irgi žalias; tai buvo, žinoma, visai teisinga. Augo ankštis, augo ir žirniai. Visi jie laikėsi išsirikiavę į vieną eilę — toks jau buvo jų būdas! Iš lauko pusės ankštį švietė ir šildė saulė, o lietus prausė ją. Viduj buvo šilta ir jauku, dieną šviesu, o naktį tamsu — taip kaip ir turi būti. Žirniai augo ir augdami vis daugiau galvojo — juk reikia ką nors veikti!

— Argi dabar visą laiką mes čia taip būsime? — sakė jie.— Taip būdami galim visai į nieką pavirsti. Jaučiame, kad ten toliau visiškai kitas gyvenimas!

Praėjo kelios savaitės. Žirniai pageltonijo, pageltonijo ir ankštis.

— Visas pasaulis gelsta! — sakė žirniai, ir jie neklydo.

Bet staiga trakšt — kažkas nusiskynė ankštį ir įsikišo į kišenę, kur jau daug buvo priskinta tokių pat ankščių.

— Dabar netrukus mus išleis,— džiaugėsi žirniai ir ėmė laukti.

— Norėčiau žinoti, kuriam iš mūsų penkių geriausiai pasiklos,— prabilo mažiausias žirnis.— Bet greitai pamatysime.

— Kas bus, tas bus! — pasakė didžiausias.

Plekšt ankštis išsižiojo, ir visi penki žirniai išvydo dienos šviesą. Mažas berniukas laikė juos ant delno ir džiaugėsi radęs gerų šovinių savo šautuvui. Jis beregint įsidėjo vieną žirnį į šautuvą ir iššovė.

— Lekiu į platųjį pasaulį. Pagaukit mane, kad geri! — sušuko žirnis ir dingo iš akių.

Du kiti žirniai sakė:

— Kur tik nukaksime, ten ir miegosime.— Paleisti iš šautuvo, jie dar spėjo tarti: — O, mes turėsime ilgą kelionę!

— O aš,— pasakė ketvirtasis,— lėksiu tiesiai į saulę! Saulė kaip tik tokia ankštis, kur man tinka! — ir tuoj išnyko.

— Kas bus, tas bus! — riktelėjo paskutinis žirnis ir išlėkė aukštyn į orą, paskui nukrito ant palėpės langelio senos lentos ir įriedėjo tiesiog į plyšį, iškimštą samanomis su minkšta žeme. Lindėjo ten žirnelis samanose pasislėpęs, bet viešpats dievas jo nepamiršo.

— Kas bus, tas bus! — kartojo jis.

Mažame palėpės kambarėlyje gyveno varginga moteriškė, dieną eidavo į svetimus namus kūrinti krosnių, pjauti malkų ir kitą darbą dirbti. Moteriškė buvo ir stipri, ir darbšti, o vis dėlto gyveno skurdžiai. Namie, tame mažame kambarėlyje, gulėjo jos vienintelė keliolikos metų dukrelė, liesa ir silpna, jau visi metai serganti; mergaitė, rodos, nenorėjo nei gyventi, nei mirti.

— Keliaus paskui savo sesutę,— dejavo jos motina.— Turėjau dvi dukreles. Žinoma, nelengva buvo jas abi išmaitinti. Viešpats ir padalino — vieną pasiėmė pas save. Kad tik šitos nepraras̆čiau, kad tik ji man liktų. Bet dievas, ko gero, nepanorės, kad ji gyventų atskirai nuo sesutės, ir pasišauks ją.

Bet serganti mergaitė gyveno. Ji visą dieną kantriai gulėjo lovoj, kol motina išėjusi dirbo.

Atėjo pavasaris. Kartą anksti rytą, kai motina rengėsi į darbą, o saulė, prasimušusi pro mažutį langą, smagiai šildė aslą, serganti mergaitė pažvelgė pro stiklą ir prašneko:

— Kas ten toks žalias matyti už lango ir juda nuo vėjo?

Motina priėjo ir pradarė langą.

— Čia koks augalėlis bus išdygęs,— tarė ji.— Gi žirnis iš-

leido savo žalius lapelius! Ir kaip jis įlindo į tą plyšį? Štai tau ir darželis, gėrėkis juo!

Lovą pastatė arčiau lango, kad serganti mergaitė galėtų geriau matyti žirnio daigelį. Motina išėjo į darbą.

Vakare mergaitė pasakė:

— Mama, man rodosi, kad aš sveikstu. Šiandien saulė švietė man taip gražiai. Prašom pažiūrėti, kaip gerai auga žirnelis. Mane saulutė taip pat šildys, ir aš pasitaisysiu.

— Kad tik tau pasidarytų geriau! — atsiliepė motina, nors pati nelabai tikėjo, kad taip bus. Ji prie žalio daigo įsmeigė žabelį, kad jo nenulaužtų vėjas — juk tas žirnis tiek džiaugsmo padarė jos mergaitei!

Prie palangės tvirtai pririšusi virvelę, antrą jos galą ji pritvirtino prie lango viršaus, kad žirnis galėtų laikytis ir augdamas vyniotis aplink virvelę. Žirnis vyniojosi ir kiekvieną dieną vis didesnis augo.

— Žiūrėk, jau greitai pražydės! — pasakė vieną rytą motina, pradėjusi pati tikėti, kad jos ligonis gali pasitaisyti.

Dabar mergaitė buvo smagesnė, daugiau kalbėjo, jau pati sėdosi lovoj ir nušvitusiomis akimis žiūrėjo į savo mažą darželį, kur vienui vienas teaugo žirnis.

Po savaitės ligonis pirmą kartą atsikėlė visą valandą. Ji šildėsi saulutėj ir jautėsi laiminga. Langas buvo atviras, o už jo išsiskleidęs rausvas žirnio žiedelis. Mergaitė pasilenkė ir labai atsargiai pabučiavo švelnius žiedo lapelius. Ta diena jai buvo tikra šventė.

— Matyti, pats viešpats pasodino žirnį ir išaugino jį, kad suteiktų vilties ir džiaugsmo tau, o kartu ir man, — pasakė laiminga motina ir, žiūrėdama į tą žiedą, visa nušvitusi taip šypsojosi, lyg jis būtų tikras angelas sargas.

O kas gi atsitiko kitiems žirniams?

Tas, kur lėkdamas į platųjį pasaulį sakė: „Pagaukit mane, kad geri!", iš pradžių įkrito į stogo lataką, paskui pateko į karvelio gurklį ir ten gulėjo tartum pranašas Jonas banginio pilve.

Abu žirniai miegaliai nulėkė ten pat ir buvo karvelių sulesti, vadinasi, atnešė kokią naudą.

O ketvirtasis, kur norėjo lėkti į saulę, nukrito į klaną, ne vieną savaitę pratelkšnojo tenai dvokiančiame vandenyje ir nuo to visas išpurto.

— Vadinas, pasitaisiau aš! — didžiavosi žirnis.— Greitai sprogsiu. To turbūt joks žirnis iki šiol negalėjo ir negali pasiekti. Aš pats žymiausias iš visų penkių mūsų ankšties žirnių!

Ir jam visiškai pritarė vandens klanas.

Prie palėpės langelio stovėjo jauna mergaitė, jos akys spindėjo, o skruostai degė sveiku raudoniu. Ji sunėrė prieš žirnio žiedą savo plonas rankutes ir dėkojo už jį dievui.

O klanas sakė:

— Vis dėlto pats žymiausias žirnis — mano!

SIDABRINIS ŠILINGAS

Kartą iš pinigų kalyklos išriedėjo blizgantis sidabrinis šilingas. Iš džiaugsmo, kad toks gražus, pašoko aukštyn, suskambėjo ir sušuko:

— Dabar aš keliausiu po platųjį pasaulį!

Ir tikrai jis pradėjo keliauti po platųjį pasaulį.

Glamžė jį su savo šiltomis rankutėmis vaikas, laikė suspaudęs su šaltais nagais šykštuolis, seni pagavę ilgai nenorėjo su juo skirtis, o jauni, tik pačiupę, tuojau leido į apyvartą tolyn. Šilingas buvo sidabro su nedidele vario priemaiša ir visus metus trankėsi po tą kraštą, kur buvo kaltas. Bet štai jis iškeliavo į užsienius. Buvo jis paskutinis to krašto pinigas, likęs savininko piniginėj, o savininkas net nežinojo, kad jį turi, tik kažkaip kartą netikėtai jį pamatė.

— Aure, turiu dar vieną šilingą! — tarė jis.— Tegu keliauja kartu su manim!

Ir keliautojas įmetė vėl į piniginę. Šilingas iš džiaugsmo pašoko ir suskambėjo.

Dabar jis gulėjo šalia svetimų savo draugų, tie atsirasdavo ir vėl išnykdavo, užleisdami vieni kitiems vietą, tik jis vienas visą laiką niekur nekėlė kojos, tuo jis skyrėsi nuo kitų.

Praėjo kelios savaitės, ir šilingas nukako labai toli, tik nežinojo kur. Jis girdėjo kitus kalbant, kad jie italų ar prancūzų, vienas gyrėsi, kad jie dabar esantys tokiam mieste, kitas — tokiam. Bet šilingas negalėjo įsivaizduoti tų miestų: nuolatos būdamas piniginėj, neregėsi pasaulio! Kartą šilingas pamatė, kad piniginė truputį prasižiojus, ir prislinko prie tos žioties, norėdamas bent su viena akimi pažvelgti į pasaulį. Bet už smalsumą buvo nubaustas: išslydo iš piniginės ir įkrito į kelnių kišenę. Vakare keliautojas piniginę išsitraukė, o šilingas paliko kišenėj ir kartu su kitais drabužiais buvo išneštas į koridorių, ten jis iškrito ant grindų, bet niekas to nematė ir negirdėjo, kaip jis žvangtelėjo.

Rytą drabužius įnešė į kambarį, keliautojas apsivilko ir išvažiavo, o šilingas paliko. Paskui jį rado, pridėjo prie kitų trijų pinigėlių, kad vėl galėtų trintis tarp žmonių kaip seniau.

— Kaip malonu vėl grįžti į pasaulį, pažinti kitų tautų žmones ir jų papročius! — džiaugėsi šilingas.

— Kieno tas pinigas? — išgirdo ką sakant.— Čia ne mūsų pinigas! Jis netikras! Jis netikęs!

Čia, tiesą sakant, prasideda mūsų šilingo istorija, kurią paskui jis pats apsakė.

— „Netikras! Netikęs!"— girdėdamas tuos žodžius, aš ėmiau drebėti,— pasakojo šilingas.— O aš žinojau, kad esu iš tikro sidabro, gerai nukaltas ir puikiai skambu. Čia turi būti koks apsirikimas,— pagalvojau.— Negalimas daiktas, kad niekus tokius kalbėtų apie mane! Bet iš tiesų jie kalbėjo apie mane. Jie mane vadino netikru. Jų nuomone, aš niekam netikau!

— Reikia jį įkišti kam patamsy! — sakė gavęs mane žmogus.

Taip jis ir padarė, o dienos šviesoj vėl ėmė mane visokiais žodžiais niekinti: „Netikras, netikęs! Greičiau reikia kur išleisti!" Ir aš drebėjau, kada kas, sumaišęs mane su savo krašto pinigais, kišo kitam, norėdamas apgauti.

„Koks aš nelaimingas! — galvojau.— Kokia man nauda iš to, kad aš tikro sidabro, gerai nukaltas ir gražiai skambu? Žmonių akyse esame tiek verti, kokiais jie mus laiko. Todėl

koks baisus turi būti gyvenimas su negryna sąžine, padarius piktą darbą, jei aš, nieko nekaltas, tiek kenčiu, girdėdamas neteisingus priekaištus?"

Traukiamas iš kišenės, aš kaskart bijojau, kad tas, kuriam turėjo mane mokėti, pažiūrėjęs netėkštų manęs su paniekinimu ant stalo, lyg aš būčiau didžiausias melagis ir apgavikas.

Kartą patekau vargingai moterėlei, gavusiai mane už sunkų dienos darbą, ir ji niekur negalėjo manęs iškišti. Visi nuo manęs kratėsi, aš buvau tikra tos vargšės nelaimė.

— Nieko nepadarysi, reikia ką apgauti,— tarė kartą vargšė.— Aš tiek neturiu, kad galėčiau laikyti netikrą pinigą. Mėginsiu įduoti turtingam kepėjui, jis juk nepavargs. Bet vis dėlto negražus čia bus darbas!

„Dabar turėsiu apsunkinti tos vargšės sąžinę! — pagalvojau.— Argi aš būčiau tiek pasikeitęs paskutiniu laiku?"

Moterėlė nukiūtino pas turtingą kepėją. Tas gerai pasižino su pinigais, paėmęs į rankas, bloškė mane atgal vargšei, ir ji turėjo grįžti namo be duonos. Aš labai krimtausi, kad pasidariau toks nenaudėlis, nors jaunas būdamas turėjau didelį pasitikėjimą savo vertingumu. Aš buvau toks nuliūdęs, kaip gali būti nuliūdęs šilingas, kurio niekas nenori imti. Bet moterėlė parsinešė mane namo ir, apžiūrėjusi iš visų pusių geromis, meilingomis akimis, tarė:

— Nenoriu nieko apgaudinėti! Išgręšiu tau skylutę, tada visi matys, kad esi netikęs. O gal tu laimingas pinigas? Kartais gali duoti didžiausią laimę! Juk ta mintis man atėjo į galvą netikėtai! Pradursiu čia skylutę, įversiu siūlą ir užkabinsiu kaimynės vaikui ant kaklo — gal ateis kokia jam laimė!

Ir ji prabadė man skylutę. Žinoma, nėra malonus daiktas, kai tave bado, bet galima daug nukęsti, žinant, kad tai daroma su gerais norais. Pravėrė pro tą skylutę siūlą, ir aš buvau panašus į medalioną. Tada užkabino ant kaklo mažam vaikui. Vaikas juokėsi, bučiavo mane, ir aš visą naktį ilsėjausi ant šiltos, nekaltos kūdikio krūtinėlės.

Rytą vaiko motina apžiūrėjo mane, apvartė, ir aš tuojau supratau, kad ji ką sugalvojusi. Paėmusi žirkles, ji nukirpo siūlą.

— Laimingas pinigas! — tarė ji.— Tuoj pamatysime jo laimę! Tada įmetė mane į actą, ir aš visas pažaliavau. Paskui gražiai užlipdė skylutę, kiek pašvietė ir pritemus išėjo pirkti loterijos bilieto.

Kaip man buvo sunku! Man rodėsi, kad tuoj lūšiu perpus. Jaučiau, kad mane vėl pavadins netikru ir atmes akyse tokios daugybės pinigų, papuoštų garbingais parašais ir paveikslais. Bet šį kartą išvengiau gėdos. Pirkėjų buvo prisirinkę labai daug, ir loterijos bilietų pardavėjas, ilgai negaišdamas, metė mane į kasą, o aš, krisdamas prie kitų pinigų, tik suskambėjau. Nežinau, ar už mane pirktas bilietas ką laimėjo, tik kitą dieną pastebėjo mano netikrumą ir vėl ėmė apgaudinėti žmones visokiais būdais. Toks bjaurus darbas tartum peilis raižė teisingą mano širdį!

Ilgai aš ėjau iš rankų į rankas, iš namų į namus, visur mane niekino, visur mane keikė. Niekas manim nepasitikėjo, o aš nepasitikėjau kitais ir net pačiu savim. Sunkūs buvo laikai!

Kartą atvyko koks keliautojas. Jam tuoj mane įkišo. Jis, nieko nemanydamas, palaikė mane vietos pinigu, bet kai norėjo išleisti, aš vėl išgirdau:

— Niekam tikęs, netikras!

— Man davė kaip tikrą, aš nieko nežinojau! — teisinosi keliautojas.

Bet kai geriau pažvelgė, jo veidas nušvito. Seniai niekas neberodė malonaus veido iš tų, kas mane laikė savo rankose.

— Kas gi čia? — pratarė jis.— Juk čia pinigas mano krašto! Čia tikras, geras mano tėvynės šilingas! Jis pradurtas ir palaikytas netikru. Juokų darbas! Dabar tave vešiu namo!

Kaip aš džiaugiausi! Mane vadino geru, tikru šilingu ir žada grąžinti į tėvynę, kur mane visi pažįsta ir žino, kad esu nukaltas iš tikro sidabro. Iš džiaugsmo tik nešoko man kibirkštys! Bet kibirkštis duoti yra priešinga mano prigimimui, tai plieno, o ne sidabro ypatybė.

Aš buvau suvyniotas su baltu popierium, kad nesusimaišyčiau su kitais pinigais ir neprapulčiau. Tiktai per vieną šventę, kada pas keliautoją buvo susirinkę jo tautiečiai, aš buvau

parodytas. Svečiai žiūrėjo į mane su pagarba ir gyrė. Kaip keista, kad galima sukelti kitų susidomėjimą, nepratarus nei žodžio!

O paskui sugrįžau į tėvynę. Pasibaigė mano vargai, sugrįžo džiaugsmo dienos. Juk aš iš tikro sidabro, gerai nukaltas, ir niekas nežiūri, kad pragręžtą turiu skylutę. Tai neturi reikšmės, jei esi tikras. Reikia tik kantrybės, o tiesa visados nugali,— pabaigė savo istoriją šilingas.

KĄ SENIUKAS PADARYS — VIS BUS GERAI

Pasakysiu tau pasaką, kur esu girdėjęs dar mažas būdamas. Kiekvieną kartą, kada tik ją atsimenu, ji man rodosi vis gražesnė. Matyti, pasakos, kaip ir daugelis žmonių, kuo toliau, tuo jos darosi gražesnės.

Tau, žinoma, teko būti laukuose; be abejo, ten esi matęs senų, aplūžusių triobelių su šiaudiniais stogais. Stogai apaugę samanomis ir žolėmis, o ant gūbrio būtinai gužo lizdas. Jų sienos pakrypusios, langeliai žemučiai, ir tik vienas tėra taip įtaisytas, jog galima atidaryti. Krosnys išsidavusios į orą lyg kokie stori pilveliai. Alyvos auga persisvėrusios per tvorą, o po jų šakomis, prie pat tvoros, telkšo klanas, ten maudosi keli ančiukai. Prie triobelės bus ir su grandine pririštas šuva, tas nieko nepraleidžia nelojęs.

Štai lygiai tokia stovėjo už miesto triobelė, o joje gyveno vienas senas žmogus su pačia. Kad ir menkas jų buvo gyvenimas, bet vis dėlto turėjo daiktą, be kurio būtų galėję apsieiti: tai buvo arklys, mitęs auganča vieškelio pakraščiais žole. Seniukas važinėdavo su tuo arkliu į miestą, dažnai duodavo jį naudotis savo kaimynams, žinoma, už tam tikrą atsitarnavimą. Bet pelningiau buvo arklį parduoti arba išmainyti, kad jo vietoj būtų koks naudingesnis daiktas. Bet koks daiktas galėjo būti naudingesnis?

— Tu geriau turi žinoti, seniukai,— tarė pati.— Šiandien, kaip tyčia, turgus, jok į miestą, parduok arba išmainyk jį. Ką tu padarysi, vis man bus gerai. Keliauk sveikas!

Ji užrišo jam ant kaklo skarelę,— tą darbą ji geriau mokėjo už vyrą,— užmezgė du mazgelius, ir išėjo baisiai gražu! Paskui suglostė jo skrybėlę delnu ir išleisdama pabučiavo į pat lūpas. Ir štai seniukas šoko ant arklio, jį turėjo parduoti arba išmainyti. O, tą dalyką jis puikiausiai galėjo atlikti!

Saulė degino, padangėje jokio debesėlio nebuvo! Dulkės kaip dūmai kilo aukštyn; žmonių buvo pilnas kelias — vieni važiuoti, kiti raiti, kiti pėsti. Visi skubino į miestą. Niekur nebuvo jokio paunksnio, kur galėtum pasislėpti nuo kaitros.

Tuo tarpu kažin koks žmogus vedėsi karvę į turgų. Karvė buvo labai graži. „Turbūt ir pieno nemaža ji duoda,— galvojo sau tas senis,— kad čia taip su juo susimainius!"

— Ei, girdi tu, su karve! — šūktelėjo jis.— Žinai ką? Mano arklys brangesnis už tavo karvę, bet man naudingiau yra karvė! Gal nori, mainykime!

— Gerai,— tas atsakė, ir jie sumainė.

Reikalas buvo atliktas, ir seniui, tiesą sakant, reikėjo grįžti namo; bet jis buvo išsirengęs į turgų, todėl norėjo bent pamatyti jį. Ir jis nusivarė su karve tolyn.

Žingsniavo jis greitai, karvė nesiliko, ir netrukus jis prisivijo žmogų su avim. Avis buvo didelė, riebi, su tankia gražia vilna.

„Kad taip mums tokia avelė! — pagalvojo senis.— Jai ištektų žolės, augančios prie griovio krašto, o žiemą galėtume trioboje laikyti. Tikrai sakant, mums patogiau būtų avis negu karvė... Ar mainyti, ar ką?"

Avies savininkas nekalbėdamas sutiko, ir jie susimainė. Senis dabar keliauja jau su avim.

Staiga jis pamatė žmogų einant per lauką į vieškelį ir nešantis pažasty didelę žąsį.

„Žiūrėk, kokia sunki jo žąsis! — tarė sau senis.— Iš jos ir taukelių, ir plunksnelių būtų! Kaip jai būtų gera pas mus gyventi: besimaudytų sau po klaną! Ir mano senelė turėtų darbo: būtų kam rankioti trupinius ir daržovių liekanas. Ji

dažnai sakydavo: „Kad taip įsigijus žąselę!" Šit dabar gera proga įsigyti ją... Kad tik tas sutiktų..."

— Tinki mainyti? Aš tau už žąsį duosiu avį ir priedo „dėkui" pasakysiu!

Šis nesikratė, ir jie išmainė. Dabar senis turėjo žąsį.

Jau jis buvo nebetoli nuo miesto; kely pasidarė dar didesnis kimšinys: grūdosi gyvuliai ir žmonės; ėjo keliu ir patvoriais, o prie buomo tiek prisirinko žmonių, jog jie nustojo kelio pinigų rinkiko bulbių lauką, kur vaikštinėjo jo vienintelė vištelė, prie virvelės pririšta, kad nenusigąstų bildesio ir kur toli nenuklystų. Ji turėjo trumpą uodegą, mirkčiojo vieną akį ir apskritai atrodė labai išmintinga. „Kar, kar!"— karksėjo ji. Ką norėjo ji tuo pasakyti, aš nežinau, bet senis, jos pasiklausęs, tuojau nusprendė: „Tai bent vištelė! Kaip gyvas tokios nesu matęs. Ji vertesnė už klebono perekšlę. Kad taip man pavyktų ją gauti! Višta visur ras sau maisto, ji pati save prasimitins. Man rodos, tikrai naudingas daiktas būtų ją išmainius su žąsim."

— Nori mainytis? — paklausė jis rinkiko.

— Mainytis?..— atsakė tas.— Kodėl ne!

Ir jie susimainė: rinkikas paėmė žąsį, o laukininkas, gavęs vištą, linksmas nudrožė toliau.

Nemaža jis atliko visokių reikalų, bekeliaudamas į miestą, o kaitra tebebuvo didžiausia, ir jis baisiai prisivarė. Ne pro šalį dabar buvo išgerti ir užkąsti! Čia pat pasitaikė ir smuklė. Jis jau buvo beeinantis į ją, tik štai duryse susitiko darbininką, tas nešė kažko prisidėjęs maišą.

— Ką tu čia maiše neši? — paklausė laukininkas.

— Supuvusius obuolius! — atsakė darbininkas.— Nešu visą maišą kiaulėms.

— Tokią daugybę?! Kaip apsidžiaugtų mano senelė, gavusi tiek obuolių! Mums pernai metais senojoje obelėje tiktai vienas obuolys teužaugo; nuraškę mes jį padėjome į indaują dėl gražumo; ten jis gulėjo, kol visai supuvo. „Vis tai rodo, kad mes plačiai gyvename",— sakė senelė. Dabar tai ji tikrai žinotų, kas tai yra plačiai gyventi. Visas maišas! Norėčiau jai džiaugsmo padaryti!

— O kiek tu duotum už maišą? — paklausė berniokas.

— Ką duočiau? Šit imk vištą!

Ir jis atidavė vištą, gavo maišą obuolių ir įėjo į smuklę. Maišą atsargiai pastatė prie krosnies, o pats priėjo prie stalo. Krosnis buvo gerai iškūrinta, bet jis to nepastebėjo.

Smuklėje buvo daug svečių: maininінkai, raguočių pirkliai ir du anglai. Šie buvo labai turtingi, jų kišenės beveik plyšo nuo aukso, ir baisūs buvo lažybų mėgėjai.

— Ssss! Ssss! — sušnypštė kas pas krosnį.

— O kas ten toks? — klausė visi.

Tai obuoliai buvo pradėję kepti.

— O, tai mano obuoliai! — tarė senis ir papasakojo iš eilės visą istoriją: kaip jis už arklį gavęs karvę, už karvę avį, ir taip toliau, lig priėjo prie obuolių.

— Na, gausi tu sugrįžęs nuo savo pačios! — sakė anglai.— Nepaglostys ji tavęs!

— Ką? Nepaglostys? — tarė senis.— Ji manė už tai išbučiuos ir dar pasakys: „Ką seniukas padarys — vis bus gerai."

— Pažiūrėsime! — atsakė anglai.— Eime lažybų, mes statome statinę aukso.

— O aš maišą obuolių ir dar priedo save su pačia!

— Gerai, gerai! — tarė anglai.

Privažiavo savininko vežimas, susėdo anglai su tuo seniu, paskui įkėlė obuolius ir nudardėjo pas senelę.

— Sveika gyva, senele!

— Sveikas, seniukai!

— Aš išmainiau...

— Aš žinau, kad tu moki savo darbą! — tarė senelė ir apkabino jį, nepastebėjusi nei maišo, nei svetimų žmonių.

— Aš išmainiau arklį ir gavau karvę!

— Dievui dėkui! Dabar turėsime ir pieno, ir sviesto, ir sūrio! Koks puikus mainas!

— Taip, bet aš karvę išmainiau į avį...

— Tai dar geriau! — atsakė pati.— Tu visados ir viską gerai apsvarstai! Juk žolės mes tik aviai teturime! Dabar turėsime avies pieno ir sūrio ir dar vilnonių kojinių su marški-

niais. O karvė to juk nebūtų davusi. Ji — šeriasi! O koks tu man išmintingas!

— Bet aš ir avį išmainiau — gavau žąsį!

— Kaip, argi mes šiemet turėsim šv. Martynui keptos žąsienos, vyreli?! Tu visados rūpiniesi kuo nors mane palinksminti! Kaip tu gerai sugalvojai! Žąsį galima pririšus palaikyti, kad ji dar labiau nusipenėtų šv. Martyno dienai!

— Aš ir žąsį išmainiau: už vištą atidaviau! — tarė vyras.

— Už vištą! Toks tai bent mainas! Višta padės kiaušinių, išperės viščiukų, vištų visą pulką turėsime! Štai daiktas, apie kurį aš taip seniai svajojau!

— Ir vištą aš išmainiau: gavau maišą supuvusių obuolių...

— Tai duok, už tai išbučiuosiu aš tave! — tarė pati.— Dėkui tau, seniukai! Dabar paklausyk, ką aš tau papasakosiu. Tu išvažiavai, o aš ėmiau galvoti: „Kokiais gardžiais daiktais galėčiau aš tave pamylėti? Ką tau vakarienei pataisyti?" Nusprendžiau iškepti kiaušinienės su cibuliais. Kiaušinių aš turėjau, tik cibulių nebuvo. Ir nuėjau pas mokytojo pačią. Aš žinojau, kad ji turi cibulių, bet ji baisiai šykšti, nors šiaip neprasta moteriškė. Aš paprašiau jos cibulių paskolinti, o ji: „Paskolinti? Nieko mūsų neužaugo, nei supuvusio obuolio nerastum!" O dabar aš galėčiau jai paskolinti tokių nors dešimtį, nors ir visą maišą! Tai tiesiog juokas! — Ir ji vėl pabučiavo senį į lūpas.

— Niekur neregėtas daiktas! — tarė anglai.— Reikalai vis prastyn ir prastyn, o senelei vis gerai! Už tokį dalyką ir pinigų negaila mokėti!

Ir jie pripylė visą statinę aukso už tai, kad pati ne tik savo senio nebarė, bet dar jį išbučiavo.

Tikrai, jei pati laiko savo vyrą visų protingiausiu pasauly ir viskas, ką jis padaro, visuomet jai tinka — tas be atlyginimo nepaliks!

Štai ir visa istorija. Aš ją girdėjau mažas, o dabar papasakojau ją tau, ir tu jau žinai, kad „ką seniukas padarys — vis bus gerai".

KARALAITĖ ANT ŽIRNIO

Buvo kartą karalaitis, jis ieškojo sau pačios; bet norėjo gauti būtinai tikros karalaitės. Beieškodamas išvažinėjo visą pasaulį, o visiškai tinkamos niekur negalėjo rasti. Karalaičių buvo daug, tik kiekvienai vis šio ar to trūko. Pagaliau, nieko nepešęs, sugrįžo jis namo nuliūdęs ir susisielojęs, nes jis labai troško turėti tikrą karalaitę.

Vieną vakarą buvo baisiai bjaurus oras: žaibavo, griaudė, lijo — net nosį baisu buvo iškišti! Tuo tarpu pabeldė kas į miesto vartus; atidaryti nuėjo pats karalius.

Prie vartų stovėjo karalaitė. Viešpatie! Į ką ji buvo nuo šlapio oro panaši? Nuo galvos ir drabužių varvėjo vanduo tiesiai į kurpių užkulnius, o iš užkulnių vėl sunkėsi laukan. Tačiau ji sakėsi esanti tikra karalaitė.

„Tai mes tuojau pamatysim",— tarė sau karalienė, bet sakyti nieko nesakė, nuėjo į miegamąjį kambarį, nutraukė nuo lovos visus čiužinius ir pagalvius ir padėjo ant lentų žirnį; ant žirnio užklojo dvidešimt čiužinių, o ant jų dar dvidešimt patalų.

Į tą lovą naktį paguldė karalaitę.

Rytą jos paklausė, kaip miegojusi.

— O, labai prastai! — atsakė karalaitė.— Beveik visą naktį nebuvau akių sudėjusi! Šunys žino, kas ten lovoj buvo! Kažkoks daiktas toks kietas gulėjo man pašonėj, dabar visas mano kūnas mėlynas! Tiesiog bjauru!

Iš to ir suprato, kad ji tikra karalaitė. Ji pajuto žirnį per dvidešimt čiužinių ir dvidešimt patalų, ant vienas kito sukrautų. Tokio jautrumo tegalėjo būti viena karalaitė!

Ir karalaitis ją vedė. Dabar jis gerai žinojo, kad ima tikriausią karalaitę. O tą žirnį nusiuntė į muziejų, ten jis ir šiandien tebeguli, jei kartais kas nepavogė.

Tik prašom nepamiršti, kad čia visai tikra istorija!

RAMUNĖ

Tai paklausykite!

Už miesto, prie pat kelio, stovėjo vasarnamis. Greičiausiai ir sveikas būsi matęs tuos namus. Prie namų buvo mažas darželis, aptvertas gražia tvorele, o už tvoros, netoli griovelio, tankioj žalioj žolėj išdygo maža ramunė. Saulė šildė ją savo karštais spinduliais lygiai kaip ir kitas puikias darželio gėles; todėl ji augo labai gražiai ir taip greitai, jog matyti galėjai jos dienos ūgį. Vieną rytą ji pražydo: balti žiedo lapeliai kaip kokie spinduliai mirgėjo aplink geltoną mažą saulutę vidury. Ramunei visai nerūpėjo, kad jos čia žolėj niekas nepastebės, kad ji — menkas, visų niekinamas žolynas; ne, ji buvo smagi ir linksma! Pakėlusi galvą aukštyn, tiesiai ji žiūrėjo į saulę ir klausėsi, kaip čiulba vieversėlis padangėje.

Ramunė jautėsi laiminga, ir jai buvo smagu tartum kokioj didelėj šventėj, nors tai buvo paprastas pirmadienis. Vaikai buvo išėję į mokyklą, ir, kol jie ten mokėsi, sėdėdami suoluose, ramunė, supdamasi žalio stiebelio viršūnėje, taip pat mokėsi: ją mokė šviesioji saulė ir visa prigimtis, kaip yra geras ir maloningas viešpats dievas; jai labai tiko, kad vieversėlio giesmelėj ji girdėjo tą, ką jautė jos pačios širdis. Su tam tikra pagarba ji žiūrėjo į laimingą paukštelį, mokantį giedoti ir skraidyti, nei kiek nesigailėdama, kad pati neturi tos dovanos. „Aš matau ir girdžiu,— galvojo ji.— Saulė man šviečia, vėjas mane bučiuoja. O, kaip gausiai mane dievas apdovanojo!"

Daržely augo daug gražių ir puikių žolynų; kuo mažiau jie kvepėjo, tuo labiau pūtėsi. Bijūnai iš kailio nėrėsi, kad tik didesni atrodytų už rožes, lyg didumas būtų svarbiausias daiktas. Tulpės turėjo gražiausias spalvas; jos tai gerai žinojo ir kėlė aukštai galvas, kad visi jas matytų. Nei vienas žolynas nematė ramunės, augančios prie griovio. Bet ramunė dažnai, žiūrėdama į juos, galvojo: „Kokie jie išsipuošę, kokie gražūs! Dažnai turbūt atskrenda pas juos paviešėti gražūs paukšteliai! Gerai, kad man dievas davė arti augti: viską matysiu ir galėsiu gėrėtis!" Lig tik taip ji pamanė, čivir čivir sučiviravo vieversėlis ir nu-

sileido žemyn, bet ne prie bijūnų ir tulpių,— ne, jis nusileido tiesiai į žolę, kur augo ramunė. Kaip ji nustebo! Iš to džiaugsmo nebežinojo, ką daryti.

Paukštelis, streksėdamas aplink ją, čiauškėjo: „Kokia čia minkšta žolelė! Kokia daili gėlelė: aukso širdelė, sidabro drabužėlis!" Tikrai, geltonas ramunės žiedo vidurys buvo panašus į auksą, o balti lapeliai aplinkui tviskėjo kaip sidabras.

Kokia laiminga buvo ramunė! Kaip ji džiaugėsi, to niekas negalėjo pasakyti. Vieversėlis pabučiavo ją savo snapeliu, pagiedojo jai giesmelę ir paskui vėl iškilo į mėlynąsias dangaus aukštybes. Turėjo koks ketvirtis valandos išeiti, kol gėlelė visai iš džiaugsmo atsipeikėjo. Nudžiugusi ir nušvitusi, ji pažvelgė į darželio gėles, tos, žinoma, turėjo regėti, kokia laimė ją ištiko; jos vienos tegalėjo suprasti jos džiaugsmą!.. Bet tulpės buvo dar labiau pasipūtusios kaip pirma ir iš piktumo susiraukusios žiūrėjo. Bijūnai atrodė taip pat baisiai pikti; laimė, kad jie nemokėjo kalbėti, kitaip būtų ramunei nuo jų tekę. Ramunė matė, kad jie kažko nesmagūs, ir jai labai jų gaila buvo.

Tuo laiku atėjo į darželį mergaitė su dideliu aštriu peiliu; ji priėjo tiesiai prie tulpių ir nupjaustė jas po viena kitos. „Oi,— atsiduso ramunė,— kaip baisu! Dabar galas joms!" Pasipjovusi gėlių, mergaitė vėl išėjo iš darželio. O ramunė džiaugėsi, kad ji — menka gėlelė ir auga ne daržely, o žolėje už tvoros. Saulei nusileidus, ji suglaudė savo lapelius ir užmigo. Miegodama visą naktį sapnavo gražų paukštelį ir skaisčiąją saulutę.

Kitą rytą, kai ramunė vėl linksmai ištiesė savo baltuosius lapelius lyg rankeles į saulę, ji vėl išgirdo vieversėlį giedant, bet šį kartą jis giedojo nesmagus. Ir koks jam vargšui galėjo bebūti smagumas? Jis buvo sugautas ir, įleistas į narvelį, kabėjo prie atviro lango. Jis giedojo apie laisvę, apie tai, kaip gera laisvam skraidyti, kur tik nori; jis giedojo apie jaunus, žalius lauko rugius ir apie dideles keliones, kurias jis darydavo per oro platybes savo greitaisiais sparneliais. Nelaimingas paukštelis buvo labai nuliūdęs: jis tupėjo mažam narvely, tupėjo sugautas.

Ramunė labai norėjo jam padėti. Bet kaip padėsi? To niekaip ji negalėjo išgalvoti. Dabar ji pamiršo visas savo gražybes, nebesigėrėjo karštaisiais saulės spinduliais, nebesidžiaugė mirgančiais savo žiedo baltaisiais lapeliais. Viską pamiršusi, ji tegalvojo apie sugautą paukštelį, nors jam niekuo negalėjo padėti.

Tuo metu iš darželio išėjo du vaikai; vienas turėjo rankoje peilį, tokį pat didelį ir aštrų kaip tas, kur mergaitė tulpes pjaustė. Jie stačiai priėjo prie ramunės, bet jai nei į galvą negalėjo ateiti, ko jiems iš jos reikėjo.

— Čia būtų gera velėna vieversėliui, pjaukime,— tarė vienas vaikas ir aprėžė su peiliu aplink ramunėlę langelį; ramunė liko pačiam vidury.

— Nuraškyk ramunę! — tarė antras vaikas.

Ramunė sudrebėjo iš baimės; ji žinojo, kad nuraškytos gėlės turi mirti, o ji labai norėjo dar gyventi ir kartu su velėna patekti į vieversėlio narvelį.

— Kam raškyti? Geriau palikime,— atsakė pirmasis vaikas,— su žolynu velėna bus gražesnė.

Ramunė išliko gyva ir pateko į vieversėlio narvelį.

Vargšas paukštelis balsu skundėsi netekęs laisvės, puldinėjo ir daužėsi į geležinius narvelio virbalus. Gailiaširdė ramunėlė nemokėjo kalbėti ir nei žodeliu negalėjo jo paguosti, nors ir labai norėjo. Taip praėjo visas rytas, ligi pietų.

— Čia nėra vandens,— skundėsi vieversėlis.— Visi kažkur išvaikščiojo ir pamiršo man paduoti gerti. Mano gerklė visai išdžiūvo! Aš visas degu ir alpstu! Oi, koks čia troškus oras! Aš turėsiu mirti ir atsisveikinti su šiltąja saule, su žaliaisiais laukais, su visomis pasaulio gražybėmis!

Norėdamas nors kiek atsigauti, vieversėlis įsmeigė giliai savo snapelį į drėgną velėną; tuo tarpu pastebėjo ramunę, linktelėjo jai galvą ir tarė:

— Ir tu čia, vargše, nuvysi! Viso pasaulio vietoj jie man davė tave ir tą velėnos kąsnelį! Jie mano, kad kiekviena žolelė gali čia man atstoti didelį medį, kiekvienas tavo žiedo lapelis — visą kvepiantį žolyną! O, tu man tik primeni, ko aš esu nustojęs!

„Kad galėčiau jį suraminti!"— galvojo ramunė. Bet ji negalėjo pajudinti nei vieno lapelio; tik jos žiedas vis didesnį ir didesnį leido kvapą. Vieversėlis tai pastebėjo ir nelietė ramunėlės, nors trokšdamas visą žolę išpešiojo aplinkui.

Atėjo ir vakaras, bet ištroškusiam paukšteliui niekas nenešė gerti. Tada jis iškėtė savo sparnelius, virpėdamas supleveno jais ir dar kelis kartus gailiai pyptelėjo „čir čir čir!"

Paskui jo galvelė nusviro į šoną, ir iš skausmo plyšo jam širdis...

Ramunė taip pat nebegalėjo suglausti savo žiedelio ir užmigti kaip pirma: nuliūdusi ir nusiminusi, ji palenkė savo galvą į žemę.

Tik kitą rytą atėjo vaikai ir, radę nebegyvą paukštelį, graudžiai apsiverkė. Paskui jie iškasė dailią duobelę, išbarstė ją žiedų lapeliais, o vieversėlio kūną įdėjo į gražią raudoną skrynutę. Nelaimingajam vieversėliui padarė karališkas laidotuves... Kai jis buvo gyvas ir giedojo, jie buvo jį pamiršę, laikė ankštam narvely ir troškino; o dabar jį puošė gėlėmis ir prie jo kapo liejo gailias ašaras.

O velėną su ramune išbloškė ant dulkino kelio. Niekam nerūpėjo menka gėlelė, kuri labiausiai gailėjo vieversėlio ir iš visos širdies troško jį paguosti.

GRAMBUOLYS

Mylimąjį karaliaus žirgą apdovanojo aukso pasagais. Po aukso pasagą gavo jis kiekvienai kojai.

O už kokius nuopelnus?

Žirgas buvo labai gražus: laibos kojos, išmintingos linksmos akys ir tokie puikūs karčiai, jog jie kaip apdangalas gobė jo visą kaklą. Žirgas buvo ne tik gražus, bet ir drąsus; kovoj jis nešiojo savo poną po parako dūmus, išnešė sveiką iš kulipkų lietaus, nebijojo švilpiančių ir šnypščiančių bombų, kramtė, spardė ir mindžiojo puolančius priešininkus, vienu šū-

kiu peršoko kritusį priešininko arklį ir tuo išgelbėjo aukso karūną, išgelbėjo savo raitelio gyvybę, o jo gyvybė buvo dar brangesnė ir už karūną — štai už ką jį apdovanojo aukso pasagais.

Bet štai iš arklidės išlindo grambuolys, mėšlų vabalas.

— Pirmiausia žemės galingieji, o paskui ir menkieji,— tarė jis.— Bet, antra vertus, galingumas čia nesvarbus dalykas!

Ir jis atkišo savo laibutes kojas.

— Tau ko reikia? — paklausė kalvis.

— Aukso pasagų! — atsakė grambuolys.

— Žiūrėkit man! — sušuko kalvis.— Arklį kausto — tai ir varlė kiša koją! Taip ir bus, gausi aukso pasagus!

— Žinoma, aukso pasagus! — atšovė grambuolys.— Ir kodėl ne? Kuo aš prastesnis už tą didelį gyvulį — už arklį, kurį ir šeria, ir girdo, ir maudo, ir šukuoja kaip kokį poną? Juk aš taip pat karaliaus arklidėj stoviu!

— Ar tu nežinai, už ką aukso pasagus davė arkliui? — paklausė kalvis.— Ar tu to nesupranti?

— Ar suprantu? Aš viena suprantu: čia tyčia manęs niekas nemato. Tikrai! Čia tyčia visi mane žemina, visi skriaudžia! Gerai, mokėsiu gyventi ir be jūsų; imsiu ir išlėksiu į kitus kraštus!

— Laimingo kelio! — tarė kalvis.

— Nepraustaburni tu, juodnugari! — atrėžė grambuolys ir ištrūko iš arklidės.

Neilgai skridęs, atsidūrė puikiam daržely, kur gardžiai kvepėjo radastai ir levendros.

— Ar ne tiesa, kaip čia gražu? — tarė dievo karvutė raudonais taškuotais sparneliais.— Kaip čia gražu, kaip malonu!

— Aš prie geresnių daiktų pratęs! — tarė grambuolys.— Jums čia gražu! Tik juokai! Kame čia bent vienas daiktas gražus? Nėra nei vienos mėšlo krūvelės!

Ir jis pasipūtęs nurėpliojo toliau — į didelės leukonijos pavėsį. Ten šliaužiojo kopūstų vikšras.

— Koks gražus pasaulis! — sakė jis.— Kokia šilta ir maloni saulutė! Visur pilna gyvybės! O kai aš galop užmigsiu arba,

kaip kitaip sakoma, numirsiu, tai pabusiu peteliške ir imsiu skraidyti.

— Aure ką prasimanė: peteliške skraidyti! — tarė grambuolys.— Lauk, bus ne niekis! Štai aš esu dabar iš karaliaus arklidės,— ir ten niekas, net mylimasis karaliaus žirgas, nemano skraidyti, nors jis ir labai didelis pagyrų maišas. Dabar jis baigia nešioti mano seną aukso autuvą! Skraidyti! Mes — kitas dalykas! Mes tai skrisim. . .

Ir nuskrido jis toliau.

— Nenorėčiau pykti, bet kad patys pykdo! — pasakė jis nulėkdamas.

Čia jis nusileido ant vejelės. Gulėjo jis ten kiek gulėjęs ir užmigo.

Jam bemiegant, užėjo debesys, ir siūbtelėjo didelis lietus. Grambuolys pabudo nuo ūžesio ir norėjo įsirausti kur į žemę, bet negalėjo. Vanduo vartaliojo jį į visas puses, ir jis turėjo arba šonais, arba aukštyn kojomis plaukti. Kad jam reiktų pakelti sparnus ir pradėti skristi, nebuvo laiko ir galvoti. Jis net vilties nustojo išsikepurnėti kada nors gyvas iš tos vietos ir, viską metęs, laukė, kur vanduo nuneš.

Lietui kiek apstojus, grambuolys apsidairė ir pamatė priešais kažkokį baltą daiktą: tat buvo audeklas, patiestas baltintis. Šiaip taip nurėpliojo jis ligi to audeklo. Vienas audeklo kraštas buvo užsivertęs, ir į tą suvertimą jis įlindo. Žinoma, čia buvo toli gražu ne taip patogu gulėti kaip šiltame arklidės mėšle, bet patogesnės vietos niekur aplinkui matyti nebuvo, ir vabalas apsiliko, kur buvo įlindęs; jis išgulėjo ten visą dieną ir naktį. O lietus vis lijo ir lijo.

Ryto metą grambuolys išlindo iš audeklo. Jis buvo be ūpo ir keikė orą.

Ant audeklo tupėjo dvi varlės; jų nušvitusios akys rodė, kad jos buvo labai smagios.

— Koks puikus oras! — tarė viena varlė.— Koks šlapias audeklas tebėra! Net kojas man niežti: baisiai ima noras paplaukyti!

— Norėčiau žinoti,— sakė kita varlė,— ar teko kregždei, skraidančiai į tolimus kraštus, kame nors rasti tokį puikų orą

kaip mūsų? Kaip čia drėgna! Sakytum šlapiame griovyje guli. Kas tuo nesidžiaugia, tas nemyli savo tėvynės!

— Matyt, jūs niekados nesat buvę karaliaus arklidėje,— atsiliepė grambuolys.— Ten drėgna, šilta ir kvepia. Toks tai bent oras. Gaila tik, kad jo negalima pasiimti į kelią! Sakykite, ar nėra čia kartais sode inspekto, kur dideli ponai kaip aš galėtų rasti sau gerą būstą?

Bet varlės ar nesuprato jo, ar nenorėjo suprasti.

— Aš niekados dukart neklausiu,— tarė grambuolys, tris kartus jau paklausęs ir jokio atsakymo negavęs.

Jis parėpliojo kiek toliau ir rado molinio puodo šukelę. Šukelei, žinoma, čia buvo ne vieta, bet ji gera buvo pasislėpti nuo vėjo ir lietaus. Po ja gyveno kelios žirkliukų šeimynos. Šita tautelė be galo draugiška, o jų moterys nepaprastai rūpestingos motinos. Kiekviena gyrė savo vaikus, laikydama juos gražiausiais ir išmintingiausiais.

— Mano sūnelis jau susižadėjęs! — sakėsi viena motina.— Koks jis geras ir nekaltas vaikas tebėra! Kas jo dorumas, kas jo maldingumas! Vedimas dažnai jaunus apsaugo nuo išklydimų. Koks džiaugsmas motinai!

— O mano sūnelis,— sakė kita motina,— lig tiktai išriedėjo iš kiaušelio, tuojau pradėjo nerimti namie ir prašytis, kad jį leistumėm pakeliauti po žmones. Toks jau jo karštas būdas! Bet tegu, kol jaunas, pasižmonėja. Yra kuo džiaugtis motinai,— tarė ji grambuoliui,— ar ne tiesa?

— Tikra tiesa,— atsakė grambuolys.

Po to jos pasikvietė grambuolį į vidų, ir jis palindo po puodo šuke.

— O dabar prašom dirstelėti ir į mūsų mažiulius! — sušuko trečia ir ketvirta motina.— Tokie jie meilūs ir tokie gražūs, tie mūsų beldikai! Bet jie elgiasi visados gerai, jei nesopa jiems pilvelių, o jų metuose tas dažnai juk atsitinka.

Taip gyrė kiekviena motina savo vaikus. Vaikai taip pat netylėjo ir savo mažytėmis uodegų žnyplelėmis tampė grambuolį už barzdos.

— Ai, kokie jie ištvirkėliai, kokie jie nenuoramos, tie mažiukai! — skundėsi mylinčios motinos. Bet grambuoliui tai įkyrėjo, ir jis paklausė:

— Ar toli dar tas inspektas?

— O, toli, dar labai toli, kažkur ten už griovio,— atsakė jam viena motina.— Tikiuosi, kad nei vienas mano vaikas taip toli nekeliaus,— numirčiau iš baimės!

— Na, o aš pabandysiu ten nuvykti! — tarė grambuolys ir nurėpliojo tolyn, nieko neatsisveikinęs — taip elgiasi juk visi dideli ponai.

Pas griovį rado jis daugybę saviškių — tokių pat grambuolių.

— Sveikas gyvas! — tarė jie.— Prašom arčiau! Čia pat mes ir gyvenam! Puikus čia mūsų buvimas. Ar nemalonėtum sveikas nusileisti į apačią giliau, į patį dumblą? Turbūt pavargęs esi iš kelio?

— O, be galo pavargau! — atsakė grambuolys.— Mane užklupo lietus, ir aš turėjau gulėti ant gryno audeklo, kur nebuvo mėšlo nei kruopelės, o toks švarumas mane baisiai alsina. Be to, dar pradėjo gelti vieną sparną, kurį užpūtė vėjas man besant po moline šukele. Kaip malonu galų gale vėl patekti į savųjų tarpą — tikra laimė!

— Gal kartais sveikas iš inspekto atvykai? — paklausė vienas senas vabalas.

— Rado man vietą — iš inspekto! Ne, toli gražu ne! — atsiliepė grambuolys.— Aš iš karaliaus arklidės, kur nuo pat gimimo auksu avėjau. Dabar aš keliauju, turėdamas vieną slaptą paliepimą, ir todėl geriau manęs neklausinėkit — vis tiek daugiau nieko nebesakysiu.

Paskui grambuolys nusileido žemyn į dumblą. Ten sėdėjo trys jaunos vabalaitės. Jos neturėjo ko sakyti svečiui ir tik juokdamosios prunkštė.

— Visos mano dukterys tebėr nesusižadėjusios,— tarė motina, ir vabalaitės vėl susijuokė, bet šį kartą jau iš gėdos.

— Net karaliaus arklidėje nesu matęs tokių gražuolių! — stebėjosi ilsėdamas grambuolys.

— Negėdink tik sveikas mano mergaičių, nekalbėk taip su

jomis,— nebent sveikas turi tikrus norus! Bet žinau, kad turi, ir aš jus laiminu.

— Ura! — suriko visi vabalai, ir mūsų grambuolys jau buvo sužadėtas. Ilgai netruko, ir vestuves padarė, nes atidėlioti nebuvo jokios priežasties.

Antra diena praėjo labai linksmai, trečia — nei šio, nei to, o paskui reikėjo rūpintis jau maisto pačiai ir toliau net vaikams.

— Dailiai jie man galvą apsuko, nėr ko sakyti! — tarė sau grambuolys.— Dabar man viena belieka: tuo pačiu ir jiems atsimokėti.

Kaip manė, taip ir padarė. Vieną rytą jis išėjo iš namų, ir visą dieną negalėjo jo sulaukti; naktį jis taip pat nebegrįžo — jo pati liko našlė.

— Ai, ai, ai! — stebėjosi visi grambuoliai.— Mes tą valkatą priglaudėm ir priėmėm į savo tarpą kaip kokį gerą naudą; dabar jis pabėgo ir dar paliko mums penėti savo pačią.

— Na, tebūna ji vėl laikoma mergaite ir gyvena pas mane! — tarė motina.— Tfu! Verta čia mums krimstis dėl tokio niekšo!

Grambuolys tuo tarpu savo kelionę varė toliau ir perplaukė griovį ant kopūsto lapo. Rytą kažkokie du priėjo prie griovio. Pamatę grambuolį, pakėlė jį ir ėmė vartyti į visas puses ir kalbėti labai moksliškai, ypač vienas iš jų — jaunas berniukas. Jis kalbėjo, kaip ledą graužė: „Alachas mato juodą vabalą ant juodos uolos juodo akmens! Taip Korane parašyta, ar ne tiesa?"— paklausė berniukas.

Paskui pavadino grambuolį lotynišku vardu ir ėmė pasakoti apie jo rūšį ir ypatybes. Kitas asmuo — senas mokslininkas — patarė grambuolį parnešti namo, kur turėjo visą panašių vabalų rinkinį, ir prie jų prijungti tą. Bet tokia kalba be galo nepatiko grambuoliui, netikėtai jis šmurkštelėjo iš mokslininko rankų ir nuzvimbė sau.

Sparnai jau buvo jam visai išdžiūvę, ir todėl galėjo toli lėkti. Jis nuskrido ligi inspekto, rado stiklus pradarus, nieko nelaukdamas smuko į vidų ir įlindęs įsirausė į šiltą mėšlą.

— Štai kur gyvenimo laimė! — tarė jis sau.

Paskui greit užmigo ir sapnavo, kad karaliaus žirgas kritęs ir jo aukso pasagai atitekę jam — vabalui, ir dar pažadėję kitus tokius dovanoti.

Sapnas labai buvo malonus. Pabudęs grambuolys išlindo į viršų ir ėmė dairytis į visas šalis. Koks gražumas aplinkui! Užpakaly augo milžiniškos palmės, didžiai iškėlusios į dangų šakas; pro jų lapus švietė saulė; po palmėmis žydėjo puikiausi žolynai: tai raudoni kaip žarijos, tai geltoni kaip gintaras, tai balti kaip pirmutinis žiemos sniegas.

— Tai bent augalai! — tarė grambuolys.— Kiek čia bus valgymo, jiems supuvus! Didelis sandėlis, ką čia kalbėti! Tikrai čia gyvena kas nors iš mūsų. Eisiu, pažiūrėsiu, ar nerasiu čia kokio mūsiškio, su kuriuo verta būtų susipažinti. Prisipažįstu, esu didus ir tuo džiaugiuosi, kad esu didus!

Staiga kažkieno ranka pagriebė jį, suspaudė ir ėmė vartyti į visas puses.

Į inspektą buvo atėjęs daržininko sūnus su kitu berniuku. Pamatę grambuolį, jie sumanė su juo pažaisti. Pirmiausia įvyniojo jį į vynmedžio lapą ir įsidėjo į tamsią kelnaičių kišenę. Grambuolys ėmė krutėti ir spardytis, bet vaikas prispaudė už tai jį su ranka, ir jis noroms nenoroms turėjo nurimti. Paskui vaikai nubėgo į didelį ežerą, buvusį gale daržo. Tenai jie įtupdė grambuolį į seną klumpę, įsmeigė į ją pagalėlį vietoj stiebo ir pririšo prie jo su vilnoniu siūlu grambuolį. Dabar vabalas tapo jūrininku ir turėjo plaukti vandeniu.

Ežeras buvo labai didelis ir pasirodė grambuoliui kaip kokia jūra. Taip išgąsdino jį tas reginys, jog parvirto jis ant nugaros ir ėmė kratyti baisiai kojas.

Laivelis tuo tarpu plaukė; vandens srovė, pagriebusi jį, nešė tolyn.

Bet kai tik jis kiek tolėliau paplaukdavo, berniukas, pasiraitęs kelnaites, brisdavo į vandenį ir vėl jį atvarydavo į kraštą.

Bet tuo pačiu laiku, kai laivelis buvo pradėjęs plaukti nuo kranto, vaikus pašaukė namo. Jie skubindamies nubėgo į namus, palikę jūrininką vieną.

Dabar laivas galėjo be kliūčių tolintis nuo kranto. Jis plaukė vis tolyn ir tolyn į ežero vidurį, o grambuolį kas kartą didesnė ėmė baimė: juk jis buvo pririštas prie stiebo ir negalėjo nuskristi.

Tuo tarpu atlėkė prie jo musė.

— Koks puikus oras! — tarė ji.— Štai aš čia pastovėsiu, pasišildysiu prieš saulutę ir pasilsėsiu. Pasišildyti čia bus malonu.

— Rado man malonumą! Ar nematai, kad aš pririštas? — atsiliepė grambuolys.

— Bet aš nepririšta! — pasakė musė ir nuzvimbė.

— Aa, dabar jau aš pažinau pasaulį,— sunkiai atsiduso grambuolys.— Pasaulis piktas ir bjaurus! Tik vienas doras daiktas tėra jame — tat aš. Tikrai, tik pagalvokit, kiek čia neteisybės! Pirmiausia aplenkė mane neduodami aukso pasagų, paskui aš gavau mirkti ant šlapio audeklo ir stovėti visą naktį vėjy, o galų gale dar pačią man užkorė! Toliau aš gaunu laisvę, noriu pasižmonėti pasaulyje, laimės paieškoti; man jau pavyksta išeiti į tikrą kelią — ir kas? Sutinka mane vaikpalaikis, riša prie laivo stiebo ir meta į audringą jūrą. O tuo tarpu karaliaus žirgas džiaugiasi aukso pasagais ir raito nosį. Štai kas mane labiausiai pykina! Galop kam dar čia kalbėti! Pasauly iš nieko užjautos nelauk! Mano gyvenimo istorija labai įdomi, bet kas iš to, jei jos niekas nežino? Antra vertus, pasaulis ir nevertas, kad ją žinotų; kitaip jis man būtų davęs aukso pasagus dar man karaliaus arklidėje bebūnant, kada, segant karaliaus žirgą, ir aš buvau atkišęs savo kojas. Kad turėčiau aukso pasagus, aš būčiau arklidės papuošalas ir didybė! Dabar aš žuvęs arklidei, žuvęs pasauliui,— viskas pabaigta!

Bet ne viskas dar buvo pabaigta. Ant ežero pasirodė laivė, joje sėdėjo kelios jaunos mergaitės.

— Aure, žiūrėkit, plaukia klumpelė! — tarė viena mergaitė.

— O joje kažkoks juodas daiktas! — sušuko antra.

Laivė priplaukė klumpelę, ir mergaitė ištraukė ją iš vandens. Viena iš jų išsiėmė iš kišenės mažas žirkleles, atsargiai nukirpo grambuoliui siūlą ir, išlipus į krantą, paleido ant žolės.

— Lipk, lipk! O jei gali, tai skrisk! — pasakė ji.— Laisvė — geriausias daiktas!

Grambuolys pakilo ir įskrido pro langą į didelę triobą. Ten jis, nuilsęs ir nuvargęs, įstrigo į ilgus, minkštus karaliaus žirgo karčius. Grambuolio netikėtai buvo pakliūta į savo gimtinę, į tą pačią arklidę. Jis tvirtai įkibo į karčius, pagulėjo kiek laiko nejudėdamas ir atsipeikėjo.

— Štai dabar aš sėdžiu ant mylimojo karaliaus žirgo tartum pats karalius! .. Taip, palauk, ką aš čia buvau norėjęs pasakyti? Aa, atsiminiau! Štai puiki mintis ir visiškai teisinga. „Už ką davė arkliui pasagus?"— klausė tada manęs kalvis. Tik dabar į tą klausimą aš galiu atsakyti. Juk pasagai jam buvo tik dėl manęs duoti — štai kas yra! Tik dabar man atėjo į galvą! Kad ne aš, jis aukso pasagų kaip savo ausų nebūtų matęs!

Ir grambuoliui vėl grįžo ūpas.

— Kelionė daug išmoko,— tarė jis sau.

Saulės spinduliai, skverbdamiesi pro langą, šildė grambuolį, ir arklidėje buvo šviesu ir ramu.

— Tiesą sakant, gerai pagalvojus, pasaulis nėra toks jau bjaurus, kaip atrodo,— tarė grambuolys.— Reikia tiktai mokėti gyventi.

Taip, pasaulis liko gražus ir puikus, nes karaliaus žirgui buvo dovanoti pasagai tik tam, kad juo galėtų jodinėti grambuolys.

— O dabar aš lipsiu žemėn pasižiūrėti kitų grambuolių ir papasakosiu jiems, kaip aukštai iškilau; apsakysiu jiems visus savo vargus, mano patirtus, bekeliaujant po svetimus kraštus, ir paskelbsiu, kad aš dabar būsiu namie iki tol, kol karaliaus žirgas nuplėš savo aukso pasagus!

DARŽININKAS IR PONAI

Per mylią nuo sostinės stovėjo sena pilis su storomis dantytomis sienomis ir aukštais bokštais. Toje pilyje gyveno turtingi ir garsūs bajorai, vyras su pačia. Jie ten gyveno, tiesą

sakant, tik vasaros metu. Pilis buvo iš viršaus graži, o viduj patogi ir jauki. Iš akmens iškaltas giminės herbas puošė jos vartus, aplink herbą per sieną raitėsi žydinčios rožės, o prieš namus žaliavo pievelė, priaugusi raudonų ir baltų erškėčių ir kitų puikių gėlių.

Tas bajoras turėjo išmaningą daržininką, todėl jo daržas, sodas ir gėlynas buvo visados gerai prižiūrimi. Už daržo tebebuvo išlikęs senas pilies sodas, apvestas žalitvore, kurios atskiri krūmai buvo išauginti piramidėmis ir rutuliais. Dar toliau stirksojo du dideli medžiai be lapų; iš tolo rodėsi, lyg jų nuogos šakos būtų apkrėstos netikėtai ištikusios vėtros kokiais mėšlo gniužulais, bet iš tikrųjų ten tebuvo paukščių lizdai. Nuo neatmenamų laikų ten buvo įsikūrę daugybės varnų ir kovų, čia buvo tikras paukščių gardas. Jie čia pirmi apsigyveno tuose kraštuose, buvo tikri tos sodybos šeimininkai. Jie nekreipdavo akių į apačioj kėblinėjančius žmones, jie su paniekinimu žiūrėjo į tuos dvikojus padarus, nors tie kartais iš šautuvų papyškindavo juos, ir tada pulkai išgąsdintų varnų ir kovų pakildavo aukštyn rėkdami „kar, kar!"

Daržininkas ne kartą kalbino ponus iškirsti tuos senus medžius, tada jie nebegadintų pilies reginio, o paukščiai turėtų kraustytis kur kitur, ir išnyktų tas amžinas jų karksėjimas. Bet ponai gailėjo netekti tų medžių su jų gyventojais, laikė juos brangiu senovės paminklu ir netiko naikinti.

— Tuos medžius paliko paukščiams jų tėvai, tegu jie turisi savo brangų palikimą, mielas Larsenai! — sakė šeimininkai.

Larsenas buvo daržininko vardas, bet mūsų istorijai tai nėra svarbus daiktas.

— Ar dar neužtektinai turi darbo, brangusis Larsenai? Juk sveiko priežiūroj yra gėlės, šiltnamis, sodas ir daržai!

Daržininkas tikrai nesigailėjo sveikatos ir sumaniai dirbo, kas buvo jam pavesta. Ponai džiaugėsi jo darbu, bet dažnai pasigirdavo, kad kituose namuose matę daug gražesnių gėlių ir ragavę daug skanesnių vaisių, nekaip gauna iš savo pačių daržo. Tie žodžiai nebuvo malonūs daržininkui, dirbusiam su didžiausiu atsidėjimu. Jis iš tikros širdies troško, kad jo ponų žolynai, sodai ir daržai būtų visų geriausi.

Kartą ponai pasišaukė pas save daržininką ir jam pasakė, labai švelniai ir gražiai, kad vakar jie buvę kviesti pas savo gerus bičiulius ir ten valgę tokių skanių obuolių ir kriaušių, jog visi svečiai negalėję atsigėrėti jų sultingumu ir gardžiu kvapu. Tie vaisiai turėję būti atgabenti iš užsienio, bet ar negalima būtų pabandyti jų auginti savo sode, jei tik leistų klimatas. Vaisiai buvę pirkti mieste iš žinomo vaisių pirklio. Ponai liepė jam nueiti pas tą pirklį ir sužinoti, iš kokio krašto gauti vaisiai, ir parsisiųsdinti iš ten šakelių sau prisigydyti. Daržininkas gerai pažino tą pirklį, jam visados parduodavo atliekamus savo ponų sodo vaisius.

Nuvažiavęs į miestą, jis paklausė pirklio, iš kur gavo tuos nepaprastus obuolius ir kriaušes.

— Gi iš jūsų pačių sodo! — atsakė pirklys ir parodė Larsenui jam gerai pažįstamus obuolius ir kriaušes.

Baisiai apsidžiaugė daržininkas, tekinas parlėkė namo ir pasakė savo ponams, kad tie obuoliai ir tos kriaušės yra iš jų pačių sodo.

Ponai nenorėjo tikėti.

— Negali būti, Larsenai! — sakė jie.— Jei nori, kad mes patikėtumėm, tai atnešk raštelį iš paties pirklio.

Daržininkas netrukus parnešė raštelį.

— Nuostabus daiktas, tikrai nuostabus! — kalbėjo ponai.

Dabar kasdien prie ponų stalo gausiai buvo duodama tų skanių obuolių ir kriaušių iš jų pačių sodo. Pilnos pintinės ir net statinės tų vaisių buvo siunčiamos jų bičiuliams, gyvenusiems sostinėj ir net užsienyje. Savininkai turėjo iš to nemaža malonumo. Bet jie niekados nepraleisdavo progos priminti daržininkui, kad per paskutines dvi vasaras gražiai paderėję vaisių ne tik jų vienų soduose.

Praėjo kiek laiko. Kartą ponai buvo kviesti pietauti pas karalių. Kitą dieną pasišaukė jie daržininką ir pasakė, kad per pietus pas karalių valgę labai sultingų ir gardžių melionų, išaugintų jo didybės šiltnamyje.

— Eik pas karaliaus daržininką, mielas Larsenai, ir gauk sėklai keletą grūdelių tos puikios daržovės.

— Bet jis yra gavęs jų iš mūsų! — atsakė didžiuodamasis daržininkas.

— Vadinas, jis mokėjo geriau išauginti! — tarė ponai.

— Čia galiu aš pasigirti! — atsiliepė daržininkas.— Turiu pasakyti maloningiems ponams, kad karaliaus daržininkas šiemet neturėjo laimės su melionais, o pamatęs, kad mūsų tokie gražūs, paragavo ir paėmė tris prie karaliaus stalo.

— Prašom nekalbėti, kad tie melionai buvo iš mūsų daržo!

— Kaip aš nekalbėsiu, kad taip yra! — pasakė Larsenas, nuėjo pas karaliaus daržininką ir parnešė iš jo raštą, kad melionai, valgyti prie karaliaus stalo, buvo gauti iš jų daržo.

Tai buvo netikėtas dalykas, ir ponai netrukdami išgarsino tą istoriją. Visiems rodė karaliaus daržininko raštą ir siuntinėjo melionų grūdus, kaip anksčiau šakeles nuo gardžiųjų obelių ir kriaušių.

Tuo tarpu iš įvairių vietų plaukė žinios, kad kur buvo nusiųstos obelių ir kriaušių šakelės prigijusios, kad tų medžių vaisiai pasirodę tikrai labai puikūs ir juos pavadinę tų ponų pilies vardu. Tokiu būdu pilies vardas pasidarė žinomas Anglijoj, Prancūzijoj ir Vokietijoj.

Kas galėjo apie tai pagalvoti?

— Kad tik mūsų daržininkas per daug nesikeltų į puikybę! — kalbėjosi ponai.

Bet Larsenas galvojo visai kitaip. Jis norėjo išauginti kasmet naują kokių vaisių rūšį ir išgarsėti geriausiu daržininku visame krašte. Bet ponai nenorėjo jam to pripažinti ir sakė, kad pirmieji jo išauginti obuoliai ir kriaušės tikrai buvę geriausi, o visi kiti daug menkesni. Melionai irgi buvę labai gardūs, bet vis dėlto ne tiek kiek obuoliai ir kriaušės. Braškės lygiai buvusios puikios, bet ne geresnės už kitų. O kai vienais metais nepavyko ridikėliai, tai ponai apie nieką daugiau nekalbėjo, tik apie tuos nepavykusius ridikėlius, pamiršę visus kitus gerus vaisius ir daržoves.

Ponai, rodosi, turėjo tam tikrą malonumą sakydami: „Šiais metais viskas menkai jums paderėjo, mielas Larsenai!" Jie tiesiog buvo laimingi, jei galėjo prikišti: „Šiemet niekas gerai neužaugo!"

Daržininkas du tris kartus per savaitę atnešdavo į pilį paskynęs žolynų, parinktų su dideliu skoniu. Kiekvienas žiedas, suderintas su kitais, rodėsi dar gražesnis.

— Turite nepeiktiną skonį, Larsenai,— sakė ponai.— Bet tai yra dangaus dovana, o ne jūsų paties nuopelnas.

Kartą daržininkas atnešė krištolinę vazą, joje plaukė didelis lapas, o ant to lapo, nuleidęs giliai į vandenį stiebelį, gulėjo skaisčiai mėlynas žiedas didumo sulig saulėžole.

— Indijos lotas! — sušuko ponai.

Kaip gyvi jie nebuvo matę panašaus žolyno. Dieną liepė jį laikyti saulėj, o vakare skaisčioj lempos šviesoj. Kas tik matė, kiekvienas negalėjo atsigėrėti jo gražumu. Labai jis patiko ir karaliaus dukteriai, o ji buvo išmintinga ir geros širdies mergaitė.

Ponai padovanojo tą žolyną karalaitei ir laikė sau didele garbe, kad jis pateko į tokius garbingus namus.

Paskui ponai nuėjo į darželį, norėdami nusiskinti kitą tokį pat žolyną, bet išieškoję niekur nerado. Tada pasišaukė daržininką ir paklausė, iš kur jis paėmęs tą mėlyną lotą.

— Veltui ieškojom,— sakė.— Buvome šiltnamyje, išvaikščiojome visus gėlynus.

— Ne, ten jo nėra,— atsakė daržininkas.— Tai tik menkas žolynėlis iš daržovių lysės. O argi ne gražus? Jis panašus į žydrąjį kaktų, o iš tikrųjų tėra artišoko žiedas.

— Tai kodėl jūs to nesakėt mums pirma? — paklausė ponai.— Manėm, kad čia bus koks retas svetimų kraštų žolynas! Mums padarei gėdą prieš karalaitę! Pažvelgusi ji labai stebėjosi ir sakė, kad niekados nemačiusi tokio augalo, o juk ji gerai nusimano apie botaniką. Dabar aišku, kodėl jo nepažino: mokslas su daržais jokio reikalo neturi. Ir kaip jums, mielas Larsenai, galėjo ateiti į galvą mums atnešti į kambarį panašų žolyną? Dabar mus juokte išjuoks!

Ir gražus žydras žolynas, nuskintas nuo ežios, buvo išmestas iš ponų rūmų, kur jam nederėjo būti. O ponai, nuvykę pas karalaitę, atsiprašinėjo ir aiškino, kad tas žolynas esantis paprasta daržovė, atnešta daržininko su vaza, ir jis už tai gerai pabartas buvęs.

— Tai nuodėmė ir neteisybė! — atsiliepė pasipiktinusi karalaitė.— Jis rado tą mūsų nežinotą žolyną ir parodė mums gražumą ten, kur mes nei sapnuoti nesapnavom rasti! Kol žydės artišokai, aš liepsiu rūmų daržininkui kasdien atnešti jų į mano kambarį.

Taip ji ir darė.

Tada ponai pasakė daržininkui, kad jis vėl gali atnešti jiems artišoko žiedą.

— Reikia pripažinti tiesą, žolynas visai gražus,— sakė ponai ir net pagyrė daržininką.

— Larsenas mėgsta giriamas,— kalbėjo jie.— Mes jį labai lepinam!

Vieną rudenį pakilo baisi vėtra ir išrovė su šaknimis keletą didžiausių medžių miško pakraštyje. Kartu išvertė abudu medžius su paukščių lizdais. Ponai labai jų gailėjo, laikė tai didžiausia nelaime, o daržininkas tik džiaugėsi. Kaukiant vėjui, buvo girdėti varnų ir kuosų rėksmas; išsigandę paukšteliai visur puldinėjo, net sparnais daužėsi į langų stiklus.

— Dabar gali džiaugtis, Larsenai,— sakė ponai,— vėtra išvertė medžius, o paukščiai išskrido į mišką. Jau nieko nebeliko iš senų laikų, viskas žuvo. Baisiai mums skauda širdį!

Daržininkas nieko neatsakė, tik galvojo, ką jis augins toj gražioj saulėtoj vietoj. Lig šiol jis nieko ten negalėjo daryti, o dabar tikėjosi, kad tas kampelis netrukus bus visos sodybos papuošalas, džiugins ponų akis.

Tie dideli medžiai, vėtros išrauti su šaknimis, griūdami užgulė ir smarkiai apgadino visaip iškarpytą bukso žalitvorę. Larsenas tą daiktą tankiai apsodino lauko ir miško augalais, tinkančiais tam klimatui. Lig šiol dar nei vienam daržininkui nebuvo atėję į galvą pasodinti ponų darže augalų, randamų kur laukuose. Jis pasodino kiekvieną medelį labiausiai jam tinkamoj žemėj, saulėje ar pavėsyje, atsižvelgdamas į jo prigimtį. Jis labai prižiūrėjo, ir jie gražiai augo.

Atvežtas iš Danijos viržynų kadagys čia išaugo labai puikiai, savo spalva ir išvaizda buvo panašus į Italijos kiparisą. Šalimais gražiai vešėjo spygliuota, su blizgančiais lapais dygioji slyva, žalia vasarą ir žiemą. Arčiau augo keletas kelmų

paparčių, labai panašių į jaunas palmes. Čia stovėjo išlapojusi visų niekinama varnalėša; kol ji jauna, jos žiedai gali gražiausią buketą puošti. Varnalėša augo sausesnėj žemėj, o drėgnesnėj žaliavo visa eilė irgi niekinamų šalpusnių, tačiau kokie liekni buvo jų lapai! Čia dar žydėjo ir raktažolės, ir miško lelijos, ir pakalnutės, ir dobilai. Tiesiog akį vėrė visa ta gražybė!

Priešais, pririštos eilėmis prie vielos, augo žemo ūgio kriaušės, parsodintos iš Prancūzijos; saulės šildomos ir gerai prižiūrimos, netrukus jos pradėjo duoti vaisius, tokius pat didelius ir sultingus kaip ten, jų tėvynėj.

Ten, kur pirma stypsojo du pliki medžiai su paukščių lizdais, dabar buvo įbesta didelė kartis su plevėsuojančia danų tautos vėliava, o netoli stovėjo kita kartis su apsivyniojusiais aplink ją apyniais; senu papratimu prie jos buvo pririšti keli pėdai nekultų avižų, kad lauko paukšteliai turėtų kuo pasivaišinti per kalėdų šventes.

— Mūsų Larsenas sendamas darosi jausmingas,— sakė ponai.— Bet jis teisingas ir ištikimas mums!

Prieš Naujuosius metus viename sostinės laikrašty buvo įdėtas senos pilies paveikslėlis; čia buvo matyti kartis su vėliava ir kita su maistu paukščiams. Prie to paveikslėlio buvo pridėti šie žodžiai: „Koks gražus sumanymas atgaivinti seną paprotį, taip derantį panašiai senovinei piliai!"

— Ką tik mūsų Larsenas sugalvoja, tuoj visur išbarškina! — sakė ponai.— Koks jis laimingas žmogus! Beveik galime didžiuotis jį turėdami.

Bet jie nemokėjo juo didžiuotis. Jie galvojo, kad jie dideli ponai ir gali kiekvieną dieną išvaryti savo daržininką. Bet jo nevarė — juk jie buvo geri žmonės, o tokių gerų žmonių pasauly netrūksta. Tai didelė paguoda visiems Larsenams.

Štai visa istorija apie daržininką ir jo ponus.

Dabar gerai pagalvok apie ją!

PAUKŠČIAI

Atvežė antį iš Portugalijos, kiti sakė, kad iš Ispanijos,— bet tai visai nesvarbu. Todėl ją praminė portugale. Ji dėjo kiaušinius, paskui ją papjovė, iškepė, iščirškino ir suvalgė — štai ir visa jos istorija. Visos antys, išriedėjusios iš jos kiaušinių, taip pat vadinosi portugalės, o tas juk šį tą reiškia. Dabar iš visos pirmosios portugalės šeimos beliko viena antis. Paukštyne gyveno nemažas būrys vištų; jų tarpe buvo didelis gaidys, jis labai ir iš didžio ėjo.

— Jis mane erzina savo riksmu,— sakė portugalė.— Bet jis gražus, reikia tiesą pasakyti, nors ir negali lygintis su antinu. Jis turėtų kiek susilaikyti, bet susilaikymas yra didelis, ne bet kam prieinamas mokslas. Tuo skiriasi paukšteliai, kurie aure gyvena kaimyno sode, liepose. Kaip gražiai jie gieda! Jų giesmelės net širdį man veria, jų balsai tikrai portugališki. Kad aš turėčiau tokį paukštelį, kur mokėtų gražiai giedoti, kaip aš jį mylėčiau, kaip aš jį saugočiau! Aš jam būčiau kaip motina gera! Ta ypatybė yra mūsų kraujuje, mūsų portugališkame kraujuje!

Lig tik pasakė tuos žodžius, nuo stogo į kiemą nukrito mažas paukštelis, iš tų giesmininkų tarpo. Paukštelį buvo pagavus katė, bet jis ištrūko iš jos nagų, nors ir su perlaužtu sparneliu, todėl į kiemą jis kriste nukrito.

— Tai vis katės darbas! — tarė portugalė.— Aš ją gerai pažįstu nuo to laiko, kai mano pačios buvo ančiukų. Tiesiog nesuprantu, kaip tokioms kraujagerėms leidžia gyventi ir lakstyti po stogus! Aš nemanau, kad Portugalijoj tas būtų!

Ir ji išreiškė savo užjautą mažam paukšteliui, gražių giesmelių giedotojui; kitos antys, ne iš portugalių veislės, taip pat labai jo gailėjosi.

— Vargšas mažulėlis! — sakė jos, eidamos viena po kitos prie pažeisto paukštelio.— Tiesa, mes pačios negiedam, bet turim jautrų muzikos jausmą. Mes gerai jaučiam, nors apie tai nekalbam.

— O aš kalbėsiu! — tarė portugalė.— Aš noriu ką nors gero tam vargšui padaryti. Tai mano priedermė.

Ji įlipo į lovį su vandeniu ir ėmė taškyti sparnais, paukštelis visas sušlapo ir ko neprigėrė. Bet tai buvo padaryta iš geros širdies.

— Tai geras darbas! — aiškino portugalė.— Tegu visi ima iš manęs pavyzdį!

— Pip! — čirptelėjo paukščiukas, kuriam pažeistas sparnelis neleido gerai nusikratyti vandenį. Bet vis dėlto jis suprato, kad buvo išmaudytas iš geros širdies.

— Jūs labai gera, poniute! — tarė jis, bet daugiau nebenorėjo, kad jį maudytų kitą kartą.

— Niekados apie savo gerumą negalvojau! — atsakė portugalė.— Bet drąsiai galiu pasakyti, kad myliu visus savo artimus, išskyrus katę. Bet iš manęs to reikalauti juk negalima: ji suėdė mano du ančiukus! .. O dabar būk čia kaip namie — tas bus man labai malonu. Aš pati esu iš kito krašto, kaip gali matyti iš mano plunksnų ir būdo. Jei kas tave čia iš visų paukščių gali suprasti ir nuskųsti, tai drįstu sakyti, aš viena.

— Jos gurkly portulakija! — tarė vienas mažas ančiukas, laikomas labai sąmojingu. Tas juokingas žodis visoms antims baisiai patiko: juk „portulakija" skamba beveik taip pat kaip Portugalija. Ir kumštuodamosi antys už viena kitos kvarksėjo:

— Kvar! A, kaip tai juokinga!

Ir kiekviena antis stengėsi kuo nors nuteikti mažą paukštelį.

— Portugalė, žinoma, iškalbingesnė už mus,— sakė jos.— Nors mes nemokame taip gražiai kalbėti, bet užjaučiame tave nei kiek ne mažiau. Jei mes nieko gero tau nedarome, tai ir nesigiriame tuo. Mūsų nuomone, tai daug padoriau.

— Koks gražus tavo balselis! — tarė viena sena antis.— Kaip malonu turi būti jausti, kad gali tiek džiaugsmo daryti kitiems. Tiesa, aš nedaug tenuvokiu apie tavo giedojimą, bet užtat ir laikau liežuvį prikandus. Tai daug geriau negu pliaukšti visokius niekus, kurių čia tu tiek girdi iš kitų.

— Nevarginkit jo! — įsikišo portugalė.— Jam reikalingas

atilsis ir gera priežiūra. Ar nenori, mažasis giesmininke, kad aš dar kartą tave išmaudyčiau?

— O ne, ne! Geriau aš sausas pabūsiu! — atsakė paukštelis.

— O man geriausiai padeda vanduo, kai apsergu,— toliau sakė portugalė.— Pramoga irgi naudingas daiktas. Netrukus ateis mūsų aplankyti vištos iš kito kiemo; jų tarpe yra dvi kinės. Jos labai mokytos ir vaikščioja kelnėtos. Jos taip pat ne iš čia, todėl jas gerbiu labiau negu kitas.

Atėjo vištos, o su jomis ir gaidys. Šį kartą jis buvo toks mandagus, jog ir keiktis nesikeikė.

— Jūs labai gražiai giedat! — tarė jis.— Iš savo mažo balselio jūs darote viską, ką tik galima iš jo padaryti. Bet reikėtų, kad jis būtų tvirtesnis: tada kiekvienas žinotų, kad esi vyras.

Kinės paukšteliu negalėjo atsigražėti. Išmaudytas jis buvo visas pasišiaušęs ir labai panašus į kinišką viščiuką.

— Koks jis gražus! — sakė jos ir pradėjo su juo kalbėtis. Kalbėjo pašnibždomis, pridėdamos prie kiekvieno žodžio dalelę „pa", kaip paprastai daro aukštos kilmės kinės.

— Mes tos pačios veislės kaip jūs,— kalbėjo jos.— Antys, net pati portugalė,— vandeniai paukščiai, kaip jūs būsit jau pastebėję. Jūs dar nepažįstat mūsų, kaip nepažįsta daugumas ir nenori pažinti, net vištos, nors mes esame iš tokios giminės, jog turėtume daug aukščiau būti už kitus. Bet mums tas nerūpi. Mes ramiai einame savo keliu kartu su kitais, nors jų pažiūros visai mums svetimos: mes žiūrime tik į gerąsias puses, kalbame apie gerumą, nors sunku jį rasti ten, kur visai nieko nėra. Be mūsų dviejų ir gaidžio, iš vištų tarpo nerasi nei vieno, kad būtų kiek talentingesnis ir teisingesnis. O apie antis ir kalbėti nėra ko... Mes norėtumėm tave perspėti, mielasis paukšteli! Niekados negali pasitikėti ana trumpauodege antim — ji baisiai klastinga! O štai ta margoji, su kreivu dryžu per plunksnas,— baisus ginčas, niekuomet neužsileis, vis jos bus paskutinis žodis, nors labai dažnai esti neteisi. O štai ta riebioji antis kiekvieną mėgsta apkalbėti — baisi ji liežuvninkė; tas yra priešinga mūsų prigimimui. Mūsų nuomone, jei ne-

gali apie ką pasakyti kokį gerą daiktą, tai verčiau tylėk. Viena portugalė dar kiek mokytesnė, ir su ja gali draugauti, bet ji per karšta ir jau per daug kalba apie savo Portugaliją.

— Ir ko jos taip daug šnibždasi! — stebėjosi pora prastų antelių.— Juk tai be galo nuobodu! Aš su jomis niekados nesišneku!

Tuo tarpu atvyko antinas. Jis manė, kad tas paukštelis su pažeistu sparnu buvęs žvirblis.

— Antra vertus, aš čia jokio skirtumo nematau! — tarė jis.— Visi paukščiai lygūs, kur gieda!

— Neklausyk, ką jis tauškia,— tarė pašnibždomis portugalė.— Jis tik savo reikalus gerai išmano, o apie kitus dalykus jokio supratimo neturi! .. Gerai, bet dabar turiu pasilsėti. Mes pačios turime rūpintis, kad būtumėm riebios, jei norim, kad mus balzamuotų obuoliais ir slyvomis.

Ji pritūpė prieš saulutę ir primerkė vieną akį. Vieta, kur ji tupėjo, buvo graži, ji pati irgi graži, todėl ir miegojo labai gražiai.

Mažasis paukštelis pakuteno, pasikasė pažeistąjį sparnelį ir prisiglaudė iš vieno šono prie savo globėjos. Saulė švietė, ir toj vietoj jam labai gera buvo tupėti.

Bet vištos, atėjusios iš kito kiemo, dar nemiegojo; jos vaikščiojo po visur ir kapstė žemes. Tiesą sakant, jos čia ateidavo tik dėl maisto. Kinės pirmos išėjo namo, paskui jas išsekė ir kitos vištos.

Sąmojingasis ančiukas, pastebėjęs portugalę snaudžiant, pasakė: „Portugalė netrukus suvaikės." Visos antys ėmė juoktis iš to sąmojingo jo pasakymo. „Portugalė netrukus suvaikės!"— kvarksėjo jos. Kaip gražiai pasakyta! Koks jis juokdarys! Tada jos atsiminė ir pirmąjį sąmojingą ančiuko pasakymą „portulakija". Visos antys leipo juokais. Paskui nurimusios sutūpė ir jos.

Bet neilgai teko joms ilsėtis. Mergaitė, išnešusi iš virtuvės pamazgas ir visokias valgymų liekanas, pūkštelėjo į kiemą taip garsiai, jog visi paukščiai šoko iš miegų ir suplasnojo sparnais. Atbudo ir portugalė. Ji pasivertė į kitą šoną ir prispaudė nelaimingąjį paukštelį.

— Čir! — čirptelėjo paukštelis.— Skauda, poniute!

— O ko lendi man po šonu? — atsakė portugalė.— Nebūk toks pėpė! Aš taip pat turiu nervus, bet niekados nepypsiu!

— Tik nepyk, poniute! — tarė mažasis paukštelis.— Aš pats nepasimačiau, kaip man tas „čir" ištrūko nuo liežuvio.

Bet portugalė jo nebeklausė. Paknopstomis pribėgo prie išmesto ėdesio ir gerai prisikirto. Prisikimšus gurklį, puikioji antis vėl atsitūpė. Mažasis paukštelis prišoko prie jos ir, norėdamas ją palinksminti, sugiedojo:

Mano širdele,
Mano rūtele!
Tau aš čiulbėsiu,
Tau aš ulbėsiu!
Kur tik skrajosiu,
Tau vis giedosiu!

— Po pietų aš mėgstu pasilsėti! — tarė portugalė.— Metas būtų priprasti prie mūsų tvarkos. Dabar aš noriu miegoti.

Paukštelis labai susidrovėjo ir nebežinojo, ką atsakyti: juk jis buvo turėjęs geriausius norus! Kai portugalė atbudo, paukštelis vėl stovėjo prieš ją su grūdeliu snapely, tą grūdelį jis buvo radęs ir dabar padėjo prie savo globėjos kojų. Bet portugalė neišsimiegojo, kiek reikėjo, todėl atsikėlė visa pikta.

— Atiduok jį viščiukui! — tarė ji.— Ko čia man vis lendi į akis?

— Ko jūs pykstat ant manęs? — klausė paukštelis.— Ką gi aš padariau?

— Ką padariau? — atkartojo portugalė.— Tai nelabai dailus reiškinys, drįstu tau pasakyti.

— Vakar diena buvo tokia skaisti, saulėta,— tarė mažasis paukštelis.— O šiandien dangus apsiniaukęs, oras toks tvankus.

— Daug tu nusimanai apie orą! — atsiliepė portugalė.— Diena dar nepasibaigė. Ir ko taip spoksai kaip apuokas, atsistojęs prieš mane?

— Dabar jūsų tokios pat piktos akys kaip tos, nuo kurių gelbėdamasis aš čia atbėgau.

— Begėdi tu! — sušuko rūsčiai portugalė.— Tu drįsti mane lyginti su kate, su ta grobuoniu! Mano kraujuje nėra nei vieno netikusio lašelio! Aš tave paėmiau į savo globą ir turiu išmokyti žmoniškai elgtis.

Ir ji nužnybo paukšteliui galvą; paukštelis parvirto negyvas.

— O čia kas dar?! — tarė portugalė.— Nuo to menkniekio žuvo! Matyti, ne šio pasaulio gyventojas! O aš jį mylėjau kaip tikra motina, aš tai žinau! Juk aš turiu gerą širdį!

Tuo tarpu kaimyno gaidys iškišo galvą pro tvorą ir garsiai sukudakojo.

— Ko čia gargaliuoji, paleidęs gerklę kaip mintuvus? — sušuko antis.— Tai tu čia vis kaltas! Mane iš galvos išvarysi! Štai vienas nebeteko galvos, ir aš greit nebeteksiu!

— Menkas nuostolis! — tarė gaidys.

— Prašom kalbėti apie jį su didesne pagarba! — atšovė portugalė.— Jis turėjo gerą balsą, mokėjo gražiai giedoti, buvo labai mokytas. Be to, jis buvo neapsakytai minkštos ir jautrios širdies, o tas labai dera paukščiams kaip ir vadinamiesiems žmonėms.

Aplink negyvą paukštelį susirinko visas būrys ančių. Antys apskritai jausmingi paukščiai ir moka rodyti savo jausmus: pavydą ir pasigailėjimą. Čia pavydėti nebuvo ko, todėl jos gailėjosi.

Pagaliau atėjo ir vištos kinės.

— Tokio paukštelio, tokio kito giesmininko mes daugiau nebeturėsim! Jis buvo gyvas kinas! — kalbėjo jos, griaudžiai karkdamos. Kitos vištos irgi labai gailėjosi, bet ančių akys buvo raudoniausios.

— Širdį mes turime! — sakė jos.— To niekas iš mūsų neatims.

— Širdį! — atkartojo portugalė.— Taip, to turto čia beveik tiek pat kiek ir Portugalijoj.

— Geriau pagalvokime, kuo galėtumėm gurklius prikimšti! — tarė antinas.— Tai svarbiausias daiktas! Ar verta čia krimstis, kad sudužo vienas žaislas? Ar maža tokių mums dar liko?

LAKŠTINGALA

Kinų žemėje, kaip tau žinoma, pats imperatorius ir visi jo artimieji žmonės — kinai. Ta istorija atsitiko seniai, todėl vertėtų jos paklausyti, kol dar tebėra nepamiršta.

Niekur visame pasaulyje nebuvo tokių gražių rūmų kaip kinų imperatoriaus: jie buvo statyti iš brangiausio porceliano, bet tokio trapaus, jog ir paliesti baisu būdavo. Sode augo puikiausios gėlės, ir prie gražesniųjų buvo priraišioti sidabriniai varpeliai, kad jų skambėjimas geriau galėtų atkreipti praeivių akis į gėles. Štai kaip gudriai buvo sugalvota! Sodas traukėsi toli toli, taip toli, jog ir pats sodininkas nežinojo, kur jo galas. Iš sodo galėjai pakliūti tiesiog į didelį tankų mišką; tame miške tvanksojo daugybė gilių ežerų, ir jis ėjo lig pat mėlynosios jūros. Aukšti medžiai, augusieji ant kranto, buvo palinkę į vandenį, ir po jais galėdavo pavažiuoti didžiausi laivai. Vieno tokio stovinčio prie kranto medžio šakose susinešė lizdą lakštingala. Ji giedojo labai gražiai, jos beklausydamas, net varguolis žvejys pamiršdavo ištraukti savo tinklą iš vandens. „Dieve, kaip gražiai gieda!"— sakydavo žvejys, bet paskui atsiminęs vėl eidavo prie savo darbo ir palikdavo lakštingalą. Kitą naktį, išgirdęs lakštingalą giedant, žvejys vėl pamesdavo darbą, vėl sustojęs klausydavo ir kartodavo tuos pačius žodžius: „Dieve, kaip gražiai gieda!"

Iš visų pasaulio kraštų plaukdavo žmonės į imperatoriaus sostinę. Visi gražėjosi miesto namais, karaliaus puikiausiais rūmais ir dideliu sodu, bet, pasiklausę lakštingalos, sakydavo: „Lakštingala — gražiausias daiktas!"

Sugrįžę namo, jie pasakodavo apie visus matytus daiktus; mokslo vyrai rašydavo knygas apie sostinę, karaliaus rūmus ir sodą, bet niekados nepamiršdavo paminėti ir lakštingalos; ją net aukščiau už viską statydavo, ir poetai dėdavo gražiausias eiles sparnuotam dainiui, gyvenančiam miške, prie pat gilios jūros kranto.

Knygos pasklisdavo po visą pasaulį, ir kai kurios iš jų pakliūdavo pačiam imperatoriui. Jis, sėdėdamas savo aukso

soste, skaitydavo tas knygas ir skaitydamas nuolat linksėdavo galvą — labai malonu jam buvo skaityti pagyrimus savo sostinei, rūmams ir sodui. „Bet lakštingala — gražiausias daiktas!"— buvo visose knygose parašyta.

— Kas čia gali būti? — tarė imperatorius.— Juk aš nieko nežinau apie tą lakštingalą! Kaip? Mano viešpatystėj ir net mano paties sode gyvena toks nuostabus paukštis, ir aš nieko apie jį nesu girdėjęs! Ir tiktai iš knygų gaunu apie jį žinoti!

Ir jis pasišaukė pas save artimiausią rūmų valdininką. Tas būdavo toks puikus, jei kas žemesnis už jį drįsdavo su juo kalbėti arba ko paklausti, jis atsakydavo tiktai: „pf", o tas žodis juk nieko nereiškia.

— Sako, čia pas mus esantis labai nuostabus paukštis, vadinamas lakštingala,— tarė imperatorius.— Ją laiko įdomiausiu mano viešpatystės daiktu. Kodėl niekados nieko nesakėt man apie ją?

— Ir aš nesu girdėjęs apie ją! — atsakė rūmų valdininkas.— Apie ją čia niekas nekalba.

— Aš noriu, kad ji būtų čia ir kad šiandien vakare man giedotų! — pasakė imperatorius.— Visas pasaulis žino, ką aš turiu, tik aš vienas nežinau!

— Aš ir girdėti negirdėjau apie tokį paukštį! — atkartojo artimiausias valdininkas.— Bet aš pasirūpinsiu jį surasti!

Lengva pasakyti! O kur ieškosi?

Artimiausias imperatoriaus valdininkas ėmė lakstyti laiptais aukštyn ir žemyn, bėgioti po sales ir koridorius, bet niekas negalėjo jam nieko apie lakštingalą pasakyti. Valdininkas sugrįžo ir pranešė imperatoriui, kad lakštingalos nėra, kad tai esanti pasaka, pramanyta tų, kurie knygas rašo.

— Jūsų didybe,— pridėjo jis,— prašom netikėti, ką knygos rašo: tai vis prasimanymai, taip sakant, juodoji magija!..

— Bet tą knygą man atsiuntė pats galingasis Japonų valdovas, ir joje negali būti parašyta netiesa! Aš noriu išgirsti lakštingalos. Ji turi čia būti šiandien vakare! Aš ją apdovanosiu savo aukščiausiomis malonėmis! Jeigu jos čia nebus paskirtu laiku, aš liepsiu po vakarienės visiems savo kiemo žmonėms duoti lazdų per pilvą!

— Tzing pė! — tarė artimiausias valdininkas ir vėl ėmė bėgioti laiptais aukštyn ir žemyn, lakstyti po sales ir koridorius. Su juo lakstė beveik visi kiemiškiai, nes niekas nenorėjo ragauti lazdų. Kiekvienas klausinėjo tos lakštingalos, apie kurią buvo girdėjęs visas pasaulis, o imperatoriaus rūmuose niekas.

Galų gale pavyko virtuvėje rasti vieną mažą mergaitę, ta atsakė:

— Dieve! Kaip nežinosi lakštingalos! Taip gražiai ji gieda! Vakarais aš nešu pietų likučius savo neturtingai, sergančiai motutei. Ji gyvena prie pat jūros, ir, kada aš grįždama atsisėdu miške pasilsėti, kiekvieną kartą girdžiu lakštingalos giedojimą! Jos beklausant, ima man ašaros iš akių byrėti, ir širdis taip nudžiunga, lyg pati motutė mane bučiuotų!

— Mergyte! — tarė artimiausias imperatoriaus valdininkas.— Aš tau parūpinsiu nuolatinę prie virtuvės vietą ir leidimą pažiūrėti, kaip valgo imperatorius, jeigu mus nuvesi pas lakštingalą. Ji šiandien pakviesta į rūmus.

Ir jie visi kartu nuėjo į mišką, kur paprastai lakštingala giedodavo; ėjo ten beveik pusė imperatoriaus rūmų. Ėjo ėjo, ir staiga subaubė karvė.

— O! — tarė jaunieji kiemiškiai.— Štai kur lakštingala! Toks mažas paukštelis, o koks didelis balsas! Bet, rodos, mes ir pirma buvom ne kartą girdėję ją giedant.

— Tai karvė baubia! — tarė mergaitė.— Lig tos vietos dar toli eiti.

Baloje sukurkė varlės.

— Kaip gražu! — tarė imperatoriaus rūmų kunigas.— Dabar aš tikrai girdžiu. Skamba kaip mūsų maldos namų varpeliai.

— Ne, tai varlės! — vėl tarė mergaitė— Bet, rodos, nebetrukus ir ją pačią išgirsite.

Ir tuo tarpu sugiedojo lakštingala.

— Dabar tai lakštingala! — tarė mergaitė.— Klausykit, klausykit! Aure ir ji pati!

Ir mergaitė pirštu parodė mažą pilką paukštelį, tupintį ant medžio šakelės.

— Ar gali būti? — tarė artimiausias imperatoriaus valdininkas.— Niekados nemaniau, kad ji tokia būtų! Visai negraži atrodo! Gal ji visa atsimainė, kai pamatė tokią daugybę garbingų žmonių!

— Lakštingalėle! — balsu sušuko mergaitė.— Mūsų maloningiausias imperatorius nori tavęs paklausyti!

— Su mielu noru! — tarė lakštingala ir ėmė giedoti taip gražiai, jog ir apsakyti sunku buvo.

— Skamba kaip stikliniai varpeliai,— tarė artimiausias imperatoriaus valdininkas.— Žiūrėkit, kaip dirba jos maža gerklytė! Nuostabu, kad mes jos anksčiau negirdėjome. Imperatoriaus rūmuose ji turės didelį pasisekimą.

— Gal imperatorius norėtų, kad aš dar kartą pagiedočiau? — paklausė lakštingala: ji manė, kad ateivių tarpe esantis pats imperatorius.

— Lakštingalėle! — tarė artimiausias imperatoriaus valdininkas.— Man pavesta pakviesti tave šiandien vakarą į rūmų šventę! Neabejoju, kad savo giedojimu tu sužavėsi jo didybę!

— Mane giedant geriausiai klausyti žaliajame miške! — tarė lakštingala.— Bet jei to nori imperatorius, mielai vyksiu su jumis.

Imperatoriaus rūmai dėl tos iškilmės buvo be galo gražiai išpuošti. Visur degė šimtai tūkstančių auksinių lempų, jų šviesoje įvairiausiomis spalvomis mirgėjo porceliano sienos ir aslos. Koridoriuose eilėmis stovėjo pastatytos gražiausios gėlės su varpeliais, tie varpeliai nuo nuolatinio bėgiojimo, trenksmo ir vėjo trauksmo skambėjo taip, jog negalėjai apsiklausyti.

Vidury didelės salės, kur sėdėjo imperatorius, buvo pastatyta lakštingalai atsitūpti aukso kartelė. Klausyti susirinko visi kiemiškiai ligi vieno; prie durų stovėti leido ir tai mažajai mergaitei, dabar turėjusiai rūmų virėjos vardą. Visi buvo apsitaisę ko gražiausiai ir nenuleisdami akių žiūrėjo į mažą pilką paukštelį, kuriam imperatorius maloningai linktelėjo galvą.

Ir lakštingala sugiedojo. Ji giedojo taip gražiai, jog imperatoriui net ašaros ištryško iš akių ir nuriedėjo per skruostus.

Tada lakštingala užtraukė dar balsiau, dar gražiau; jos giesmė tiesiog širdį vėrė. Imperatorius labai džiaugėsi ir norėjo dovanoti lakštingalai savo aukso šlepetėlę, kad ji nešiotų ją ant kaklo, bet ši gražiai padėkojo ir atsakė, kad ji ir be to jau gausiai atlyginta.

— Imperatoriaus akyse aš mačiau ašaras — kokio atlyginimo man daugiau bereikia! Imperatoriaus ašaros turi didelę galybę! Tikrai, aš net per daug atlyginta!

Ir vėl suskambėjo jos gražus malonus balsas.

— Kaip ji dailiai moka koketuoti! — tarė rūmų ponios ir prisisėmė burnas vandens, kad, joms kalbant su kuo, jis gurguliuotų gerklėje. Tuo jos norėjo būti panašios į lakštingalą. Net lekajai ir kambarinės labai džiaugėsi lakštingala, o tas juk daug reiškia, nes žinoma, kad tokiems ponams sunkiausia įtikti. Vienu žodžiu, lakštingala turėjo didelį pasisekimą.

Ją paliko rūmuose, davė skyrium kambarį, leido jai du kartus per dieną ir vieną kartą naktį laisvai pasiskraidyti. Bet prie jos pastatė dvylika tarnų, tie visur ją lydėjo ir laikė kiekvienas už šilkų kaspino, pririšto prie jos kojos. Nedidelis malonumas jai bebuvo taip skraidyti!

Visas miestas vien apie tą nuostabųjį paukštelį tekalbėjo. Ir jei du pažįstami susitikdavo gatvėje, vienas tardavo: „lakštin", o antras baigdavo: „gala!" Supratę vienas antrą, abudu atsidusdavo.

Vienuolika pirklių dukterų gavo lakštingalos vardus, nors nei viena iš jų neturėjo jokio balso.

Vieną kartą imperatorius gavo didelį siuntinį su parašu: „Lakštingala."

— Matyti, bus dar viena knyga apie mūsų garsųjį paukštelį! — tarė imperatorius.

Bet tai ne knygos būta, o tik daili dėžutė, joje gulėjo dirbtinė lakštingala, panaši į tikrąją, ir dar visa apsagstyta briliantais, rubinais ir safyru. Reikėjo tik užsukti paukštį — ir jis giedojo vieną iš tų giesmelių, kurias čiulbėjo tikroji lakštingala. Negyvoji lakštingala giedodama taip pat kilojo aukštyn ir žemyn uodegą, tuomet žibėjusią auksu ir sidabru. Ant kaklo jai buvo parišta juostelė su parašu: „Japonų imperato-

riaus lakštingala menkas tėra daiktas prieš kinų imperatoriaus lakštingalą."

— Koks gražumas! — sakė visi, o tas, kur atnešė nuo japonų imperatoriaus dirbtinę lakštingalą, gavo „vyriausiojo imperatoriaus lakštingalų statytojo" vardą.

— Dabar tegu jos sykiu pagieda,— tarė imperatorius,— bent bus duetas!

Bet niekas iš to neišėjo: tikroji lakštingala giedojo savaip, o dirbtinė vėl savaip.

— Tai ne jos kaltė! — tarė rūmų kapelmeisteris.— Ji taisyklingai laikosi takto ir gieda visai mano metodu; nieko jai negalima prikišti!

Dirbtinei lakštingalai davė giedoti vienai. Ji taip pat visiems patiko kaip ir tikroji, bet buvo kur kas gražesnė: visa žėrėte žėrėjo brangiaisiais akmenėliais!

Tris dešimtis tris kartus atgiedojo ji tą pačią giesmelę ir nepailso. Kiti būtų mielai klausę dar sykį, tik imperatorius norėjo paklausyti giedant ir tikrosios lakštingalos. Bet kur ji dingo?

Niekas ir nepastebėjo, kaip ji išlėkė pro atvirą langą ir nuskrido į savo žaliąjį mišką.

— Kas gi čia būtų? — tarė imperatorius. Ir visas kiemas ėmė niekinti ir peikti lakštingalą, kad ji tokia nedėkinga buvusi.

— Vis dėlto geresnis mums paukštis liko,— sakė jie, ir dirbtinei lakštingalai teko giedoti tą pat trisdešimt ketvirtąjį sykį.

Bet niekas negalėjo išmokti tos melodijos: tokia sunki ji buvo! Kapelmeisteris be galo gyrė dirbtinį paukštį, tvirtindamas, kad jis kur kas vertesnis — ne tik savo briliantais ir kitais viršutiniais papuošalais, bet ir vidaus ypatybėmis.

— Niekados, jūsų didybė ir visi aukštieji ponai,— sakė kapelmeisteris,— negali iš anksto žinoti, ką giedos tikroji lakštingala, o čia viską pirma žinai! Galima net ją visą išardyti ir pamatyti, kaip ji sudėta, kiek ten račiukų, kaip jie sukasi — viską, viską!

— Ir aš esu tos nuomonės! — tvirtino kiekvienas, kas ten

buvo, ir kapelmeisteris gavo leidimą kitą sekmadienį parodyti paukštį žmonėms.

— Tegu ir žmonės pasiklauso! — tarė imperatorius.

Žmonės klausė ir labai džiaugėsi; nuo lakštingalos giedojimo jie pasidarė smagūs, tartum arbatos prisigėrę — tai visai kiniškai. Iš džiaugsmo visi vienu balsu šaukė: „O!", kilojo aukštyn smaližių pirštą ir kraipė galvas. Bet žvejai, anksčiau girdėję giedant tikrąją lakštingalą, sakė:

— Nei šio, nei to, panašu į lakštingalos giedojimą, bet vis dėlto ne tas! Kažko jos giesmei trūksta, bet ko trūksta — mes ir patys nežinome.

O tikrąją lakštingalą nusprendė visai ištremti iš tos žemės.

Dirbtiniam paukščiui pataisė vietą ant šilkinio pagalvio, prie imperatoriaus lovos. Aplinkui išdėstė visas jam dovanotas brangenybes. Dabar jį vadino „pirmuoju imperatoriaus iš kairės pusės giesmininku",— imperatorius laikė svarbesnę tą pusę, kur yra širdis, o širdis net imperatoriaus kairėje pusėje.

Kapelmeisteris parašė dvidešimt penkias apie dirbtinę lakštingalą knygas, pilnas mokslo ir visokių gudriausių kiniškų žodžių!

Bet kiemiškiai sakėsi jas skaitę ir viską supratę, kitaip juos būtų kvailiais išvadinę ir dar lazdų per pilvą davę.

Taip praslinko visi metai; imperatorius, kiemiškiai ir net visi žmonės atmintinai mokėjo kiekvieną gražiosios lakštingalos gaidelę. Dėl tos tai priežasties ir jos giedojimas jiems taip tiko: jie patys dabar galėjo jai padėti, pritarti. Gatvės vaikai rėkodavo: „Jurgiuk, Jurgiuk! Paplak, paplak!" Pats imperatorius tą pat dainuodavo. O, tai labai gražu būdavo!

Bet kartą vakare, begiedant dirbtiniam paukščiui prie gulinčio lovoje imperatoriaus, staiga kažin kas jo viduryje suterškė, sušlamėjo, rateliai apsisuko, ir muzika nutilo.

Imperatorius pašoko ir liepė pašaukti savo gydytoją. Bet ką čia jis galės padėti? Pašaukė laikrodininką; tas apvartė, apžiūrėjo, pataisė paukštį, bet pasakė, kad jį reikia labai saugoti, kad dantukai išdilę, o naujų įstatyti, kad taip pat gerai kaip pirma giedotų, negalima. Ar bereikia didesnės nelaimės?

Vos vieną kartą per metus leido užsukti paukštį. Bet kapelmeisteris pasakė kalbą, kur trumpais ir gražiais žodžiais išrodė, kad paukštis visai neprastesnis likęs. Vadinas, taip ir turėjo būti.

Praslinko dar penkeri metai, ir visą šalį tikrai didelė nelaimė ištiko: kinai be galo mylėjo savo imperatorių, o jis sunkiai susirgo, niekas nebetikėjo, kad išgytų. Išrinko jau naują imperatorių, bet žmonės stovėjo gatvėse ir klausinėjo artimiausio rūmų valdininko apie savo senojo viešpaties sveikatą.

— Pf! — atsakinėjo artimiausias valdininkas ir kraipė galvą.

Išbalęs ir atšalęs gulėjo imperatorius savo puikioje lovoje; visi rūmų žmonės laikė jį mirusiu, ir kiekvienas skubino pasveikinti naująjį valdovą. Lekajai lakstė į visas puses, skelbdami vieni kitiems naujienas, o kambarinės maloniai leido laiką, šnekučiuodamos prie kavos puodelio. Visose salėse ir koridoriuose buvo patiesti divanai, kad nesigirdėtų vaikščiojant; rūmuose viešpatavo didžiausia tyla.

Bet imperatorius nebuvo dar miręs. Paslikas ir išblyškęs kaip drobė gulėjo jis savo puikioj lovoj po aksomo baldakimu su aukso spurgais. Pro atvirą langą žiūrėjo į imperatorių ir dirbtinę lakštingalą šviesusis mėnuo.

Nelaimingas imperatorius vos galėjo kvapą gaudyti; jam rodėsi, kad jo krūtinę kokia sunkenybė užgulusi. Jis pravėrė akis ir pamatė ant savo krūtinės giltinę gunksant. Ji buvo užsidėjusi ant galvos imperatoriaus karūną, vienoje rankoje turėjo aukso kalaviją, o antroje — gražią vėliavą. Aplinkui iš baldakimo raukšlių žiūrėjo kažin kokios keistos galvos: vienos — bjaurios ir piktos, kitos — geros ir malonios pažiūrėti. Tai buvo gerieji ir piktieji imperatoriaus darbai.

— Atmeni tą? — šnibždėjo galvos paskui viena kitos.— Atmeni šitą? — ir jos pasakojo jam tiek daug, jog šaltas prakaitas apipylė valdovo kaktą.

— Aš to ir žinoti nežinojau! — tarė imperatorius.— Muziką, duokit čia muziką! — ėmė šaukti imperatorius.— Muškit didžiausius kinų būgnus, kad negirdėčiau, ką jos kalba.

Bet galvos vis pasakojo, o giltinė, pritardama jų kalbai, kaip koks kinas lingavo galvą.

— Muziką čionai, muziką! — šaukė imperatorius.— Giedok nors tu, mielas mano aukso paukšteli! Aš tave apdovanosiu auksu ir visokiomis brangenybėmis, aš pakabinau tau ant kaklo savo aukso šlepetėlę, giedok bent tu, giedok!

Bet paukštis tylėjo — nebuvo kam jo užsukti, o neužsuktas jis nemoka giedoti. Giltinė vis žiūrėjo į imperatorių savo didelėmis, tuščiomis akių duobėmis. Kambaryje buvo tylu tylu.

Staiga už lango kažkas nuostabiai gražiai sugiedojo. Tai buvo gyvosios lakštingalos balsas. Sužinojusi apie imperatoriaus ligą, ji atskrido jo aplankyti ir paguosti. Ji giedojo, o šmėklos vis dilo, nyko, kraujas ėmė greičiau vaikščioti ir imperatoriaus širdis smarkiau plakti; pati giltinė užsiklausė lakštingalos ir ėmė prašyti:

— Giedok, giedok dar, lakštingalėle!

— O tu atiduosi man už tai aukso kalaviją? Ar atiduosi gražiąją vėliavą? Ar atiduosi puikiąją karūną? — klausė lakštingala.

Ir giltinė už giesmes po viena kitos atidavė visas brangenybes. O lakštingala vis giedojo: ji giedojo apie kapų tylą, kur žydi baltosios rožės, kvepia alyvos ir gyvieji, verkdami mirusiųjų, savo ašaromis laisto jauną žolelę. . . Tada giltinė taip ėmė ilgėtis savo daržo, jog, pavirtusi baltu šaltu rūku, išlėkė pro langą.

— Dėkui, dėkui tau, mielasis paukšteli! — tarė imperatorius.— Aš pažinau tave. Aš buvau tave išvaręs iš savo žemės, o tu nuvarei nuo mano lovos baisiąsias šmėklas, nuvarei pačią mirtį! Kuo aš tau atsilyginsiu?

— Tu jau atsilyginai man! — tarė lakštingala.— Aš mačiau tavo akyse ašaras, kai pirmutinį kartą tau giedojau,— to aš niekados nepamiršiu. Ašaros — štai brangiausia dainiaus širdžiai dovana! Bet dabar mik ir pabusk sveikas ir linksmas! O aš tave liūliuosiu savo giesmėmis.

Ir lakštingala vėl giedojo, o imperatorius užmigo sveiku, saldžiu miegu.

Jam pabudus, pro langus švietė jau saulė. Nei vienas tarnas jo daugiau nebežiūrėjo, visi buvo manę, kad imperatorius jau miręs, tiktai lakštingala tupėjo pas langą ir giedojo.

— Lik ir visados būk pas mane! — tarė imperatorius lakštingalai.— Tu giedosi, kada pati panorėsi, o dirbtinį paukštį aš sudaužysiu į trupinius!

— Nereikia! — atsakė lakštingala.— Ji tiek yra davusi tau naudos, kiek galėjo! Tegu ji sau pas tave pasilieka. O aš negaliu gyventi rūmuose. Leisk tiktai man skraidyti pas tave, kada norėsiu. Tada aš kas vakaras atskrisiu ir giedosiu atsitūpus prie tavo lango; mano giesmės ir palinksmins tave, ir duos priežasties tau pamąstyti. Aš tau giedosiu apie laiminguosius ir nelaiminguosius, apie gerybę ir piktybę, kurių tu nematai aplink save. Mažas paukštelis lakioja visur: jis nuskrenda ir pas varguolius žvejus, jam tenka būti ir sodžiaus žmonių pastogėje, jis mato tuos, kur arti, ir tuos, kur toli nuo tavo rūmų gyvena. Aš myliu tave labiau už tavo širdį negu už tavo karūną, aš skraidysiu pas tave ir giedosiu tau! Tiktai prižadėk man vieną daiktą!..

— Viską! — tarė imperatorius ir atsistojo visoje savo karališkoje didybėje; jis jau buvo apsivilkęs imperatoriaus drabužiais ir spaudė prie širdies savo sunkųjį aukso kalaviją.

— Vieno aš tavęs prašysiu,— tarė lakštingala,— nesakyk niekam, kad tu turi mažą paukštelį, kur tau viską pasako. Taip bus daug geriau!

Ir lakštingala išskrido.

Tarnai atėjo pažiūrėti mirusiojo imperatoriaus ir sustingo ant slenksčio. O imperatorius jiems tarė:

— Labą dieną!

PUIKIOJI ADATA

Buvo kartą didelė, drūta adata, ją visi vadino adikliu. Bet ji manė, kad laibumo ji tokia pat kaip ir siuvama adata.

— Laikykit mane tvirčiau! — tarė adata pirštams, imantiems ją iš siuvamosios dėžutės.— Žiūrėkit, kad neišmestumėt! Jei nukrisčiau žemėn, manęs daugiau neberastumėt. Ar nematot, kokia aš laibutė?

— Nesirūpink, neišmesim! — atsakė pirštai ir suspaudė ją tvirtai.

— Matote, aš čia ne viena, su palydovu! — sakė adata traukdama paskui save ilgą siūlą.

Pirštai dūrė adikliu tiesiog į virėjos kurpelę, kurios priešakis buvo nuiręs ir reikėjo užadyti.

— Koks bjaurus darbas! — tarė adata.— Aš čia niekaip gyvai neišlįsiu: nulūšiu, tikrai nulūšiu!

Ir ji tikrai nulūžo.

— O ką, ar aš jums nesakiau? — tarė adata.— Aš tokia laiba buvau!

— Dabar ji niekam nebetikus,— tarė pirštai, tebelaikydami ją tvirtai. Virėja pritaisė jai lako galvutę ir prisegė su ja skarelę iš priešakio.

— Štai aš pavirtau segtuku! — tarė adiklis.— Aš žinojau, kad iškilsiu aukštai! O, tokie kaip aš niekuomet nežūva!

Pilnas didybės, šyptelėjo jis nudžiugęs ir apsižvalgė aplinkui.

— Galiu tavęs paklausti,— tarė jam segtukas, jo kaimynas,— tu aukso? Tu taip puikiai atrodai ir turi tokią keistą galvą. Tik ji mažoka. Pasirūpink, kad ji kiek paūgėtų — juk ne bet kam tenka lako galvelė.

Tada mūsų adata skersomis pažvelgė į savo kaimyną ir didžiai iškėlė galvą, net ištrūko iš skarelės ir įkrito į paplavų griovelį, kurį tuo laiku valė virėja.

— Dabar, vadinas, važiuojam mes keliauti,— tarė adata.— Kad tik kur nepaklystum. . .

Ir ji tikrai paklydo.

— Aš per laiba, aš netinku šiam pasauliui! — tarė ji gulėdama griovely.— Bet žinausi, ko verta, ir tas man neleidžia nusiminti.

Todėl adata vis buvo pasipūtusi ir smagi.

Pro šalį plaukė visoki daiktai: skiedrelės, šiaudeliai, senų laikraščių skiautelės.

— Žiūrėkit, kaip jie plaukia! — tarė adata.— Jie nemato, kas po jais guli. Aš čia! Aš čia! Ar girdite? Štai plaukia skiedrelė: menka skiedrelė, o žiūrėk — apie nieką daugiau negal-

voja, tik apie save! O čia plaukia šiaudelis: aure kaip jis sukinasi, kaip jis kraiposi! Būk atsargesnis, kitaip tuoj susiduosi į akmenį!.. A, laikraščio skiautelė... Seniai jau pamiršta, kas ten buvo parašyta, o ji vis dar tebesipučia, tebesididžiuoja. Tik aš viena kantri ir ramiai laukiu tylėdama. Žinau, kas aš esu, ir nieko man daugiau nebereikia!

Tuo tarpu šalia jos kas blikstelėjo. Adatai pasirodė, kad čia bus koks perlas. Bet čia buvo butelio šukelė. Ir kadangi šukelė labai blizgėjo, adata ją pakalbino ir pasisakė pati esanti segtukas nuo krūtinės.

— Tu juk esi perlas? — klausė ji.

— Taip, arti to,— atsakė šukelė.

Abidvi laikė viena antrą kažkokia brangenybe ir ėmė skųstis, kaip dabar išdidėjęs pasaulis.

— Aš gyvenau vienos panelės dėžutėj,— tarė adata.— Ta panelė buvo virėja. Jos kiekvienos rankos buvo penki pirštai. Tik kas tų pirštų puikumas! O tuo tarpu nieko daugiau neveikė, tik imstė mane iš dėžutės ir vėl atgal dėjo.

— Ką, ar jie blizgėjo? — klausė butelio šukelė.

— Iš ko jie tau blizgės! — tarė adata.— Tik jie labai didūs buvo. Jų buvo penki tikri broliai, nors ne vienodo didumo. Pats kraštutinis pirštas, nykštys, buvo drūtas ir trumpas; jis laikėsi visados nuošaliai ir vieną teturėjo per nugarą sunėrimą, todėl per vieną daiktą tegalėjo sulinkti, bet jis gyrėsi, kad to, kas jo netenka, neima į kariuomenę. Antras pirštas, smaližius, ragaudavo saldžius ir karčius daiktus, rodė į saulę ir mėnesį, spaudė plunksną, jei virėja kada rašydavo. Didžiulis ūgio buvo visų aukščiausias. Bevardis nešiojo aukso diržą per vidurį, o mažėlis nieko neveikė ir tuo labai didžiavosi. Baisiai įgriso man jų puikybė! Paėmiau kartą iš piktumo ir pabėgau į griovį.

— Vadinas, mes čia gyvenam ir šviečiam,— tarė butelio šukelė.

Tuo metu papylė vandens į griovelį. Vanduo ėmė bėgti per kraštus ir nunešė tolyn stiklo šukelę.

— Štai ir ji važiuoja tolyn! — tarė adata.— O aš palikau

vietoj, aš per daug laiba, bet tai yra mano garbė, turiu visą teisę tuo didžiuotis.

Ir adata glūdėjo, kaip glūdėjusi, griovely vis galvodama apie savo vertę.

— Aš tokia laibutė, drąsiai galiu manyti, kad esu gimus iš saulės spindulio! Beskuo man vis rodosi, kad saulės spinduliai manęs ieško vandeny. A, tokia aš laiba, net pati motina manęs negalėtų rasti. Kad tebeturėčiau savo akį, kurios netekau, aš, manau, dabar pravirkčiau. Bet turbūt to nepadaryčiau: verksmas nėra gražus daiktas!

Kartą atėjo prie griovelio keli vaikagaliai ir ėmė po jį raustis, ieškodami ten senų vinių, varinių pinigų ir kitų panašių daiktų. Darbas buvo purvinas, bet vaikams jis tiko, ir jie labai džiaugėsi, jei pavykdavo rasti kokį nieknieki.

— Ai! — suriko vienas, įsidūręs pirštą į adatą.— Bjaurybė kokia!

— Aš ne bjaurybė, aš — panelė! — atsiliepė adata. Bet niekas jos negirdėjo. Lako galvutė buvo atšokus, ir ji pati visa pajuodijus, bet juoda spalva mažina drūtumą, todėl ji galvojo, kad dabar palikusi dar laibesnė.

— Aure kiaušinio kevalas plaukia! — sušuko vaikai ir įbedė į jį tą adatą.

— Juodas ant balto dugno,— tarė adata,— tai labai tinka! Dabar mane visi matys! Kad tik neapsirgčiau jūros liga, tad turėčiau susivemti ir iškristi iš kevalo.

Bet ji nesirgo ta liga ir paliko kevale.

— Prieš jūros ligą naudinga turėti plieninį pilvą ir nepamiršti, kad tu reiški truputį daugiau negu žmogus! Dabar pavojaus susirgti jau nebėr! Kuo tu laibesnis esi, tuo daugiau gali išlaikyti.

— Trekšt! — tarė kiaušinio kevalas: jį pervažiavo sunkus vežimas.

— Oi, kaip suspaudė! — sušuko adata.— Dabar tai jau tikrai apsirgsiu jūros liga! Aš visai nulūšiu!

Bet ji nelūžo, nors ir pervažiavo per ją vežimas. Ji tebegulėjo ten išsitiesus ir — tegu sau sveika guli!

NELABAS BERNIŪKŠTIS

Gyveno kartą toks senas, geras poetas. Vieną vakarą sėdėjo jis namie, oras buvo labai bjaurus. Lietus pylė kaip iš kibiro, bet senam poetui buvo šilta ir jauku prie krosnies, kur kūrinosi ugnis ir čirkšdami kepė obuoliai.

— Nelaimingi žmonės, kur per tokį lietų turi keliauti, sauso siūlo neliks! — tarė jis, nes buvo tikrai geras poetas.

— Prašom leisti! Aš sušlapau ir sušalau! — staiga už durų pasigirdo vaiko balsas.

Vaikas verkė ir beldė į duris, o lietus lijo, vėjas dūzgino langus.

— Vargšas! — tarė senas poetas ir nuėjo atidaryti durų.

Už durų stovėjo mažas berniukas, visas nuogas, nuo jo ilgų geltonų plaukų varvėjo vanduo. Jis drebėjo nuo šalčio ir būtų tikrai sušalęs, jei niekas nebūtų įsileidęs.

— Vargšelis! — tarė senas poetas ir paėmė jį už rankos.— Eikš pas mane, aš tave sušildysiu, duosiu vyno ir obuolį. Tu toks gražus berniūkštis!

Jis tikrai buvo gražus. Akys jo žibėjo kaip dvi skaisčios žvaigždės, geltoni plaukai raitėsi garbanomis, nors nuo jų bėgo vanduo. Jis buvo panašus į angeliuką, kad ir buvo pamėlynijęs ir visas drebėjo. Rankose laikė nuostabų lanką, tik tas lankas nuo lietaus buvo apgedęs ir strėlių dažai nublukę.

Senas poetas atsisėdo prie krosnies, užsikėlė vaiką ant kelių, išgręžė jo šlapias garbanas, sušildė jo rankutes savo rankose ir pakaitino jam saldaus vyno. Berniukas atsigavo, jo skruosteliai paraudonijo, jis stryktelėjo žemėn ir ėmė šokti aplink seną poetą.

— Tu linksmas berniukas! — tarė poetas.— Kuo tu vardu?

— Amūras! — atsakė berniukas.— Ar tu manęs nepažįsti? Štai ir lankas mano. Aš moku šaudyti. Pažiūrėk, koks baisus oras, šviečia mėnuo!

— O lankas tavo pagedo! — tarė senas poetas.

— Būtų labai gaila! — atsiliepė berniukas, paėmė lanką ir

ėmė jį vartyti.— Jau jis visai sausas, jam nieko neatsitiko. Templė gerai įtempta. Tuojau išmėginsiu.

Jis įsidėjo strėlę, prisitaikė ir šovė senam poetui tiesiog į širdį!

— Matai, mano lankas nebuvo pagedęs! — sušuko jis, balsu nusijuokė ir išbėgo.

Nelabas berniūkštis! Šauti, ar girdėjai, į seną poetą, įsileidusį jį pas save, buvusį jam tokį gerą, davusį pakaitinto vyno ir gražų obuolį!

Gerasis poetas gulėjo išvirtęs žemėj ir verkė: jis buvo sužeistas į pačią širdį. Paskui jis tarė:

— Oi koks nelabas berniūkštis tas Amūras! Aš apsakysiu apie jį visiems geriems vaikams, kad jo vengtų ir niekados su juo nežaistų: dar ir jiems gali ką pikto iškirsti!

Ir visi geri vaikai, berniukai ir mergaitės, kuriems jis tai papasakojo, ėmė vengti to nelabo Amūro. Bet tas nenaudėlis vis dėlto moka juos privilioti!

Sakysim, studentai grįžta iš paskaitų, ir jis žingsniuoja kartu su knyga pažastėje juodai apsivilkęs — kas jį gali pažinti! Jie galvoja, kad čia toks pat studentas, ima jį už rankos, o tas ir paleidžia jiems strėlę į krūtinę.

Merginos eina į bažnyčią, ir jis seka iš paskos. Amžinai jis kankina žmones! Kartais jis įsikrausto į didelį sietyną teatre ir ten skaisčiai dega; žmonės iš pirmo galvoja, kad čia lempa, paskui pastebi ką kitą. Laksto jis po karaliaus sodą ir po miesto pylimą. Sykį jis yra pataikęs į širdį tavo tėvui ir tavo motinai. Pasiklausk jų, jie tau papasakos, kaip ten buvo.

Taip, tas Amūras — nelabas berniūkštis, niekados nesibičiuliauk su juo! Jis persekioja visus žmones. Tik pagalvok, jis kartą yra paleidęs strėlę tavo senelei. Tai buvo seniai, viskas praėjo seniai, bet niekados ji to nepamirš! Tikrai nelabas Amūras! Bet dabar tu žinai, koks jis nelabas berniūkštis.

EGLUTĖ

Augo girioje maža graži eglutė. Augo ji labai dailioj vietoj. Kiti medžiai nestojo jai saulės spindulių, oro ji turėjo užtektinai. Aplinkui žaliavo daug vyresnių jos draugių — eglių ir pušų.

Eglutė vis dėlto nesijautė laiminga — jai rūpėjo ko greičiausiai didelei užaugti. Nedžiugino jos nei šviesi saulutė, nei giedras oras. Ji pagaliau nesidžiaugdavo nei kaimo vaikais, kai tie, atėję į mišką, rinkdami žemuoges ir avietes, linksmai šūkaudavo.

Prisiuogavę pilnus ąsočius, dažnai jie susėsdavo šąlia eglutės ir sakydavo: „Kokia graži šita maža eglutė!" Bet tokie pagyrimai eglutei netikdavo.

Per metus ji paūgėjo vieną žiedą, per antrus — kitą. Taip auga visos eglės. Iš tų žiedų skaičiaus sprendžiama, kiek jos kuri turi metų.

— O, kad aš būčiau tokia didelė kaip kitos! — sakydavo gailestaudama eglutė.— Kaip aš plačiai iškėsčiau savo šakas, kaip aš žvalgyčiaus viršūne į visas pasaulio šalis! Paukščiai imtų mano šakose lizdus krauti, ir mažiausio vėjelio pučiama siūbuočiau taip puikiai, kaip šit anie didieji medžiai.

Taigi eglutės nelinksmino nei saulės šviesa, nei paukščiai, nei rausvi debesėliai, plaukdavę rytą vakarą ties ja padangėmis.

Žiemą, baltučiui sniegui nuklojus žemę, girioje lakstydavo kiškių; jie įsibėgėję šokdavo dažnai per eglutę. O, kaip ją pykdydavo, kaip jai skaudu būdavo!

Dar dvi žiemos praslinko, ir užaugo jau tokia aukšta, jog kiškiukai turėdavo aplinkui bėgti. „O, kad taip galėčiau augti augti ir didelė užaugti! Kas gali būti maloniau pasauly!" — galvojo eglutė.

Rudenį atvažiuodavo į girią vyrų ir nukirsdavo kelis pačius didžiausius medžius. Taip būdavo kiekvienais metais. Eglutė buvo jau nebemaža paaugus ir net drebėdavo, matydama kitus medžius virstant žemėn. Juos taip gražiai nugenėdavo ir

nukapodavo, jog nebegalima buvo nei pažinti. Nugenėtus risdavo į ratus ir veždavo iš girios.

Kur juos veža? Ką jiems darys?

Kartą eglutė ėmė klausinėti pavasarį parskridusių kregždžių ir gužų.

— Ar nežinot, kur tuos medžius išvežė? Ar nebuvot kame jų patikę?

Kregždės nieko nežinojo, bet gužas pagalvojęs linktelėjo galvą ir tarė:

— Žinau, kaip nežinojęs! Grįždamas iš Egipto žemės, sutikau daug laivių gražių gražiausiais stiebais. Tat bus, manau dabar, tavo draugės, nes jos eglėmis kvepėjo. Taip, galiu tau ir labų dienų nuo jų duoti... Ir tu susilauk gi joms tokios sau garbės!

— Ai, kada gi aš pati tokia užaugsiu ir galėsiu jūra plaukyti! Bet kas ji, tikrai sakant, ta jūra? Kaip ji atrodo, ar graži pažiūrėti?

— Na, apie tai reikia daug sakyti,— tarė gužas ir nuskrido tolyn.

— Džiaukis jauna būdama,— jai tarė saulės spinduliai,— džiaukis savo tarpumu, jaunomis savo dienomis, taip dabar į puikybę tave keliančiomis!

Ir vėjas bučiavo eglutę, rasa ją ašarėlėmis vilgė. Bet girios medelis tuo visai nesidžiaugė.

Artinosi kalėdos. Miške pradėjo kirsti jaunučiukus medelius; jų kai kurie buvo net jaunesni ir mažesni negu mūsų eglutė; ji vis negalėjo nurimti ir sprauste spraudėsi iš miško. Tuokart jau nebegenėjo gražių eglučių, bet tiesiai iškirstas dėjo į roges, ir arkliai vežė su šakomis iš miško.

— Kam jų dabar prireikė? — klausinėjo eglutė.— Juk jos ne didesnės už mane, o viena net gerokai mažesnė! Ir kodėl negeni joms šakų? Kur jas veža?

— Mes vieni težinom, mes težinom! — čirškėjo žvirbliai.— Mes buvom žiemą mieste ir viską matėm pro langus. Mes gerai žinom, kur jas nuvežė! Joms teko dabar tokia garbė, tiek laimės, jog ir apsakyti sunku. Mes žiūrėjom pro langus ir matėm jas stovint šiltuose kambariuose, pačiuose viduriuose, pa-

puoštas gražių gražiausiais aukso obuoliais, saldainėliais, žaislais ir šimtų šimtais žvakelyčių.

— O paskui? — klausė eglutė drebėdama visomis savo šakelėmis, pavydu nebesitverdama.— O paskui? Ką joms paskui darė?

— Daugiau mes nieko nebematėm... Bet ir tai buvo puiku, gražu, ai, kaip puiku!

— Argi ir man tektų tokia laimė! — džiaugdamasi galvojo eglutė.— Šitaip man dar labiau patiktų nekaip jūros kelionė. Bet kaip ilgu laukti! Kad tik greičiau ateitų tos kalėdos! Juk aš dabar tokio pat didumo kaip tos pernai išvežtos eglutės!.. O, kada aš gulėsiu rogėse! Kada aš būsiu tokia laiminga: stovėsiu šiltame kambaryje, papuošta visokiais gražumynais!.. Bet kas bus toliau?.. O paskui bus dar geriau ir gražiau, šiaip kam gi mane puoštų? Taip, žinoma, toliau bus dar geriau... Bet kas gi tikrai bus?...O, kaip mane vargina nekantrybė, kaip sunku laukti! Pati nežinau, kas man darosi!..

— Džiaukis mumis! — sakė oras ir saulės šviesa.— Džiaukis jauna būdama, džiaukis laisvėj augdama!

Bet eglutė nemokėjo džiaugtis. Ji vis augo ir augo. Vasarą ir žiemą ji stovėjo pasipuošusi tamsiai žaliais drabužiais. Žmonės, kuriems teko ją matyti, sakė: „O koks gražus medelis!" Ir, atėjus kalėdoms, nukirto ją pirmą. Giliai, į pačią šerdį, įsmego kirvis, ir eglutė tik trekšt — sudejavo ir žemėn parvirto. Ji didelį jautė sopulį ir, būdama labai silpna, nebegalėjo galvoti apie kokią nors laimę. Sunku jai buvo skirtis iš tėviškės, iš tos vietos, kur ji augo: ji gerai žinojo, jog daugiau niekuomet nebematys savo mylimųjų — senų draugių, mažų krūmelių ir aplinkui augančių žolynėlių, o gal — ir paukštyčių! Važiuoti labai buvo skurdu!

Eglutė atsikvošėjo tik tuomet, kada ją atgabeno į kažin kokį kiemą drauge su daugybe kitų medelių. Vienas žmogus, pastebėjęs ją, tarė:

— Štai puikus medelis! Imkime jį!

Netrukus atėjo du išsipuošę tarnai ir nusinešė eglutę į didelę gražią salę. Tos salės visos sienos buvo nukabintos paveikslais, prie didelės krosnies iš šonų stovėjo gražios kinų

vazos su liūtais ant dangčių. Čia buvo supamų krėslų, rašytų šilkais sofų, didelių stalų, užverstų knygomis ir paveikslais, o žaislų — už visą tūkstantį dolerių, taip bent sakėsi vaikai, kurių buvo tie žaislai. Eglutę įstatė į didelį smėlio pripiltą kubilą. Bet niekam nei į galvą nebuvo atėję, kad čia būtų paprastas kubilas: jis buvo aptrauktas žaliu audeklu ir pastatytas ant didelio margo divano. O, kaip dabar drebėjo, džiaugės eglutė! Kas bus toliau?.. Paskui tarnai ir mergaitės ėmė ją puošti, kaišyti. Šakeles apkabinėjo mažučiukais tinkleliais, iškarpytais iš visokios spalvos popierių, visokių saldumynų, gardumynų pridėtais. Auksuoti obuoliai ir riešutai kabėjo žemyn nusvirę, tartum būtų tame pat medyje užaugę. Tarpe tų gražiųjų daiktų visur ant šakelių prisagstė daugiau gal ne šimtą raudonų, mėlynų ir baltų žvakučių. Lėlės, visai kaip gyvos,— tokių gražių eglutė niekuomet nebuvo mačiusi,— pasipūtusios spoksojo tarp žalių šakelių. Pačioje jos viršūnėje pririšo aukso žvaigždę. Buvo gražu ir puiku, be galo gražu!

— Šį vakarą,— linksmai šnekėjosi ją kaišę žmonės,— šį vakarą eglutė bus neregėtai graži!

„Oi,— galvojo eglutė,— kad tik greičiau ateitų tas vakaras! Kad tik greičiau imtų žibinti žvakutes! Kas paskui bus? Ar ateis miško medžiai, ar atskris žvirbliai pažiūrėti manęs pro langą? Gal aš taip pasipuošusi žiemą vasarą stovėsiu?"

Taip, daug, gal ir per daug geidė eglutė! Iš to nekantrumo jai ėmė žievę skaudėti, o tas sopulys medžiams taip pat nemalonus kaip galvos skaudėjimas žmonėms.

Pagaliau sužiebė žvakeles. Kas jų žibėjimas, kas puikumas! Eglutė taip visa sudrebėjo, net viena šakelė, prisiliętusi prie žvakutės, užsidegė.

— Oi, oi! — suriko mergaitės ir šoko gesinti ugnies.

Dabar eglutė nebedrįso nei krustelėti. Tai buvo baisi kančia!.. Ji taip bijojo, kad tik nenukristų koks jos papuošalėlis... Tas visas gražumas vargšei visai apsuko galvą.

Tuo tarpu atsidarė durys, ir būrys vaikų subėgo į salę. Paskui juos iš lengvo suėjo ir vyresnieji. Vaikai sustojo prie eglutės ir — nustebę nutilo; tačiau ta tyla vieną minutę tesitraukė. Paskui pakilo neapsakomas triukšmas: jie pradėjo šo-

kinėti ir lakstyti aplink eglutę ir už kitas kito traukyti nuo šakų dovanėles.

„Ką jie čia dirba? — galvojo eglutė.— Kas bus toliau?"

Žvakutės tuo tarpu pačias šakeles pridegė. Tada jas ėmė po viena kitos gesinti, vaikams leido nusiskinti nuo eglutės visus gardumynus ir papuošalus. Vyresniųjų leisti, vaikai tuojau šoko į darbą. Eglutės šakelės visos sutreškėjo, ir, kad jos viršūnė nebūtų buvusi pririšta aukso žvaigžde prie lubų, tikrai ją būtų parvertę ant grindų.

Vaikai su savo gražumynais tik šoko, tik lakstė. Eglutę visai pamiršo. Viena sena auklė priėjo dar kartą prie jos, bet tik pažiūrėti, ar nebeliko kur tarp šakų nenuskintos kriaušelės arba vynuogės.

— Pasaką! Pasaką! — ėmė staiga šaukti vaikai ir nusitraukė, įkibę į skvernus, prie medžio vieną mažą, drūtą žmogelį.

— Na, dabar čia kaip miške,— tarė šis, sėsdamas po eglute,— ir tam medeliui ne iš kelio būtų paklausyti mūsų pasakos! Bet aš vieną pasaką tesakysiu. Katrą jūs norite: apie dvylika brolių, juodvarniais laksčiusių, ar apie gulbę, karaliene tapusią?

— Apie dvylika brolių! — šaukė vieni.

— Apie gulbę! — rėkė kiti.

Baisus pakilo klegesys. Tiktai viena eglutė stovėjo tylėdama ir galvojo: „Kodėl jie manimi nesirūpina ir neklausia mano nuomonės?" Jai, vargšei, nebuvo atėję nei į galvą, kad jau padariusi ji savo darbą, kad ji daugiau niekam nebereikalinga.

Ir tas dručkis pasakė pasaką apie vieną gulbę, tapusią po ilgų vargų karaliaus pačia. Vaikai plojo delnais ir šaukė:

— Dar! Sakyk dar!

Jie labai troško išgirsti ir dvylikos brolių, juodvarniais laksčiusių, pasakos, bet tas storapilvis nebenorėjo daugiau sakyti. Susimąsčiusi eglutė stovėjo ir tylėjo: miško paukšteliai niekuomet jai nesakydavo tokių gražių pasakų. „Kokių nuostabių daiktų esama tame pasaulyje! — galvojo viena eglutė, ir girdėdama pasakojant tokį rimtą žmogų, tikėjo, kad tai tikra tiesa esanti.— O kas dabar gali žinoti! Gal ir aš kada karalie-

ne tapsiu!" Ir eglutė vėl džiaugėsi, tikėjosi, kad kitą dieną ją taip pat kaišys, puoš žvakelėmis ir žaislais, auksu ir vaisiais.

„Rytoj jau nebedrebėsiu! — galvojo eglutė.— Rytoj tik savo gražumu gražėsiuos, rytoj vėl išgirsiu pasaką apie tą gulbę, o gal ir apie tuos brolius, juodvarniais laksčiusius."

Ir visą naktį eglutė išstovėjo tylėdama ir svajodama.

Ryto metą į kambarį atėjo tarnas ir tarnaitė.

„Tuojau vėl ims mane kaišyti!"— tarė sau eglutė.

Bet jie išvilko eglutę iš salės, užbruzdino laiptais į pastogę ir pabloškė tamsiame kampe, kur joks šviesos spindulėlis negalėjo įeiti. „Kas dabar bus? — lyg ką klausė eglutė.— Ką aš veiksiu? Ką aš išgirsiu?" Ir, prisiglaudusi prie sienos, ėmė ji galvoti ir mąstyti... O laiko mąstyti ji turėjo gana, nes slinko diena po dienos, naktis po nakties, ir niekas jos nebelankė. Pagaliau kažin kas užlipo į pastogę, tačiau ne eglutės pažiūrėti, bet padėti kampe kelių didelių dėžių. Ten parioglintos, tos dėžės visai užstojo eglutę; ją visi seniai jau buvo pamiršę.

„Dabar žiema,— galvojo eglutė,— žemė sušalusi ir apsnigta, todėl žmonės negali manęs pasodinti: čia mane, matyti, iki pavasario laikys. Kaip išmintingi ir geri tie žmonės! Nesunku čia būtų laukti ir pavasario, kad tik nebūtų taip baisiai tamsu ir nejauku!.. Net mažų kiškelių nematyti!.. Kaip gera buvo tuomet stovėti apsnigtai miške ir žiūrėti, kaip apie tave šokinėja pilki kiškeliai!.. Tiesa, tada aš jų nemėgau. Bet kaip čia baisiai nuobodu ir ilgu!"

— Ci ci ci!— sucypė maža pelelė ir išlindo iš urvo; paskui išlindo kita. Peliukės apuostė eglutę ir prisiglaudė tarp jos šakelių.

— Koks baisus šaltis! — tarė pelytės.— Čia būtų visai gera, kad nebūtų taip šalta! Ar ne tiesa, sene egle?

— Aš visai nesena! — atkirto eglutė.— Yra daug senesnių už mane.

— Iš kur tu? Ir ką tu žinai? — ėmė klausinėti pelės, jos visuomet yra labai smalsios.— Ar tau teko būti puikiausioje pasaulio vietoje?.. Ar esi buvusi ten? Ar esi buvusi toje viralinėje, kur ant lentynų guli gardūs sūriai, kur palubėje ka-

ba kumpiai, kur galima prilipus ant lašinių šokti, kur įeini liesa, o išeini soti, riebi?

— Ne, tokios vietos aš nežinau! — atsakė eglutė.— Bet aš žinau mišką, kur šviečia saulė ir gieda paukščiai...

Ir ėmė joms pasakoti apie savo jaunas dienas. O pelytės to niekuomet nebuvo girdėjusios ir klausė išsižiojusios; paskui tarė:

— Kaip tavo daug matyta! Kokia tu laiminga esi buvusi.

— Ar aš? — vėl nustebo eglutė.— Juk tikrai yra buvę gerų mano amžiuje dienų.

Ir paskui ėmė ji pasakoti apie tą kūčių vakarą, kada ją kaišė žvakutėmis ir smaguriais.

— O! — suriko pelytės.— Kokia tu buvusi laiminga, senoji egle!

— Aš visai nesena! — vėl atsikirto eglutė.— Aš tik šią žiemą išvežta iš girios. Aš pačioj gerumoj, nors tokia didelė atrodau.

— Kaip gražiai tu moki pasakoti! — tarė pelės ir kitą naktį atsivedė su savimi dar keturias klausytojas.

Eglutė pradėjo vėl pasakotis apie save ir apie savo gyvenimą miške. Ir juo daugiau ji pasakojo, juo aiškesnė ir gražesnė jai rodėsi visa praeitis. Ji mąstė: „Taip, tai tikrai buvo laimingas tas laikas. Bet jis gal sugrįš. Gal paskui mane patiks dar didesnė laimė. Kas žino, gal ir aš ištekėsiu už karalaičio. Gal ir man taip bus kaip tai gulbei, karaliaus pačiai?" Ir, sakydama tuos žodžius, ji atsiminė vieną gražų beržėlį, augusį girioje. Jai rodėsi, kad tas beržėlis esantis puikus karalaitis.

— Kas yra ta gulbė, kur tokį vyrą gavo? — ėmė klausinėti pelės, ir eglutė pasakė joms visą pasaką.

Ji gražiausiai atsiminė kiekvieną žodelį, ir pelytėms taip patiko, jog iš džiaugsmo net šokti jos ėmė aplink eglutę. Kitą naktį atėjo dar daugiau pelių, o sekmadienį atsekė net dvi žvynės; bet žvynės pasaką išpeikė. Išgirdusios žvynių nuomonę, pelės nuliūdo, ir joms pačioms ėmė rodytis, kad gulbės pasaka tikrai nesanti tokia įdomi.

— Ar tu tą vieną temoki pasaką? — klausė žvynės.

— Taip, tik tą vieną! — atsakė eglutė.— Aš ją girdėjau laimingiausiame mano gyvenimo vakare; bet tuomet ir pati neišmaniau, kokia didelė buvo mano laimė.

— Bet ta pasaka visai negraži! Ar negalėtum pasakyti mums kokios istorijos apie kiaulės taukus, žvaktaukius, taukinę arba kitus gardžius daiktus?

— Ne,— atsakė eglutė.

— Tai lik sau sveika! — tarė žvynės ir nuėjo savais keliais. Netrukus ir peliukės nustojo ją lankyti.

Eglutei vienai vėl buvo labai ilgu.

— Kaip gera buvo,— dūsavo ji,— kai mažos vikrios peliukės, sutūpusios aplink mane, klausė mano pasakų. Dabar ir to nebėr! Bet palauk, tegu tik mane išneša iš čia, aš ir vėl būsiu laiminga — ir vėl gėrėsiuosi peliukėmis ar bent gėrėdamasi jas minėsiu!

Ar sulaukė, ko norėjo, eglutė? Taip! Vieną rytą atėjo kažin kokie žmonės daryti tvarkos ant aukšto. Atstūmė dėžes ir ištraukė eglutę iš kampo. Maža to: ištraukę labai nemandagiai sviedė į žemę, paskui vilkte išvilko ant laiptų, kur buvo visai šviesu.

„Dabar tai jau naują gyvenimą pradėsiu! — pagalvojo eglutė. Ji pajuto tyrą orą, saulės šviesą ir — bematant atsidūrė žemai, kieme. Viskas taip greit atsitiko, tiek daug visokių daiktų paregėjo aplink save eglutė, jog visai pamiršo į save pažvelgti. Prie pat kiemo žaliavo didelis sodas, jis buvo visas sužydęs. Dideli radastų kerai augo prie tvoros ir žydėdami gardžiai kvepėjo. Sodo pakraštyje žydėjo liepos, o kregždės, skrajodamos ties jų viršūnėmis, čirškėjo: „Čia vyt, čia vyt!" Bet tie žodžiai buvo sakomi ne eglutei.

„Dabar tai bus man dienos!"— džiaugėsi eglutė ir ėmė plačiai kėsti šakeles... Bet jos buvo sudžiūvusios, nugeltusios, ir ji pati gulėjo dilgynėse. Aukso žvaigždė tebekabėjo viršūnėje ir žibėjo saulės šviesoje.

Kieme žaidė keli iš tų vaikų, kur kūčių vakarą šoko aplink eglutę ir gėrėjosi jos gražumu. Mažiausiasis pribėgo prie jos ir nutraukė jai aukso žvaigždę nuo viršūnės.

— Žiūrėkit, kas beliko nuo eglutės, kokia ji dabar negraži, sena! — sušuko jis ir taip ją primynė, jog net šakelės sutreškėjo jam po kojų.

Eglutė pažiūrėjo į puikiai pasipuošusį sodą, pažvelgė į save ir ėmė gailėtis, kad jos nepalikę aname tamsiame kampe ant aukšto. Ji atsiminė savo jaunas miško dienas, linksmą kūčių vakarą ir mažąsias peliukes, taip mėgusias klausyti jos pasakų.

— Žuvo, viskas žuvo! — tarė nusiminusi eglutė.— Kad būčiau mokėjusi bent savo laime naudotis, kol galėjau! O dabar viskas žuvo, žuvo amžinai!

Netrukus atėjo darbininkas ir sukapojo eglutę į mažus šakalėlius, o paskui, suėmęs į glėbį, nunešė ir sukrovė po dideliu katilu. Išdžiūvę šakaliai beregint ėmė liepsnoti. Eglutė sunkiai dūsavo ir vaitojo, šakelės puškėjo. Pametę žaidę, atbėgo vaikai, sustojo aplink ugnį ir pritardami šakelėms kartojo: „Pikšt pukšt! Pikšt pukšt!" Girdėdama spragant savo šakeles, eglutė jautė tokį sopulį, tartum būtų kas širdį jai raižęs. Tuomet atsiminė gražius vasaros rytus girioje, šaltąsias žiemos naktis, skaisčiąsias dangaus žvaigždes, atsiminė laimingąjį kūčių vakarą ir gulbės pasaką, vienintelę pasaką, kurią buvo išmokusi savo amžiuje ir mokėjo kitiems sakyti. Ir paskui eglutė sudegė.

O vaikai tebežaidė sode. Visų mažasis lakstė pasikabinęs ant krūtinės aukso žvaigždę, puošusią eglutę laimingiausioje jos gyvenimo valandoje. Tas vakaras jau praėjęs, eglutės nebėr, todėl ir pasaką baigiame.

Viskas praeina pasaulyje, viskas nyksta baigiasi, net pati gražioji, pati įdomioji pasaka!

SKRAIDANTI SKRYNIA

Gyveno kartą toks turtingas pirklys, kad galėjo sidabriniais pinigais išgrįsti visą gatvę ir dar kokį skersgatvį, bet jis to nedarė, savo pinigus kitaip vartojo: išdavęs šilingą, gaudavo dolerį. Štai koks buvo tas pirklys! Tačiau galop mirė.

Visi pinigai atiteko jo sūnui, o tas ėmė linksmai gyventi: kasdien ėjo į maskaradą, laidė iš banknotų sulipdytus aitvarus, kirto vandenyje gūžes ne akmenėliais, o auksiniais. Taip gyvendamas, greit prašvilpė pinigus, ir iš viso tėvo palikimo beturėjo keturis šilingus, seną rytšvarkį ir porą šlepečių. Visi bičiuliai nebenorėjo jo daugiau pažinti, vengė su juo eiti gatve. Tik vienas iš jų, kur turėjo gerą širdį, atsiuntė jam seną skrynią ir pasakė: „Galėsi į ją sudėti savo daiktus!" Gražiai buvo pasakyta, bet jis nebeturėjo jokių daiktų, tai pats į ją įlindo.

O skrynia buvo nepaprasta: reikėjo tik pamygti spyną, ir ji kilo į orą. Tas pirklio sūnus pamygo, ir skrynia ūžt tuoj išlėkė pro kaminą lig debesių. Skrynia taip smarkiai lėkė, net jos dugnas ėmė braškėti, ir jis labai bijojo, kad ji į kąsnelius nesubyrėtų, tada jam reiktų baisiai aukštai šokti. Dieve gelbėk kiekvieną nuo tokio šokimo!

Taip jis atlėkė į turkų žemę. Skrynią paslėpė miške po sausais lapais, o pats nuvyko į miestą. Čia nebuvo ko gėdintis: visi turkai vaikščiojo su rytšvarkiais ir šlepetėmis. Netrukus gatvėj sutiko auklę su vaiku ir paklausė jos:

— Prašom pasakyti, motinėle, kas gyvena tuose dideliuose rūmuose miesto pakraštyje? Tuose, kur langai taip aukštai nuo žemės?

— Ten gyvena karaliaus duktė,— atsakė auklė.— Jai išpranašauta, kad ją padarys nelaimingą jos jaunikis, todėl niekas su ja negali dabar kitaip kalbėti, tik prie karaliaus ir karalienės akių.

— Dėkui! — tarė pirklio sūnus. Paskui sugrįžo į mišką, paėmė savo skrynią, atskrido ant rūmų stogo ir įlindo pro langą pas karalaitę.

Karalaitė miegojo ant kanapos ir buvo tokia graži, jog pirklio sūnus neiškentęs pabučiavo ją. Ta atbudo ir, pamačiusi nepažįstamą, labai persigando. Jis pasisakė esantis turkų dievas ir atkakęs pas ją iš dangaus! Tai jai patiko.

Jie susėdo šalimais, ir jis jai pradėjo sakyti pasakas: sakė, kad jos akys esančios du gražūs, tamsūs ežerai, o po juos plaukančios mintys lyg baltos nėrovės; kad jos kakta panaši

į ledų kalną su gražiausiomis apylinkėmis. Dar pasakojo apie gužus, nešančius žmonėms mažus gražius vaikelius.

Taip, tai gražios buvo pasakos! Paskui jis paprašė karalaitės rankos, ir ta tuojau sutiko.

— Tik prašom čia ateiti šeštadienį! — pasakė ji.— Tuo laiku ateina pas mane arbatos gerti karalius su karaliene! Jie labai džiaugsis, kad teku už turkų dievo, tik prašom jiems pasakyti labai gražią pasaką. Mano tėvai labai mėgsta pasakas: motinai labiau tinka rimtos ir pamokomos, o tėvui — linksmos, kad galėtų pasijuokti.

— Gerai! — atsakė.— Vietoj dovanų atnešiu pasaką!

Ir jie atsisveikino. O karalaitė padovanojo jam kalaviją, nusagstytą auksiniais pinigais, tie jam labai pravertė.

Nulėkė į miestą, nusipirko naują rytšvarkį, paskui atsisėdo miške ir ėmė galvoti, kokią turėtų sudėti pasaką lig šeštadienio, o reikia žinoti, kad pasakų dėjimas nėra toks lengvas daiktas.

Kol sudėjo, atėjo ir šeštadienis. Karalius su karaliene ir visas kiemas laukė su arbata pas karalaitę. Jį priėmė labai gražiai.

— Ar nepasakytum mums pasakos? — paklausė karalienė.— Tik kad būtų rimta ir pamokoma.

— Ir kad galėtum pasijuokti! — pridėjo karalius.

— Gerai,— atsakė pirklio sūnus.— Prašom klausyti!

Ir pradėjo sakyti:

— Buvo kartą dėžutė degtukų, tie degtukai labai didžiavosi savo kilme. Jie buvo atsiradę iš senos pušies, didžiausio ir garbingiausio medžio visoje girioje. Dabar degtukai gulėjo ant lentynos tarp titnago ir puodo ir pasakojo jiems apie savo jaunystę. Jie sakė:

— Puikiai mes gyvenom, kada tebebuvom žalios šakos. Rytą vakarą mes gėrėme perlų arbatą, vadinas, rasą; jei saulė švietė, mes kiaurą dieną maudėmės jos spinduliuose ir klausėmės paukščių pasakų. Mes gerai žinome, kad esame iš turtingos giminės; lapuočiai medžiai esti apsivilkę tik vasarą, o mes turim iš ko nešioti žalius drabužius ne tik vasarą, bet ir žiemą. Viskas buvo gerai, tik štai atėjo kartą kirtėjai ir su-

griovė tą gražų gyvenimą. Mūsų šeima iškriko po visus kraštus. Aukštoji pušis tapo svarbiausiu vieno gražaus laivo stiebu ir galėjo apkeliauti visą pasaulį, jei būtų panorėjusi; jos šakos išsiskirstė kur kaip pakliuvo, o mums teko nešti šviesą tamsiai miniai. Matote: kaip mes, būdami tokios aukštos giminės, dabar atsidūrėme šioj virtuvėj.

— Mano likimas visai kitoks! — tarė puodas, gulėjęs šalia degtukų.— Nuo tos dienos, kada gimiau, mane nuolat šveičia ir kaičia ant ugnies. Aš nesu koks pliuškis ir turiu pasakyti, kad šiuose namuose pirma vieta priklauso man. Vienintelė mano pramoga — po pietų išmazgotam ir nušveistam stovėti savo vietoj ir rimtai šnekėtis su savo bičiuliais. Mes paprastai nekeliam kojos už durų, tik kibiras kartais nukeliauja į kiemą. Naujienas mes sužinome iš pintinės, ta dažnai eina į turgų. Bet ji per daug piktai kalba apie valdžią ir tautą. Andai vienas senas puodas, pasiklausęs jos kalbos, baisiai išsigando, iš baimės krito nuo lentynos ir subyrėjo į kąsnelius! Tikrai, ji visai nevaldo savo liežuvio!

— Gana plepėti! — sušuko skiltuvas, skėlė į titnagą, ir pasipylė šokusios kibirkštys.— Toj vietoj pažaiskime!

— Ne, geriau būtų pašnekėti, kas iš mūsų kilmingesnis! — atsiliepė degtukai.

— Aš nemėgstu kalbėti apie save! — prabilo lėkštė.— Imkime sakyti kokias istorijas. Pradėsiu aš ir papasakosiu iš savo gyvenimo vieną atsitikimą, suprantamą kiekvienam, ir tai bus maloniausias daiktas. Vadinasi: ant Baltijos jūros kranto, Danijos skroblų pavėsyje. . .

— Puiki pradžia! — atsiliepė molinis dubuo.— Ta istorija turi mums visiems patikti!

— Tikrai, vienoj jaukioj šeimoj praleidau savo jaunystę,— pasakojo toliau lėkštė.— Ten kasdien šluostė baldus, mazgojo grindis ir kas dvi savaitės kabino švarias langų uždangas.

— Kaip įdomiai pasakoja! — pagyrė šluota.— Tuojau matyti, kad pasakoja moteriškas, toks nuo tų žodžių dvelkia švarumas!

— Tiesa, tiesa! — pritarė kibiras ir iš džiaugsmo aukštyn pašoko, net vanduo jam žemėn išsiliejo.

O lėkštė toliau vis varė savo apsakymą, ir jo pabaiga buvo tokia pat graži kaip ir pradžia.

Puodai barškėjo iš džiaugsmo, o šluota ištraukė iš smėlio dėžės žalių petražolių ir apvainikavo lėkštę. Ji žinojo, kad kiti dėl to pyks, bet pati galvojo: „Jei aš šiandien ją vainikuoju, tai rytoj ji mane apvainikuos!"

— O dabar pašokim! — tarė pagaikštis, ir jis ėmė šokti taip aukštai keldamas kojas, jog senas stovinčio kampe krėslo apvalkalas iš juoko perplyšo!

— O mane dabar ar apvainikuos? — paklausė pagaikštis. Ir jis buvo apvainikuotas.

„Neregėtas tamsumas!"— galvojo degtukai.

Atėjo eilė imbrikui, jis turėjo ką pagiedoti. Bet jis atsisakinėjo, teisindamasis tuo, kad ataušęs, o giedoti tegalintis tik tada, kada verda. Aišku, kad čia buvo tik didžiavimasis, jis nenorėjo kitaip giedoti, tik stovėdamas ant ponų stalo.

Ant lango gulėjo sena žąsies plunksna, su ja rašė tarnaitė. Ji neturėjo nieko ypatingo, jei bent tą, kad ją per giliai dažė į rašalą, bet ji ir tuo didžiavosi.

— Jei imbrikas nenori giedoti, tai ir nereikia! — pasakė plunksna.— Už lango kaba narvelis su lakštingala — tegu ji pagieda! Tiesa, ji nesimokė giedoti, bet šiam kartui pakaks!

— Argi padoru būtų klausytis giedant kokį svetimą paukštį? — prabilo varinis katiliukas, virtuvės giesmininkas ir imbriko pusbrolis.— Ar čia būtų patriotiškas daiktas? Tegu tą klausimą išsprendžia pintinė!

— Mane tik pyktis ima! — atsakė pintinė.— Kaipgi nebus pikta, kad mes taip negudriai leidžiame vakarą? Ar ne geriau būtų padarius tvarką namuose? Tada kiekvienas žinotų savo vietą, o aš viską tvarkyčiau. Tai būtų visai kitas reikalas!

— Gerai, sutinkame! — suūžė visi.

Tuo metu atsidarė durys, įėjo tarnaitė, ir visi nurimo, bet kiekvienas galvojo, kad jis gudresnis už kitus ir viską geriau mokėtų padaryti.

— Tegu tik man paveda, matysit, koks linksmas išeis vakaras! — sakė sau kiekvienas iš jų.

Tarnaitė paėmė degtukus ir ėmė braukti. Viešpatie mano, kaip jie spragsėjo, šokant liepsnai!

— Dabar visi mato, kad čia mes svarbiausi! — didžiavosi degtukai.— Kiek šviesos, kiek žibėjimo iš mūsų!

Tik beregint jie užgeso.

— Puiki pasaka! — sušuko karalienė.— Rodosi, kartu esu buvusi virtuvėj su degtukais! Imk mūsų dukterį!

— Tikrai! — patvirtino karalius.— Vestuves atšoksit pirmadienį!

Karalius ir karalienė jam sakė „tu", kaip artimam savo žmogui.

Tą vakarą prieš vestuves miestas buvo gražiai apšviestas. Gatvėse žmonėms buvo mėtomi riestainiai ir meduoliai, vaikai pasistiebdami gaudė tuos gardėsius, rėkė ir, susikišę pirštus į burną, švilpė. Neregėtai buvo gražu!

„Ir aš turiu parodyti ką gražaus!"— pagalvojo pirklio sūnus.

Ir jis prisipirko raketų, fejerverkų, dirbtinės ugnies, susidėjo viską į skrynią ir iškilo į orą. Kylant aukštyn, buvo girdėti baisus ūžesys ir šnypštimas.

Turkai iš džiaugsmo šokinėjo, net šlepetės lėkė jiems per galvas. Nieko panašaus jie lig šiol nebuvo matę! Dabar visi suprato, kad karalaitę veda pats turkų dievaitis.

Sugrįžęs į mišką, pirklio sūnus pagalvojo: „Reikia keliauti į miestą ir paklausyti, ką kalba apie mane."

Ko ten žmonės nekalbėjo! Kiekvienas paklaustas pasakojo saviškai, bet visi vienu balsu tvirtino, kad buvę baisiai gražu.

— Savo paties akimis mačiau turkų dievaitį! — sakė vienas.— Jo akys žibėjo kaip žvaigždės, o barzda — tartum jūros puta!

— Jis lėkė su ugnies apsiaustu! — pasakojo kitas. — O iš to apsiausto raukšlių žiūrėjo gražūs maži angeliukai!

Taip, gražių istorijų prisiklausė pirklio sūnus. O kitą dieną turėjo būti vestuvės.

Sugrįžo jis vėl į mišką, norėdamas su savo skrynia tuoj atgal švilpti. Apsidairė, žiūri, kad skrynios nebėra! Kur ji dingo? Skrynia sudegė! Buvo užkritus fejerverko ugnies ki-

birkštis, ir iš jos paliko vieni pelenai. Tokiu būdu pirklio sūnus nebegalėjo nuskristi pas savo nuotaką.

O nuotaka stovėjo visą dieną ant stogo ir laukė. Gal ji tebelaukia dar lig šios dienos, o pirklio sūnus keliauja po pasaulį ir sako pasakas, tik jau ne tokias linksmas kaip ta apie degtukus.

KLAUSAS IR KLAUSELIS

Gyveno vienam sodžiuj du žmonės, jie buvo bendravardžiai: vienas ir kitas vadinosi Klausas, bet vienas turėjo keturis arklius, o kitas tiktai vieną. Todėl, norėdami juos nuo kits kito atskirti, visi tą, kur turėjo keturis arklius, vadino Klausu, o tą, kur vieną teturėjo arklį,— Klauseliu. O dabar paklausykim, kas abiem Klausam atsitiko — juk tokių istorijų nedaug tėra.

Klauselis turėjo visą savaitę arti Klausui ir dar skolinti jam savo vienintelį arklį, užtat Klausas jam padėdavo su visu savo ketvertu, bet tik kartą savaitėj — sekmadieny.

Oi kaip garsiai pliauškėjo tada Klauselis su savo rimbu — tą dieną visi arkliai buvo lyg tikrai jo nuosavi!

Saulė gražiai švietė, bokšto varpai šaukė į bažnyčią, išsipuošę žmonės ėjo su maldaknygėmis po pažastimi išklausyti kunigo pamokslo ir matė Klauselį ariant su penketu arklių ir smagiai pliauškinant su rimbu.

— Naa! — rėkė jis.— Visas penketas mano!

— Ką tu ten kalbi? — atsiliepė išgirdęs Klausas.— Juk tavo arklys tėra vienas!

Bet kai ėjo vėl kas pro šalį, Klauselis pasimiršęs, kad jam buvo uždrausta, vėl šaukė:

— Naa! Visas penketas mano!

— Dar kartą sakau, tu nekalbėk niekų! — tarė griežtai Klausas.— Jei dar kartą išgirsiu tave kartojant tuos žodžius, duosiu tavo arkliui per galvą, ir tuojau nukratys jis kojas!

— Ne, jau daugiau to nebekartosiu! — atsakė Klauselis, bet kai praeiviai sveikindami tarė jam „labą dieną", jis iš džiaugsmo, kad aria penketu, pliaukštelėjo su rimbu ir sušuko:

— Naa! Visi arkliai mano!

— Aš tau parodysiu tavo arklius! — pasakė įtūžęs Klausas, paėmė gerą vėzdą, trenkė vieninteliui Klauselio arkliui per galvą, ir tas krito žemėn negyvas.

— Oi, dabar nebeturiu nei vieno arklio! — tarė Klauselis ir gailiai apsiverkė.

Paskui nulupo arkliui odą, gerai išdžiovino ją vėjuje, įsidėjo į maišą, maišą užsimetė ant pečių ir iškeliavo į miestą parduoti tos odos.

Miestas buvo toli, kelias ėjo per didelį tankų mišką, oras pasitaikė prastas, ir Klauselis paklydo. Kol jis vėl surado kelią, sutemo naktis, todėl jau nebegalėjo nei į miestą eiti, nei grįžti namo.

Prie pat kelio buvo dideli laukininko namai, langinės buvo uždarytos, bet pro plyšį matėsi šviesa.

„Gal leis man čia perguleti",— pagalvojo Klauselis ir pasibeldė.

Šeimininkė atidarė duris, bet, išgirdusi, ko jis nori, liepė eiti savo keliu toliau sakydama, kad vyro nėra namie, o be jo ji negalinti įsileisti nieko svetimo.

— Matyti, gausiu nakvoti lauke,— tarė Klauselis, ir šeimininkė užtrenkė duris.

Čia prie namų stovėjo stirta šieno, o tarp tos stirtos ir namų buvo šiaudais dengta pastogė.

„Galėsiu čia atsigulti,— pagalvojo Klauselis žiūrėdamas į stogą,— puiki bus nakvynė! Reikia tikėtis, gužas neapterš manęs ir nenužnybs kojos."

Mat aukštai ten ant stogo, susinešęs lizdą, stovėjo gužas.

Klauselis užlipo ant šieno stirtos, o nuo jos ant stogo ir ten pasitaisė sau patogų guolį. Langinės nesiekė lango viršaus, todėl pro tą tarpą jis galėjo gerai matyti, kas darėsi viduj.

Kambary stovėjo didelis gražiai užtiestas stalas, o ant jo buteliai vyno, kepsnys ir puiki žuvis. Prie stalo sėdėjo šeimi-

ninkė ir vargoninkas. Jie tebuvo dviese. Ji pilstė jam vyną, o tas šveitė žuvį, mėgstamą savo valgį.

— O, kad taip man tenai patekus! — tarė sau seilę rydamas Klauselis ir, ištiesęs kaklą, ėmė žiūrėti pro langą. Viešpatie, koks puikus gulėjo ant stalo ragaišis! Kaip per didžiausią šventę!

Staiga išgirdo nuo vieškelio kaukšint arklio kanopas — tai grįžo namo šeimininkės vyras.

Jis buvo labai geras žmogus, tik turėjo keistą būdą — baisiausiai nekentė vargoninkų. Jei paregėdavo kokį vargoninką, jį paimdavo tiesiog pasiutimas. Todėl ir tas vargoninkas atėjo pasisvečiuoti pas šeimininkę tuo laiku, kada jos vyro nebuvo namie, o ta gera moterėlė vaišino jį gardžiausiais daiktais. Bet, išgirdę parvažiuojant šeimininką, abu labai persigando, ir šeimininkė liepė vargoninkui tuojau lįsti į tuščią skrynią, stovėjusią kambario kampe. Tas, nieko nelaukdamas, įlindo — juk jis gerai žinojo, kad šeimininkas vargoninko negalėjo akyse regėti. Paskui šeimininkė visus valgymus skubiai paslėpė į krosnį, o butelius į indaują, nes vyras pamatęs tikrai paklaustų, kam čia tos vaišės.

— Aure kas! — balsu atsiduso Klauselis aukštai nuo stogo žiūrėdamas, kaip nyksta tie gardėsiai.

— Kas ten ant stogo? — paklausė laukininkas, pakėlęs akis į Klauselį.— Ko ten guli? Lipk žemėn ir eikim į pirkią!

Klauselis apsakė, kad jis paklydo, ir paklausė, ar negalėtų čia pernakvoti.

— Žinoma, nakvok! — pasakė šeimininkas.— Tik pirma reikia kiek pasistiprinti.

Šeimininkė pasitiko juos labai meiliai, užtiesė stalą ir padėjo valgyti didelį puodą košės. Vyras buvo išalkęs ir gardžiai kabino tą košę, o Klauselis vis galvojo apie krosnyje paslėptą kepsnį, žuvį ir baltą ragaišį.

Po stalu prie Klauselio kojų gulėjo maišas su arklio oda, nešama į miestą parduoti. Košė jam nelabai tiko, todėl jis paspyrė su koja maišą, ir išdžiūvusi oda garsiai subarškėjo.

— Cit! — tarė pusbalsiu Klauselis maišui, o tuo tarpu vėl spyrė odą, ir ta subarškėjo dar garsiau kaip pirma.

— Ką ten maiše turi? — paklausė šeimininkas.

— Tai mano kerėtojas,— atsakė Klauselis.— Liepia nevalgyti tos košės, jis prikerėjęs pilną krosnį visokių gardžių daiktų: ten, girdi, esantis riebus kepsnys, didelė žuvis ir balčiausias ragaišis.

— Negali būti! — sušuko laukininkas, priėjęs atidengė krosnį ir rado ten visus šeimininkės paslėptus gardžius daiktus, kuriuos jis dabar laikė to kerėtojo padarymu. Šeimininkė nei žodžio nepratarė, tik valgius sudėjo ant stalo, o tie ėmė drožti kepsnį, žuvį ir ragaišį. Paskui Klauselis vėl paspyrė maišą, ir oda barkštelėjo.

— Ką gi dabar jis šneka? — paklausė žmogelis.

— Šneka,— atsakė Klauselis,— kad iškerėjęs mums tris butelius vyno. Jie stovi indaujoj.

Moterėlė turėjo paduoti paslėptą vyną, jos vyras gėrė ir begerdamas taip įsilinksmino, jog panorėjo pats turėti tokį kerėtoją, kokį turėjo Klauselis savo maiše.

— Ar jis galėtų iškerėti ir velnią? — paklausė laukininkas.— Esu dabar linksmas, norėčiau pats kipšą pamatyti.

— Be abejo,— atsakė Klauselis,— mano kerėtojas gali padaryti viską, ką aš noriu. Ar ne tiesa? — paklausė ir paspyrė maišą. Oda vėl barkštelėjo.

— Girdi? Jis sakosi galintis, bet kadangi velnias labai bjaurus, tai nepataria į jį žiūrėti.

— O, aš nebijau! Kaipgi jis atrodo?

— Ogi visai toks kaip vargoninkas!

— Eu! — atsakė žmogelis.— Tai būtų bjauru! Nemenu, ar esu tau sakęs, kad negaliu pakęsti vargoninko. Bet vis tiek — žinodamas, kad velnias, lengviau pakęsiu! Tikrai nebijosiu! Tik tegu jis per daug prie manęs nesiartina!

— Gerai, paklausiu savo kerėtojo,— tarė Klauselis, paspyrė odą ir atkišo ausį.

— Ką jis sako?

— Sako, kai atvošite aure aną skrynią kampe, tai galėsite matyti velnią ten įlindusį, tik reikia stipriai laikyti antvožą, kad neištrūktų.

— Ar padėsi man laikyti? — paklausė laukininkas ir priėjo prie skrynios, kur tupėjo didžiausioj baimėj šeimininkės paslėptas vargoninkas.

Laukininkas kiek pakėlė antvožą ir žvilgtelėjo į vidų.

— Ui,— sušuko jis,— tikrai mačiau aną! Atrodo visai kaip mūsų vargoninkas. Bjaurumėlis gi tu mano!

Tokį bjaurumą reikėjo užgerti, ir abudu gėrė lig vėlyvos nakties.

— Tu savo tą kerėtoją parduok man! — tarė laukininkas.— Kiek nori, prašyk, nors visą saiką pinigų!

— Ne, negaliu! — atsakė Klauselis.— Tik pagalvok man, kiek iš to turiu naudos!

— Oi kaip norėčiau jį turėti! — kalbėjo laukininkas ir melste meldė parduoti.

— Na, gerai,— pagaliau nusileido Klauselis,— parduosiu tau kerėtoją, kad buvai man toks malonus ir davei nakvynę, tik pilk pinigų saiką pilną su kaupu!

— Tinku! — tarė laukininkas.— Tik pasiimk kartu ir skrynią, nei valandėlės nenoriu jos laikyti savo namuose! Juk kipšas gal ten tebelindi!

Klauselis atidavė jam savo maišą su išdžiūvusia oda ir už tai gavo pilną saiką pinigų. Laukininkas dar padovanojo jam vienratį, kad turėtų su kuo vežti pinigus ir skrynią.

— Lik sveikas! — pasakė Klauselis ir nuvažiavo su pinigais ir didele skrynia, kur tupėjo vargoninkas.

Kitoj miško pusėj buvo didelė gili upė ir tokia srauni, jog prieš vandenį visai negalėjai plaukti. Per upę buvo pastatytas naujas tiltas. Klauselis sustojo ties viduriu tilto ir tarė kaip galima garsiau, kad išgirstų vargoninkas:

— Kam aš čia vilksiu tą bjaurią skrynią? Ji tokia sunki, lyg būtų prikrauta akmenų! Veždamas toliau, dar galą gausiu, geriau versiu į upę — gal nuplauks man į namus, o jei nenuplauks, tai menka bėda.

Paėmė jis skrynią su viena ranka ir truputį pakėlė, lyg norėdamas mesti į vandenį.

— Palauk! — atsiliepė iš skrynios vargoninkas.— Leisk man išlipti!

— Ai! — riktelėjo dėdamasis labai nusigandęs Klauselis.— Aure jis čia tebėr! Greičiau į vandenį, tegu bjaurybė prigeria!

— Nemesk, nemesk! — prašėsi vargoninkas.— Duosiu tau pilną saiką pinigų, tik paleisk gyvą!

— Čia jau kas kita! — tarė Klauselis ir atvožė skrynią. Vargoninkas beregint iššoko ir tuščią skrynią nustūmė į upę. Paskui parsivedė Klauselį į savo namus ir ten jam pripylė pilną saiką pinigų. Dabar tas jau turėjo kaupiną vienratį lobio.

— Tikrai gerai pelniau už arklį! — tarė sau Klauselis, kai, parėjęs į savo pirkią, išvertė visus pinigus vidury aslos.— Sužinojęs, kaip aš pralobau iš savo vieno arklio, Klausas gal pasius iš pavydo. Bet visko aš jam nesakysiu!

Todėl pas Klausą nusiuntė berniuką pasiskolinti saiko.

— Kam jam prireikė to saiko? — galvojo Klausas ir išdegutavo saiko dugną, kad priliptų tas, kas bus seikėjama. Ir tikrai, kai saikas buvo grąžintas, rado prie dugno prilipusius tris sidabrinius pinigėlius.

— Kas čia gali būti? — stebėjosi Klausas ir tuojau nubėgo pas Klauselį.

— Iš kur turi tiek pinigų?

— Gi gavau už savo arklio odą! Pardaviau ją vakar vakare!

— Tai gerai tau užmokėjo! — pasakė Klausas, parlėkė namo, čiupo kirvį, pokšt, pokšt visiems savo arkliams per galvas, numovė jiems odas ir išvežė į miestą.

— Odos! Odos! Pirkite odas! — rėkė iš visos gerklės.

Subėgo kurpiai ir kailiadirbiai ir klausia, kiek jis prašo už tas odas.

— Saikas sidabrinių už kiekvieną! — atsakė Klausas.

— Ar pakvaišai? — suriko visi kartu.— Manai, kad pinigus mes iš balos semiam!

— Odos! Odos! Pirkite odas! — rėkė vis toliau, ir kiekvienam, kas klausė kainos, atsakinėjo: „Saikas sidabrinių!"

— Jis iš mūsų juokus daro! — sakė jie, ir kurpiai su savo diržais, o kailiadirbiai su šikšnos prijuostėmis ėmė pulti Klausą.

— „Odos! Odos!"— mėgzdė jį.— Palauk, mes tau raudonai išdirbsime odą! Kraustykis iš miesto!

— Greičiau iš čia! — rėkė, ir Klausas galvotrūkčiais turėjo bėgti, nes kaip gyvas dar nebuvo gavęs tiek į kailį.

— Gerai,— tarė jis sau, sugrįžęs namo,— už tai man atsilygins Klauselis! Užplieksiu jį!

Tuo tarpu Klauseliui mirė senelė. Tiesa, nebuvo ji jam labai gera, bet jis jos gailėjo ir paguldė į savo šiltą lovą manydamas, gal kartais atgis. Turėjo ji ten gulėti visą naktį, o jis nakvojo ant suolo.

Naktį atsidarė durys, ir įgriuvo Klausas su kirviu rankoj. Jis žinojo, kur stovi Klauselio lova, priėjo tiesiai prie tos vietos ir skėlė per galvą mirusiai senelei, galvodamas, kad užmuša Klauselį.

— Še tau! — tarė jis.— Daugiau manęs nebemulkinsi! — ir parėjo namo.

— Koks jis bjaurus žmogus! — pasakė Klauselis.— Norėjo mane užmušti! Kaip gerai, kad senelė prieš tai numirė, kitaip būtų ją negyvai užmušęs!

Auštant aptaisė senelę išeiginėmis drapanomis, pasiskolino iš kaimyno arklį, pasikinkė į račiukus, numirėlę pasodino tvirtai ant sėdynės, kad važiuojant neiškristų, ir nuvažiavo per mišką. Saulei patekėjus, sustojo prie didelės smuklės. Klauselis išlipo iš ratų ir nuėjo į vidų ko atsigerti.

Smuklininkas buvo labai turtingas, bet geras žmogus, tik toks ūmus kaip ugnis.

— Labą dieną! — pasveikino Klauselį.— Anksti šiandien išsiruošei!

— Taip,— atsakė Klauselis,— važiuoju su savo senele į miestą. Sėdi vežime, negaliu jos čia atsivesti. Ar nenuneštum jai stiklą midaus? Tik ji kurčia, reikia jai labai rėkti.

— Niekis! — atsakė smuklininkas, pripylė nemažą stiklą midaus ir išnešė negyvai senelei, sėdinčiai ratuose kaip baslys.

— Še stiklą midaus, siunčia jūsų anūkas! — tarė smuklininkas, bet negyva moteriškė nepasakė nei žodžio, ji ramiausiai sėdėjo.

— Ar girdi? — suriko smuklininkas kiek galėdamas garsiau.— Še stiklą midaus nuo anūko!

Suriko tą pat dar kartą ir vėl kartą, o ta vis sėdėjo nejudėdama. Baisiai įširdęs jis tėškė jai stiklą į veidą, midus net per nosį ėmė varvėti, o ji pati aukštielninka išvirto — nebuvo prie sėdynės pririšta, tik taip patupdyta.

— Aure! — sušuko Klauselis, iššokęs iš smuklės durų, ir pagriebė smuklininką už pečių.— Tu užmušei mano senelę! Žiūrėk, kokią skylę padarei galvoj!

— Oi kokia bėda! — ėmė dejuoti smuklininkas laužydamas rankas.— Tai vis dėl mano to karštumo... Mielas Klauseli, duosiu tau saiką pinigų ir palaidosiu tavo senelę kaip savo paties, tik tu niekam to nesakyk, kitaip nukirs man galvą, o tai būtų labai nemalonus daiktas!

Tokiu būdu Klauselis vėl laimėjo saiką pinigų, o smuklininkas gražiai palaidojo jam senelę.

Sugrįžęs namo, Klauselis tuojau nusiuntė berniuką pas Klausą paskolinti saiko.

— Kas čia gali būti? — labai stebėjosi Klausas.— Argi aš jo nebūčiau užmušęs? Turiu savo akimis pamatyti! — Ir pats su saiku nuėjo pas Klauselį.

— Kur gavai tiek pinigų? — paklausė, išvydęs tokį turtą.

— Vietoj manęs užmušei mano senelę,— atsakė Klauselis,— ir aš ją pardaviau už saiką sidabrinių.

— Tai gerai užmokėjo! — tarė Klausas, parėjo namo, užmušė savo senelę, pasodino į ratus ir nuvažiavo į miestą pas vaistininką, klausdamas, ar nepirktų negyvo žmogaus.

— Kas jis toks ir kur jį gavai? — klausė vaistininkas.

— Tai mano senelė! — atsakė Klausas.— Užmušiau, kad gaučiau už ją saiką pinigų.

— Viešpatie apsaugok! — sušuko vaistininkas.— Pagalvok, ką čia kalbi! Žiūrėk, kad kas neišgirstų, kitaip neteksi galvos!

Paskui jam išaiškino, kokį baisų nusikaltimą jis padarė, koks jis piktas žmogus ir kaip sunkiai jis turi būti baudžiamas. Suprato dabar Klausas savo kaltę ir taip išsigando, jog, nieko nelaukdamas, šoko į vežimą, suragino arklius ir pasilei-

do tiesiai namo. O vaistininkas ir kiti žmonės jo nesivijo, manydami, kad jis bus koks pamišėlis.

— Dabar tai jau gausi! Dabar tai jau gausi! — važiuodamas keliu, niršo Klausas.— Palauk, aš tau parodysiu!

Sugrįžęs namo, tuojau paėmė didelį maišą, nuėjo pas Klauselį ir sako:

— Tu vėl man padarei! Pirma per tave netekau savo arklių, o dabar ir senelės! Tai vis tavo kaltybė! Daugiau tu manęs nebekvailinsi!

Pagriebė Klauselį, įgrūdo į maišą, užsimetė ant pečių ir sako:

— Eisiu ir prigirdysiu tave!

Lig upės turėjo gerokai kelio, o Klauselis buvo sunkus. Kelias ėjo pro bažnyčią, vargonai gaudė, žmonės gražiai giedojo. Klausas pastatė maišą prie šventoriaus vartų ir užsuko į bažnyčią, norėdamas kiek pasimelsti, paskui vėl keliauti toliau — juk Klauselio niekas negali paleisti, visi dabar meldėsi bažnyčioj.

— Oi oi! Oi oi! — aimanavo Klauselis maiše, visaip kraipėsi ir vartėsi, bet niekaip negalėjo išlįsti. Tuo metu senas, baltas kaip obelė kerdžius su didele lazda rankoj varėsi pro šalį galvijus, tie užkliudė ragais maišą su Klauseliu ir apvertė jį.

— Oi oi! — suvaitojo Klauselis.— Esu toks jaunas, o jau turiu keliauti į dangų!

— O aš, nelaimingas, visai nusenau, bet negaliu ten patekti! — tarė kerdžius.

— Atrišk maišą,— suriko Klauselis,— lįsk čia vietoj manęs ir bematant pateksi į dangų!

— Gerai, su didžiausiu noru! — atsiliepė kerdžius ir atrišo maišą, iš kurio Klauselis tuojau iššoko.

— Ar dabar ganysi mano bandą? — tarė lįsdamas į maišą kerdžius.

Klauselis užrišo maišą ir bandą nusivarė tolyn.

Netrukus iš bažnyčios išėjo Klausas ir užsimetė maišą ant pečių, bet jam pasirodė, kad maišas tapo daug lengvesnis: juk kerdžius svėrė perpus mažiau nei Klauselis.

— Kaip man dabar lengva nešti! Gal dėl to, kad pasimeldžiau.

Priėjo prie gilios upės ir įmetė maišą su kerdžium. Manydamas, kad girdo Klauselį, suriko jam:

— Štai, daugiau tu manęs nebeapgaudinesi!

Paskui apsigręžęs ėjo namo. Priėjęs kryžkelę, sutiko Klauselį su visa jo banda.

— Gi čia kas? — sušuko Klausas.— Argi aš tavęs nepri- girdžiau?

— Taip,— atsiliepė Klauselis,— prieš pusę valandos buvai mane įmetęs į vandenį!

— O kur gavai tiek gražių galvijų? — klausė Klausas.

— Čia upės banda! — atsakė Klauselis.— Tuoj apsakysiu tau visą istoriją. Bet pirma turiu pasakyti tau dėkui, kad mane prigirdei,— aš iš to vėl pralobau! Tiesa, baisu buvo, vėjas švilpė aplink ausis, kai tu mane su maišu sviedei į šaltą vandenį. Įmestas nuskendau tuojau į apačią, bet neužsigavau — upės dugnas apžėlęs tankia minkštute žole. Ten kas bematant man atrišo maišą, ir neregėto gražumo mergaitė su baltais drabužiais ir žaliu vainiku ant šlapių plaukų paėmė mane už rankos ir paklausė: „Tu esi Klauselis? Dabar imk šiuos galvijus, o už mylios nuo čia ganosi prie kelio kita, dar didesnė, banda — aš ir aną tau dovanoju!" Tada pastebėjau, kad vandenų gyventojams upė yra lyg koks vieškelis. Jos dugnu jie vaikščioja ir važinėja net lig jūros. Kur baigiasi upė, buvo žalių žaliausia pieva, pilna gražiausių gėlių. Žuvys švikšėjo man pro ausis nelyginant paukščiai per orą. Kokie ten gražūs buvo žmonės ir kokia puiki banda ganėsi pievoj!

— Tai ko taip greitai grįžai į žemę? — paklausė Klausas.— Tavo vietoj aš būčiau amžinai ten likęs!

— Žinoma,— atsakė Klauselis,— bet aš ne toks kvailas! Jau esu tau sakęs, kad vandenų gražuolė man liepė pasiimti didelę bandą už mylios nuo tos vietos prie kelio, o kelias jai yra upė. Ta upė labai vingiuojasi, būtų reikėję man eiti labai toli, todėl nusprendžiau išlipti į sausumą, drožti tiesiai ir tuo būdu sutrumpinti sau kelią apie gerą pusę mylios. Taip aš greičiau pasieksiu savo bandą!

— Koks tu laimingas! — tarė Klausas.— Kaip manai, ar ir aš gaučiau bandą, jei nusileisčiau į dugną?

— Be jokio abejojimo! — atsakė Klauselis.— Tik aš negaliu tavęs vilkti maiše lig upės, esi per sunkus. Jei nori, eik pėsčias lig jos, įsilįsk į maišą, tada įversiu tave į vandenį su didžiausiu malonumu!

— Dėkui tau! — pasakė Klausas.— Bet jei negausiu ten bandos, tai žinok, kas tau bus!

— Nebijok! Taip prastai jau nebus!

Ir jie pasuko į upę. Kai ištroškę galvijai pamatė vandenį, tuojau puolėsi gerti.

— Žiūrėk, kaip jie skubina! — tarė Klauselis.— Jie nori greičiausiai patekti į savo dugną!

— Negaišk ilgiau,— ragino jį Klausas,— dar gausi į kailį!

Sulig tais žodžiais pats įlindo į maišą, gulėjusį ant nugaros vienam jaučiui, ir pridūrė:

— O dabar įdėk į maišą akmenį, be jo kartais galiu negrimzti į dugną!

— Tuo nesirūpink! — drąsino Klauselis, bet dėl visko įrito į maišą sunkų akmenį, užrišo ir pastūmė. Pūkšt įkrito Klausas į vandenį ir nuskendo.

— Abejoju, kad jis ten rastų galvijų! — pasakė Klauselis ir nusivarė savo bandą namo.

NUO TVIRTOVĖS PYLIMO

Ruduo. Mes stovime ant tvirtovės pylimo ir žiūrime tolyn, į mėlynąsias jūros platybes. Matome plaukant daugybę laivų baltomis burėmis ir anapus Zundo stūksant Švedų krantą, nušviestą išblyškusių vakarinės saulės spindulių. Užpakaly mūsų kaip kokia siena niūkso tamsus miškas; dideli šakoti medžiai artimais ošia aplink mus; jų pageltę lapai nuolat krinta žemėn. Apačioj, prie tvirtovės pylimo pažemio, juoduoja pilki namai, aptverti aukšta tvora. Tamsu ir nejauku už tos tvoros,

bet dar tamsiau ir baisiau ten, už geležinių kalėjimo langų, kur sukaustyti grandinėmis sėdi sunkūs nusidėjėliai.

Baigiančios leistis saulės spindulys krito į vieno kalinio kameros pliką sieną. Saulė juk šviečia geriems ir piktiems. Atšiaurus kalinys rūsčiai pažvelgė į šaltąjį saulės spindulį. Staiga atskrenda mažas paukštelis ir nutupia ant geležinio lango virbalo. Paukštis taip pat gieda visiems: ir geriems, ir piktiems. Jo giesmelė labai trumpa: „kvivit"— ir viskas! Bet paukštelis neskrenda iš čia; jis vis čirpsi, plevena sparneliais, glosto plunksneles, papučia gurklelį, visas pasišiaušia. . .

Surakintas geležimis nusidėjėlis žiūri į jį, ir rūstus jo veidas ima giedrėti, jo širdy gimsta kažkoks nesuprantamas jam jausmas. Tas naujas jausmas toks gaivinamas kaip saulės spindulys, toks malonus kaip kvepėjimas žibučių, taip puikiai žydinčių pavasarį pagal tvirtovės pylimą.

Staiga pasigirdo rago balsas; garsiai ir džiaugsmingai jis skambėjo vakaro ore. Pabūgęs paukštelis purpt ir nuskrido tolyn; saulės spinduliai po truputį užgeso; vėl tamsu ir nejauku kalėjimo kameroj, vėl tamsu nusidėjėlio širdy. Bet vis dėlto saulės spindulys buvo išvaikęs tam tarpui tamsybę, o paukštelio giesmelė paįvairinusi nelaimingojo kalinio atskirybę.

Todėl skambėkite, skambėkite, stebuklingieji medžiotojų rago balsai! Skambėkite džiaugsmingai ir garsiai! Vakaras toks gražus, ir nurimusi jūra taip tyliai supa savo užmigusias bangas!

ŠEIMEDŽIO MOČIUTĖ

Kartą vienas mažas berniukas persišaldė. Kur jis sušlapo kojas, niekas negalėjo pasakyti: oras buvo visai sausas. Motina jį nutaisė, paguldė į lovą, liepė atnešti imbriką ir išvirti šeimedžio arbatos vaikui sušilti. Tuo laiku atėjo juokingas linksmas seniukas, gyvenęs tų pačių namų viršutiniame aukšte. Jis buvo visai vienas, neturėjo nei pačios, nei vaikų, o vaikus labai mylėjo, mokėjo jiems pasakoti gražiausias pasakas ir istorijas.

— Dabar išgersi savo arbatą, paskui gal paklausysi pasakos,— tarė motina.

— Kad aš mokėčiau kokią naujesnę! — atsakė seniukas, maloniai linguodamas galvą.— Kurgi tas mūsų vaikas sušlapo kojas?

— Tikrai, kur? — stebėjosi motina.— Niekas negali žinoti.

— O pasaka bus? — paklausė berniukas.

— Pirma norėčiau žinoti, ar gilu vandens griovy toj gatvėj, kur jūsų mokykla? Ar tu gali man tai pasakyti?

— Man vos lig pusės blauzdų! — atsakė berniukas.— Ir tik giliausioj vietoj.

— Mat kur mes sušlapom savo kojas! — tarė seniukas.— Dabar reikėtų tau pasakyti pasaką, tik nei vienos nemoku naujos.

— Jūs tuojau galite sugalvoti ją,— atsiliepė berniukas.— Mama sako, kad ką jūs pamatot, ką paliečiat, vis pasidaro pasaka arba istorija.

— Bet tokios pasakos ir istorijos niekam tikę. Tikros — tos ateina pačios! Ateina ir pasibeldžia į galvą: „Štai aš!"

— Ar greitai kokia nors pasibels? — paklausė berniukas.

Motina susijuokė, pridėjo į imbriką šeimedžio žiedų ir ėmė virti.

— Bet sakykit gi! Sakykit kokią nors!

— Gerai, jei ateitų pati! Tik jos didžiuojasi, ateina tada, kada paima noras. Palauk! — tarė jis staiga.— Štai ji! Žiūrėk į imbriką!

Berniukas pažiūrėjo: imbriko dangtelis pradėjo kilotis, iš vidaus pasirodė gražūs baltučiai šeimedžio žiedeliai, paskui išaugo ilgos žalios šakos. Jos augo net iš imbriko snapelio, ir netrukus pasidarė visas krūmas. Kaip gražiai žydėjo ir kvepėjo šeimedis! Iš žalių lapų žiūrėjo malonaus veido senutė, apsidariusi nuostabiu drabužiu, žaliu kaip šeimedžio lapai ir išpuoštu baltais žiedeliais. Iškart sunku buvo suprasti — ar čia drabužis, ar tiesiog žalinys ir gyvi šeimedžio žiedeliai.

— Kaip vadinasi ta senutė? — klausė berniukas.

— Romėnai ir graikai ją vadino Driade,— tarė seniukas.— Bet tas vardas mums per gudrus, ir Naujasodėj ją praminė „Šei-

medžio močiute". Gerai į ją įsižiūrėk ir klausyk, ką aš papasakosiu.

Toks pat didelis sužydęs krūmas augo Naujasodėj vieno mažo kiemelio kampe. Po tuo krūmu popiečio metu sėdėjo ir šildėsi prieš saulę senutis su senute: senas, jau daug metų paleistas iš tarnybos matrosas ir jo lygiai sena pati. Jie jau turėjo anūkų vaikų, netrukus manė atšvęsti savo auksines vestuves, tik negalėjo tiksliai prisiminti, kurią dieną. Iš žalių lapų žiūrėjo į juos ta maloni Šeimedžio močiutė ir sakė: „O aš tai žinau jūsų auksinių vestuvių dieną!" Bet senučiai buvo įsileidę į kalbą — minėjo senus laikus ir jos negirdėjo.

— Ar meni,— sakė senasis matrosas,— kaip mes bėginėjom ir žaidėm kartu, kada buvome vaikai? Štai čia, tam pačiam kieme, mes sodinom savo sodą! Meni, bedėm į žemę basliukus ir šakutes?

— Taigi, taigi,— tvirtino senutė.— Menu, menu! Mes netingėdami laistėm tas šakutes. Viena šakutė buvo šeimedžio, ji išleido šakneles, išsprogo ir štai kaip išsikerojo. Mes, senučiai, dabar galime sėdėti jo pavėsy.

— Tiesa! — kalbėjo vyras.— O štai anam kampe stovėjo kubilas su vandeniu. Tenai mes leidom laivelį, mano išdrožtą iš medžio. Kaip jis gražiai plaukė! O netrukus aš paragavau tikrą plaukymą.

— Taip, bet pirma dar mes ėjom į mokyklą ir ką pramokom! — atsiliepė senutė.— Galop buvo mūsų pirmoji komunija. Mes abudu apsiverkėm tada!.. O paskui mes įlipom į aukštą bokštą ir iš ten žiūrėjom į miestą ir jūrą. Vėliau mes matėm plaukant po kanalą puikioj laivėj karalių su karaliene.

— Tiesa, ir netrukus aš gavau pažinti tikrą plaukymą. Daug, daug metų aš praleidau toli nuo tėvynės!

— Kiek aš ašarų praliejau! Jau maniau, kad tu miręs ir guli ant jūros dugno. Kiek kartų naktį kėliausi pažiūrėti, ar sukasi vėjarodis. Vėjarodis sukosi, bet tu vis negrįžai! Gerai menu, kaip sykį, per patį lietų, į kiemą įbildėjo šiukšlių vežėjas. Aš išėjau su šiukšlių kibiru iš tų namų, kur tarnavau, ir sustojau duryse. Baisus buvo oras! Tuo pačiu metu atėjo laiškininkas ir padavė laišką nuo tavęs. Ilgai gi jis keliavo! Pagavau aš jį ir

tuojau pradėjau skaityti. Kartu juokiausi ir verkiau... Kaip aš tada džiaugiausi! Tu rašei, kad esi šiltuose kraštuose, kur auga kava. Kokia laiminga turėjo būti ta šalis! Tu dar daug ką pasakojai savo laiške, ir viską, rodos, aš mačiau savo akimis. Lietus pylė, o aš vis stovėjau tarp durų su šiukšlių kibiru. Staiga kas apkabino mane per pusiau...

— Ir tu atsivėdėjus drožei jam į ausį!

— Ką aš galėjau žinoti, kad čia buvai tu! Tu pavijai savo laišką! Ir koks tu buvai gražus! Bet ir dabar tu gražus! Tau iš kišenės kyšėjo geltona šilkinė skarytė, buvai užsidėjęs ceratinę kepurę. Tikras elegantas! Koks buvo oras ir į ką panaši buvo mūsų gatvė!

— Paskui mes darėm vestuves,— toliau kalbėjo senasis matrosas.— Meni? Po kiek laiko susilaukėm vaikučių: pirmas buvo berniukas, paskui Marytė, Nilsas, Petriukas ir Jonas Kristijonas.

— Ir jie visi užaugo ir buvo geri žmonės. Visi juos myli.

— Dabar jie patys turi vaikų,— džiaugėsi senutis.— Kokie sveiki mūsų anūkai!.. Man rodosi, kad mūsų vestuvės buvo lygiai šiuo metu.

— Kaip tik šiandien! —atsiliepė Šeimedžio močiutė ir linktelėjo galvą į senučius, bet jie pagalvojo, kad juos sveikina kaimynė. Jie sėdėjo greta ir nudžiugę žiūrėjo į viens antrą. Po kiek laiko atėjo pas juos vaikai ir anūkai. Jie puikiai žinojo, kad šiandien senučių auksinių vestuvių diena, jie jau sveikino juos rytą, bet senučiai buvo jau pamiršę, nors gerai minė, kas atsitiko prieš daug daug metų. Šeimedis gardžiai kvepėjo, saulė leidos ir švietė senučiams tiesiai į jų paraudusius skruostus. Jauniausias anūkas šoko aplink senelį ir senelę dainuodamas iš džiaugsmo, kad vakare bus pokylis: vakarienei išvirs karštų bulbių! Šeimedžio močiutė linkčiojo galvą, kartu su kitais ji džiaugėsi.

— Juk čia visai ne pasaka! —tarė berniukas, kai sakytojas sustojo.

— Tu taip kalbi,— atsakė seniukas,— bet paklausim Šeimedžio močiutės.

— Čia ne pasaka,— atsiliepė Šeimedžio močiutė,— bet netrukus prasidės ir pasaka! Iš tikrovės išauga nuostabiausios pasakos. Kitaip mano kvepiantis krūmas nebūtų išaugęs iš imbriko.

Sulig tais žodžiais ji paėmė berniuką iš lovos ant rankų; žiedais aplipusios šeimedžio šakos staiga susiglaudė, ir berniukas su senele atsirado tartum kokioj palapinėj, kuri ėmė su jais švilpti oru. Kaip buvo malonu! Šeimedžio močiutė pavirto į mažą gražią mergytę, bet jos drabužėlis buvo žalias, išmargintas baltais žiedeliais. Mergytės krūtinę puošė šeimedžio žiedas, o galvos garbanas tokių žiedų vainikas. Jos akys buvo didelės, mėlynos. Oi, kaip ji buvo graži! Berniukas pasibučiavo su mergyte, ir abudu pasidarė vienų metų ir vienodai laimingi.

Paskui jie išėjo iš palapinės ir atsirado sode prieš namus. Prie vieno medžio buvo pastatyta tėvo lazda. Vaikams ir lazda buvo gyva; jie apsižergė ją — žibantis bumbulas pavirto į puikią arklio galvą su ilgais karčiais; paskui išaugo keturios laibos stiprios kojos, ir žirgelis ėmė vaikus nešti aplink pievelę.

— Dabar mes josim toli toli! — tarė berniukas.— Į bajorų sodybą, kur mes esame kartą buvę.

Ir vaikai jojo aplink pievelę, o mergytė,— mes juk žinom, kad čia buvo Šeimedžio močiutė,— sakė:

— Štai mes jau už miesto! Matai laukininkų namelius? Ant jų gula šeimedžių šakos. Aure vaikščioja po kiemą gaidys, kapsto šiukšles ir ieško vištoms kirmėlių. O štai mes ant kalnelio pas bažnyčią! Kokie dideli ąžuolai auga aplink ją! Vieno ąžuolo šaknys išlindę į viršų! .. Dabar mes prie kalvės! Matai, kaip liepsnoja ugnis, kaip daužo su kūjais pusnuogiai žmonės. Žiežirbos šoka į visas puses! .. Bet tolyn, tolyn, į bajorų sodybą!

Ir viskas, ką vardijo mergytė, sėdėjusi raita ant lazdos užpakaly berniuko, bėgo jiems pro akis. Berniukas viską tą matė, nors jie jojo tik apie pievelę. Paskui jie nuėjo į šoninę alėją žaisti ir atsitvėrė mažą sodelį. Mergytė ištraukė iš savo vainiko vieną šeimedžio žiedelį ir pasodino jį, ir jis išaugo lygiai toks kaip Naujasodėj senučių, kada jie buvo dar vaikai. Mergytė tvirtai apkabino berniuką, iškilo su juo į orą ir

aplėkė visą Daniją. Po pavasario ėjo vasara, po vasaros — ruduo, po rudens — žiema; tūkstančiai vaizdų smigo berniukui į širdį, o mergytė vis kartojo:

— To nepamirši tu niekados!

Visos tos kelionės metu šeimedis kvepėjo nepaprastai gardžiai. Berniukas jautė kvapą ir rožių, ir bukų, bet šeimedis kvepėjo labiausiai — juk jo žiedas spinduliavo nuo mergytės krūtinės.

— Kaip čia gražu pavasarį! — sakė mergytė, ir jie atsidūrė tik išlapojusiam bukų miške, kur žydėjo visokie žolynai.— O, kad amžinai būtų pavasaris kvepiančiuose danų miškuose!

— Kaip čia gražu vasarą! — vėl ji sakė, ir jie lėkė pro seną bajorų sodybą su riterių pilim; raudonos sienos ir frontonas buvo atsimušę kanale, po kurį plaukė gulbės ir žvalgėsi į sodo tamsias vėsias alėjas. Javai bangavo nuo vėjo kaip jūra, grioviuose mirguliavo raudonos ir geltonos gėlytės, tvoromis raitėsi apyniai. Vakare patekėjo šviesus apskritas mėnuo, o nuo pievų dvelkė tik nupjauto šieno kvapas.— To neužmirši niekados!

— Kaip čia gražu rudenį! — vėl sakė mergytė, ir dangaus skliautas pasidarė dukart aukštesnis ir mėlynesnis. Miškai sumirgėjo įvairaus skaistumo raudonomis, žaliomis ir geltonomis spalvomis. Medžiokliniai šunys varinėjo kiškius! Pulkai paukščių čirkšdami skraidė pulkais po kalnelius, kur guli seni akmenys, apsiraizgę gervuogėmis. Tamsiai mėlynoj jūroj subaltavo burės, o kloniuose senos moterys, mergaitės ir vaikai raškė apynius. Jaunimas dainavo senovės dainas, o senos bobos sakė pasakas apie kaukus ir aitvarus.— Kas gali būti gražesnio!

— O kaip čia gražu žiemą! — vėl ji sakė.— Visi medžiai apšerkšniję, jų šakos atrodo kokie balti koralai. Sniegas girgžda po kojomis, lyg visi būtų užsimovę naujus batus, o nuo dangaus pabiro po viena kitos žvaigždelės. Namuose uždegė eglutes, davė vieni kitiems dovanas; visi žmonės džiaugėsi ir linksminosi. Kaime laukininkų pirkiose be perstojo girdėti buvo griežtuvų balsai. Net vargšų vaikai sakė: „Kaip gražu pas mus žiemą!"

Taip, gražu! Mergytė parodė visa tai berniukui, visur kvepėjo šeimedžiai, visur plevėsavo danų raudona su baltu kryžium vėliava, su kuria plaukė senasis matrosas iš Naujasodės. Tas berniukas užaugo, ir jis gavo toli plaukti į šiltuosius kraštus, kur auga kava. Atsisveikinant mergytė davė jam gėlę nuo savo krūtinės, ir jis paslėpė ją savo knygoj. Būdamas svetimose šalyse, jis dažnai minė savo tėvynę ir vožė knygą — ir vis toj pačioj vietoj, kur buvo gėlelė, jam duota atminimui. Kuo daugiau jaunikaitis žiūrėjo į gėlę, tuo skaistesnė ji jam rodėsi ir labiau kvepėjo, ir jam matėsi, kad jis jaučia danų miško kvapą. Iš kiekvieno gėlės lapelio jam regėjosi mėlynakės mergytės veidelis; jis tartum girdėjo ją kuždant: „Kaip čia gražu pavasarį, vasarą, rudenį ir žiemą!" Ir šimtai vaizdų jam plaukė pro akis.

Taip praėjo daug metų; jis paseno ir sėdėjo su savo sena pačia prie žydinčio šeimedžio krūmo, jie sėdėjo šalimais, kaip senelis ir senelė iš Naujasodės, ir kalbėjo apie praeitas dienas ir apie savo auksines vestuves, visai taip kaip anie. Mėlynakė mergytė su šeimedžio vainiku ir gėlele ant krūtinės iš krūmo šakų linkčiojo galvą ir sakė: „Šiandien jūsų auksinės vestuvės!" Paskui ji paėmė iš savo vainiko dvi gėleles, pabučiavo jas, ir jos ėmė žibėti pirma kaip sidabras, paskui kaip auksas. O kai mergytė jas uždėjo ant senučių galvų, gėlės pavirto į karūnas, ir vyras su pačia sėdėjo prie žydinčio šeimedžio krūmo tarytum karalius su karaliene.

Tada senutis apsakė pačiai istoriją apie Šeimedžio močiutę, kaip pats ją girdėjo vaikystėj, ir jiems rodėsi, kad toj istorijoj buvo daug panašaus iš jų pačių gyvenimo istorijos. Ir kas buvo panašaus, labiausiai jiems tiko.

— Taigi, taigi! — atsiliepė mergytė tarp žalių lapų.— Kas mane vadino Šeimedžio močiute, kas Driade, o tikras mano vardas Atsiminimas. Aš esu medy, kur vis auga ir auga; aš viską menu ir moku apie viską pasakoti! Parodyk gi, ar sveiką išlaikei mano gėlytę!

Ir senutis atvožė knygą: šeimedžio gėlytė gulėjo tokia pat skaisti, lyg būtų tik dabar ten įdėta! Atsiminimas meiliai link-

čiojo senučiams, o jie sėdėjo su auksinėmis karūnomis nušviesti raudonos vakaro saulės. Jų akys užsimerkė ir... čia ir pasakos galas!

Berniukas gulėjo lovoj ir pats nežinojo, ar čia jis sapnavo, ar iš pasakos girdėjo. Imbrikas stovėjo ant stalo, bet iš jo niekas neaugo, o seniukas jau ruošėsi išeiti ir netrukus išėjo.

— Kaip gražu! — tarė berniukas.— Mama, aš buvau šiltuose kraštuose!

— Tikiu, tikiu! — atsakė motina.— Išgėrei du puodelius stiprios šeimedžio arbatos, todėl nenuostabu, kad buvai šiltuose kraštuose! — Ir ji gerai apklostė vaiką, kad jis nenušaltų.— Tu gerai pamiegojai, kol mes su seniuku ginčijomės, ar čia pasaka ar tiesa.

— O kurgi Šeimedžio močiutė? — klausė berniukas.

— Imbrike! — atsakė motina.— Ir tegu ji ten palieka!

LINAI

Linai buvo jau visai sužydę. Gražiai mirgėjo jų mėlyni žiedų lapeliai, gležni ir ploni, tartum musių sparneliai, o gal dar plonesni... Saulė kaitino linus, debesėliai juos laistė, ir jiems buvo lygiai taip sveika ir gera, kaip esti sveika ir gera vaikui, kada jį maudo ir bučiuoja motina. Po to vaikas auga dar gražesnis; taip pat ir linai.

— Žmonės kalba,— tarė linai,— kad mes gerai paderėjom, išaugom tokie dideli ir puikūs, kad iš mūsų bus gražios drobės. Kokie mes laimingi! Mums ir dabar gerai, paskui vėl išeis iš mūsų koks geras daiktas! Kaip linksma šildytis prieš saulę, kaip malonu, nulijus lieteliui! Mes laimingi, mes laimingiausi pasauly!

— Taip, taip, o kaipgi! — tarė tvoros baslys.— Jūs dar nepažįstate pasaulio, bet mes jau žinom jį labai gerai,— žiūrėkit, kokie mes šakoti...

Paskui jis liūdnai sugirgždėjo:

Saulės šviesą vos išvysi,
Ir tuojau tau galas!

— Ne, dar ne galas! — tarė linai.— Rytoj vėl saulė kaitins, vėl lietus lis. Mes jaučiam, kad augam; mes jaučiam, kad žydim! Mes laimingiausi pasauly!

Bet štai vieną kartą atėjo žmonės, paėmė linus už viršūnių ir išrovė su šaknimis. Skaudu buvo! Paskui sumerkė juos į vandenį, lyg norėdami prigirdyti, o po to laikė juos dūmuose, lyg norėdami iškepti. Net baisu buvo!

— Ką darysi, ir laimė ne nuolat esti! — sakė linai.— Reikia truputį pakentėti, paskui išmintingesnis būsi!

Bet linams vyko vis prasčiau ir prasčiau. Juos mirkė ir džiovino, mynė ir šukavo — ir dar visaip juos vargino. Jie ir suprasti nebegalėjo, ką jiems darė. Galų gale jie pateko į ratelį. Ratelis pradėjo suktis, ūžti... Čia jau nieko nebegalima buvo suvokti.

— Mes buvom labai laimingi! — galvojo jie, kentėdami tas kančias.— Reikia džiaugtis buvusia laime!.. Reikia visados smagiems būti. Oi!..

Jie kartojo tai ir patekę į stakles — kartojo tol, kol išaudė iš jų drobę. Visi linai, ligi vieno, pakliuvo į tą drobės kąsnelį.

— Tiesiog nematytas daiktas! Niekuomet nebūtumėm tikėję! Kaip dėlto mums vyksta! Daug išmanė tas baslys, sakydamas, kad jau galas! Ne, ne galas, tik pradžia! Tikrai nuostabu! Jei mums ir teko kiek pavargti — tai tas niekis, užtat iš mūsų išėjo geras daiktas. Laimingesnių už mus visam pasauly nėra! Kokie mes dabar pasidarėm stiprūs ir ploni, kokie balti ir ilgi! Juk tai kur kas geriau negu būti paprastiems augalams, nors ir su žiedais. Augalų niekas nežiūri, niekas jais nesirūpina, vandens jie tegauna tik lietui palijus. Dabar kas kita! Apie mus nuolat vaikščioja, stengiasi vis įtikti: kiekvieną rytą mergaitė mus apverčia, kiekvieną kartą mus palaisto. Pati klebono sesuo mus išgyrė ir pasakė, kad visoje parapijoje geresnės drobės nėra. Kas laimingesnis gali būti už mus!

Bet štai drobę parnešė namo ir ėmė ją karpyti. O, kaip tuomet ją karpė ir draskė, kaip ją baisiai badė adatomis! Ką besakysi, malonumo buvo ten nedaug! .. Užtat iš tos drobės išėjo dvylika porų skalbinių, tų skalbinių, apie kuriuos paprastai draugijoje nekalba, bet kurie reikalingi kiekvienam žmogui. Taip, dvylika porų išėjo iš tos drobės.

— Štai kada išėjo iš mūsų naudingas daiktas! Tai štai kam mes buvom skirti! Kada gali būti didesnė laimė! Tik dabar mes esam naudingi, juk taip ir turi būti, tas ir yra tikra laimė! Dabar mūsų dvylika, bet vis dėlto yra vienas visas daiktas: tuzinas. Kokia laimė!

Praėjo kiek metų — skalbiniai suplyšo.

— Viskas turi galą! — tarė skalbiniai.— Žinia, mes galėtumėm dar šiek tiek laikytis, bet juk negalima reikalauti nebūto daikto! ..

Marškinius sudraskė į mažus kąsnelius, į skudurus. Dabar jie manė, kad jau tikrai bus galas; juos kapojo, mirkė, virė, spaudė — net jie patys negalėjo suprasti, ką jiems darė. Tik štai — iš jų pasidarė gražus baltas popierius.

— Kad nutiko, tai nutiko! — apsidžiaugė popierius.— Dabar aš dar plonesnis negu pirma, ir dar ant manęs rašys! Ar tai ne didžiausia laimė?

Ir ant to popieriaus tikrai ėmė rašyti. Ir parašė ant jo gražiausias istorijas ir eiles ir tik vieną kartą berašant patupdė „vištą"— tas jau, žinoma, taip pat buvo nemaža laimė! Ir žmonės klausė to, kas buvo parašyta ant popieriaus, o parašyta buvo labai gražiai ir išmintingai ir tie, kurie klausė, darėsi geresni ir išmintingesni. Daug malonės buvo žodžiuose, parašytuose ant to popieriaus!

— O,— galvojo popierius,— apie tai aš ir svajoti nesvajojau, žydėdamas mėlynais žiedeliais lauke. Ar galėjau aš kada galvoti, kad man tektų nešti žmonėms džiaugsmą ir šviesą! Aš dabar nelabai ir tikėti noriu, nors taip tikrai yra! Viešpats dievas žino, kad aš dariau viską, ką galėjau, ir atlikau, kas man silpnam buvo skirta, ir už tai jis man teikia nuolat džiaugsmus ir garbę vieną po kitos. Kiekvieną kartą, kai pradedu manyti: „Štai jau man galas", staiga pajuntu pradėjęs

naują, geresnį ir gražesnį gyvenimą. Dabar turbūt leis mane į platųjį pasaulį, kad galėtų visi žmonės skaityti. Taip tikriausiai bus! Kitaip ir negali būti! Dabar aš turiu tiek brangių minčių, kiek pirma turėjau mėlynų žiedelių. Sakykite, kas laimingesnis pasauly už mane!

Bet popieriui nelemta buvo keliauti po pasaulį: jį atidavė į spaustuvę, ir ten iš to, kas buvo ant jo parašyta, atmušė knygą, ne vieną knygą, bet tūkstančius. Tos knygos pasklido po visus kraštus, ir galėjo traukti iš jų naudos daug daugiau žmonių negu iš vieno popieriaus, jei jis būtų buvęs paleistas į žmones. Be to dar, popierius, eidamas per rankų rankas, būtų tuojau suplyšęs.

— Žinoma, kad taip išmintingiausia! — nusprendė išrašytasis popierius.— Man ir į galvą nebuvo atėję! Vadinasi, aš pasiliksiu namie, ir visi mane, kaip senelį, gerbs. Juk ir tikrai dabar esu visų tų knygų senelis! Daug dabar bus iš manęs naudos! Būdamas popierium, aš nebūčiau galėjęs taip ilgai gyventi... Kiek garbės, atsiminus, kad į mane žiūrėjo tas, kas visa tai parašė... kad kiekvienas mano žodis yra jo plunksnos vaisius... O, aš laimingiausias pasauly!

Paskiau popierių surišo į vieną vietą ir įmetė į statinę, kuri buvo skalbykloje pastatyta.

— Dirbus gera pasilsėti! — tarė popierius.— Labai naudinga apsistoti ir pagalvoti apie save. Dabar tik aš gerai supratau, kas ant manęs parašyta, o pažinti save — didelis žingsnis tolyn. Kas dabar bus iš manęs? Be abejojimo, turės išeiti koks geresnis daiktas — tai aš iš patyrimo žinau.

Vieną gražų rytą popierių išėmė iš statinės ir, nenorėdami atiduoti į krautuvę, kad paskui juo vyniotų cukrų arba silkes, įmetė į ugnį sudeginti.

Ir visi vaikai susirinko aplink ugnį: jie norėjo pažiūrėti, kaip degs popierius. Degdamas jis labai gražiai pliūpčioja ir kilojasi aukštyn, o paskui pelenuose lieka daug kibirkščių, ir jos sklaidosi į visas puses: jos po vieną gęsta, ir vaikai sako, kad „tai mokiniai grįžta iš mokyklos namo", o paskutinę kibirkštį vadina „pačiu mokytoju". Kartais rodosi, kad kibirkš-

čių daugiau nebebus, bet netikėtai šoksta dar viena. „Galų gale mokytojas išėjo!"— šaukia tuomet vaikai.

Popierius užsidegė, ir visas tas rankraštis pradėjo liepsnoti.

— Ū! — sušuko degdamas popierius ir viską aplinkui nušvietė. Degti, žinoma, per daug malonu nebuvo. Apėmus ugniai visą popierių, liepsna iškilo aukštai aukštai — kur kas aukščiau, negu linai galėdavo iškelti savo žydinčias mėlynas galveles, ir turėjo tokį skaistumą, kokio niekuomet neturėjo pati drobė. Visos parašytosios raidės pasidarė raudonos, ir visi žodžiai ir mintys pavirto į liepsną.

— Dabar tiesiai į saulę lėksiu! — tarė liepsna, ir tuos pat žodžius atkartojo tūkstančiai balsų. Liepsna šoko pro kaminą ir iškilo aukštyn. Po orą ėmė skraidyti mažutyčiai krisleliai, nematomi ir lengvesni už pačią liepsną, iš kurios jie gimė. Jų buvo tiek pat daug kiek linų žiedelių. Užgesus liepsnai, jie dar pašoko ant juodų pelenų, ir, kur prisilietė, ten blykstelėjo aukso kibirkštis. „Vaikai pagrįžo iš mokyklos, ir mokytojas išėjo paskutinis!" Tai buvo džiaugsmo! Ir vaikai, apstoję užgesusius pelenus, sudainavo:

Saulės šviesą vos išvysi,
Ir tuojau tau galas!

Bet nematomieji krisleliai atsiliepė:

— Ne, galo niekuomet nebus, ir tai yra nuostabiausias pasaulio daiktas! Mes tai žinom, ir todėl mes laimingi!

Bet vaikai negirdėjo nei vieno žodžio, o kad ir būtų išgirdę — vis tiek nebūtų supratę. Antra vertus, ir nereikėjo! Ne viskas vaikams naudinga žinoti!

VAIKŲ PLEŠKESYS

Vienas turtingas pirklys sukvietė pas save daug vaikų, jų tėvai buvo vis turtingi ir žinomi žmonės. Tas pirklys gyveno gerai, buvo žmogus prasišvietęs, kadaise net gimnaziją

baigęs,— o tą mokslą jam davė tėvas, pradžioje vertęsis gyvulių supirkinėjimu, bet savo dorumu ir darbštumu mokėjęs prasimušti į turtą. Paskui sūnus tą turtą dar padidino. Pirklys turėjo galvą ir gerą širdį, bet žmonės apie tai mažiau kalbėjo negu apie jo pinigus.

Jis pasižino, kaip yra sakoma, ir su „kraujo aristokratais", ir su „proto aristokratais", taip pat su žmonėmis, buvusiais kartu ir „kraujo", ir „proto aristokratais", ir pagaliau su tokiais, kurie nepritiko nei prie tų, nei prie kitų.

Šį kartą jo namuose buvo susirinkę vieni vaikai, ir jie čiauškėjo pleškėjo be pertraukos apie viską, kas tik jiems galėjo ateiti tada į galvą. Ten buvo viena maža mergaitė, labai graži, tik baisiai pasipūtusi. Pūstis ją buvo išmokę ne tėvai, o tarnai su savo pataikavimais. Mažiukės tėvas buvo šambelionas, ir ji žinojo, kad tai be galo daug reiškia.

— Aš — šambeliono duktė! — sakė. Visai taip pat ji galėjo būti ir kokio kampininko duktė — juk ne mes pasirenkam, kur gimti. Ir dabar ji pasakojosi kitiems vaikams esanti „aukštos kilmės" ir „gero kraujo". Nebūdamas „aukštos kilmės" ir „gero kraujo", skaityk, mokykis, stenkis kiek nori, vis tiek nieko nelaimėsi.

— O jau iš tų, kurių pavardė baigiasi „senas",— pridėjo,— niekuomet niekas doras neišeis! Nuo tokių mums toliausia reikia būti.

Ir ji įsirėmė dailias rankutes į šonus ir atkišo smailias alkūnes, rodydama, kaip reikia toliausia būti. Jos rankutės buvo dailios, ir ji visa — graži!

Pirklio duktė užsigavo, nes jos tėvo pavardė buvo Madsenas. Ji išdidžiai užrietė nosį ir pasakė:

— Bet mano tėtis gali nupirkti saldainių už visą šimtinę ir paskui išmesti lauk. O tavo ar gali?

— O mano tėtis,— tarė vieno rašytojo duktė,— gali ir tavo tėtį, ir tavo tėtį, ir visus tėčius įdėti į laikraštį. Mama sako, kad visi jo prisibijo, nes jo rankose yra laikraštis.

Ir mergytė išdidžiai iškėlė galvą — atrodė kaip tikra karalaitė.

Už pravirų durų stovėjo vargšas berniukas ir žiūrėjo į tuos vaikus. Jis nedrįso eiti į vidų — kur čia jis toks suvargęs lįs prie turtingų ir garsių vaikų! Šiandien jį virėja buvo pristačiusi vartyti kepsnį ir už tai dabar jam leido žiūrėti pro praviras duris į kleganaičius, linksmus vaikus. Jau vien tas jam buvo didelė laimė.

„Kad taip aš būčiau toks kaip jie!"— pavydėdamas galvojo vaikas ir labai nusiminė, išgirdęs mergaičių kalbą. Jo tėvai neturėjo pasidėję nei vieno skatiko, jiems nebuvo iš kur net laikraštį užsisakyti, o rašyti į jį nei galvoti negalėjo. Bet per vis prasčiau, kad jo tėvo ir, vadinasi, jo paties pavardė baigėsi „senas"! „Iš manęs niekuomet niekas doras neišeis! — sakė berniukas.— Bet dėlto mano kraujas — tikrai geras! Čia niekas negali abejoti!"

Taip tatai dėjosi vieną vakarą.

Praėjo daug metų, vaikai suaugo į žmones.

Dabar tame mieste buvo išstatyti puikiausi namai, pilni nuostabių daiktų. Visi norėjo tų namų pažiūrėti, dėl jų važiavo žmonės ir iš kitų miestų. Kas iš tų vaikų, apie kuriuos pasakojome, juos galėjo pavadinti savo namais? Rodos, lengva įspėti? Ne taip jau lengva! Namai buvo vargšo berniuko! Iš jo vis dėlto šis tas išėjo, nors jo pavardė ir turėjo galą „senas"— Torvaldsenas.

O kiti vaikai? Tie vaikai, kur gyrėsi — kas krauju, kas pinigais, kas tėvo protu,— kas iš jų išaugo? Iš jų išaugo irgi geri žmonės. O tas, ką jie galvojo ir kalbėjo aną vakarą, buvo tik vaikų pleškesys.

COLIUKĖ

Gyveno kartą viena moteriškė, ji labai norėjo turėti mažą vaiką, bet nežinojo, kur gauti. Nuėjo ji pas seną žynę ir sako:

— Labai norėčiau turėti mažą vaiką, ar nepasakytum, kur galėčiau gauti?

— Menka čia bėda,— atsakė žynė.— Še tau miežio grūdą: čia ne paprastas grūdas, ne toks, kur auga lauke ar lesa vištos. Pasodink tą grūdą į gėlių puodą, o paskui pamatysi, kas bus.

— Dėkui tau! — pasakė moteriškė, davė žynei dvylika skatikų ir sugrįžo namo.

Namie pasodino į puodą tą grūdą, iš jo tuojau išaugo didelis gražus žiedas, panašus į tulpę, tik jo lapeliai buvo užsidarę kaip pumpuras.

— Koks gražus žiedas! — tarė moteriškė ir pabučiavo jo raudonai geltonus lapelius. Pabučiavus žiedas visas tuojau išsiskleidė, ir tada paaiškėjo, kad čia yra tikra tulpė. Žiedo vidury ant žalio krėsliuko sėdėjo mažučiukė graži mergytė. Ji tebuvo colio didumo; todėl jai buvo duotas vardas Coliukė.

Jos lopšys buvo valakiško riešuto kevalas, čiužinys — mėlynos žibutės žiedelis, apklotas — rožės lapelis. Tam lopšy miegojo naktį, o dieną žaidė ant stalo. Moteriškė pastatė ant stalo lėkštę su vandeniu ir sudėjo į ją gėles taip, kad jų kotai buvo pasinėrę vandeny, o žiedai pagal kraštus aplink ėjo vainiku. Lėkštės vidury plūduriavo didelis tulpės lapelis, Coliukė galėjo ant jo sėdėti ir plaukyti nuo vieno krašto iki kito, irklai buvo du balto arklio plaukai. Tai buvo labai gražu. Coliukė mokėjo dar dainuoti ir tokiu gražiu ir maloniu balsu, kokio niekas pasauly negirdėjo.

Vieną naktį, jai begulint savo gražiam lopšely, pro išmuštą langą įšoko bjauri rupūžė, tokia didelė ir šlapia. Ji užsirito ant stalo, kur po rožės lapeliu miegojo Coliukė.

— Tai bus graži pati mano sūnui! — tarė rupūžė, čiupo riešuto kevalą, kur gulėjo mergaitė, ir iššoko nuo lango į daržą.

Per daržą bėgo platus upelis, jo krantas buvo šlapias, tikras liūnas, ir ten gyveno rupūžė su savo sūnum. Ui, koks jis buvo bjaurus — visai kaip motina! „Kva, kva, kva"— buvo viskas, ką jis galėjo pasakyti, pamatęs gražią Coliukę riešuto kevale.

— Ššš! Nerėk taip garsiai,— sudraudė senė rupūžė,— dar gali atbusti ir pabėgti, ji lengvesnė už gulbės pūkus! Vidury

upės užkelsim ją ant vandenės lelijos lapo, tas lapas jai pasirodys kaip sala. Nuo jo ji nepabėgs, o tuo tarpu mes liūne įtaisysim patogius namus jums gyventi.

Upėj augo daug vandenių lelijų, jų platūs žali lapai plaukė po vandenį. Vienas didelis lapas buvo toliausia nuo kranto. Senė rupūžė priplaukė prie to lapo ir užkėlė ant jo riešuto kevalą su Coliuke. Atbudo vargšė mergaitė anksti rytą, mato — iš visų pusių aplink vanduo, kranto negali pasiekti, ir ėmė gailiai verkti.

Senė rupūžė, nulindusi į liūno apačią, šveitė su asiūkliais pirkios vidų, kad jaunai marčiai būtų gražu gyventi. Paskui priplaukė kartu su savo bjauriu sūnum prie lapo, kur buvo Coliukė. Norėjo paimti jos lovelę ir pastatyti jaunavedžių kambaryje. Senė rupūžė žemai nusilenkė prieš Coliukę ir tarė:

— Štai čia matai mano sūnų, jis bus tavo vyras, ir jūs dailiai gyvensite liūne.

— Kva, kva, kva! — vėl tas sukvaksėjo.

Paskui paėmė mažą gražią lovelę ir nuplaukė su ja, o Coliukė pati sėdėjo ant žalio lapo ir verkė. Ji nenorėjo nei gyventi pas rupūžę, nei tekėti už jos bjauraus sūnaus. Mažos žuvytės, plaukančios netoliese, matė rupūžę, girdėjo jos kalbą ir iškišo galvas iš vandens, norėdamos pamatyti mažąją mergytę. Žuvytėms labai pagailo gražios mergaitės, kad jai reiks gyventi pas bjaurią rupūžę. „Ne, to nebus!"— nutarė jos, susibūrė vandenyje aplink žalią stiebą, ant kurio laikėsi žiedas, ir nugraužė su dantimis kotą. Tada lapas atsiskyrė ir ėmė eiti pavandeniui, o Coliukė, būdama ant jo, nuplaukė kartu su juo, ir rupūžė nebegalėjo jos pavyti.

Coliukė plaukė vis tolyn ir tolyn. Paukšteliai, tupėdami krūmuose, žiūrėjo į ją ir giedojo: „Kokia graži maža mergytė!" O lapą vanduo vis nešė ir galop nunešė į svetimą kraštą. Gražus mažas drugelis seniai skraidė aplink ją ir galop nusileido ant lapo — baisiai jam patiko Coliukė. Ji labai džiaugėsi, kad rupūžė nebegalėjo jos pavyti, kad tos vietos, pro kurias plaukė, buvo neapsakytai gražios. Saulė švietė į vandenį, ir jis atrodė kaip žibantis auksas. Coliukė paėmė savo dirželį

ir vieną galą pririšo drugeliui už kojos, o kitą — prie lapo, ir lapas pradėjo greičiau plaukti, o kartu ir ji, nes stovėjo ant to lapo.

Pro šalį skrido karkvabalis. Pastebėjęs mergaitę, jis apkabino jos liekną liemenėlį ir užskrido ant medžio, o žalias lapas nuplaukė tolyn upe, kartu su juo ir drugelis; jis buvo pririštas prie lapo ir negalėjo atsipalaiduoti.

Kas gali apsakyti, kaip išsigando vargšė Coliukė, užnešta į medį! Bet ji daugiau krimtosi dėl gražaus balto drugelio, pririšto prie lapo; ji žinojo, kad jeigu jis neatsipalaiduos, tai mirs badu. O karkvabaliui tas visai nerūpėjo. Jis įsitaisė su ja ant didžiausio lapo, davė jai valgyti saldžių žiedo sulčių ir pasakė, kad ji labai graži, nors visai nepanaši į karkvabalį. Paskui svečiuodamiesi susirinko visi karkvabaliai, kur gyveno tame medyje, ir ėmė žiūrinėti Coliukę iš visų pusių. Karkvabalaitės judino čiuptuvėlius ir sakė: „Jos tėra dvi kojos, kokia vargšė! Ji neturi čiuptuvėlių! Koks laibas jos liemuo! Visai panaši į žmogų, kokia ji bjauri!" Bet Coliukė buvo tokia graži! Taip galvojo pradžioj pagavęs ją karkvabalis, bet, girdėdamas visų kitų nuomonę, kad ji bjauri, pats pradėjo taip manyti ir nebenorėjo jos daugiau turėti. Tegu ji einanti, kur norinti. Jis nuskrido su ja nuo medžio žemėn ir pasodino ant ramunės. Coliukė labai verkė, kad jos nenorintys dėl negražumo nei karkvabaliai. O iš tikrųjų ji buvo maloniausia mergytė, kokia tik gali būti: gležna ir skaisti kaip gražiausias rožės lapelis.

Visą vasarą gyveno Coliukė viena dideliame miške. Ji nusipynė lovytę iš žolelių ir pakabino po varnalėšos lapu, kad lietus jos neužlytų; valgė saldžias žiedų dulkeles ir gėrė rytais ant lapų žibančią rasą. Taip gyvenant, praėjo vasara ir ruduo, artinosi šalta ir ilga žiema. Visi paukšteliai, kur jai taip gražiai giedojo, jau išskrido į šiltus kraštus. Medžių lapai nukrito, žolynai nuvyto, ir tas didelis varnalėšos lapas, po kuriuo gyveno, pagelto, išdžiūvo ir susisuko. Nuplyšo jos drabužėlis, ir ji baisiai šalo — juk buvo tokia maža ir gležna. Pradėjo snigti, ir jai kiekviena snaigė reiškė tiek kiek mums visa ližė sniego: mes esame dideli, o ji tebuvo vieno colio.

Apsisuko sausą lapelį, bet tas visai nešildė, ir ji drebėjo nuo šalčio. Reikėjo kraustytis iš čia.

Prie pat miško, kur gyveno, buvo didelis laukas rugių, bet jie seniai buvo nupjauti, tik plika sausa rugiena barkšojo iš sušalusios žemės. Coliukė ėjo per rugieną kaip per tankų mišką, ir jai baisiai buvo šalta. Beeidama priėjo pelės urvą. Šiltai ir sočiai čia gyveno pelė, jos aruodai buvo pilni javų, virtuvėj ir kamaroj prikrauta visokio maisto. Coliukė sustojo prie durų kaip elgeta ir paprašė mažo miežio grūdelio; jau dvi dienos ji nieko nebuvo nurijusi.

— Vargšelė tu mano! — tarė lauko pelė, ji buvo gera sena pelė.— Eik greičiau į vidų, sušilk ir pavalgyk su manim!

Coliukė jai labai patiko, ir ji tarė:

— Gali pas mane gyventi žiemą, tik švariai ir gražiai laikyk mano namus ir sakyk pasakas, aš jas be galo mėgstu.

Coliukė su viskuo sutiko, ir nuo to laiko ji gerai gyveno.

— Netrukus turėsime svečią,— pasakė vieną dieną pelė,— kartą savaitėj mane aplanko mano kaimynas. Jis gyvena geriau už mane, turi didelius puikius namus ir vilki gražiais juodo aksomo kailiniais. Jei jis panorėtų tave vesti, būtum viskuo aprūpinta. Bet jis yra aklas. Turėsi jam sakyti gražiausias pasakas, kur tu moki.

Bet netraukė jos tekėti už to pelės kaimyno, jis buvo kurmis. Netrukus atėjusį svečią su juodais aksomo kailiniais pelė ėmė jai girti, kad jis esantis labai turtingas ir mokytas, kad jo namai dvidešimt kartų didesni už jos pačios namus, tik jis nekenčiantis saulės ir gėlių, nes jų niekados nematęs. Tada Coliukė padainavo porą dainelių, ir kurmis už jos gražų balsą iš karto ją pamilo, bet, būdamas labai rimtas, jai to nesakė. Buvo neseniai jis išsikasęs ilgą koridorių, einantį nuo jo namų lig pelės urvo. Pelė ir Coliukė gavo jo leidimą vaikščioti tuo koridorium, kada tik panorės. Liepė joms nebijoti negyvo paukštelio, gulinčio tam koridoriuj. Tai buvo tikras paukštelis su sparnais ir snapu, matyti, neseniai miręs ir palaidotas kaip tik ten, kur savo koridorių kurmis kasė.

Kurmis įsikando mažutį puvėkli — jis, kaip žinoma, naktį

žiba — ir, eidamas priešakyje, švietė kaip su žiburiu ilgą ir tamsų koridorių. Kai priėjo prie tos vietos, kur gulėjo negyvas paukštelis, kurmis įrėmė savo platų snukį į lubas ir ėmė rausti žemę. Bematant pasidarė angą, ir pro ją krito šviesa. Vidury aslos gulėjo negyva kregždė, jos gražūs sparneliai buvo suglausti, galvutė ir kojytės įtrauktos į plunksneles — ji turėjo žūti nuo šalčio. Coliukė labai gailėjo kregždelės, ji taip mėgo paukštelius, linksminusius ją savo giesmelėmis visą vasarą. Bet kurmis paspyrė su savo trumpa koja ir pasakė:

— Daugiau jau tu nebepypsėsi! Nėra nelaimingesnio daikto už paukštį! Garbė dievui, nei vienas mano vaikas nėra paukštis. Juk paukščiai nieko daugiau nemoka, tik pypsėti, o žiemą turi dvėsti badą.

— Štai kur man išmintinga kalba! — atsiliepė lauko pelė.— Ką padės paukščiui pypsėjimas atėjus žiemai? Turi badą dvėsti ir šalti!

Coliukė nepratarė nei žodžio. Bet kai kurmis su pele nusigręžė, ji pasilenkė, praskyrė kregždės plunksneles ties galva ir pabučiavo jos užmerktas akis.

— Gal čia bus ta pati kregždė, kur man vasarą taip gražiai giedojo,— kalbėjo ji sau.— Kiek mane džiugino tas mielas paukštelis!

Paskui kurmis užtaisė skylę, pro kurią skverbėsi šviesa, ir parlydėjo pelę su jos gyventoja namo. Bet naktį Coliukė negalėjo užmigti. Ji atsikėlė iš lovos, nupynė iš šiaudelių didelį gražų apklotą, nusinešus į koridorių juo užklojo negyvą paukštelį, o iš abiejų šonų apkamšė rasta pelės kambaryje vata, kad šilčiau būtų gulėti drėgnoj žemėj.

— Sudieu, mielas paukšteli! — pasakė ji.— Sudieu ir dėkui tau už tavo gražų giedojimą vasarą, kada visi medžiai žaliavo ir saulė skaisčiai švietė.

Paskui ji pridėjo savo galvą prie paukštelio krūtinės ir baisiai nustebo, pajutusi ten ką tuksint. Tai buvo paukštelio širdis. Jis nebuvo miręs, tik nuo šalčio sustingęs, o dabar sušildytas atgijo.

Rudenį visos kregždės skrenda į šiltus kraštus, o jei kuri

pasivėlina, tai ji sušąla, krinta žemėn, ir šaltas sniegas ją užkloja.

Coliukė drebėjo iš baimės; paukštis buvo didelis, labai didelis palyginti su ja, turėjusia ūgio tik vieną colį. Bet atsidrąsinusi dar šilčiau apklojo kregždelę, jai ant galvos atnešė mėtos lapelį, kuriuo gulėdama pati klojėjo.

Kitą naktį ji vėl nuėjo pas kregždę. Ji buvo gyva, bet dar labai silpna, tik truputį atmerkė akis ir pažiūrėjo į Coliukę, stovėjusią su gabaliuku puvėklio vietoj žibinto.

— Dėkui tau, miela mažyte! — tarė kregždė.— Gerai sušilau. Greitai sustiprėsiu ir vėl skraidysiu po saulę

— Oi,— atsakė Coliukė,— dabar prastas oras, šąla ir sninga. Gulėk savo šiltam patalė, aš tave prižiūrėsiu.

Atnešė mergytė vandens su žiedo taurele, kregždė išgėrė ir apsakė, kaip ji susižeidusi sparnelį į erškėčių krūmą ir negalėjusi išlėkti į šiltus kraštus su kitomis kregždėmis; atėjus šalčiams, ji sustingusi ir nukritusi žemėn; daugiau ji nieko nemenanti ir nežinanti, kaip čia patekusi.

Visą žiemą išbuvo kregždė po žemių, meiliai apie ją vaikščiojo Coliukė. Nei kurmis, nei lauko pelė neužjautė jos nelaimingos ir nei kartą nebuvo ten, kur ji gulėjo.

Vos atėjus pavasariui ir saulei sušildžius žemę, kregždė atsisveikino su Coliuke. Coliukė atkišo kurmio padarytą skylę. Saulė nušvietė tamsų koridorių, ir kregždė paklausė mergytės, ar nenorėtų kartu su ja išlėkti, galėtų sėdėti jai ant nugaros, nuskristų abidvi toli, į žalią girią. Bet Coliukė žinojo, kad lauko pelei sopėtų širdį, jei ją pamestų.

— Ne, negaliu su tavim lėkti,— tarė Coliukė.

— Lik sveika, mano geroji mergyte! — pasakė kregždė ir pakilo į orą.

Coliukė ilgai žiūrėjo, kur ji skrido, labai ją mylėjo, ir jos akys pilnos pritvino ašarų.

— Vyt vyt! Vyt vyt! — sučirpsėjo kregždė ir nuskrido į girią.

Coliukė buvo labai nuliūdusi. Ji negalėjo išeiti į saulę, o pasėti aplink pelės namus javai išaugo tokie aukšti, jog jai rodėsi didelis, tankus miškas, nes ji tebuvo vieno colio.

— Tau pasipiršo mūsų kaimynas kurmis,— tarė vieną dieną lauko pelė.— Kokia tu laiminga! Dabar turi pasisiūti kraitį — ir vilnonių drapanų, ir skalbinių. Pasirūpink, kad turėtum visko, kai tapsi kurmio pačia.

Ir Coliukė turėjo kiauras dienas verpti, o pelės pasamdyti keturi vorai be paliovos audė. Kurmis ateidavo kas vakaras ir vis kartojo, kad kai pasibaigsianti vasara ir saulė nustosianti taip deginti — dabar esanti žemė kieta kaip akmuo,— tada jis atšoksiantis vestuves su Coliuke. Bet mergytė tuo visai nesidžiaugė, ji negalėjo pakęsti nuobodaus kurmio. Kiekvieną rytą, saulei tekant, ir kiekvieną vakarą, jai leidžiantis, ji išsprukdavo pro duris ir, vėjui supant javų varpas, matė mėlyną dangų. Tada ji galvojo, koks gražus ir šviesus yra pasaulis, labai norėjo pamatyti savo kregždelę, tik ta negrįžo: dabar ji buvo nuskridusi toli toli, į žalią girią.

Kai atėjo ruduo, Coliukės kraitis buvo visas sutaisytas.

— Už mėnesio tavo bus vestuvės,— tarė lauko pelė.

Bet Coliukė ėmė verkti, sakydamasi visai nenorinti tekėti už to nuobodaus kurmio.

— Niekų kalba! — tarė lauko pelė.— Nesiožiuok, tuoj tau suleisiu savo baltus dančius! Gauni tokį puikų vyrą! Net karalienė neturi tokių gražių juodų kailinių! Jo virtuvė ir padėjimai lūžte lūžta visokių gėrybių! Dievui tik sakyk dėkui už tokį vyrą!

Ir štai atėjo vestuvių diena. Kurmis atkeliavo nusivesti nuotakos giliai po žemių, kur nesiekė saulės šviesa, nes jis jos nekentė. Sunku buvo mergytei amžinai atsisveikinti su skaisčia saulute, ir ji, pelės leista, išėjo paskutinį kartą pasigėrėti jos šiltais spinduliais.

— Sudieu, karštoji saulute! — sušuko Coliukė, stovėdama prie urvo slenksčio, ir iškėlė rankas aukštyn. Paskui paėjo toliau į lauką; javai buvo nupjauti, iš žemės stirksojo tik sausa ražiena.— Sudieu ir tau,— tarė ji ir apkabino ten augusį raudoną žolynėlį.— Pasveikink nuo manęs mielą kregždelę, jei kada ją paregėsi!

— Vyt vyt, vyt vyt! — pasigirdo staiga jos balsas kur aukštai.

Pakėlė Coliukė galvą ir pamatė pro šalį skrendančią kregždę. Pažinusi savo gerąją mergytę, ji labai apsidžiaugė, o ta raudodama jai papasakojo, kaip ji nenori tekėti už to bjauraus kurmio ir gyventi po žemių, kur niekados nešviečia saulė.

— Šit ateina šalta žiema,— tarė kregždė.— Aš išlėksiu toli toli, į šiltus kraštus. Nori lėkti kartu su manim? Sėsk man ant nugaros, tik tvirtai prisirišk su diržu, ir mes nulėksime toliausia nuo to bjauraus kurmio ir jo tamsaus urvo. Mes skrisime per aukštus kalnus į šiltus kraštus, kur saulė skaisčiau šviečia kaip čia, kur esti vasara kiaurus metus ir žydi gražiausios gėlės. Lekiam, lekiam, miela Coliuke! Tu išgelbėjai mane nuo mirties, kai aš gulėjau sustingusi šaltame požemyje.

— Gerai, lėksiu su tavim! — pasakė Coliukė.

Ji atsisėdo ant kregždės nugaros, kojomis įsispyrė į išskėstus jos sparnus ir prisirišo su dirželiu prie didžiausios plunksnos. Iškilusi į orą, kregždė skrido per girias ir jūres, per aukštus kalnus, kur niekados nenutirpsta sniegas. Coliukei pasidarė šalta iškilus į padebesius, bet ji įsikasė giliai į kregždės plunksneles, paliko iškišus tik galvelę, kad galėtų matyti visas gražybes.

Atskrido į šiltą kraštą. Saulė ten švietė daug skaisčiau ir dangus buvo du kartus aukštesnis, o ant kalnelių ir patvoriais augo puikiausios žalios ir raudonos vynuogės, medžiuose noko apelsinų ir citrinų vaisiai. Kvepėjo mirtomis ir mėtomis, o takais lakstė gražūs vaikai, gaudydami dideles margas peteliškes. Bet kregždė skrido vis toliau, ir tos vietos buvo vis gražesnės ir gražesnės. Ant mėlyno ežero kranto tarp didelių medžių stovėjo balto marmuro senovinė pilis. Aukšti pilies stulpai buvo apsivyniojęs vynuogių lazdomis, viršum pastogėj buvo daug kregždžių lizdų. Viename lizde gyveno ta atskridusi su Coliuke kregždė.

— Čia mano namai! — tarė ji.— O tu išsirink sau apačioj gražų žolynėlį, aš tave pas jį nunešiu, tu ten įsikursi ir gyvensi jaukiausiai.

— Oi kaip gražu! — sušuko Coliukė ir suplojo savo mažomis rankutėmis.

Gulėjo ten žemėj sudužęs aukštas balto marmuro stulpas, jis virsdamas buvo sutrupėjęs į tris gabalus, dabar tarp tų atlaužų augo gražios baltos gėlės. Kregždė nunešė Coliukę ant vienos gėlės plataus žiedo. Koks netikėtas daiktas! Vidury žiedo buvo mažutis žmogeliukas, ne didesnis už Coliukę, ir toks skaidrus kaip iš krištolo! Ant galvos jis turėjo gražią aukso karūną, o už pečių žibančius sparnus. Tai buvo gėlių dvasia elfas. Tokios dvasios — berniukas arba mergytė — gyveno kiekvienoj gėlėj, o tas buvo jų visų karalius.

— Dieve, koks jis gražus! — pakuždėjo Coliukė kregždei.

Kregždės mažasis karalaitis labai išsigando: palyginti su ja, jis tebuvo mažas ir silpnas padarėlis. Bet išvydęs Coliukę, nežinojo, ką iš džiaugsmo besakyti — tokios gražios mergaitės niekados dar nebuvo regėjęs! Nusiėmė jis aukso karūną, uždėjo ją Coliukei ir paklausė, kuo ji vardu ir ar nesutiktų už jo tekėti ir tapti visų gėlių karaliene. Čia buvo kitoks jaunikis, tai ne rupūžės vaikas ar kurmis su juodais aksomo kailiniais, todėl, ilgai negalvodama, davė sutikimą už jo eiti. Iš visų gėlių ėmė skristi maži berniukai ir mergytės, o tokie gražūs, jais Coliukė negalėjo atsigėrėti. Visi atnešė nuotakai po dovaną, bet labiausiai jai patiko skaidrūs žiogo sparneliai. Juos uždėjo jai ant pečių, ir ji dabar galėjo skraidyti nuo vienos gėlės ant kitos. Koks buvo malonumas! Kregždė tupėjo aukštai savo lizde ir giedojo gražiausias vestuvių giesmeles, bet širdies gilumoje liūdėjo, kad reikia skirtis su mylimąja Coliuke.

— Tu daugiau nebūsi vadinama Coliukė,— tarė gėlių karalaitis,— tai negražus vardas, o tu tokia graži! Mes dabar tave vadinsime Maja.

— Sudieu, sudieu! — tarė kregždė susigraudinusi ir išskrido iš šiltų kraštų į tėvynę, į tolimą Daniją. Ten ji susilipdė lizdelį ties langu, kur gyvena žmogus, mokantis sakyti pasakas. Jis girdėjo jos „vyt vyt, vyt vyt", ir iš jo mes sužinojome visą tą istoriją.

ROŽĖ NUO HOMERO KAPO

Visos Rytų dainos dainuoja apie lakštingalos ir rožės meilę. Tyliomis žvaigždėtomis naktimis sparnuotas giesmininkas čiulba savo giesmeles kvepiančiai gėlelei, pavergusiai jo širdį.

Netoli Smirnos, aukštųjų platanų pavėsyje, ten, kur pirkliai, apkrovę prekėmis, varo savo kuprius, ištiesusius ilgus kaklus ir sunkiai žengiančius šventąja žeme, mačiau kartą žydintį rožių kerą. Tarp aukštų medžių skraidė laukiniai balandžiai; jų sparnai saulės spinduliuose blizgėjo ir kaip perlai mainėsi.

To kero pražydo viena rožė, gražesnė ir skaistesnė už visas kitas, ir jai lakštingala čiulbėjo savo meilės ilgesį. Bet rožė tylėjo; rasos lašas, tarsi pasigailėjimo ašara, pakibo ant jos žiedo, ir rožės šakelė nusviro ant kažkokių didelių akmenų.

— Čia ilsisi didžiausias pasaulio dainius! — prabilo rožė.— Šitam kapui aš noriu kvepėti. Ant jo aš bersiu savo vėjo nupūstus lapelius. Iliono [1] dainius pavirto į žemę, ir iš tos žemės aš pati išaugau. Rožė nuo Homero kapo per daug šventa, kad galėtų žydėti paprastam paukšteliui.

Nelaimingas paukštelis čiulbėjo čiulbėjo ir pagaliau vargšas visiškai nusičiulbėjo.

Su savo kupriais, apkrautais prekėmis, ir su juodaisiais vergais atvyko pirklys. Mažas pirklio sūnus rado nebegyvą paukštelį ir įkasė mažą dainių į didžiojo Homero kapą. Vėjas pūtė, ir rožė siūbavo.

Atėjo vakaras, rožė suglaudė savo lapelius ir užmigo. Ir štai kokį sapną ji sapnavo:

Buvo graži saulėta diena; atkeliavo būrys žmonių, norėjusių pagerbti Homero kapą.

Tarp jų buvo dainius iš šiaurės, iš rūkų ir šalčių šalies; nuskynė jis rožę, gražiai įdėjo į knygą ir išsivežė į kitą pasaulio pusę, į savo tolimą tėvynę. Rožė begulėdama knygoje suvyto, o dainius, pagrįžęs į tėvynę, atskleidė knygą ir tarė: „Štai rožė nuo Homero kapo!"

---

[1] Ilionas — kitas Trojos vardas, labiau vartojamas poetų. *(Vert. past.)*

Štai kokį sapną rožė užmigusi sapnavo.

Pabudo ji ir susiūbavo nuo vėjo. Rasos lašas nuriedėjo nuo jos lapų ant dainiaus kapo.

Patekėjo saulė, ir rožė sužydo dar puikiau.

Diena buvo kaitri, tvanki, ir rožė vis dar tebeaugo savo karštojoj Azijoj.

Staiga ji išgirdo artinantis žmonių žingsnius. Atvyko iš svečios šalies keleiviai, kur buvo prisisapnavę rožei; tarp jų buvo ir dainius iš šiaurės. Nuskynė jis rožę, pabučiavo ir išsivežė į savo tėvynę, į rūko ir šalčio kraštą.

Tarsi mumija, guli rožė jo Iliadoje ir girdi, tartum per sapną, dainių atskleidžiant knygą ir sakant: „Štai rožė nuo Homero kapo!"

BĖGIKAI

Buvo paskirta dovana, ir dar ne viena, o dvi, už greitą bėgimą: viena didžioji, kita mažoji,— ir ne už lenktynių laimėjimą vieną kartą, o už greitumą per visus metus.

— Aš gavau didžiąją dovaną! — apsidžiaugė kiškis.— Juk visada galima tikėtis, kad reikalas bus teisingai išspręstas, jeigu teisėjai yra artimi tavo draugai ir giminės. Bet antrąją dovaną paskirti sraigei — tiesiog nesusipratimas! Tai įžeidžia mane!

— Ne,— atsiliepė tvoros stulpas, buvęs prie dovanų paskirstymo,— reikia juk dar atsižvelgti į rūpestingumą ir gerą valią, kaip yra nutarę didžiai gerbiami teisėjai, ir aš visiškai sutinku su jų nuomone. Teisybė, sraigė net per slenkstį kol peršliaužtų, praeitų pusė metų, bet nei kiek ne mažiau už kitus ji kiek galėdama skuba. Iš to didelio skubėjimo net šlaunikaulį nusilaužė. Ji visą laiką tegalvojo apie bėgimą ir dar ant nugaros nešiojo savo namus. Už tokį rūpestingumą ji verta didžiausio paskatinimo. Taigi ji ir gavo antrąją dovaną.

— Ir mane, rodosi, galėjo apdovanoti,— sukrykštė kregždė.— Nebus per daug, jeigu pasakysiu, kad už mane niekas greičiau nelakioja. Ir kur aš nesu buvusi? Visur, kur tik nori!

— O tas jums ir išeina ne į gerą! — atrėžė stulpas.— Per daug jau siuvate po pasaulį. Vos tik čia vėsiau pasidaro, tuoj ir dumiate į svetimus kraštus. Kokia gi iš jūsų patriotė? Nėra už ką ir dovaną duoti!

— O jeigu aš per žiemą pelkėje permiegočiau, ar už tai mane kas pagirtų? — paklausė kregždė.

— Atneškite pelkių raganos raštą, kad tėvynėje nors pusę metų esate pramiegojusi, tada bus kita byla dėl apdovanojimo.

— Iš teisybės man reikėjo paskirti didžiąją, o ne mažąją dovaną! — atsiliepė sraigė.— Aš žinau, kiškis bėga tiktai iš bailumo, manydamas, kad jį kas veja. O aš visą laiką plušu, toks jau yra mano prigimimas! Beplušėdama net luoša palikau. Kas buvo vertas didžiosios dovanos, kas ne, o aš tikrai turėjau ją gauti. Tiktai nemėgstu girtis ir su panieka žiūriu į visus pagyrūnus.— Ir čia ji nusispjovė.

— Galiu patvirtinti, kad abi dovanos buvo paskirtos teisingai,— iškilmingai tarė girios gairė, buvusi teisėja.— Aš visada ir visur stengiuosi palaikyti tvarką ir gerai jaučiu, kas ko yra vertas. Jau aštuntą kartą turiu garbę kartu su kitais teisėjais skirstyti dovanas. Tačiau tik šiandien padariau, kaip norėjau. Reikalas toks: aš visada dovanas skirstau pagal pirmąją dovanos gavėjo raidę. Pirmąją dovaną duodu tam, kur vardas prasideda raide, esančią abėcėlės pradžioje, antrąją — tam, kur vardas prasideda kuria nors paskutine raide. Dabar atsidėję pasiklausykite, kaip aš čia padariau: vienuoliktoji abėcėlės raidė yra „k"— taigi aš ir balsavau už kiškį; o septintoji raidė iš galo yra „s"— antrąją dovaną aš ir paskyriau sraigei. Kitą kartą pirmąją dovaną paskirsiu tam, kur vardas prasideda raide „j", o antrąją gaus tas kandidatas, kur vardas prasideda raide „r". Svarbiausia visur ir visada tvarka! Kitaip kuo gi pasiremsi?

— Jeigu aš būčiau teisėjas, tai balsuočiau už save patį! — prabilo asilas.— Reikia atsižvelgti ne tik į greitumą, bet ir į kitas dorybes, sakysim, į stiprumą. Tai pasakiau tik taip sau; šiuo kartu nenorėjau priminti nei stiprumo, nei kiškio sugebėjimo pabėgti, nei jo vikrumo sumėtyti pėdas gelbėjant kailį nuo medžiotojų. Tačiau yra vienas dalykas, kurio niekada nereikia išleisti iš akių — tai grožis! Aš tuojau atkreipiau savo akis į kiškio ausų ilgumą, į jų nepaprastą gražumą! Ir man rodėsi, kad matau patį save, kada buvau jaunas, todėl ir balsavau už kiškį.

— Zzzi! — suzirzė musė.— Aš nenoriu čia kištis, tarsiu tiktai keletą žodžių: aš už visus kiškius greitesnė, tai gerai žinau. Vienam kiškeliui neseniai net užpakalines kojas sutrupinau! Aš dažnai nutupiu ant garvežio, ant jo būdama, visų geriausiai matau savo greitumą. Kartą aš taip buvau ant garvežio, o kažkoks kiškiūkštis, visai nenujausdamas, kad aš ten esu, ilgai bėgo pirma traukinio. Galiausiai jis turėjo sprukti į šalį, tada garvežys ir nupjovė jam užpakalines kojas, nes aš ant jo važiavau. Kiškis ir liko toje vietoje, o aš nušvilpiau toliau. Vadinas, aš jį pralenkiau! Bet dovanos reikalauti aš visai nelinkusi.

„O mano nuomone,— svarstė laukinė rožė (balsu to ji nepasakė — toks jau buvo jos būdas, nors, tai pasakydama, ji būtų visai gerai padariusi),— o mano nuomone, pirmoji, taip pat ir antroji dovana turėjo kliūti saulės spinduliui. Jis vienu akies mirktelėjimu nulekia visą be galo ilgą kelią nuo saulės iki žemės ir yra toks galingas, kad prikelia iš miego visa, kas gyva. Jis toks gražus, kad mes, rožės, nuo jo vieno pamatymo raustame ir kvepiame. O garbingieji teisėjai jo, rodos, net nepastebėjo. Jeigu aš būčiau spindulys, tai kiekvienas teisėjas gautų man saulės smūgį... o gal geriau ne — jie tada visai pakvaištų, juk ir taip nekoks jų protas! Geriau patylėsiu! Miške ramybė ir tyla. Kaip gera žydėti, kvepėti, svaigti nuo žiedų ir rasų, gyventi pasakomis ir dainomis! Saulės spindulys vis dėlto pergyvens mus visus!"

— O kokia pirmoji dovana? — paklausė sliekas: jis pramiegojo dovanų skirstymą ir tik dabar čia atsirado.

— Atviras kelias į kopūstų daržą,— atsakė asilas.— Aš pats numačiau dovanas! Pirmąją dovaną turėjo gauti kiškis. Aš, būdamas rūpestingas dovanų skirstymo komisijos narys, iš visų pusių apgalvojau kiškio reikalus. Dabar jis aprūpintas. O sraigei mes davėme teisę kiūtoti ant akmenų tvoros, šildytis saulėkaityje ir būti vyriausiu bėgimo lenktynių teisėju — juk labai svarbu, kad teisėjų komisijoj būtų toks didelis specialistas! Ir nesuklysiu pasakęs, kad galima daug tikėtis gero, turint tokią puikią pradžią.

GUŽAI

Vienam sodžiuje ant galinės triobos stogo buvo gužų lizdas. Gužienė tupėjo lizde su savo keturiais vaikais, tie kaišiojo iš lizdo savo galvas su smailiais juodais snapais — snapai dar nebuvo paraudoniję. Netoli nuo jų ant paties stogo gūbrio stypsojo pasipūtęs senis gužas; vieną koją jis turėjo parietęs, kad ne taip būtų nuobodu stovėti sargyboj. Stovėjo lyg sustingęs, galėjai manyti, kad jis iš medžio išdrožtas.

— Tikrai nemaža garbės, kad prie mano pačios stovi sargybinis! — sakė jis sau.— Juk niekas nežino, kad aš jos vyras! Visi galvos, kad aš čia tik paskirtas eiti sargybą. O, tai labai svarbu! — Ir jis vis stovėjo ant vienos kojos.

Žemai prie kelio lakstė būrys vaikų. Pastebėję gužus, pirma vienas drąsesnis berniukas, o paskui ir visi kiti ėmė dainuoti senų gužų dainelę, bet jie dainavo tik tiek, kiek anas drąsuolis galėjo atsiminti:

Gužai, gužai, ilgakoji,
Ko tu pabaliais lakioji!
Skrisk namo vaikų žiūrėti,
Keturi jie išperėti!

Vieną vaiką mes nušausim,
Kitą akmeniu nukausim,

Trečią šakėms užbadysim,
O ketvirtą sudraskysim!

— Aure ką tie vaikai gieda! — tarė gužiukai.— Jie nori mus nušauti ir sudraskyti!

— Neklausykit, ką tie ištvirkėliai pliauškia! — atsakė gužienė.— Nieko pikto jums nebus!

Bet vaikai vis dainavo, rodydami pirštais į gužus. Tiktai vienas, vardu Jonelis, nenorėjo su jais dainuoti, sakydamas, kad negražu erzinti paukščius.

— Nežiūrėkit, ką jie ten vebla,— guodė gužienė.— Argi nematot, kaip ramiai stovi jūsų tėvas, ir dar ant vienos kojos!

— Vis dėlto baisu! — sakė gužiukai ir įtraukė galvas į lizdą.

Kitą dieną susirinkę, erzindami gužus, vaikai vėl dainavo:

Vieną vaiką mes nušausim,
Kitą akmeniu nukausim...

— Ar tikrai jie mus nušaus ir nukaus? — klausinėjo gužiukai motinos.

— Niekų kalba! — atsakė gužienė.— Jūs greitai pradėsite skraidyti, aš pati pamokysiu, ir tada mes nulėksime į pievas pas varles. Jos iš vandens mus sveikins „kva, kva", o mes jas gaudysim ir rysim. Bus labai gardu!

— O paskui kas bus? — klausė gužiukai.

— Paskui susirinks gužai iš viso krašto, ir prasidės rudens manevrai, tada reikės gerai skraidyti, tai labai svarbu: kas nemokės gerai skraidyti, tą generolas užkapos su savo ilgu snapu, todėl netingėkit ir pratinkitės prie skraidymo.

— O paskui mus nušaus, kaip jie gieda? Paklausyk, jie vėl pradeda tą giesmę!

— Nėr ko jų klausyti! — tarė gužienė.— Po didžiųjų manevrų mes išlėksim į šiltus kraštus, labai toli iš čia, skrisim per kalnus ir miškus. Nulėksime į Egiptą, ten stovi trikampiai akmeniniai namai, jų viršūnės siekia debesius; tie namai vadinasi piramidės, o jos labai senos, nei vienas gužas neme-

na, kada jas statė. Dar ten teka didelė upė, ji plačiai išeina iš savo vagos, tada visas kraštas apsikloja dumblu. Braidai sau po tą dumblą ir ragauji varles!

— Oi! — sušuko visi gužiukai.

— Puikus ten gyvenimas! Nieko ten daugiau neveiksi, tik rysi visą dieną varles. Tuo laiku, kada mums ten bus taip gerai, čia, šiame krašte, nebeliks nei vieno žalio lapelio ant medžių, bus baisiai šalta, debesiai pavirs į mažus ledo gabalėlius ir ims kristi žemėn smulkiomis kruopelėmis.

Čia gužienė, žinoma, turėjo galvoj sniegą, bet nemokėjo aiškiau nusakyti.

— O tie vaikagaliai irgi pavirs į ledą? — paklausė gužiukai.

— Ne, jie nevirs į ledą, bet jie turės lindėti tamsiose pirkiose, negalės nei nosies iškišti į orą, o jūs skraidysit visur šiltame krašte, ten švies skaisti saulė ir žydės visokie žolynai.

Praėjo nedaug laiko, gužiukai jau gerai paaugo, dabar jie galėjo gražiai stovėti lizde ir dairytis į visas puses. Tėvas kasdien jiems parnešdavo minkštų varlių, nedidelių žalčių ir kitų gardėsių. Labai būdavo smagu, kai jis jiems imdavo rodyti visokias savo gudrybes: užverčia galvą į užpakalį ir ima kalenti, paskui pasakoja visokias istorijas iš balos gyvenimo.

— Dabar skraidyti reikia mokytis! — pasakė kartą gužienė.

Ir visi keturi gužiukai turėjo lipti ant stogo gūbrio. Jie svyravo, sparnais mosavo ir vos vos nevirto žemėn.

— Žiūrėkite į mane! — liepė motina.— Taip turite laikyti galvą, taip turite statyti kojas! Viens, du! Viens, du! Turite išmokti skraidyti, be skraidymo negalėsite gyventi.— Ji pakilusi davė ratą aplink stogą, o gužiukai pasišokėję plumpt plumpt visi nukrito žemėn — jie buvo per sunkūs.

— Nenoriu skraidyti! — tarė vienas gužiukas ir sugrįžo į lizdą.— Visai neturiu noro skristi į šiltus kraštus!

— Vadinas, nori sušalti, atėjus žiemai? Nori, kad atlėktų vaikai, tave nušautų arba užmuštų? Gerai, tuoj pašauksiu juos!

— Nereikia! — atsiliepė gužiukas ir vėl užsikraustė ant gūbrio.

Trečią dieną gužiukai jau mokėjo kiek paskraidyti, ir jiems rodėsi, kad jie galėtų aukštai ore laikytis ištiesę sparnus be mosavimo, kaip daro seniai gužai, bet vos tik pamėgino, tuoj visi stačia galva ėmė virsti žemyn ir vėl turėjo suplasnoti sparnais, kad puldami neužsimuštų. Tuo metu vėl iš kažkur išlindo tie padaužos vaikai ir užtraukė savo dainelę:

Gužai, gužai, ilgakoji,
Ko tu pabaliais lakioji!

— Ar nereikėtų mums nusileisti ir iškapoti tiems vaikpalaikiams akis? — paklausė gužiukai.

— Neprasidėkite su jais! — atsakė motina.— Geriau klausykite manęs, bus svarbesnis daiktas. Viens, du, trys — skriskim į dešinę! Viens, du, trys — į kairę, aplink kaminą! Taip, puikiai pavyko! Paskutinis sparnų suplasnojimas buvo labai gražus ir taisyklingas, už tai rytoj jus veduosi kartu į balą. Suskrenda ten daug gužų šeimynų su vaikais, žiūrėkite, kad jūs pasirodytumėt geriausi. Laikykitės tiesiai, elkitės gražiai, kad visi jus girtų ir gerbtų.

— Argi negalėtumėm atsikeršyti tiems varvanosiams už erzinimus? — klausė vis gužiukai.

— Tegu erzinasi, kaip nori. Užtat jūs iškilsite lig debesių, nuskrisite į piramidžių šalį, o jie tuo tarpu stipte stips, neregės nei vieno žalio lapelio, nei vieno saldaus obuoliuko!

— Vis tiek mes jiems nedovanosim! — kuždėjosi tarp savęs gužiukai, o paskui vėl pratinosi skraidyti.

Iš visų vaikų pasirodė pikčiausias tas berniukas, kur pirmas pradėjo dainuoti. Jis buvo dar mažas, turėjo ne daugiau kaip šešerius metus, nors jauni gužiukai galvojo, kad jam gali būti per šimtą metų, nes buvo didesnis už jų tėvą ir motiną — o iš kur jie galėjo žinoti apie žmonių vaikų ir užaugusių amžių? Vadinas, norėjo atsikeršyti tam berniukui, kad pirmas pradėjo dainuoti ir nesiliovė dainavęs. Gužiukai labai niršo

ant jo ir, kuo didesni augo, tuo nekantresni darėsi. Galop motina prižadėjo leisti jiems atsikeršyti, bet tik paskutinę dieną, prieš išskrendant iš savo krašto.

— Noriu pirma matyti, kaip jūs elgsitės per didžiuosius manevrus. Jei generolas pervers jus su savo snapu, tai bus aišku, kad vaikai teisingi, bent iš dalies. Reikia palaukti!

— Gerai! — sutiko gužiukai ir dar karščiau šoko mokytis. Jie mokėsi kasdien ir į galą taip gražiai ir lengvai ėmė skraidyti, net malonu buvo žiūrėti.

Atėjo ruduo, ir gužai ėmė rinktis pulkais skristi į šiltus kraštus žiemoti. Prasidėjo didžiuliai manevrai! Gužai turėjo skraidyti per miškus ir miestus, kad pasirodytų savo mokėjimą prieš tokią ilgą kelionę. Tie gužiukai kvotimus išlaikė puikiai, gavo „penkis su pliusu, varlę ir gyvatę". Varlę ir gyvatę jie, nieko nelaukdami, prarijo.

— Dabar atkeršysim! — jie sakė.

— Galite keršyti! — atsakė motina.— Sugalvojau, kaip tą kerštą atkeršyti. Žinau nedidelį tvenkinį, kur guli visi negimę vaikai tol, kol atskrenda gužas ir nuneša juos tėvams. Gražūs maži vaikeliai saldžiai miega tame tvenkiny ir sapnuoja tokius nuostabius sapnus, kokių daugiau jie niekados nebesapnuos. Visi tėvai trokšta turėti tokį mažą vaiką, o visi vaikai — broliuką ar sesutę. Dabar skrisim į tą tvenkinį ir sugausim po vieną mažiulį tiems vaikams, kurie nedainavo tos bjaurios dainelės ir nesijuokė iš mūsų, o tiems, kur dainavo, nieko neatnešim!

— O ką darysim tam piktam berniukui, kur pirmas pradėjo dainuoti? — klausė gužiukai.

— Ten tvenkiny guli negyvas vaikelis. Jis užmigo kietai ir niekados nebeatbus. Tą mes nunešim piktajam berniukui. Priraudos jis, gavęs negyvą broliuką! Jūs gal užmiršote gerą berniuką, draudusį erzinti paukščius? Mes jam nunešim iš karto broliuką ir sesutę. Tas vaikas vadinasi Jonas, todėl ir jūs visi turėsite vadintis Jonais.

Kaip ji pasakė, taip ir buvo — visus gužus dabar vadina Jonais.

NAUJI KARALIAUS DRABUŽIAI

Seniai, labai seniai gyveno karalius, jis labai mėgo taisytis, drabužiams visus savo pinigus išleisdavo. Jis nesirūpino kareiviais, retai tevaikščiojo į teatrą, nuolat tik važinėjosi po miestą, kad visi matytų, kaip jis gražiai apsitaisęs. Kiekvienai valandai jis turėjo tam tikrus drabužius, ir, kaip apie kitus karalius kalbėdavo, kad jie taryboje, taip apie tą sakydavo: „Karalius velkasi naujus drabužius."

To karaliaus sostinėje virė triukšmingas, linksmas gyvenimas; kasdien privažiuodavo ten daugybė žmonių iš svetimų žemių. Kartą atvažiavusiųjų tarpe buvo du apgavikai: jie dėjosi audėjais ir sakėsi mokantys austi tokį audeklą, kurio niekur kitur nepamatysi, ir kad pasiūti iš to audeklo drabužiai esantys ne tik nepaprastai gražios spalvos ir raštų, bet dar turintys vieną nepaprastą ypatybę: jie nematomi tiems žmonėms, kurie neverti jų turimos vietos arba per daug kvaili.

— Kad taip man įsitaisius tokius drabužius! — galvojo karalius.— Jais apsivilkęs, aš tuojau pažinčiau, kas mano karalystėje vertas tą arba kitą vietą turėti, kas nevertas; galėčiau taip pat atskirti protingus nuo mulkių. Taip, būtinai aš turiu tokius drabužius pasisiūdinti!

Ir tiems apgavikams tuojau jis davė nemaža pinigų, kad netrukdami pradėtų darbą.

Tariami audėjai pastatė dvejas stakles ir ėmė riesti, skietus dėti, pakojas mindyti, muštuvais pyškinti, bet iš tikrųjų jų staklės buvo tuščios. Jie tuojau pareikalavo geriausių šilkų ir auksinių siūlų, bet tuos šilkus ir siūlus susikimšo į kišenes, o patys iki vidurnakčio tuščiose staklėse bildėjo.

— Norėčiau pažiūrėti, ar daug jie išaudė,— tarė sau karalius, bet jį baidė mintis, kad mulkis arba nevertas savo vietos žmogus nematysiantis to stebuklingojo audeklo. Dėl savęs, žinoma, jis nieko nebijojo, bet vis dėlto geriau,— svarstė jis,— pirma nusiųsti ką kitą. Visas miestas jau buvo girdėjęs, kokią nuostabią ypatybę turi naujas audeklas, ir kiekvienas troško žinoti, ar labai didelis mulkis jo kaimynas.

— Siųsiu savo senąjį teisingąjį ministrą,— galvojo karalius.— Jis geriausiai matys, koks tas audeklas: jis tikrai išmintingas ir puikiausiai atlieka savo priedermes.

Ir teisingasis ministras nuėjo į tą kambarį, kur sėdėjo abudu apgavikai ir audė tuščiose staklėse.

„Viešpatie mano,— tarė jis išsigandęs, plačiai kėsdamas akis,— juk aš nieko nematau!"

Bet jis to balsu nepasakė.

Abudu apgavikai gražiai paprašė ministro prieiti arčiau ir paklausė, ar tinka jam spalva ir raštai. Klausdami jie rodė į tuščias stakles, o vargšas senelis žiūrėjo išpūtęs akis, bet nieko nematė, nes nieko ir negalėjo matyti.

„Viešpatie dieve,— galvojo jis,— argi aš būčiau kvailas? Niekuomet aš to nesitikėjau, ir niekas neturi to žinoti. O gal aš esu prastas ministras? Ne, niekam nereikia pasakoti, kad aš nieko nemačiau!"

— O ką jūs pasakytumėt apie mūsų audeklą? — paklausė vienas audėjas.

— O, gražus, neapsakytai gražus! — tarė ministras, žiūrėdamas pro akinius.— Kokie raštai, kokios spalvos! Aš pasakysiu karaliui, kad jūsų audeklas man be galo tinka.

— Malonu mums girdėti,— atsakė audėjai ir pradėjo aiškinti, kaip vadinasi spalvos, kaip išausti raštai, o ministras vis klausė ir sugrįžęs viską plačiausiai nusakė karaliui.

Tuomet apgavikai pareikalavo dar daugiau pinigų, šilkų ir auksinių siūlų, kad galėtų toliau varyti savo darbą. Visus tuos daiktus jie vėl susikrovė į kišenes ir susėdę vėl dirbo, pyškėdami tuščiose staklėse.

Netrukus karalius vėl nusiuntė vieną valdininką, taip pat labai teisingą žmogų, pasiteirauti, ar greitai bus baigtas darbas. Jam atsitiko tas pats, kas ir anam: jis žiūrėjo žiūrėjo į stakles, bet kaip ten nieko nebuvo, tai nieko ir nematė.

— Ar ne tiesa, kad audeklas puikus? — klausė apgavikai, rodydami ir aiškindami gražumą raštų, kurių visai nebuvo.

„Ar aš kartais ne kvailas! — krūptelėjo valdininkas.— Vadinas, netikčiau savo vietai? Vieni juokai! Bet rodytis tai kitiems nėra tiesiog reikalo."

Ir jis ėmė girti audeklą, kurio visai nematė, stebėtis ir gražėtis spalvų įvairumu ir raštų dailumu.

— Neregėtai puikus daiktas! — pranešė jis karaliui.

Visame mieste apie nieką daugiau negirdėti buvo kalbant, tik apie tą nuostabųjį audeklą.

Galop ir pats karalius įsigeidė pamatyti audeklą, ligi dar nebuvo išimtas iš staklių. Lydimas daugybės aukštų valdininkų, kurių tarpe buvo ir abudu pirma siųsti ministrai, jis nuėjo pas tuos gudragalvius, o tie tada dar smarkiau šoko austi, nors neturėjo nei apmatų, nei ataudų.

— Ar negražus gi audeklas? — klausia ministrai.— Prašom tik pažvelgti, šviesiausias karaliau, kokie čia raštai! — Ir jie rodė į tuščias stakles, manydami, kad kiti tai jau tikrai matantys, kas ten yra.

„Kas čia gali būti? — išsigando karalius.— Juk aš nieko nematau! Baisus daiktas! Ar aš mulkis būčiau? Gal aš prastas karalius? Tai būtų dar baisiau!"

— Tikrai gražus! — pratarė paskui balsu karalius.— Jūsų darbas labai labai man tinka.

Dėdamasis patenkintas, karalius linktelėjo galvą nenustodamas žiūrėti į tuščias stakles, kad kiti nepastebėtų jį nieko nematant. Visi kiemiškiai žiūrėjo įspyrę akis ir matė ne daugiau, kaip pats karalius, bet už viens kito sakė: „Koks gražus, koks gražus!" Ir jie sakė, kad karaliui labai tiktų pasisiūdinti iš to audeklo drabužius didelei iškilmei, turėjusiai netrukus būti.

— Puiku, gražu, nuostabu! — kartojo nuolat palydovai, gėrėdamiesi audeklu.

Karalius dovanojo apgavikams po kryžių ir davė jiems rūmų audėjų vardą.

Prieš pačią iškilmę apgavikai nėjo gulti visą naktį. Jie užsidegė per tuziną žvakių, ir visi miesto gyventojai galėjo įsitikinti, kaip jie skubino baigti karaliaus drabužius paskirtam laikui. Išaudę jie vyniojo audeklą iš staklių, paskiau karpė orą su didelėmis žirklėmis, siuvo be siūlų su adatomis ir galų gale tarė:

— Štai jau drabužiai pabaigti!

Atsiimti drabužių nuvyko pats karalius su žymiausiais kiemiškiais. Apgavikai pakėlė vieną ranką aukštyn, lyg laikytų ką, sakydami:

— Štai kelnės, štai švarkas, štai apsiaustas ir t. t. Šie drabužiai lengvi kaip voratinklis; jais apsivilkus, rodos, kad kūnas nieku nepridengtas; bet čia ir yra visa gudrybė!

— Taip, taip! — sakė visi kiemiškiai, patys nieko nematydami.

— Prašytumėm, kad šviesiausias karalius dabar nusivilktum,— tarė apgavikai.— Norėtumėm pažiūrėti prieš šitą didelį veidrodį, kaip tinka jums drabužiai.

Karalius nusivilko visiškai, o apgavikai ėmė jį vilkti savais drabužiais. Tuo laiku karalius tai į vieną, tai į kitą pusę sukinosi prieš veidrodį.

— Kaip jie tinka jūsų didybei! Kaip puikiai guli! — gražėjosi visi.— Kokie raštai, kokios spalvos! Stebuklingai gražūs drabužiai!

— Baldakimas, po kuriuo jo didybė teiksis eiti, jau prie durų! — pranešė vyriausias iškilmių tvarkytojas.

— Aš apsirengęs! — atsakė karalius.— Juk tiesa, kad puikiai guli?

Ir dar kartą jis apsisuko prieš veidrodį, norėdamas pasirodyti visiems, kaip jam rūpi gerai apžiūrėti savo drabužius.

Rūmų valdininkai, kurie turėjo nešti šleifą, pasilenkė, lyg ką keldami nuo žemės, ir nuėjo paskui karalių pasipūtę, tartum laikydami ką rankose; jie nedrįso pasirodyti nieko nematantys.

Taip ėjo karalius po puikiu baldakimu, ir visi žmonės gatvėse ir iš namų langų stebėjosi:

— Dieve, kokie gražūs karaliaus drabužiai! Kaip jie jam tinka, ir koks puikus šleifas!

Niekas nenorėjo sakyti, kad nieko nemato: tai būtų reiškę prisipažinti, kad esi kvailas ir nesąžiningai savo darbą dirbi. Jokie karaliaus drabužiai lig šiol nebuvo taip patikę visiems, jokiais jo drabužiais niekados taip visi nesigražėjo.

— Žiūrėkite, karalius visai nuogas! — staiga sušuko vienas mažas vaikas.

— Viešpatie dieve, klausykite, ką sako nekaltas kūdikis,— tarė tėvas, ir visi pašnibždom kits kitam kartojo vaiko žodžius.

— Tikrai jis nuogas! — galop sušuko visi žmonės.

Karalius baisiai nustebo, ir jam pačiam buvo matyti, kad čia tikra tiesa yra. Bet vienas sau galvojo: „Vis tiek reikia procesiją baigti."

Ir rūmų valdininkai, taip pat pasipūtę, ėjo iškilmingai nešdami šleifą, kurio visai nebuvo.

DRUGYS

Sugalvojo drugys vesti, jis norėjo paimti gražią gėlę kokią.

Apsidairė aplink — gėlės grakščiai lingavo ant savo aukštų stiebelių, kaip pridera netekėjusioms mergaitėms, o išsirinkti nuotaką iš tokios daugybės gėlių — daiktas labai sunkus buvo.

Drugys pirmiausia nuskrido pas saulutę. Kiti žmonės tiki, kad ji moka pranašauti. Bent įsimylėję skina ją, trauko po vieną jos žiedo lapelį ir klausia: „Myli? Nemyli? Labai? Mažai?" ar kaip kitaip panašiai. Kiekvienas klausia saviškai. Bet drugys neplėšė lapelių, tik bučiavo juos, manydamas, kad gražiuoju galima veikiau gėlės malonę laimėti!

— Miela saulute! — prabilo jis.— Esi išmintingiausia moteris tarp gėlių, moki burti, tai prašom pasakyti, kuri bus mano nuotaka? Sužinojęs tuoj nuskrisiu ir pasipiršiu!

Saulutė nieko neatsakė, ji papyko už pavadinimą moterim, mat tebebuvo netekėjusi.

Klausė antrą ir trečią kartą, bet neišgavo nei vieno žodžio, ir jis nuskrido toliau ieškoti sau nuotakos.

Buvo ankstyvas pavasaris, visur žydėjo palazdžiai ir krokai.

— Visai nebjaurios gėlės! — tarė drugys.— Tik jos dar jaunokos!

Drugys, kaip ir visi jauni, ieškojo merginų vyresnių. Paskui jis aplakstė visas kitas gėles ir rado, kad plukės piktokos, žibutės svajingos, tulpės išdidžios, narcizai pokvaišiai, liepų žiedai per smulkūs, ir jų giminės devynios galybės; obelės kiek panašios į rožes, tik — šiandien jos žydi, o ryt papūtė vėjas, ir jų nebėra, per trumpa būtų moterystė. Žirnikas jam patiko daugiau už kitas: baltai rausvas, švelnus, gražus ir ne tik gražus, bet ir darbštus — mėgsta virtuvę. Žodžiu, nuotaka tikrai puiki! Drugys jau norėjo pasipiršti, tik čia pastebėjo ankštį su nuvytusiu žiedu.

— O čia kas? — paklausė jis.

— Tai mano sesutė! — atsakė žirnikas.

— Vadinas, ir tu būsi tokia?

Drugys išsigando ir nuskrido tolyn.

Per tvorą kabėjo kaprifolijos su pailgais ir pageltusiais veidais. Bet jam ir tos netiko. Tai kas jam tiko? Kas čia dabar gali suvaikyti!

Praėjo pavasaris, praėjo vasara, atėjo ruduo, o drugys vis negalėjo išsirinkti nuotakos. Pražydo kitos gėlės su gražiais apdarais, bet kokia nauda? Senstanti širdis pradeda ilgėtis pavasario kvapiųjų žolynų, o jurginai ir dedešvos juk visai be kvapo! Ir drugys nulėkė prie garbanotosios mėtos.

— Tiesa, jos žiedai nelabai gražūs, bet užtat kaip kvepia! Vesiu aš ją!

Ir jis pasipiršo mėtai.

O mėta nepajudino nei lapelio, tik pasakė:

— Draugystė, tinku, bet daugiau nieko! Aš esu sena, ir tu senas. Galime draugauti, bet apie vestuves svajoti mums netinka. Nejuokinkim be reikalo žmonių!

Ir pasibaigė taip, kad drugys liko nevedęs. Ilgai rinkosi, ilgai traukė ir pasidarė senberniu.

Buvo vėlyvas ruduo, lijo lietus, slankiojo paslėniais miglos. Vėjas pūtė senus gluosnius, braškėjo jų liemenys. Toks oras nebetiko skraidyti vasariškai apsidariusiam drugiui, ir jis nebeskraidė. Jis kažkaip įsiterpė į pirkią, kur kūrinosi krosnis ir buvo šilta kaip vasarą.

— Bet man to neužtenka,— sakė drugys,— man reikalinga dar saulė, laisvė ir nors maža gėlytė!

Ir jis puolė į šviesą ir susidavė į langą. Čia pastebėjo, kad jis gražus, užmovė ant smeigtuko ir pastatė dėžutėj po stiklu su kitais retais egzemplioriais. Daugiau jam negalėjo padaryti.

— Dabar stoviu kaip gėlė ant stiebelio,— tarė drugys, guosdamas save.— Tai nėra labai malonus daiktas, bet jaučiuosi, tartum būčiau vedęs, esu prikaltas prie vieno daikto!

— Menka paguoda! — sakė kambarinės gėlės.

— Kambarinių gėlių nesupaisysi! — galvojo drugys.— Jos labai arti su žmonėmis.

LAUKINĖS GULBĖS

Toli toli iš čia, ten, kur žiemą išskrenda kregždės, gyveno karalius. Jis turėjo vienuolika sūnų ir vieną dukterį, vardu Elzytę. Visi broliai buvo karalaičiai ir vaikščiojo į mokyklą su žvaigždėmis ant krūtinės ir kalavijais prie šono. Jie rašydavo deimanto gripeliais aukso lentutėse ir išmokdavo viską atmintinai taip gerai, jog pasakydavo kaip iš rašto. Iš visko matyti buvo, kad jie karalaičiai. Sesutė Elzytė sėdėdavo stiklo suolely ir skaitydavo su paveikslėliais knygą, pirktą už pusę karalystės.

Tikrai gera buvo vaikams gyventi; bet toks gyvenimas neilgai truko.

Jų tėvas, tos šalies karalius, vedė piktą karalienę, ta baisiai nepamėgo nelaimingų našlaičių. Jie tai patyrė jau nuo pirmos dienos: rūmuose buvo didelis pokylis, ir vaikai pradėjo „svečius" žaisti. Paprastai tam žaidimui vaikams duodavo saldžių tešlainių, keptų obuolių ir daug dar kitokių gardžių daiktų. Bet šį kartą karalienė jiems smėlio puodelį tedavė ir pasakė, kad iš jo galėsiantys jie taisytis visokius valgius.

Po savaitės ji atidavė mažąją Elzytę į sodžių auginti kažkokiems laukininkams, o paskui jos brolius labai priskundė karaliui, ir tas visai nustojo jais rūpintis.

— Lėkite, kur akys mato, ir ieškokit sau duonos patys! — tarė nedoroji karalienė.— Kad jūs pavirstumėt dideliais paukščiais ir neturėtumėt balso!

Bet vis dėlto jai nepavyko tiek pakenkti, kiek buvo norėjusi. Karalaičiai pavirto puikiausiomis laukinėmis gulbėmis. Kažkaip keistai surikę, išlėkė jie pro rūmų langus ir nuskrido tolyn per miškus ir girias.

Dar buvo labai anksti, ir Elzytė tebemiegojo, kai jie skrido pro tą vietą, kur laukininkų triobelėje ji gyveno. Ištiesę savo ilguosius kaklus, ilgai jie plasnodami sparnais suko aplink stogą. Bet niekas jų nematė ir negirdėjo. Nieko negavę, iškilo jie lig pat debesių ir nuskrido tolyn. Skrido skrido ir galop atskrido į didelį, tamsų mišką, ėjusį lig pat jūros.

Nelaimingoji Elzytė, būdama laukininko triobelėje, žaisdavo pasiėmus žalią lapelį. Kitokių žaislų ji neturėjo. Ji prasidurdavo lape skylutę, žiūrėdavo pro ją į saulę, ir jai tuomet rodydavosi, kad matanti skaisčiąsias savo brolių akis. Ir kiekvienas šiltas saulės spindulys, pasiekęs jos skruostelius, jai primindavo meilius brolių pabučiavimus.

Slinko diena po dienos. Vėjas, lėkdamas rožių krūmais, augančiais prieš laukininko triobelę, šnabždėdavo rožėms: „Ar yra kas už jus gražesnis?" Rožės, linguodamos galvas, atsiliepdavo: „Elzytė gražesnė už mus!" Ir kai sena laukininkė šventadieniais, atsisėdus ant triobelės slenksčio, skaitydavo savo maldaknygę, vėjas versdavo lapus ir sakydavo knygai: „Ar yra kas šventesnis už tave?"—„Elzytė!"— atsakydavo maldų knyga. Ir rožės, ir maldaknygė sakė tikrą tiesą.

Elzytei sukako jau penkiolika metų, ir tėvas ją atsiėmė į namus. Bet karalienė, pamačiusi, kokia ji graži, papyko ir dar labiau ėmė jos nekęsti. Mielai ji būtų mergaitę pavertusi laukine gulbe, kaip jos brolius, tik tuo tarpu nedrįso to daryti: bijojo karaliaus, labai pasiilgusio savo dukters.

Anksti rytą karalienė nuėjo į marmuro pirtį, išdėtą minkš-

tais pagalviais ir išklotą divanais. Ji paėmė tris rupūžes, pabučiavo jas ir tarė vienai:

— Kai ateis Elzytė į pirtį, šok jai ant galvos, kad ji liktų tokia pat kvaila kaip ir tu! Šok jai ant kaktos,— tarė ji antrai,— kad ji taptų tokia bjauri kaip tu ir kad tėvas negalėtų jos pažinti! Šok jai ant krūtinės,— pašnypštė ji paskutinei,— kad ji būtų pikta ir niekur nerastų ramybės!

Paskui ji suleido rupūžes į tyrą vandenį, tas tuojau pasidarė žalias, pasišaukė Elzytę, nutaisė ją ir liepė lipti į vandenį. Tik Elzytė pasinėrė, viena rupūžė įkibo jai į plaukus, kita šoko ant kaktos, o trečia ant krūtinės. Bet Elzytė to ir stebėti nepastebėjo. Jai išlipus, ant vandens paviršiaus plaukė trys raudonos aguonos. Kad ne tie nuodai ir kad jų nebūtų pabučiavusi ragana, tos rupūžės būtų pavirtę raudonomis rožėmis. Bet gėlėmis vis dėlto jos pavirto, nes buvo prie Elzytės širdies ir galvos. Mergaitė buvo tokia šventa ir nekalta, ir kerai nieko negalėjo padaryti.

Pamačiusi tai, piktoji karalienė ištrynė Elzytę graikinio riešuto sultimis, ir jos oda pasidarė tamsiai rausva. Paskui jos gražų veidą ji ištepė dvokiančiu tepalu ir suvėlė jos puikiuosius plaukus. Nebegalėjai ir pažinti anos gražiosios Elzytės.

Tėvas, pamatęs ją, išsigando ir sakė, kad tai ne jo duktė esanti. Niekas kitas karalaitės daugiau nepažino, tik šuo sargas ir kregždės. Bet kam galvoj buvo, kad tie gyvulėliai žinojo tiesą!

Apsiverkė Elzytė ir atsiminė savo visus kažkur dingusius brolius. Paskui nuliūdusi išėjo iš rūmų ir kiaurą dieną klaidžiojo po laukus ir balas, kol priėjo didelį mišką. Ji pati nežinojo, kur eiti; bet jai buvo labai graudu, ir norėjo pamatyti savo brolių, kurie gal kaip ji vargo be pastogės. Ir Elzytė nusprendė jų ieškoti ir rasti, kad ir kažkaip sunku būtų.

Bebūnant Elzytei miške, užėjo naktis. Sutemus ji iškrypo iš kelio ir paklydo. Nebegalėdama pareiti namo, gavo nakvoti miške; sukalbėjo poterius ir atsigulė po kelmu ant minkštų samanų. Miške buvo didžiausia tyla. Oras buvo minkštas, o aplinkui žolėje ir samanose žybčiojo lyg žalios ugnelės šimtai žibančių kirmėlėlių. Elzytė su viena ranka truputį pajudino ša-

kelę, ir šviesiosios kirmėlėlės tartum krintančios žvaigždelės nubiro žemėn.

Visą naktį ji sapnavo brolius: jie vėl su ja žaidę kaip seniau, kai vaikais tebebuvo, rašę aukso lentelėse deimanto gripeliukais ir vartę gražią su paveikslėliais knygą, atsiėjusią pusę karalystės. Bet lentelėse rašę nebe ratelius ir lazdeles kaip seniau, bet garsius jų padarytus darbus ir visus nutikimus, kuriuos jie buvo matę ir girdėję. O tos knygos paveikslai buvę gyvi: paukščiai giedoję, žmonės ėję iš knygos ir kalbėję su Elzyte ir jos broliais. Jai verčiant kitą lapą, jie vėl šokę atgal į savo vietas, kad nesuardytų tvarkos.

Kai Elzytė pabudo, saulė jau buvo aukštai. Ji, tiesa, jos negalėjo matyti: dideli medžiai savo sužėlusiomis šakomis buvo ją visai užstoję. Medžių lapai nuo saulės spindulių mirgėjo kaip koks aukso tinklas. Nuo žalios žolės žiedų sklido gardus kvapas, o paukščiai suko aplinkui ties Elzyte ir beveik tūpėsi jai ant pečių. Kiek tolėliau ūžė vanduo: tai buvo daugybė upelių, tekančių į vieną ežerą labai gražiu smėlio dugnu. Aplink tą ežerą augo tankūs krūmai. Bet vienoj vietoj elniai pramynė taką, ir juo Elzytė priėjo prie ežero. Jo vanduo buvo neapsakytai giedras; jei vėjas nebūtų judinęs krūmų šakelių, tai būtum galėjęs pasakyti, kad jie dugne nupiešti: taip aiškiai buvo atsimušęs vandeny kiekvienas lapelis — ir saulės nušviestas, ir tas, kur paunksny buvo.

Elzytė pamatė atsimušusį vandeny savo veidą ir baisiai išsigando: jis buvo toks juodas ir bjaurus. Bet vos, pasisėmus rieškutėmis vandens, pašlapino sau kaktą ir akis, ji vėl paliko balta ir skaisti. Tada visai nusivilko ir įėjo į vandenį. Visame pasaulyje nebūtum radęs gražesnės karalaitės!

Apsivilkusi ir susipynusi savo ilguosius plaukus, ji priėjo prie verdančio šaltinio, rieškutėmis pasisėmė vandens, atsigėrė ir nuėjo toliau per mišką, pati nežinodama kur. Ji galvojo apie savo brolius ir tikėjo, kad dievas jos neapleis. Dievas prisodino laukinių obelių alkstantiems pasotinti. Jis ir jai parodė vieną tokį medį, jo šakos lūžo vaisiais. Elzytė jų pavalgė, šakas paramstė pėdelėmis ir nulindo gilyn į miško tankynę. Čia buvo taip tylu, jog ji girdėjo savo žingsnius ir kiekvie-

no po kojų paminto lapelio čiužėjimą. Jokio paukščio nematyti čia buvo, joks saulės spindulys negalėjo prasimušti pro tankias, sužėlusias medžių šakas. Elzytė pirmą kartą buvo tokioj didelėj girioj: medžiai augo aukšti, drūti ir tokie tankūs, jog liemuo liemenį plakė.

Sutemo tamsi naktis. Jokia kirmėlėlė nežibėjo samanose. Elzytė nuliūdusi atsigulė ant žolės. Čia jai pasirodė, kad medžių šakos ties ja prasiskyrusios ir atsivėręs dangus, ir į ją pažvelgęs savo geromis akimis pats viešpats dievas, o pro jo galvą ir rankas žiūrėję maži angelėliai.

Pakilusi ryto metą, ji pati nežinojo, ar čia sapnas buvęs, ar ne.

Ji nuėjo tolyn ir netrukus susitiko uogaujančią senutę. Ši davė jai saujelę uogų. Tada Elzytė paklausė, ar nemačiusi kartais ji miške vienuolikos raitų karalaičių.

— Ne,— atsakė senutė,— bet aš vakar čia mačiau upėje vienuolika gulbių su aukso karūnomis ant galvos.

Ir ji nuvedė Elzytę prie tos upės. Abu krantai buvo aukšti ir apžėlę medžiais, jie savo ilgomis šakomis siekė kito kranto medžių šakas. Kur medžiai negalėjo susisiekti per upę, augo nusvirę į vandenį, ir jų didelės išsikerojusios šaknys kabėjo ore.

Elzytė atsisveikino su senute ir nuėjo pakrante į tą daiktą, kur upė plaukė į plačią jūrą.

Prieš karalaitės akis tvanksojo visoje savo gražybėje plačiausia jūra. Bet joje nematyti buvo jokios burės, jokio laivelio. Toliau keliauti Elzytė nebegalėjo. Ant kranto gulėjo nesuskaitomos daugybės mažų akmenėlių, juos visus vanduo padarė apskritus. Stiklai, geležgaliai, akmenys ir kiti daiktai, jūros bangų išmesti ant kranto, buvo lygūs ir švelnūs, kaip nutekinti. Vis tai buvo padaryta vandens, nors vanduo yra minkštesnis už Elzytės rankas. Ir, žiūrėdama į jūrą, mergaitė galvojo: „Bangos nuolat paskui viena kitą ritasi ir lygina pačius kietuosius daiktus. Ir aš, kaip tos bangos, turiu nesiliaudama ieškoti. Dėkui jums už mokslą, greitosios vilnys! Kada nors — jaučia mano širdis — jūs nunešite mane pas mano mylimuosius brolius."

Ant kranto žolėje Elzytė pamatė vienuolika baltų gulbės plunksnų. Ji surinko jas visas į krūvą ir surišo. Plunksnos buvo rasotos: gal ten buvo rasos lašeliai, o gal ir kieno ašaros — kas dabar žino! Jūros krantas buvo dykas ir klaikus, bet Elzytė to klaikumo visai nejautė: jūros paveikslas nuolat mainėsi, ir kiekviena atmaina buvo vis gražesnė. Per kelias valandas ji mainėsi daugiau kartų negu ežerai per visus metus. Jei užeidavo juodi debesiai ir sutemdavo dangus — tada jūra taip atrodydavo, lyg norėtų pasakyti: „Ir aš galiu būti baisi." Tuomet imdavo pūsti vėjas, pakildavo didelės vilnys ir rūsčiai blaškydavo į viršų baltą putą. Kada atplaukdavo rausvi debesėliai ir vėjas nutildavo, jūra būdavo panaši į rožės lapelį: tai ji rodėsi žalia, tai balta. Bet kad ir labiausiai ji būdavo nurimus, vis dėlto pakrantėj nesiliaudavo judėjus, ir vanduo iš lengvo kilojosi kaip miegančio kūdikio krūtinė.

Prieš pačią saulės laidą Elzytė pamatė skrendant vienuolika laukinių gulbių su aukso karūnomis ant galvų; jos buvo išsitiesusios paskui viena kitą ir skrido tiesiog į krantą. Elzytė tuojau pasislėpė už krūmelio. Gulbės nutūpė netoli jos žemėn ir suplasnojo savo dideliais baltais sparnais.

Vos saulė nusileido, gulbių plunksnos staiga nukrito, ir vienuolika gražių karalaičių, Elzytės broliai, stovėjo ant jūros kranto. Ji balsu sušuko. Nors jie labai buvo atsimainę, bet ji tuojau juos pažino. Širdis jai pasakė, kad čia jos broliai. Ir ji puolė jiems ant kaklo ir ėmė juos visus vardais vadinti. Karalaičiai, pamatę savo seserį, taip pat nežinojo, ką iš džiaugsmo bedaryti. Jie ją taip pat tuojau pažino, nors buvo labai išaugus ir išgražėjus. Jie ir juokėsi, ir verkė, ir greitai iš vienas kito sužinojo, kaip piktai pasielgė su jais jų pamotė.

— Mes,— tarė vyresnysis brolis,— skraidome laukinėmis gulbėmis visą dieną, nuo saulės tekėjimo ligi nusileidžiant. Bet kaip tik ji nusileidžia, vėl žmonėmis virstame. Todėl visados iš anksto turime pasirūpinti, kad, saulei leidžiantis, turėtumėm po kojų kietą žemę; jei mes tuo metu lakiotumėm padebesiais, tai, palikę žmonėmis, gautumėm kristi žemyn. Čia negyvename; už jūros yra tokia pat graži kaip ir ši šalis. Bet į ten tolas

kelias: mes turime skristi per didžiausią jūrą, o joje nėra jokios salelės, kur galėtumėm pernakvoti. Tiktai puskelyje kyšo iš vandens vienui viena ir tokia maža uola, jog tik kietai susispaudę galime ant jos sutilpti. Jūrai labai siūbuojant, vilnys šoka per mūsų galvas, bet ir už tokią prieglaudą dievui esam dėkingi. Ten nakvojame žmonėmis; kad ne ta uola, mes niekuomet negalėtumėm aplankyti mūsų brangiosios tėvynės, nes skristi į ten turime dvi ilgiausias metų dienas. Tiktai kartą metuose mums leista aplankyti tėvynę ir išbūti joje vienuolika dienų. Tada skrendame per didelį mišką, už jo matome pilį, kur gimėm ir kur gyvena mūsų tėvas, matome ir aukštą bažnyčią, kur guli palaidota mūsų motina. Čia kiekvienas medelis, kiekvienas krūmelis artimas ir brangus mūsų širdžiai; čia taip pat tebelaksto po lygumas laukiniai arkliai, kaip lakstė mūsų mažose dienose; čia girdime tas pačias dainas, kur patys seniau mėgdavom dainuoti. Čia mūsų tėvynė, čia mus visados širdis traukia, ir galop čia radome tave, mieloji, brangioji sesute! Tik dvi dienas dar galime čia būti. Paskui vėl turėsime lėkti už jūros, į neapsakytai gražų kraštą, bet ten mums labai ilgu. Kad taip mes galėtumėm tave kartu nusinešti? Bet neturime jokio laivo!

— Kaip aš galėčiau jus iš tų kerų išvaduoti? — klausė sesuo.

Taip jie praleido besišnekėdami kone visą naktį. Miegoti teko tik kelias valandas.

Elzytė atbudo nuo gulbių sparnų ūžesio: broliai vėl buvo pavirtę gulbėmis. Jie suko suko ore didelius ratus ir paskui visai išnyko iš akių. Tiktai vienas iš jų, jaunesnysis, pasiliko prie sesers. Jis dėjo galvą jai prie krūtinės, o ji glostė jo sparnus; taip jiems praėjo visa diena. Vakare sugrįžo kiti, ir, saulei nusileidus, jie vėl atvirto žmonėmis.

— Rytoj,— tarė vyresnysis,— mes lėksime iš čia ir grįšime tik už metų. Bet mes negalime tavęs vienos čia palikti. Ar turėsi tiek drąsos keliauti su mumis? Mano rankos stiprios ir galės pernešti tave per mišką; argi neištektų mūsų sparnams jėgų perkelti tave ir per jūrą?

— Tai imkite mane drauge! — tarė Elzytė.

Visą naktį broliai pynė ir nupynė iš plonučių karklo karnelių ir nendrių didelį, tvirtą tinklą. Elzytė atsigulė į jį, ir, kai saulė užtekėjo, broliai pavirto laukinėmis gulbėmis, sužnybo tinklą snapais ir iškilo aukštai aukštai, iki debesių, su savo mylimąja sesute, o ji dar tebemiegojo. Saulės spinduliai plieskė jai tiesiog į veidą, todėl viena gulbė lėkė visados viršum jos galvos ir dengė ją savo plačiais sparnais nuo saulės.

Jau jie buvo toli nuo kranto, kai Elzytė atbudo. Skristi padangėmis per plačiausią jūrą, neturinčią nei galo, nei krašto, jai rodėsi tikras sapnas. Šaly jos gulėjo padėta šakelė gražių išsirpusių uogų, nuskintų jai jauniausiojo brolio. Dabar jis skrido viršum jos galvos ir gynė ją nuo saulės spindulių. Elzytė pažvelgė į jį savo meiliomis akimis ir dėkingai jam šyptelėjo.

Jie skrido taip aukštai, jog didžiausias laivas, kur jiems apačioj buvo matyti, rodėsi didumo kaip kokia supantisi vilnyse balta žuvėdra. Paskui juos plaukė didelis, kaip koks kalnas, debesys, ir jame Elzytė pamatė savo ir vienuolikos gulbių šešėlius; tie šešėliai buvo milžiniško didumo. Tokio stebuklingo vaizdo Elzytė niekados nebuvo mačiusi. Bet vos tik saulė pakilo aukščiau ir debesiai atsiliko toli užpakaly, oro vaizdas išnyko.

Visą dieną skrido jie be poilsio, bet, nešdami seserį, negalėjo taip greitai kaip pirma lėkti. Oras mainėsi, artinosi vakaras. Elzytė baimingai žiūrėjo į saulę, nuolat svyrančią žemyn ir žemyn, o tos uolos jūroje vis dar nebuvo regėti. Jai pasimatė, kad gulbės labiau pradėjo plasnoti sparnais. O, tai ji buvusi kalta, kad gulbės negalėjusios greičiau paskristi! Ji žinojo, kad, saulei nusileidus, jie virs žmonėmis, nukris į jūrą ir prigers. Ir Elzytė iš visos širdies pradėjo melstis. Bet uolos vis dar nebuvo regėti. Juodi debesiai slinko vis artyn, ir vėjas pūtė vis smarkiau: matyti, artinosi audra. Galop baisus debesys aptraukė beveik visą dangų, ėmė nuolat žaibuoti ir griausti.

Štai saulė vienu kraštu beveik siekia jūros vandenį. Elzytei širdis ėmė drebėti... Tuo tarpu gulbės pradėjo smarkiai leistis žemyn, ir jai pasirodė, kad ji krintanti į vandenį. Bet

jos vėl ėmė tiesiai skristi. O saulė jau pusiau įsmego į vandenį... Tada tik apačioje pamatė ji mažą uolikę, ne didesnę už jūros šuns galvą, išsikišusią iš vandens. Saulė baigė leistis; štai jos tematyti siaurutis kraštelis... Bet tuo tarpu Elzytės koja palietė kietą žemę, ir paskutinis saulės spindulys užgeso. Elzytė pamatė stovinčius aplink save brolius, susikabinusius rankomis; jie vos vos tilpo ant uolos. Jūros vilnys šokinėjo aplinkui ir taškė juos, dangus nuolat žaibavo, griausmas nesiliaudamas griaudė, o sesuo ir broliai, susispaudę į krūvą, giedojo šventąsias giesmes, tos juos ramino ir drąsino.

Auštant audra nutilo, ir dangus išsigiedrėjo. Vos tik saulė užtekėjo, gulbės su seserimi nuskrido toliau. Jūra dar tebebangavo. Elzytė žiūrėjo į ją iš viršaus, ir baltos putos ant tamsiai žalių bangų jai rodėsi pulkais plaukiojančių gulbių.

Pakilus saulei kiek aukščiau, Elzytė priešais išvydo tarsi plaukiančią ore kalnuotą šalį su blizgančiais ledų kalnais ant uolų viršūnių; tarp kalnų margavo puiki pilis, ilgumo per kelias mylias; apačioj žaliavo palmių miškai ir gražios, didumo kaip malūno ratai, gėlės. Elzytė paklausė, ar čia nebūsianti tik ta šalis, į kurią jie skrenda. Gulbės atsakė, kad dar ne: ji matanti prieš save Fatos Morganos oro pilį, kuri nuolat mainantis; į tą pilį joks gyvas žmogus negalintis patekti. Elzytė, nenutraukdama akių, žiūrėjo į ją; bet staiga kalnai, miškai ir pilis išnyko, o jų vietoje atsirado dvidešimt gražių, panašių į viena kitą bažnyčių su aukštais bokštais ir su smailiais langais. Ji girdėjo net vargonų balsą, bet tai buvo tik tolimas jūros ūžimas. Paskui tos bažnyčios pasidarė visiškai arti, bet vienu metu jos pavirto didžiausiu laivynu, plaukiančiu visu greitumu; ji pažvelgė žemyn — tai buvo tik rūkas, balavęs ant vandens. Taip mainėsi nuolat prieš ją vaizdai, kol galop iš tikrųjų pasirodė tas kraštas, į kurį jie skrido. Ten matyti buvo gražūs, mėlyni, apaugę medžiais kalnai, dideli miestai ir pilys. Dar prieš saulės laidą ji atsidūrė ant uolos, prie didelio urvo, kurio sienos iš vidaus buvo apžėlusios visokiais vijokliais; rodėsi, kad visas urvas buvęs išklotas žaliais divanais.

— Pažiūrėsim gi, kas tau šią naktį prisisapnuos! — tarė jaunesnysis brolis, rodydamas Elzytei jos patalą.

— O, kad man dievas pasakytų nors per sapną, kaip išgelbėti jus! — tarė ji.— Apie tai aš kiauras dienas galvoju.

Prieš guldama Elzytė prašė dievo padėti ir taip karštai meldėsi, jog ir užmigusi kartojo maldos žodžius. Ir ji sapnavo, kad skrendanti aukštai oru į Fatos Morganos pilį; o priešais jos patikti išeinanti pati fėja, tokia graži ir skaisti, bet kaip du vandens lašai panaši į tą senutę, kuri davė miške uogų ir papasakojo apie gulbes su aukso karūnomis ant galvų.

— Tavo brolius galima išgelbėti,— tarė ji,— tik ar turėsi tiek drąsos ir kantrybės? Tiesa, vanduo minkštesnis už tavo gražias rankas, tačiau dilina akmenis; bet vanduo nejaučia skausmo, kurį pajus tavo pirštai; jis neturi širdies, todėl negali turėti jokios baimės ir kančių, kurias tu gausi patirti. Ar tu matai mano rankose dilgynę? Tokios pat dilgynės auga ir aplink tą urvą, kur tu miegi. Tiktai šios dilgynės ir dar tos, kur auga kapuose, tinka tavo reikalui — gerai įsidėmėk tai. Jų tu turėsi pati prisirauti, nors tau ant visų rankų didžiausios pūslės šoktų. Paskui išmink dilgynes kojomis, tuos pluoštus susuk ir iš jų numegzk vienuolika marškinių su ilgomis rankovėmis; tais marškiniais apvilk gulbes, ir tavo broliai bus išgelbėti. Bet atmink, kad nuo tos valandos, kada tu pradėsi savo darbą, iki tos, kada pabaigsi, neturi nei žodžio pasakyti, kad tas darbas ir daug metų truktų. Pirmas tavo ištartas žodis kaip kalavijas pervers tavo brolių širdis. Jų gyvybė kaba ant tavo liežuvio galo. To nepamiršk!

Tada fėja Elzytės ranką palietė su dilgyne; kaip ugnis nudegino ją ir ji atbudo. Jau buvo visai išaušę, ir šaly jos žemėje gulėjo pamesta lygiai tokia pat dilgynė, kokią ji matė sapne. Tada Elzytė atsiklaupusi pasimeldė ir išėjo iš urvo prie darbo.

Ji ėmė rauti savo dailiomis rankomis dilgynes, tos ją degino kaip ugnis; didelės pūslės šoko jai ant rankų ir kojų; bet ji džiaugdamasi kentė skaudulius, kad tik išvaduotų savo brangiuosius brolius. Ji mynė dilgynes basomis kojomis ir verpė iš jų žalius siūlus.

Saulei nusileidus, parskrido broliai ir baisiai išsigando, pamatę, kad sesuo nebekalba. Iš pradžios jie manė, kad tai bū-

siantis naujas piktosios pamotės padarymas, bet, dirstelėję į jos rankas, jie suprato, kad ji nustojusi kalbėti dėl jų išgelbėjimo, ir jaunesnysis brolis ėmė verkti. Ir ten, kur krito jo ašaros, pūslės dilo, ir tų vietų nebesopėjo.

Elzytė dirbo visą naktį; miegas jai nelindo — jai terūpėjo broliai. Visą kitą dieną, kol gulbės lakiojo, ji buvo viena, bet niekados dar taip greitai jai nebėgo laikas. Vieni marškiniai jau buvo pabaigti, ir ji pradėjo kitus.

Staiga Elzytė išgirdo kalnuose rago balsą ir kažko nusigando. Balsas vis artinosi. Paskui ir šunys girdėti buvo lojant. Elzytė įbėgo į urvą, surišo surinktąsias dilgynes į kūlelį ir pati ant jo atsisėdo.

Tuo tarpu iš krūmų išlindo didelis šuva, paskui jį — antras ir trečias. Jie baisiai lojo, lakstydami aplinkui. Po kiek laiko prie urvo susirinko visi medžiotojai. Gražiausias ir dailiausias iš jų buvo tos šalies karalius. Jis priėjo prie Elzytės — niekuomet dar nebuvo matęs tokios gražios mergaitės!

— Kaip tu čia atsiradai, tokia gražuolė? — paklausė jis jos. Bet Elzytė pakraipė tik galvą — kalbėti negalėjo; vienas jos pasakytas žodis galėjo pražudyti brolius. Kad karalius nepastebėtų jos nudilgintų rankų, ji pridengė jas prikyšte.

— Eikim drauge! — tarė karalius.— Čia tau ne vieta. Jei tavo širdis tokia pat graži kaip veidas, aš aptaisysiu tave šilkais, uždėsiu ant galvos aukso karūną, ir tu viešpatausi mano gražiausiuose rūmuose.

Ir jis pasisodino ją priešais ant arklio. Elzytė verkė ir laužė rankas, bet karalius neklausė. Jis ją ramino ir meiliai kalbino:

— Neverk, aš noriu tik tavo laimės. Ateis laikas, ir tu už tai man dėkosi!

Ir jis nujojo su ja per kalnus, o medžiotojai nusekė paskui.

Saulei leidžiantis, ji išvydo priešais didelį karaliaus miestą, daugybę bokštų ir bažnyčių. Karalius įvedė Elzytę į savo rūmus, kur aukštose marmuro salėse mušė fontanai, o sienos ir lubos buvo išpuoštos paveikslais. Bet ji į nieką nežiūrėjo, buvo nuliūdus ir verkė. Nesipriešindama ir nesidžiaugdama da-

vėsi ji aptaisyti karališkais drabužiais, įpinti į kasas perlus ir užmauti ant sužeistų rankų plonas pirštinėles.

Aptaisyta tais drabužiais, Elzytė buvo neregėtai graži, prieš ją visi nulenkė savo galvas. Karalius apskelbė, kad ji būsianti dabar jo pati, nors vyskupas kraipė galvą ir sakė, kad ta girios gražuolė — bene tik esanti ragana, pagadinusi karaliaus akis ir apkerėjusi jo širdį.

Bet karalius jo neklausė. Jis liepė muzikantams griežti, nešti pačius brangiuosius valgius, o gražios mergaitės turėjo šokti prieš Elzytę. Paskui pats karalius ėmė ją vedžioti po kvepiančius daržus ir puikiausias sales, bet ji buvo vis nuliūdus. Galų gale karalius atidarė mažą kambarėlį šaly jos miegamojo. Kambarėlis buvo nukabintas brangiais žaliais divanais ir panašus į tą urvą, kur ji pirma gyveno. Ant grindų gulėjo sruoga dilgynių, o palubėje kabėjo jau pabaigti marškiniai. Visus tuos daiktus, kaip kokią retenybę, buvo pasiėmęs ir parnešęs į rūmus vienas medžiotojas.

— Čia tu gali mąstyti apie savo buvusius namus! — tarė karalius.— Štai tavo pradėtas darbas; tarp tokių gražybių dabar tau kartais malonu gal bus atsiminti anuos laikus.

Pamatė Elzytė taip brangų širdžiai darbą, pirmą kartą jos lūpos nusišypsojo, ir išblyškę skruostai vėl paraudo. Vėl žybtelėjo jai viltis, kad galėsianti išvaduoti brolius, ir ji pabučiavo karaliui ranką, o karalius prispaudė ją prie savo krūtinės ir liepė viso miesto varpais paskelbti savo vestuves. Ir girios gražuolė nebylė liko karalienė.

Vyskupas vis dar mėgino atkalbėti, bet jo žodžiai negalėjo atitraukti karaliaus širdies nuo Elzytės. Karalius vestuves iškėlė, ir karūną ant Elzytės galvos turėjo uždėti pats vyskupas; iš piktumo jis taip tvirtai užtraukė jai ant kaktos karūnos lankelį, jog kiekvienam kitam būtų skaudu buvę, bet ji visai to nepaisė: kas jai buvo tas kūno skausmas, jei jos širdį draskė neapsakomas brolių gailesys! Jos lūpos tebebuvo surakintos — juk vienas jos žodis galėjo pražudyti brolius, bet jos akys rodė, kad ji pradeda mylėti gerą ir gražų karalių, kuris kaip įmanydamas rūpinos ją pralinksminti. Kiekvieną dieną jis darėsi jai brangesnis. O, kad ji būtų galėjusi pasisakyti jam savo

sielvartą! Bet ji negalėjo atverti burnos, turėjo būti nebylė, ligi pabaigs savo darbą. Ir ji slapčia eidavo naktį į mažą kambarėlį, panašų į urvą, ir ten mezgė marškinius vienus po kitų. Bet, pradėjus septintus, ji pritrūko verpalo.

Ji žinojo, kad reikalingos jai dilgynės auga kapuose, bet ji pati turėjo jų prisirauti. Kaip išeiti naktį iš rūmų ir nueiti į kapus?

„O, ką reiškia pirštų skaudėjimas palyginti su kančia, draskančia mano širdį! — galvojo ji sau.— Bet, šiaip ar taip, turiu eiti. Visagalis manęs neapleis!"

Drebėjo jai širdis, tartum pradedant piktą kokį darbą, kai ji mėnesienoje ėjo į daržą, o iš ten — ilgomis alėjomis ir tuščiomis gatvėmis į kapus. Kapuose ant akmenų sėdėjo bjaurios raganos. Jos vilkosi savo skarmalus, lyg rengdamosi maudytis, savo ilgais išdžiūvusiais pirštais kasė neseniai supiltus kapus, traukė iš jų numirėlius ir griaužė jų kūnus. Elzytei reikėjo eiti pro tas raganas, o jos, įspyrusios savo baisias akis, žiūrėjo į ją; bet ji vis meldėsi ir rovė dilgynes. Prisirovus parsinešė jas į rūmus.

Tiktai vienas žmogus viską matė: tai buvo vyskupas. Tik jis vienas nemiegojo. Dabar jis visai įsitikino, kad tai tikra tiesa, ką jis buvo spėjęs apie karalaitę.

„Dabar visai aišku,— galvojo jis,— ji ragana ir todėl apkerėjo karalių ir visus žmones."

Per išpažintį papasakojo jis karaliui, ką matęs ir ko bijojęs. Ir kada rūstūs apkaltinimo žodžiai ėjo iš jo lūpų, medžio drožti šventųjų paveikslai lingavo galvas, lyg norėdami sakyti: „Netiesa, Elzytė nekalta!" Bet vyskupas tai išaiškino savaip: jis tvirtino, kad šventieji ėmę piktintis dėl karalienės nuodėmių. Dvi didelės ašaros nuriedėjo karaliui per skruostus, ir jis parėjo namo nuliūdęs ir susigriaužęs. Nuo to laiko miegas jam nebelindo, bet jis apsimesdavo miegantis ir matydavo, kaip Elzytė keldavosi iš lovos. Taip būdavo kiekvieną naktį. Visados palydėdavo jis ją pasekomis ir matydavo, kaip ji prasidarydavo mažojo kambarėlio duris ir pranykdavo.

Karaliaus veidas kiekvieną dieną rodėsi vis labiau apsiniaukęs. Tą atmainą Elzytė pastebėjo, bet nežinojo jos priežasties

ir kentė kaip dėl jo, taip ir dėl savo brolių. Gailios ašaros riedėjo ant karalienės aksomo ir purpuro ir ten kaip briliantai mirgėjo. Visi, kurie matė jos brangius drabužius, pavydėjo jai ir norėjo jos vietoje būti.

Tuo tarpu jos darbas buvo beveik pabaigtas, beliko numegzti vieni marškiniai, bet ji vėl pritrūko verpalo. Dar vieną kartą, paskutinį kartą, ji turėjo nueiti į kapus ir surauti dar kelias saujas dilgynių. Jai baisu buvo ir atsiminti apie tą sunkią nakties kelionę ir bjauriąsias raganas, bet jos pasiryžimas gelbėti brolius buvo dar didesnis ir toks pat tvirtas kaip tikėjimas į visagalį.

Elzytė išėjo. Karalius ir vyskupas nusekė paskui. Jie matė, kaip pro geležinius vartus ji įčiaužė į kapus. Prisiartinę jie pastebėjo sėdint ant akmenų bjauriąsias raganas. Tada išsigandęs karalius apsigręžė ir parėjo; jis manė, kad jų tarpe esanti ir ta, kurią jis taip mylėjo ir taip aukštai iškėlė.

— Tegu ją teisia žmonės! — tarė karalius.

Ir žmonės nuteisė ją sudeginti ant laužo.

Iš puikiųjų karaliaus rūmų išgabeno ją į tamsų drėgną požemį, kur pro langelio geležis, baisiai kaukdamas, pūtė vėjas. Vietoj minkštų pagalvių davė jai tas pačias dilgynes, kur ji buvo susirovus paskutinį kartą; atsigulus padėjo ji ant jų savo galvą, o užsiklojo šiurkščiais ir dygiais marškiniais, jos pačios nudirbtais. Laukti, kad būtų geriau, ji negalėjo. Melsdamasi ji vėl ėmėsi darbo. Gatvėse vaikai dainavo tam tyčia sudėtas apie ją pajuokiamas dainas, ir niekas nepaguodė jos žodžiu.

Staiga vakare prie paties langelio ji išgirdo plasnojant gulbę. Tai buvo jaunesnysis Elzytės brolis. Jam pasisekė surasti seserį, o ši iš džiaugsmo ėmė net verkti, nors žinojo, kad ši naktis bene tik bus jai paskutinė. Bet darbas jau beveik buvo pabaigtas, ir broliai buvo arti.

Netrukus atėjo vyskupas praleisti su ja paskutines valandas: jis taip buvo prižadėjęs karaliui. Bet Elzytė pakratė galvą ir paprašė akimis ir ženklais jo išeiti; ji turėjo šią naktį baigti savo darbą, kad nebūtų viskas veltui: ir jos kančios, ir ašaros,

ir nemiegotos naktys. Vyskupas išėjo užsirūstinęs, bet vargšė Elzytė žinojo, kad ji nekalta, ir varė savo darbą toliau.

Norėdamos kuo nors padėti, mažos pelytės bėgiojo po grindis ir nešiojo dilgynes prie Elzytės kojų; o strazdas, atsitūpęs ant langelio geležies, visą naktį guodė ją linksmiausiomis savo giesmelėmis.

Auštant, dar gerokai prieš saulės tekėjimą, Elzytės broliai pasibeldė į rūmų vartus ir pareikalavo, kad juos nuvestų pas karalių. Jiems atsakė, kad tai negalimas daiktas, kad karalius dar tebemiegantis ir niekas nedrįstantis jo kelti. Jie prašyte prašė ir grasyte grasė. Galop atėjo sargyba, paskui ir pats karalius pažiūrėti, kas čia atsitikę. Tuo tarpu užtekėjo saulė, ir broliai išnyko.

Tiktai vienuolika laukinių gulbių pakilo nuo rūmų ir aukštai nuskrido tolyn.

Iš miesto pro vartus ėmė virste virsti būriai žmonių: visi norėjo pamatyti, kaip degins raganą. Sena kumelė traukė ratus, kur sėdėjo Elzytė; užsivilkti jai buvo duoti stori pakuliniai marškiniai; gražieji jos plaukai buvo išsidraikę ant pečių, o skruostai kaip drobė išblyškę. Ji vis meldėsi, jos lūpos nuolat krutėjo, o pirštai mezgė žalią verpalą. Net vežama žudyti ji nemetė darbo iš rankų: dešimt marškinių gulėjo padėti prie jos kojų, vienuoliktus tebemezgė. Minia tyčiojos ir visokius juokus iš jos darė.

— Aure ragana, aure ragana! Žiūrėk, kažką murma! Ji turi ne maldaknygę, tik tą prakeiktą mezginį. Ištraukim jį iš jos ir sudraskykim į skudurus!

Minia žmonių apstojo ją iš visų pusių ir norėjo sudraskyti jai marškinius; bet tuo metu atskrido vienuolika laukinių gulbių, sutūpė aplink ją ant ratų kraštų ir suplasnojo savo galingais sparnais. Išsigandusi minia atsitraukė.

— Tai — dangaus ženklas! Tikrai ji nekalta! — kuždėjo daugumas, bet balsu nedrįso to pasakyti.

Budelis jau buvo begriebiantis ją už rankos, bet ji atstūmė budelį ir skubindama užmetė ant gulbių vienuolika marškinių. Tą pačią valandą iš gulbių pavirto vienuolika gražių karalaičių. Tik jaunesniajam stigo vienos rankos; vietoj tos rankos

jis turėjo gulbės sparną, nes jo marškiniams buvo trūkę vienos rankovės: Elzytė nesuspėjo jos primegzti.

— Dabar aš galiu kalbėti! — tarė Elzytė.— Aš nekalta!

Ir žmonės, matydami tą stebuklą, priklaupė prieš ją kaip prieš šventąją; o ji puolė broliams ant kaklo ir apalpo — jos jėgas pakirto nežmoniškos kančios, mirties baimė ir tas netikėtas džiaugsmas.

— Taip, ji nekalta! — tarė vyresnysis brolis ir papasakojo visą tą istoriją. Ir jam bekalbant, ore pasklido toks gardus kvapas, lyg būtų kilęs nuo milijonų rožių. Kiekvienai laužo malkai išdygo šaknys ir išaugo šakos. Prieš visų akis stovėjo didžiausias krūmas, visas aplipęs raudonomis kvepiančiomis rožėmis; o to krūmo viršūnėje kaip kokia žvaigždė žibėjo baltas puikus žiedas. Karalius nuskynė jį ir prisegė Elzytei prie krūtinės. Tada ji atsigavo nurimus, pilna džiaugsmo ir laimės.

Ir visi varpai patys ėmė gausti, paukščių suskrido didžiausi pulkai, ir į rūmus nutraukė tokia vestuvių procesija, kokios nebuvo matęs joks kitas karalius.

SKILTUVAS

Žingsniuoja vieškeliu kareivis: viens du! viens du! Ant pečių jam veršenikė, prie šono — kalavijas. Jis grįžta iš karo namo. Štai sutinka jis keliu seną raganą. Tokia bjauri, tokia sena ragana! Jos apatinė lūpa kabėjo lig pat krūtinės.

— Labą vakarą, kareivi! — tarė ji.— Koks gražus tavo kalavijas ir kokia didelė veršenikė! Puikus tu esi kareivis! Už tai galėtum gauti pinigų, kiek tik norėtum.

— Dėkui tau, raganėle! — atsakė kareivis.

— Aure didelis medis! — tarė ragana rodydama į netoli stovintį medį.— Jis visas drevėtas. Lipk į medžio viršūnę, ten rasi skylę, per tą skylę galėsi nusileisti iki pat medžio šaknų. Aš aprišiu tave su virve, kad galėčiau ištraukti, kai tu man riktelėsi.

— Ką aš turiu daryti drevėje? — paklausė kareivis.

— Pasisemti pinigų! — atsakė ragana.— Atmink, kad, nusileidęs dreve žemyn iki pat medžio šaknų, tu pateksi į didelę salę. Ten bus neapsakytai šviesu: salėje dega daugiau kaip trys šimtai lempų. Ten pamatysi trejas duris ir galėsi jas atsidaryti: raktai bus įkišti duryse. Įėjęs į pirmutinį kambarį, pamatysi vidury, ant grindų, didelę dėžę, o ant jos šunį, jo akys bus didumo kaip puodelio dugnas. Bet tu jo nebijok! Aš tau duosiu savo mėlyną languotą prikyštę; tu ją patiesk ant grindų, paskui pribėk prie šunies, paguldyk jį ant prikyštės, atvožk dėžę ir pasiimk, kiek nori, pinigų. Čia tebus vienas varis. Jei norėsi sidabro, eik į antrą kambarį. Ten gulės šuva, jo akys bus didumo kaip malūno girnos. Jo taip pat nebijok, paguldyk ant mano prikyštės ir semk sidabrą. Bet jei tau tinka labiau auksas, tai ir jo galėsi gauti, ir dar tiek, kiek tik galėsi panešti; aukso reikės eiti į trečią kambarį. Tiesa, tam šuniui, kur gulės ant aukso dėžės, akys bus kaip bokštai. Tai labai piktas bus šuva. Bet ir jo nėr ko tau bijoti. Pastatyk jį ant mano prikyštės, tada jis nieko tau nedarys, ir imk sau aukso, kiek tik norėsi.

— Tikrai nepaprastas daiktas! — tarė kareivis.— Bet ką aš turėsiu tau už tai duoti, ragana? Juk dykai tu nieko nedarysi!

— Kodėl ne? — atsakė ragana.— Aš nei skatiko iš tavęs neimsiu. Tu tik turėsi iš ten man išnešti seną skiltuvą, užmirštą po medžiu mano senutės, kai ji ten buvo paskutinį kartą.

— Gerai, tai rišk man virvę! — tarė kareivis.

— Štai ji,— atsakė ragana,— štai ir mano languota prikyštė.

Kareivis įlipo į medį, nusileido dreve žemyn ir atsidūrė, kaip buvo ragana sakiusi, didelėj salėj, kur degė šimtai lempų.

Jis atsidarė pirmutines duris. Ū! ten gulėjo šuva, jo akys buvo didumo kaip puodeliai; jis piktai pažiūrėjo į kareivį.

— Koks bjaurybė! — šis tarė, pastatė jį ant raganos prikyštės ir prisipylė kišenes varinių pinigų; paskui dėžę užvožė ir, paguldęs vėl ant jos šunį, įėjo į antrą kambarį. Ten gulėjo šuva, ir jo akys buvo kaip malūno girnos.

— Ko čia žiūri taip išvertęs akis! — tarė kareivis.— Žiūrėk, kad jos tau visai neiššoktų! — Ir paguldė šunį ant raganos prikyštės. Pamatęs dėžėje sidabrą, iškratė visą varį ir prisipylė kišenes ir veršenikę sidabrinių pinigų. Paskui jis įėjo į trečią kambarį. Čia jau tikrai baisu buvo! Gulinčio ten šunies akys buvo didumo kaip bokštai ir sukosi kaktoje kaip ratai.

— Labą vakarą,— tarė kareivis ir pakėlė kepurę: tokio šunies jis dar niekados nebuvo matęs! Bet paskui, gerai jį apžiūrėjęs, tarė sau: „Gana!", nukėlė jį nuo dėžės ir atvožė ją. Viešpatie! Kiek ten buvo aukso! Tokiais pinigais galėtum nupirkti visą miestą, visas cukrines lėles iš kepyklų, visus cino kareivėlius, visus įnagius ir žaislų arkliukus viso pasaulio. Bent lobis buvo! Beregint kareivis išvertė iš kišenių ir veršenikės visus sidabrinius pinigus ir vietoj jų prisisėmė gryno aukso. Jis taip prigrūdo visas kišenes, veršenikę, kepurę ir pušnis, jog vos begalėjo paeiti. Vienu metu jis liko baisiai turtingas! Šunį jis vėl paguldė ant dėžės, duris užtrenkė ir suriko iš drevės:

— Trauk į viršų, raganėle!

— O skiltuvą ar paėmei? — paklausė ragana.

— Kad jį perkūnas kur! — atsiliepė kareivis.— Visai pamiršau.— Ir jis sugrįžo ir paėmė skiltuvą. Tada ragana ištraukė jį laukan, ir jis vėl atsidūrė ant to paties kelio. Jo kišenės, veršenikė, kepurė ir pušnys grūste buvo aukso prigrūstos.

— Kam tas skiltuvas tau reikalingas? — paklausė jos kareivis.

— Tai ne tavo darbas! — atsakė ragana.— Tau pinigai, man skiltuvas. Atiduok greičiau!

— Aure kaip! — tarė kareivis.— Tuojau sakyk, kam tas skiltuvas tau reikalingas, kitaip bematant nukirsiu galvą!

— Nesakysiu! — spyrėsi ragana.

Tada kareivis pagriebė kalaviją ir nukirto raganai galvą — galva kaip kopūstas nušoko žemėn. Paskui visą auksą susirišo į raganos prikyštę, susirišęs užsimetė jį ant pečių, skiltuvą įsidėjo į kišenę ir nudrožė tiesiai į miestą.

Miestas buvo puikus. Kareivis nuėjo į geriausią viešbutį, pasiėmė gražiausią kambarį ir pareikalavo gardžiausių valgių:

juk dabar jis buvo turtingas, ir kišenė viską leido jam daryti. Tarnui, šveitusiam jo pušnis, pasirodė, tiesa, labai keista, kad tokio turtingo pono tokios nuplyšusios pušnys: kareivis dar nebuvo spėjęs naujų nusipirkti. Bet antrą dieną jis jau turėjo ir naujas pušnis, ir gražias drapanas. Dabar kareivis buvo didelis ponas, ir visi pasakojo jam apie miesto įstabiausius daiktus, apie karalių ir apie jo gražiąją dukterį.

— Kaip ją pamatyti? — klausė kareivis.

— Jos niekur negalima matyti,— sakė jam visi.— Ji gyvena didelėj vario pily, apstatytoj aukštais bokštais ir aptvertoj didelėmis sienomis. Ją telanko vienas karalius, nes jai pasakyta, kad ji ištekėsianti už prasto kareivio, o to karalius ir girdėti nenori.

„Norėčiau ją pamatyti",— galvojo kareivis, bet apie leidimo gavimą ir svajoti nebuvo ko.

Tas kareivis ėmė linksmai gyventi: nuolat ėjo į teatrus, dažnai vaikščiojo po karaliaus sodą ir dalino pinigus neturtėliams. Iš jo pusės tas buvo labai gerai — jis pats iš prityrimo žinojo, kaip sunku gyventi žmogui, neturinčiam kišenėj nei skatiko. Dabar jis buvo tikras didžturtis, dėvėjo gražiais drabužiais ir turėjo daugybę draugų, o tie jį visur ir nuolat gyrė, sakydami, kad jis esantis puikus vyras ir dailus jaunikaitis. Tie pagyrimai kareiviui labai tiko. Bet kaip jis kas dieną leido nemaža pinigų, o daugiau niekur neuždirbo, tai galų gale jis paliko tik su dviem sidabro pinigėliais kišenėje. Jis turėjo išeiti iš puikaus viešbučio, kur iki šiol gyveno, ir persikraustyti į mažą kambarėlį palėpėje, turėjo pats valytis ir lopytis pušnis. Visi jo draugai išlakstė, ir niekas daugiau nebelankė — kas galėjo taip aukštai pas jį laipioti?

Buvo tamsus vakaras, o kareivis neturėjo kuo žvakės nusipirkti. Tada jis atsiminė, kad kartu su skiltuvu pasiėmęs iš drevės, kur jį buvo įleidusi ragana, ir gabalėlį kempinės. Jis susiieškojo skiltuvą, bet vos skėlė juo į titnagą, ir šoko ugnis, durys atsivėrė, ir įbėgo šuva su akimis didumo kaip puodeliai.

— Ką liepsi padaryti? — paklausė jis.

— Ką aš matau? — sušuko kareivis.— Mano skiltuvas tikrus stebuklus daro! Dabar galiu turėti, ko tik noriu! Gauk man kiek pinigų! — tarė jis šuniui.

Bematant šuva kažkur dingo ir netrukus vėl sugrįžo, nešdamas dantyse didelį kapšą pinigų.

Dabar kareivis žinojo, kokį stebuklingą jis gavo skiltuvą. Skelsi kartą — atbėgs šuva, gulėjęs ant vario pinigų dėžės, skelsi du kartus — atbėgs šuva su sidabro pinigais, skelsi tris kartus — atbėgs auksą saugojęs šuva. Dabar jis vėl persikraustė į gražų butą, apsivilko naujus, puikius drabužius, draugai vėl ėmė jį pažinti ir visiems girti jo gerumus.

Taip vieną sykį atėjo jam į galvą:

— Tačiau keistoka, kad negalima pamatyti karalaitės. Visi sako, kad ji didžiai graži; bet kam jai gražumas, jei ji turi sėdėti didelėj vario pily su daugybe bokštų!.. Argi nepavyktų man jos pamatyti?.. Kame mano skiltuvas?..

Ir skėlė jis į titnagą. Tik šoko ugnis, ir stovi jam šuva su akimis kaip puodeliai.

— Dabar, tiesa, pats vidurnaktis,— tarė kareivis,— bet aš norėčiau pamatyti karalaitę nors neilgai.

Šuva tuojau švilpt pro duris ir beregint sugrįžo su karalaite, ta gulėjo jam ant nugaros ir miegojo. Ji buvo tokia graži, jog kiekvienas galėjo pažinti, kad ji tikra karalaitė. Kareivis neiškentė ir pabučiavo ją — jis buvo tikras karys.

Paskui šuva parnešė karalaitę vėl namo. Ryto metą, karaliui ir karalienei susėdus pusryčiauti, karalaitė papasakojo jiems, kad praėjusią naktį ji sapnavusi nuostabų sapną apie šunį ir kareivį: kad ji jojusi ant šunies ir kareivis ją pabučiavęs.

— Tai bent istorija! — tarė karalienė.

Kitą jau naktį vienai senai karaliaus rūmų damai buvo liepta karalaitę saugoti, kad galima būtų sužinoti, ar čia tikrai buvęs sapnas arba kitas koks daiktas.

Kareivis vėl įsigeidė pamatyti karalaitę, šuva vėl nubėgo pas ją nakčia ir paėmęs išdūmė su ja iš pilies. Bet ta rūmų dama taip pat ne žioplė buvo: ji šoko vytis ir nubėgo taip pat greitai paskui jį. Pamačiusi, kad šuva įlėkė į vienų didelių

namų duris, ji tarė sau: „Dabar aš žinau vietą!" ir užrašė ant durų su kreida didelį kryžių. Paskui ji sugrįžo namo ir atsigulė; šuva karalaitę vėl parnešė į pilį. Bet, pastebėjęs kryžių ant durų, kur gyveno kareivis, jis paėmė kreidos kąsnelį ir prirašė kryžių ant visų miesto durų. Tas buvo labai gudriai sugalvota, nes dabar karaliaus rūmų dama nebegalėjo rasti jos pažymėtų namų.

Anksti rytą karalius, karalienė, ta dama ir visi karininkai išėjo žiūrėti, kur karalaitės naktį būta.

— Čia! — tarė karalius, pamatęs pirmąsias kryžium paženklintas duris.

— Ne, čia! — atsakė karalienė, pastebėjusi antrąsias duris su tokiu pat kryžium.

— Šit dar vienas kryžius! Aure ten dar kitas! — šaukė visi. Kur tik pažvelgs, visur ant durų kryžiai. Tuomet jie pamatė, kad iš jų ieškojimo nieko nebus.

Bet karalienė buvo labai išmintinga moteriškė, išmanė truputį daugiau negu važinėtis su karieta. Ji pasiėmė savo dideles aukso žirkles, atkirpo šilko skiautelę ir pasiuvo dailų maišiuką, tą pripylė smulkiausių grikių kruopų ir prisegė karalaitei prie nugaros. Paskui pradūrė maišiukui skylelę, kad byrėtų kruopos visu keliu, kur karalaitę neš.

Naktį šuva vėl atkako, užsidėjo karalaitę ant nugaros ir nulėkė pas kareivį, o tas be galo pamilo karalaitę ir labai norėjo ją vesti.

Šuva ir nepastebėjo, kad visas kelias nuo pilies lig pat kareivio buto pribyrėjo kruopų. Tokiu būdu kitą dieną karalius ir karalienė galėjo sužinoti, kur jų dukters būta. Tada jie liepė kareivį suimti ir įmesti į kalėjimą.

Ten jis ir sėdėjo. O, kaip ten buvo tamsu ir ilgu! Jam dar sakė: „Rytoj tave kars!" Nelabai malonu buvo girdėti panašius dalykus! O skiltuvą jis buvo viešbuty pamiršęs.

Kitą rytą jis išvydo pro savo geležimis apkaltą langelį žmonių minias traukiant iš miesto prie kartuvių. Jis girdėjo mušant būgną, matė susirinkusius kareivius. Visi gyventojai buvo išėję iš savo namų; jų tarpe buvo ir vienas kurpiaus mokinys su prikyšte ir klumpėmis. Jis taip skubindamasis bėgo, jog

viena klumpė jam nusmuko nuo kojos ir susidavė stačiai į tą sieną, už kurios sėdėjo kareivis ir žiūrėjo pro lango geležinius virbalus.

— Ei tu, klausyk! Kur taip galvą trūksti? — suriko jam kareivis.— Juk be manęs nieko nebus. Geriau nubėk į mano butą ir atnešk iš ten man skiltuvą, tai gausi keturis šilingus. Tik bėk, kiek gali!

Berniokas, žinoma, labai norėjo gauti keturis šilingus, nelaukdamas nubėgo, atnešė kareiviui skiltuvą ir... bet mes netrukus pamatysime, kas toliau buvo.

Už miesto buvo pastatytos didelės kartuvės. Aplinkui stovėjo kareiviai ir šimtai tūkstančių žmonių. Karalius su karaliene sėdėjo puikiame soste, o priešais jų — teisėjai ir visa karaliaus taryba.

Kareivis jau stovėjo ant viršutinės laiptų pakopos; bet kada jau norėjo jam nerti kilpą ant kaklo, jis tarė, kad paskutinis nekaltas nuteistojo noras visados esti išklausomas, ir prašė leidimo išrūkyti vieną pypkę — juk tai paskutinė pypkė, kurią jis savo gyvenime rūkys.

Karalius, žinoma, jo prašymo neatmetė. Tada kareivis išsiėmė skiltuvą ir pradėjo skelti: viens — du — trys. Beregint atbėgo visi trys šunys: vieno akys kaip puodeliai, antro — kaip girnos ir trečio — kaip bokštai.

— Gelbėkite mane nuo kartuvių! — sušuko kareivis.

Šunys šoko ant teisėjų ir patarėjų, griebė vienus už kojų, kitus už nosies ir bloškė taip aukštai į orą, jog tie, krisdami žemyn, visai susikūlė.

— Nenoriu! — tarė karalius. Bet visų didžiausias šuva sučiupo jį ir karalienę ir nutėškė nuo sosto. Išsigando kareiviai ir žmonių minios ir išsigandę ėmė šaukti:

— Gerasis kareivi! Imk karalaitę ir būk mūsų karalium!

Po to kareivį įsodino į karaliaus karietą. Šunys bėgo priešais ir šaukė „ura", vaikai pirštais švilpė, o kariuomenė jam garbę davė.

Karalaitė išėjo iš vario pilies ir liko karaliene. Tas, tiesą pasakius, jai labai malonu buvo. Vestuves kėlė visą savaitę. Šunys tupėjo už stalo ir vartė dideles akis.

IDUTĖS GĖLĖS

— Nuvyto vargšės mano gėlės! — pasakė Idutė.— Taip gražiai žydėjo vakar, o šiandien jau nuleido savo galveles! Dėl ko? — paklausė studento, sėdinčio kanapoj. Mėgo ji tą studentą, jis jai sakė tokias gražias istorijas ir karpė tokius nuostabius paveikslėlius: širdeles su mažiukėmis šokėjomis viduryje, žolynus ir dideles pilis su varstomomis durimis. Linksmas jis buvo studentas.— Kodėl gėlės atrodo taip negražios? — paklausė jo dar kartą ir parodė jam nuvytusią puokštę.

— Žinai, kas joms atsitiko? — tarė studentas.— Šiąnakt tos gėlės buvo baliuje ir iš nuvargimo nuleido galvas!

— Juk gėlės nemoka šokti! — atsiliepė Idutė.

— Kodėl nemokės! — pasakė studentas.— Kai sutemsta ir mes visi miegame, gėlės susirinkusios šoka ir beveik kas naktį daro balius.

— Ar vaikai gali nueiti į jų balių?

— Gali ten eiti mažučiai vaikai, našlaitės ir pakalnutės!

— Kur šoka gražiausios gėlės? — paklausė Idutė.

— Ar esi kada buvusi prie didelės pilies, kur vasarą gyvena karalius ir kur yra toks gražus daržas su tiek puikių gėlių? Ten pro plačius vartus būsi mačiusi baltas gulbes, jos atplaukdavo prie tavęs, kai joms mėtei trupinius duonos. Toje pilyje tikrai daromi gėlių baliai!

— Buvau vakar su mama tam darže,— kalbėjo Idutė.— Bet visi lapai nukritę nuo medžių, ir gėlių niekur nebėra. Kur jos dingo? Vasarą mačiau jų tiek daug!

— Jos vidury pilies,— atsakė studentas.— Reikia žinoti, kad, vos karaliui ir jo kiemui persikėlus į miestą, gėlės iš daržo subėga į pilį ir tenai žaidžia. Turi tai pamatyti. Dvi gražiausios gėlės sėda ant sosto — tai karalius ir karalienė, o raudonieji gvazdikai sustoja iš abiejų pusių ir sveikinasi — tai kiemiškiai. Paskui ateina visos gražiausios gėlės, ir prasideda balius. Jacintai su krokais vaizduoja mažus jūros kadetus, jie šoka su dailiomis mėlynakėmis žibutėmis. Tulpės ir didelės gel-

tonos lelijos yra vyresnės damos, jos žiūri, kad visi gražiai šoktų ir padoriai elgtųsi.

— Ar niekas nepyksta, kad gėlės šoka karaliaus pilyje? — vėl klausė Idutė.

— Kas tau pyks, kad niekas nežino! — paaiškino studentas.— Tiesa, kartais ateina naktį pilies sargas su glėbiu raktų, bet kai tik gėlės išgirsta terškant raktus, tuojau nutilsta, susislepia už uždangų, iškiša tik galvutes. „Jaučiu, čia yra gėlių!"— sako senas pilies sargas, bet negali jų matyti.

— Labai gražu! — tarė Idutė ir suplojo rankutėmis.— Ar negalėčiau pamatyti tų gėlių?

— Kodėl ne! — pasakė studentas.— Eidama ten pro šalį, nepamiršk žvilgtelėti pro langus, ir tikrai pamatysi! Aš šiandien žiūrėjau: kanapoj sėdėjo išsitiesus ilga geltona lelija, tai buvo rūmų dama.

— Ar gėlės iš botanikos daržo taip pat gali ten ateit? Ar gali taip toli keliauti?

— Žinoma,— atsakė studentas,— jei panorėtų, tai galėtų. Ar matei kada gražių peteliškių, raudonų, geltonų ir baltų? Atrodo tartum gėlės. Jos tikrai buvo kada gėlės, tik atsiskyrė nuo koto ir nuskrido oru mosuodamos lapeliais kaip sparneliais. Jos gražiai elgiasi, todėl joms leista skraidyti ir dieną. Jos nebeturi grįžti namo į savo kotus. Galop jų lapeliai pavirto į tikrus sparnus. Pati juk matei. Galimas daiktas, kad botanikos daržo gėlės niekados nėra buvusios karaliaus pilyje, gal visai nežino, kad naktį ten yra taip linksma. Štai ką padaryk, tegu paskui stebisi botanikos profesorius, tas, kur čia greta gyvena, juk pažįsti jį? Kai nueisi pas jį į daržą, pasakyk vienai gėlei apie tuos pilies balius, tada ta gėlė praneš kitoms gėlėms, ir paskui jos visos išlėks. Ateis profesorius, darže neberas nei vienos gėlės ir nemokės suprasti, kur jos dingo.

— Bet kaip gėlės pasakys viena kitai, kad jos nemoka kalbėti?

— Tiesa, jos nemoka kalbėti,— atsakė studentas,— bet jos ženklais susikalba. Argi niekados nematei, kai, vėjui pučiant, gėlės linguoja galvas ir judina savo žalius lapelius? Taip aiškiai, lyg tarp savęs kalbėtųsi.

— Ar profesorius supras tą ženklų kalbą? — paklausė Idutė.

— Žinoma, supras! Vieną rytą, atėjęs į daržą, jis pastebėjo didelę dilgynę ženklais kalbinant raudoną gvazdiką. Dilgynė sakė jam: „Esi gražus, myliu tave labai." Profesoriui tai nepatiko, ir jis sušėrė dilgynei per lapus (tai jos pirštai yra), bet išsidilgino ir nuo to laiko nebedrįsta liesti dilgynės.

— Tai labai gražu! — pasakė Idutė ir ėmė juoktis.

— Kaip galima pasakoti vaikui tokius daiktus! — atsiliepė sėdėdamas kanapoj atėjęs į svečius nuobodus tarėjas.

Jis nemėgo studento ir nuolat prikaišinėjo jam, ypač matydamas jį karpant visokius keistus paveikslus, sakysim, pakartą žmogų su širdimi rankoje, kad jis buvo širdžių vogėjas, arba seną raganą jojant ant šluotos, su vyru ant nosies. Tas viskas labai erzino tarėją, ir jis nuolat kartojo: „Kaip galima pasakoti vaikui tokius daiktus! Kam reikalingi tie prasimanymai!"

Bet Idutei labai patiko tas, ką studentas pasakojo apie gėles, ir ilgai ji galvojo apie tai. Dabar ji žinojo, kad gėlės nuleido galvas iš nuovargio — jos buvo baliuj ir šoko visą naktį. Ji paėmė tas gėles ir nunešė ant staliuko, kur buvo jos žaislai, o stalinėse gulėjo jų drapanėlės. Mažutėj lovytėj gulėjo lėlė Zapytė ir miegojo, bet Idutė tarė jai: „Kelkis, Zapyte, ir šiąnakt gulėk stalinėj, mano gėlės serga, todėl turi gulėti tavo lovoj, gal tada pasveiks." Išimta iš savo lovos lėlė buvo pikta ir nepratarė nei žodžio. Idutė paguldė gėles į lėlės lovytę, užklojo mažu apklotėliu, liepė gražiai gulėti ir prižadėjo išvirti arbatos, kad greičiau pagytų. Paskui aplink lovytę užtraukė užtiesalus, kad saulė nepliekstų į akis. Visą vakarą galvojo, ką jai sakė studentas, o eidama gulti, žvilgtelėjo už lango uždangos, kur stovėjo puikios motinos gėlės, jacintai ir tulpės. Ir ji patyliukais pasakė: „Gerai žinau, kad šiąnakt eisite į balių!" Gėlės dėjosi nieko nesuprantančios, nei vienas lapelis nepajudėjo, bet Idutė puikiai žinojo jų visus norus.

Gulėdama lovoj, ilgai negalėjo užmigti, vis svajojo, kaip galėtų pamatyti šokančias gėles karaliaus pilyje. „Ar mano gėlės tikrai ten buvo?" Bet paskui užmigo. Naktį vėl buvo atbudus, sapnavo savo gėles ir studentą, ant kurio taip pyko

tarėjas, kad ją kvailinantis. Miegamajame kambaryje, kur gulėjo Idutė, buvo visai tylu, ant staliuko žibėjo naktinė lemputė. Tėvas ir motina miegojo.

— Ar mano gėlės tebeguli Zapytės lovelėj? — paklausė savęs pačios.— Labai norėčiau pamatyti!

Truputį pakilo ir pažvelgė į praviras duris, už kurių gulėjo jos gėlės ir visi žaisliukai, ėmė klausytis, ir iš gretimo kambario jai pasigirdo dusli ir nepaprastai švelni muzika.

— Tikrai dabar gėlės šoka! — tarė sau Idutė.— Viešpatie, kaip aš norėčiau pamatyti!

Bet ji nedrįso lipti iš lovos, kad neprikeltų tėvų.

„Kad gėlės pačios čia ateitų!"— galvojo ji.

Bet gėlės nėjo, o muzika vis taip gražiai griežė. Buvo tikrai labai gražu, ir mergaitė ilgiau nebeiškentė. Ji išlipo iš lovelės, prislinko prie durų ir pažiūrėjo į kitą kambarį. Kokių įdomių daiktų ji ten pamatė!

Tame kambaryje nedegė jokia lempelė, bet buvo šviesu kaip dieną nuo mėnesio, žiūrinčio pro langą tiesiai į aslą. Jacintai ir tulpės sustojo į dvi eiles, ant langų neliko nei vienos gėlės, ten bestovėjo tušti puodai su žeme. Gėlės šoko asloj poromis, paskui sukosi dideliu ratu, susikabinusios su viena kita savo žaliais lapeliais. Prie fortepijono sėdėjo geltona lelija, ją tikrai buvo mačiusi vasarą Idutė. Mergaitė gerai atsiminė studento žodžius: „O, kaip ji panaši į paną Liną!" Tada visi iš jo juokėsi, o dabar Idutei rodėsi, kad aukšta geltona lelija tikrai panaši į Liną. Ji žaidė visai taip kaip Lina — savo pailgą geltoną veidą sukinėjo čia į vieną, čia į kitą pusę ir lingavo į muzikos taktą. Idutės niekas nepastebėjo. Staiga ant stalo, kur buvo sudėti žaislai, užšoko didelis mėlynas krokas, priėjo prie lėlės lovelės ir nutraukė uždangą. Lovelėj gulėjo sergančios gėlės, bet jos tuojau atsikėlė ir linktelėjo, duodamos ženklą, kad ir jos nori šokti. Senas kaminkrėtys su nudribusia lūpa atsistojo ir pasveikino gražias gėles. Jos visai nebuvo panašios į sergančias, nušoko ant aslos ir smagiai ėmė šokti su kitomis gėlėmis.

Tuo metu pasigirdo bildesys, lyg būtų kas nukritęs nuo stalo. Idutė pakėlė akis ir pakratė blindės šakelę, matyti, save lai-

kančią irgi gėle. Bet ji buvo labai maloni, ant jos viršūnės buvo mažytė vaško lėlė su didele skrybėle, panaši į tarėjo skrybėlę. Blindės šakelė, šokdama mozūrą, labai trepsėjo, kitos gėlės to šokio negalėjo šokti, nes buvo lengvos ir nemokėjo trepsėti.

Vaško lėlė staiga ištįso, pasidarė aukšta, ėmė suktis tarp popierinių gėlių ir balsu sušuko:

— Kaip galima pasakoti vaikui tokius daiktus! Kam reikalingi tie prasimanymai?

Ir tuo metu vaško lėlė tapo visai panaši į tarėją su didele skrybėle, buvo taip pat geltona ir rūsti. Bet popierinės gėlės sušėrė jai per laibas kojas, tada ji labai susitraukė ir vėl pavirto į mažą vaško lėlę. Tas buvo labai juokinga, ir Idutė negalėjo susilaikyti nesijuokus. Blindės šakelė nesiliovė šokusi, ir tarėjas noroms nenoroms turėjo su ja šokti — vis tiek ar jis buvo aukštas ir drūtas, ar tapęs mažas kaip vaško lėlė su juoda plačiais kraštais skrybėle. Tik prašoma kitų gėlių, ypač tų, kur gulėjo lėlės lovelėj, metė varginusi tarėją. Tą pačią valandėlę garsiai kas subildėjo stalo dėžutėj, kur gulėjo kartu su kitais žaislais lėlė Zapytė. Kaminkrėtys pribėgo prie stalo krašto, išsitiesė ant pilvo ir patraukė dėžutę. Zapytė iškėlė galvą ir ėmė dairytis nustebusi.

— Čia, rodos, balius! — tarė ji. — Kodėl niekas man to nepasakė?

— Nori su manim šokti? — paklausė kaminkrėtys.

— Gražus tu man šokėjas! — atsiliepė Zapytė ir nusigręžė nuo jo pečiais. Paskui atsisėdo dėžutėj ir laukė, ar jos neišves koks žolynas, bet niekas nesiartino prie jos, ir ji ėmė kosėti „ek, ek, ek"! Bet ir tada niekas prie jos nėjo. O kaminkrėtys šoko pats vienas ir ne taip jau prastai.

Matydama, kad joks žolynas jos nepastebėjo, ji su dideliu triukšmu virto iš dėžutės žemėn. Subėgo tada visos gėlės, apstojo ją ir ėmė klausinėti, ar neužsigavo virsdama. Gėlės rodė jai daug meilės, ypač tos, kur gulėjo jos lovelėj. Zapytei nieko pikto nebuvo atsitikę, Idutės gėlės gražiai padėkojo jai už puikią lovelę, paskui nusivedė į kambario vidurį, kur krito mėnesio šviesa, ir šoko su ja, o visos kitos gėlės sukosi aplink

ratu. Zapytė buvo labai smagi, pasakė gėlėms, kad ji mielai užleidžianti joms savo lovelę, o pati pagulėsianti ir dėžutėj.

— Labai tau dėkui,— atsiliepė gėlės,— bet mes nebeilgai gyvensim. Rytoj jau mirsim. Pasakyk Idutei, kad mus palaidotų darže, kur guli kanarėlė. Vasarą vėl ataugsime ir būsime dar gražesnės!

— Ne, jūs nemirsite! — sušuko Zapytė ir pabučiavo gėles.

Tuo laiku atsidarė durys, ir į kambarį įgriuvo visas būrys šokančių gėlių. Idutė negalėjo suprasti, iš kur jos atsirado — greičiausiai iš karaliaus daržo. Priešakyje ėjo dvi gražios rožės su mažomis aukso karūnomis ant galvų — tai buvo karalius su karaliene. Paskui sekė puikios leukonijos su gvazdikais ir sveikino visus aplink. Muziką darė didelės aguonos ir pivonijos, jos taip smarkiai pūtė į žirnių ankštis, jog skruostai joms paraudonavo. Mėlyni katiliukai ir balti palazdžiai klegėjo kaip skambućiai. Kokia smagi buvo muzika! Paskui ėjo daugybė kitų gėlių, ir jos visos šoko — mėlynosios žibutės ir našlaitės, ramunės ir pakalnutės. Gėlės šoko ir bučiavosi, ir taip meiliai, jog negalėjai atsižiūrėti!

Pagaliau gėlės pasakė vienos kitoms labanaktis, o Idutė sugrįžo į savo lovelę ir lig ryto sapnavo gėles ir viską, ką buvo naktį regėjusi. Rytą atsikėlusi tuojau nubėgo pas savo staliuką pažiūrėti, ar tebėra jos gėlės. Atitraukė uždangą — taip, gėlės tebegulėjo lovelėj, bet buvo labiau suvytusios kaip vakar. Zapytė gulėjo dėžutėj, kur buvo paguldyta, tik jos akys buvo mieguistos.

— Ar atsimeni, ką man turėjai pasakyti? — paklausė Idutė. Bet Zapytė rodė paiką miną ir nesakė nei žodžio.

— Kokia tu netikus! — tarė Idutė.— O jos visos su tavim šoko!

Paskui ji paėmė popierinę dėžutę su išpieštais paukščiukais ant viršelio, atvožė ir sudėjo ten nuvytusias gėles.

— Tai bus jūsų grabelis! — tarė Idutė.— Kai atvyks iš Norvegijos mano pusbroliai, mes jus palaidosim darže, kad kitą vasarą jūs vėl ataugtumėt ir būtumėt dar gražesnės.

Norvegijos pusbroliai buvo smagūs berniukai, vienas vadinos Jonas, kitas Adolfas. Tėvas buvo jiems dovanojęs po naują šaudomą lanką, ir jie atsivežė juos parodyti Idutei. Ta papasakojo jiems apie žuvusias gėles ir prašė padėti palaidoti. Priešakyje ėjo abu berniukai su lankais ant pečių, o paskui sekė Idutė su nuvytusiomis gėlėmis popierinėj dėžutėj. Duobę iškasė darže. Idutė pabučiavo gėles ir įleido į duobę. Prie kapo Jonas ir Adolfas iššovė iš lankų — jie neturėjo nei šautuvų, nei armotų.

SENASIS GATVĖS ŽIBINTAS

Ar žinai pasaką apie seną gatvės žibintą? Ji nėra labai graži, bet kokį kartą paklausyti ne iš kelio.

Buvo toks senas gatvės žibintas, jis daug metų teisingai tarnavo, pagaliau nusprendė jį atleisti. Jis žinojo, kad paskutinį vakarą kaba ant stulpo ir šviečia gatvę, ir jautėsi taip, kaip jaučiasi sena baleto šokėja, šokanti paskutinį kartą ir žinanti, kad kitą dieną reiks kraustytis į savo kambarėlį pastogėj. Su didele baime ir jis laukė kitos dienos: tą dieną jis turės pasirodyti rotušėj, ir trisdešimt šeši miesto tėvai turės nuspręsti, ar jis dar tinka darbui, ar jau nebetinka. Tada nuspręs, ar pastatyti jį kur šviesti ant tilto, ar nusiųsti į kaimo fabriką arba į liejyklą, kad jį perlietų. Tenai viskas iš jo galėtų išeiti, tik jis kankinosi, nežinodamas, ar atmins, kad jis kadaise buvęs gatvės žibintas. Šiaip ar taip, jis žinojo, kad jam reiks skirtis su nakties sargu ir jo pačia, kurie buvo pasidarę jam labai artimi, lyg kokie giminės. Jie abu, žibintas ir sargas, buvo pradėję tarnauti tuo pačiu laiku. Tada jo pati labai didžiavosi, tik vakarais, eidama pro šalį, kartais pakeldavo akis į žibintą, o dieną niekados. Bet paskutiniais metais, kada visi trys — sargas, jo pati ir žibintas — paseno, pati irgi rūpinosi žibintu, jį šveitė ir pylė žibalą. Abudu sargai buvo teisingi žmonės, nenuskriaudė žibinto nei vienu lašeliu!

Vadinas, paskutinį vakarą švietė žibintas, rytojaus dieną

turėjo keliauti į rotušę. Tos liūdnos mintys vis jam lindo į galvą, ir jis prastai degė. Kartais jam ateidavo kitos mintys: jis buvo daug matęs, daug žinojo, gal net daugiau už tuos trisdešimt šešis miesto tėvus. Bet jis tylėjo ir nieko nesakė: toks padorus žibintas nieko nenorėjo įžeisti, tuo labiau savo vyresnybės. Atsiminė daug dalykų, juos minint mirksėjo jo liepsna. Jis galvojo, kad ir jį turės kas atsiminti. „Sakysim, tas gražus jaunikaitis... Nuo to laiko jau praėjo daug metų. Jis prisiartino prie manęs su laišku, popierius buvo rausvas, kraštai paauksuoti, raštas gražus, moteriškos rankos rašytas. Jis perskaitė du kartus, pabučiavo ir pakėlė į mane žibančias akis, o jos sakė: „Aš laimingiausias žmogus pasaulyje!" Taip, tik jis ir aš žinojom, kas buvo parašyta pirmame jo mylimosios laiške. Atsimenu ir kitas akis... Nuostabu, kaip greitai šokinėja mintys! Mūsų gatve traukė iškilminga laidotuvių procesija. Ant išmušto aksomu katafalko grabe gulėjo jauna graži moteris, buvo tiek gėlių ir vainikų, taip šviesiai degė švyturiai, jog jie visai nustelbė mano šviesą, šaligatviai buvo pilni žmonių. Bet kai švyturiai nuėjo tolyn, pamačiau verkiant atsirėmusį į mane vyrą. Niekados nepamiršiu jo pilnų skausmo akių!"

Daug ką buvo atsiminęs senasis gatvės žibintas, degdamas tą dieną paskutinį kartą. Atleistas iš tarnybos sargybinis bent žino, kas bus jo įpėdiniu, ir gali jam pasakyti keletą žodžių, o žibintas nežinojo savo įpėdinio, negalėjo jam paaiškinti, kaip reikia šviesti lyjant ir sningant, kiek mėnesio šviesa siekia šaligatvį ir iš kurios pusės daugiausia pučia vėjas.

Gatvės latake buvo trys kandidatai atsileidžiamai vietai, jie galvojo, kad įpėdinio paskyrimas priklauso nuo paties žibinto. Vienas iš tų kandidatų buvo silkės galva, šviečianti naktį; ji manė, kad jos užkėlimas ant žibinto stulpo daug sumažintų išlaidas žibalui. Antras kandidatas buvo puvėsio gabalas, šviečiantis, pasak jo, dar geriau už silkės galvą; be to, jis buvo paskutinė liekana medžio, puošusio kadaise visą mišką. Trečias kandidatas buvo jonvabalis. Iš kur jis buvo atsiradęs, to žibintas negalėjo suprasti, bet vis dėlto švietė, o puvėsis ir silkės galva vienu balsu tvirtino, kad jis šviečiantis tik retkarčiais, todėl negalintis tikti.

Senasis žibintas jiems pasakė, kad jie nei vienas nešviečia tiek, kad galėtų užimti jo vietą, bet, žinoma, tie netikėjo. O sužinoję, kad tarnybos skyrimas nepridera nuo žibinto, visi labai džiaugėsi, laikydami žibintą per daug nusenusiu, kad galėtų rinkti.

Tuo metu papūtė nuo gatvės kampo vėjas, sušvilpė pro žibinto dureles ir pasakė jam:

— Ką aš girdžiu? Tu rytoj išeini? Argi šiandien paskutinį kartą mes matomės? Reikėtų tau duoti kokią dovaną! Aš tau pravėdinsiu smegenis, tada tu ne tik gerai atsiminsi viską, ką esi girdėjęs ar matęs, bet savo paties akimis paregėsi tai, ką pasakos ar skaitys tau kiti.

— Labai dėkui tau už dovaną! — tarė žibintas.— Tik kad manęs neperlietų!

— To negali būti! — atsakė vėjas.— Tuojau aš padarysiu tavo atmintį geresnę. Jei tu gausi daugiau tokių dovanų, tai tikrai turėsi malonią senatvę!

— Tik kad manęs neperlietų! — kartojo žibintas.— Gal ir tuo atsitikimu galėtum sutvirtinti mano atmintį?

— Būk išmintingas, mano mielas žibintėli! — tarė vėjas ir papūtė.

Tuo pačiu metu pasirodė mėnuo.

— Ką jūs duosite jam? — paklausė vėjas.

— Nieko neduosiu,— atsakė mėnuo,— aš dabar dylu. Iš kitos pusės, žibintai man niekados nešvietė, o visados aš jiems.— Ir mėnuo vėl pasislėpė už debesių, nenorėjo, kad jį kas vargintų.

Staiga buptelėjo ant žibinto stiklo vandens lašas, rodos, nuo stogo, bet jis tvirtino, kad iškritęs iš juodo debesio ir kad tai esanti geriausia dovana.

— Aš pragriaušiu tave, jei norėsi, surūdysi tu per vieną naktį ir pavirsi į dulkes!

Ta dovana nepatiko žibintui, nepatiko ir vėjui.

— Argi niekas neduotų ką geresnio? — suūžė jis, kiek tik gali.

Tuo pačiu metu nuo dangaus nukrito žvaigždelė, palikdama ilgą šviesų ruožą.

— O čia kas? — sušuko silkės galva.— Ar ne žvaigždė čia nukrito? Rodos, įkrito į žibintą. Jei jau tos vietos ieško, kas taip aukštai stovi, tai mums nieko kito nebelieka, tik eiti gulti!

Taip visi trys ir padarė. O senasis žibintas staiga skaisčiai nušvito.

— Tai nuostabi dovana! — tarė jis.— Dangaus žvaigždės visados mane džiugino. Aš pats negalėjau taip šviesti kaip jos, nors to labai troškau visą laiką, ir štai šviesiosios žvaigždelės pastebėjo mane, menką seną žibintą, ir atsiuntė man vieną savo sesutę. Ta dovana davė man galybę, kad visi tie, kur aš myliu, regėtų ir jaustų tą, ką aš pats regiu ir jaučiu. Juk tai yra didelis malonumas, o jei nebūtų su kuo pasidalinti, tebūtų pusė malonumo!

— Gražiai pasakyta! — atsiliepė vėjas.— Bet tu nežinai, kad tam reikalinga vaškinė žvakė. Jei tau nedegs vaškinė žvakė, niekas kitas nesupras, ką tu regi ir jauti. Apie tai žvaigždės nepagalvojo, jos laiko tave ir viską, kas šviečia, vaško žvakėmis. Bet aš jau pavargau, metas gulti! — pridėjo vėjas ir nutilo.

Kitą dieną — geriau kitą dieną peršoksim,— kitą vakarą žibintas gulėjo ant krėslo, tik kur? Seno nakties sargo kambaryje. Iš trisdešimt šešių miesto tėvų jis paprašė, kad už ilgą ir teisingą tarnavimą jam dovanotų tą seną žibintą. Tie pasijuokė iš jo prašymo, bet žibintą dovanojo. Ir štai jis gulėjo dabar ant krėslo šalia šiltos krosnies ir, rodėsi, pasidarė didesnis — buvo apkėtęs beveik visą krėslą. Šeimininkai valgė vakarienę ir nuolat žiūrėjo į senąjį žibintą, jie mielai būtų jį pasisodinę prie stalo.

Jie gyveno pogrindyje, o norint patekti į jų kambarėlį, reikėjo pereiti grįstą priemenę, bet kambarėlis buvo šiltas, durys iš kraštų apmuštos minkštu audimu. Vidus buvo švarus ir jaukus; lova buvo paslėpta už uždangos, langai su užlaidomis, ant langų stovėjo nepaprasti vazonai. Juos atvežė jūreivis Kristijonas iš rytų ar vakarų Indijos. Vazonai buvo moliniai, dramblių pavidalo, tik be nugarų; vietoj nugarų buvo įdubimai su žemėmis; iš vieno dramblio augo gražūs porai — tai buvo jų

daržas, o iš kito žydėjo gėlė snaputis — tai buvo jų darželis. Ant sienos kabėjo didelis spalvotas paveikslas, vaizduojantis Vienos kongresą, kur jie galėjo iš karto matyti visus Europos viešpačius. Senovinis sienos laikrodis su sunkiomis švino atsvaromis be paliovos tiksėjo „tik, tak" ir vis skubinosi, bet seniukai galvojo, kad tai geriau, negu jei jis vėlintųsi.

Vadinasi, dabar jie vakarieniavo, o senas gatvės žibintas gulėjo, kaip buvo pasakyta, ant krėslo šalia šiltos krosnies, ir jam rodėsi, kad visas pasaulis apsivertęs aukštyn kojomis. Bet kai senasis sargas, pažvelgęs į žibintą, ėmė pasakoti viską, ką jie buvo matę, ilgai kartu gyvendami, per lietus ir per rūkus, trumpomis ir šviesiomis vasaros naktimis ar žiemą baisiausiai pustant, kada kiekvieną traukia greičiausiai lįsti į savo kampelį, tada žibintas ėmė tuos visus daiktus taip aiškiai regėti, lyg būtų tebekabėjęs ten ant savo stulpo. Tai vėjas buvo suteikęs jam tą aiškumą!

Seniukai buvo darbštūs ir rūpestingi žmonės, negaišo nei vienos valandėlės. Šventadieniais po pietų seniukas pasiimdavo kokią knygą, dažniausiai kelionių aprašymus, balsu skaitydavo apie Afriką, apie dideles girias ir laukinius dramblius, o senutė atsidėjusi klausydavo, retkarčiais pažvelgdama į molinius dramblius, padėtus vietoj vazonų.

— Rodosi, kaip gyva! — sakė ji.

Žibintas baisiai norėjo, kad jam degtų vaškinė žvakė, tada senutė, kaip ir jis pats, savo akimis galėtų matyti viską: aukštus medžius su tankiai susipynusiomis šakomis, juodus nuogus žmones jojant raitus ant arklių ir ištisas kaimenes dramblių, trypiančių su savo plačiomis kojomis nendres ir krūmus.

— Kokia nauda iš mano gabumų, kad neturiu vaškinės žvakės! — atsiduso žibintas.— Mano šeimininkai tevartoja žibalą ir taukines žvakes, o to man toli gražu negana!

Kartą jie kažkaip gavo daug įvairaus didumo vaškinių žvakigalių. Ilgesnius galus degino, o su trumpesniais šeimininkė siūdama vaškavo siūlus. Dabar vaškinių žvakelių netrūko, tik niekam neatėjo į galvą nors mažą galiuką įstatyti į žibintą.

— Čia guliu su savo nepaprastais gabumais,— pasakė žibintas,— turiu visko, tik negaliu su jais pasidalinti. Jie ne-

žino, kad jų baltas sienas galėčiau papuošti gražiausiais apmušalais, tankiais miškais, viskuo, kuo tik panorėtų! Tik to jie nežino!

Žibintas, gražiai nušveistas, gulėjo kampe visų akivaizdoj. Žmonės, tiesa, vadino jį senu laužu, bet šeimininkai buvo prie jo labai pripratę ir neklausė, ką kiti sakė.

Kartą, sargo vardo dienoje, šeimininkė priėjo prie žibinto, šyptelėjo ir šyptelėjusi tarė:

— Šiandien aš jam geriau apšviesiu kambarį!

Žibintas bilstelėjo iš džiaugsmo ir pagalvojo: „Dabar uždegs man žvakę!" Bet moteriškė įpylė į lempą žibalo, o apie vaškinę žvakę nei neprisiminė. Jis degė visą vakarą ir gerai žinojo, kad iš žvaigždžių gauta dovana yra didžiausias turtas, tik tas turtas šiame gyvenime liks nesuvartotas. Tada jis sapnavo — su tokiais gabumais galima ir sapnuoti,— kad seniukai mirę, o jis patekęs į geležies liejyklą. Jis vėl jautęs tokį pat nerimastį kaip tuo metu, kada tarėsi jį gabenti į rotušę, kur turėję jį apžiūrėti burmistras ir trisdešimt šeši miesto valdybos nariai. Nors ir galėjęs savo noru surūdyti ir pavirsti į dulkes, bet jis to nepadaręs, jį įmetę į tirpdomą krosnį ir išlieję gražią angelo pavidalo geležinę žvakidę. Angelas laikęs rankoj gėlių puokštę, į ją buvusi įstatyta vaško žvakė ir padėta ant žalio rašomojo stalo. Kambarys buvęs labai jaukus, lentynos prikrautos knygų, o sienos nukabintos puikiais paveikslais. Čia gyvenęs poetas, ir viskas, ką jis galvojo ar rašė, rodėsi kaip gyvas paveikslas prieš akis. Kambarys keitęsis čia į didelę tamsią girią, čia į saulės apšviestą pievą su braidančiais po žolę gužais, čia į plaukiantį per audrą laivą.

— Kokių dėlto gabumų mano turima! — pasakė pabudęs senasis žibintas.— Beveik norėčiau, kad mane perlietų, bet ne, geriau to nedarysiu, kol gyvena tie seniukai. Jie mane myli tokį, koks dabar esu, aš jiems atstoju vaiką. Nuolat mane šveičia, šeria žibalu, ir aš jaučiuosi ne menkesnis už tuos, kur susirinkę į kongresą!

Nuo to laiko jis turėjo dvasios ramybę, ją visai teisingai nusipelnė doras senasis gatvės žibintas.

SRIUBA IŠ DEŠROS LAZDELĖS

I

Sriuba iš dešros lazdelės

— Puikūs buvo vakar rūmuose pietūs! — sakė kartą senė pelė kitai jaunai, negalėjusiai drauge pietauti.— Sėdėjau dvidešimt pirmoj vietoj nuo karaliaus, juk tai nemenka garbė! O kiek ten buvo visokių gardėsių! Supelėjusi duona, lašinių odelė, taukinė žvakė su dešra, o paskui vėl viskas nuo pradžios. Buvo taip skanu, ir mes sušveitėm gal po dvejus pietus. Buvo visi linksmi, šnekėjomės, rėkojom kaip namie. Nieko neliko, tik viena lazdelė, ant kurios buvo užmauta dešra. Pradėjom kalbėti apie sriubą, kad ją galima išvirti iš tos lazdelės. Visi buvo girdėję, kad tokia sriuba verdama, tik niekas jos nebuvo valgęs, o tuo labiau nežinojo, kaip ją virti. Buvo pakelta taurė už tos sriubos išradėją ir juokauta, kad jai už tai bus suteikta elgetų prieglaudos viršininkės vieta. Argi ne sąmojinga? Tada pakilo nuo sosto pelių karalius ir viešai paskelbė, kad ta pelė, kuri išvirs gardžiausią sriubą iš dešros lazdelės, bus karalienė. Apsigalvoti davė metus ir vieną dieną.

— Būtų nei šio, nei to! — tarė kita pelė.— Tik iš ko virti tokią sriubą?

— Taip, iš ko ją virti? — klausė visos pelės, jaunos ir senos. Kiekviena geidė tapti karaliene, tik nei viena nenorėjo pakeliauti po pasaulį ir sužinoti, kaip virti tą sriubą, o be vargo juk niekas nesidaro. Kam gi bus malonu palikti šiltą gimtąjį kampelį, žinant, kad svetur ne kasdien pagriauši sūrio galiuką ir uostysi lašinius, o kartais gali badu padvėsti ir net pakliūti katei į nagus!

Tokie vargai atbaidė daugumą pelių nuo kelionės! Išsirado tik keturios jaunos ir drąsios pelės, pasišovusios laimės ieškoti. Kiekviena pasirinko kitą pasaulio šalį, pasiėmė dešros lazdelę, kad nepamirštų savo kelionės tikslo ir kartu turėtų kuo pasiremti.

Iškeliavo gegužės pradžioj ir po metų, vėl gegužės mėnesy, sugrįžo, bet ne visos, o tik trys; apie ketvirtą nebuvo jokios žinios, nors paskirtas laikas turėjo greitai baigtis.

Atėjo sprendimo diena.

— Taip jau esti, kad didžiausią malonumą turi kas nors pagadinti! — tarė pelių karalius ir liepė sušaukti visas peles iš plačios apygardos per daugelį mylių. Susirinkimas buvo paskirtas karaliaus virtuvėj. Pelės keliautojos sustojo skyrium į eilę, o ketvirtosios dingusios vietoj buvo padėta dešros lazdelė, aprišta juodu krepu. Visam susirinkimui buvo įsakyta tylėti, kol keliautojos pasakys savo žodį ir karalius paskelbs savo sprendimą.

O dabar paklausykime.

II

Ką matė ir ką išmoko savo kelionėj pirmoji pelė

— Kai aš išsirengiau į kelionę,— pradėjo pasakoti pelė,— galvojau, kaip ir daugelis mano amžiaus draugių, kad jau turiu suėmusi visą žemės išmintį. Pasirodo, kad labai klydau, ir turėjo praeiti visi metai ir viena diena, kol aš pasidariau išmintinga. Iškeliavusi iš namų, aš tuojau pasiekiau jūrą ir sėdau į didelį laivą, plaukiantį į žiemius. Buvau girdėjusi, kad laivų virėjai labai gudrūs, bet mūsų virėjui, rodos, nereikėjo jokio gudrumo: laivo sandėliai buvo pilni visokios džiovintos mėsos, lašinių ir puikių paplėkusių miltų. Gyvenimas ten puikus, todėl nebuvo kur pasimokyti virti sriubos iš dešrų lazdelės. Daug dienų ir naktų mes vis plaukėm, mus supo ir liejo bangos, bet galop vis dėlto priplaukėm uostą, ir aš išlipau ant kranto.

Koks keistas jausmas: palikti savo gimtąjį kampą, plaukti laivu ir staiga atsidurti daugiau kaip už šimto mylių nuo tėvynės visai svetimam krašte!

Buvo didžiausi ten pušynai ir beržynai, o žolė taip kvepėjo, jog aš ėmiau baisiai čiaudyti ir atsiminiau dešrą. O koks

ten platus ežeras! Iš arti vanduo rodėsi giedras kaip krištolas, o pasitraukus tolyn, jis darėsi juodas kaip rašalas. Po ežerą plaukė baltos gulbės, iš pirmo aš jas palaikiau puta, bet kai išlipo ant kranto, iš jų eisenos tuoj supratau, kad jos žąsų giminės. Savo kilmės nepaslėpsi! Aš pati netrukus susiuosčiau su savo giminaitėmis, su lauko ir miško pelėmis, bet nedaug iš jų galėjau sužinoti apie valgių gaminimą, o juk dėl to buvau išvykus į užsienį. Sumanymas išvirti sriubą iš dešros lazdelės joms pasirodė labai keistas, ir jos bematant tą žinią išnešiojo po visą mišką, bet visos tai laikė niekų pasaka. Todėl aš nei menkiausios vilties neturėjau, kad jau tą pačią naktį sužinosiu, kaip gaminamas tas valgis. Saulė leidosi, ir dėl to taip smarkiai kvepėjo žolės, toks buvo skaidrus ir tuo pačiu metu juodas ežero vanduo, o tam vandeny tokios gražios atrodė gulbės. Miško pakrašty tarp trejų ar ketverių namų buvo iškeltas aukštas stiebas, papuoštas vainikais ir kaspinais. Griežė muzika, vaikinai ir merginos šoko ir dainavo. Saulei leidžiantis ir mėnesiui tekant buvo gražu ir linksma, bet aš prie tos linksmybės nenorėjau dėtis. Kam reikalingi mažai peliukei šokiai miške? Aš glūdėjau minkštose samanose ir tvirtai laikiau naguose savo lazdelę.

Vienoj miško aikštelėj skaisčiau švietė mėnuo, o samanos taip žibėjo (drąsiai tai galiu pasakyti), kaip pelių karaliaus kailelis, tik jos buvo žalios ir malonios akiai. Staiga atsirado maži gražūs padarėliai didumo man sulig keliais. Atrodė kaip žmonės, buvo apsivilkę gražiais drabužėliais, apsiūtais musių ir uodų sparneliais. Tai buvo elfai. Jie, rodos, ieškojo ko, bet nežinojau ko, tik staiga vienas iš jų, garbingiausias, parodė į mano dešros lazdelę ir pasakė:

— Štai tas mums reikalingas! Gražiai nusmailintas galas!

Ir kuo ilgiau žiūrėjo į mano kelionės lazdelę, tuo labiau jis gėrėjosi ja.

— Galėčiau ją paskolinti, tik ne visai atiduoti,— pasakiau.

— Žinoma, tik paskolinti, tuoj grąžinsime,— atsiliepė visi, pagriebė lazdelę ir šokdami nukūrė lig tos aikštelės, kur taip puikiai žaliavo samanos. Lazdelę ten įbedė pačiame viduryje.

Elfai norėjo turėti savo gegužės stiebą kaip žmonės, o mano lazdelė buvo lyg tyčia tam padaryta. Įbedę ėmė ją visaip puošti. Gražu buvo žiūrėti!

Maži voreliai apvyniojo stiebelį aukso siūlais, apkabinėjo vėliavėlėmis iš tokio plono ir balto audimėlio, jog mėnesio šviesoj man akis merkė. Paskui elfai pririnko nuo peteliškių sparnelių įvairios spalvos dulkelių ir jomis išbarstė vėliavėles, tada vėliavėlės ėmė mirgėti tūkstančiais deimantų. Dabar mano dešros lazdelės sunku buvo bepažinti — tokio kito gegužės stiebo visame pasaulyje negalėjo būti!

Paskui lyg iš po žemių prigarmėjo nesuskaitomos daugybės elfų. Jie neturėjo drabužių, bet buvo daug gražesni už puikiausiai apsidariusius. Mane kvietė irgi pasižiūrėti į tas gražybes, bet tik iš tolo, nes aš buvau labai didelė.

Paskiau ėmė griežti muzika. Miškas aidėjo, lyg jį būtų skardenę tūkstančiai stiklinių varpelių. Pradžioj ji buvo man panaši į gulbės giesmę, toliau į gegutės kukavimą ar strazdo čerksėjimą, o paskui man rodėsi, kad giedojęs visas miškas! Skambėjo vaikų balsai, gaudė varpai, giedojo paukščiai, ir visos tos nuostabiausios melodijos ėjo nuo elfų gegužės stiebo. O tas stebuklingas instrumentas buvo mano dešros lazdelė. Niekados nemaniau, kad tokius garsus gali išduoti mano ta lazdelė, bet pasirodo, kad viskas pridera nuo to, kieno rankose ji yra. Aš buvau labai susijaudinusi ir taip griaudžiai verkiau, kaip gali verkti maža pelytė.

Naktis buvo trumpa, tuo laiku neesti žiemiuose jos ilgesnės. Auštant papūtė vėjelis, susiraukė šviesus ežero paviršius, skaidriosios vėliavėlės išsisklaidė į visas puses, o nutiestos nuo lapelio ant lapelio voratinklių girliandos, supantys tiltai ir baliustrados, arba dar kitaip kaip vadinsi,— staiga dingo, lyg jų niekados nebuvo. Šeši elfai atnešė man mano dešros lazdelę ir paklausė, ar aš nenorėčiau daugiau ką iš jų gauti. Aš paprašiau pasakyti, kaip reikia virti sriubą iš dešros lazdelės.

— Juk taip, kaip mes tik darėme,— atsakė šyptelėjęs vyriausias elfas.— Tu pati viską matei, tik gal nepažinai savo lazdelės.

— Štai ką jie kalba! — pagalvojau aš ir atvirai papasako-

jau, koks mano kelionės tikslas ir ko laukia iš manęs tėvynė.

— Tik pasakykite,— baigdama tariau,— kokia nauda pelių karaliui ir visai didžiajai mūsų viešpatystei iš tų visų mano matytų stebuklų? Juk negaliu juos iškratyti iš dešros lazdelės ir pasakyti: „Štai lazdelė, o štai sriuba!" Nuo to sotus nebūsi, jei bent po pietų!

Tada elfas patraukė su savo mažučiu piršteliu per mėlyną žibutės žiedo lapelį, paskui palietė dešros lazdelę ir tarė:

— Žiūrėk čia! Aš paliesiu ją, o sugrįžusi namo paliesk su ta savo lazdele šiltą karaliaus krūtinę, ir tada tuojau lazdelė apsitrauks gyvomis žydinčiomis žibutėmis, nors lauke didžiausias spigintų šaltis. Vadinas, tu grįžti namo ne tuščia! O štai dar šis tas priedo.

Bet ligi pelytė parodė tą, kas yra „šis tas", ji palietė šiltą pelių karaliaus krūtinę, ir tuojau ta pačia akimirka išaugo iš lazdelės gražių žibučių puokštė. Žibutės taip kvepėjo, jog pelių karalius liepė arčiau stovėjusioms prie židinio kelioms pelėms tuojau kišti savo uodegų galus į ugnį, kad parūkytų kambarį plaukų svilėsiais: pelės nemėgsta žibučių kvapo, jų labai jautri nosis to nepakenčia.

— O daugiau ką tau davė elfai? — paklausė pelių karalius.

— Tuojau pamatysite,— atsakė pelė.— Tai labai nepaprastas daiktas.

Sulig tais žodžiais ji pasuko dešros lazdelę, ir žibutės tuoj išnyko. Paskui pakėlė lazdelę aukštyn kaip dirigentas ir pasakė:

— Žibutės džiugina mūsų akis, uoslę ir lytėjimą, bet liežuvis ir ausys nieko negauna.

Pelytė pradėjo mojuoti su lazdele, ir ta pačia akimirka pasigirdo muzika, tik visai nepanaši į tą, kur skambėjo miške per elfų šventę: šita muzika priminė barškėjimus, girdimus paprastai virtuvėj. Tai bent buvo koncertas! Jis prasidėjo staiga, lyg vėjas būtų sukaukęs kamine. Visuose katiluose ir puoduose staiga užvirė vanduo ir ūždamas ėmė lietis per kraštus, o maišiklis subeldė į varinį katilą. Paskui staiga vėl viskas nurimo: buvo girdėti tik imbriko klekėjimas, bet toks keistas,

jog nežinojai, ar jis pradeda, ar baigia virti. Mažame puode kunkuliavo vanduo, dideliame puode irgi kunkuliavo, abudu puodai kunkuliavo, bet į kits kitą nei mažiausiai nekreipė akių, lyg jie visiškai būtų neturėję proto. Pelytė mojavo su savo lazdele vis greičiau ir greičiau. Vanduo katiluose kunkuliavo, šnypštė ir putojo, vėjas tartum pasiutęs švilpė ir kaukė kamine: ū-ū-ū! Pelytę paėmė tokia baimė, ir ji išmetė lazdelę.

— Tai sunki buvo virti sriuba! — sušuko pelių karalius.— O koks valgis bus toliau?

— Jau viskas,— atsakė pelė, linktelėjusi galvą.

— Vadinas, viskas? — tarė karalius.— Gerai, dabar paklausysime, ką pasakys antroji pelė.

III

Ką pasakojo antroji pelė

— Aš esu gimusi pilies bibliotekoj,— pradėjo antroji pelė.— Per visą savo gyvenimą nei aš, nei mano giminės niekados nesame buvę valgomajame kambaryje, tuo labiau viralinėj. Virtuvę pamačiau pirmą kartą kelionėj ir dabar štai čia. Bibliotekoj mes dažnai badavome, bet užtat daug mokslo įgijome. Kai išgirdau, ką pažadėjo karalius už išvirimą sriubos iš dešros lazdelės, senelė atsiminusi suieškojo seną rankraštį. To rankraščio skaityti ji pati nemokėjo, bet girdėjo kitus skaitant ir įsidėjo į galvą šiuos žodžius: „Jei esi poetas, tai mokėsi išvirti sriubą ir iš dešros lazdelės." Senelė paklausė, ar aš turiu poeto dovaną. Aš atsakiau, kad apie tai neturiu supratimo, o senelė liepė man keliauti į pasaulį ir tapti poete. Tada paklausiau senelės, ko tam reikia, nes tapti poete man buvo ne lengviau kaip išvirti sriubą iš dešros lazdelės. Senelė buvo girdėjusi iš rankraščio, kad tam reikalingi trys dalykai: išmintis, svajonė ir jausmas.

— Gauk tą viską ir tapsi poete,— baigdama pasakė senelė.— Tada galėsi išvirti sriubą net iš dešros lazdelės.

Norėdama tapti poete, aš iškeliavau į vakarus. Aš žinojau,

kad prie kiekvieno darbo svarbiausias daiktas yra išmintis, o svajonė ir jausmas tiek daug nereiškia, todėl nusprendžiau pirmiausia įsigyti išmintį. Bet kur jos ieškoti? „Eik pas skruzdėlę ir imkis iš jos išminties!"— buvo sakęs senas didelis žydų karalius, apie tai buvau girdėjusi bibliotekoj. Ir aš niekur negaišau, kol radau didelį skruzdėlyną. Čia daug viešėjau, mokydamasi išminties.

Skruzdėlės labai gudrus sutvėrimas, yra ko iš jų pasimokyti. Jų viskas yra apsvarstyta ir sutvarkyta. Dirbti ir kiaušinius dėti, anot jų, yra gyventi dabar ir žiūrėti, kas bus priešais. Visos skruzdėlės yra skirstomos į vyresniąsias ir darbininkes. Pagal visuomenės padėjimą kiekviena turi numerį. Skruzdėlių karalienė turi pirmąjį numerį, su jos nuomone sutinka visos skruzdėlės, nes ji nuo senų senovės turi pasisavinusi visą žemės išmintį. Man buvo svarbu tai sužinoti. Ji kalbėjo tiek daug ir taip išmintingai, jog jos kalba man pasirodė net per daug išmintinga. Ji, sakysim, tvirtino, kad visame pasaulyje nėra aukštesnio daikto už jų skruzdėlyną, nors čia pat, visai šalimais, stovėjo daug aukštesnis medis; tam niekas negalėjo prieštarauti, reikėjo tylėti. Kartą vakare viena skruzdėlė medžio liemeniu užlipo labai aukštai ir ten paklydo; tiesa, ji nebuvo pasiekusi viršūnės, bet užlipo daug aukščiau už visas lig šiol lipusias skruzdėles. Kai ji sugrįžo namo ir ėmė pasakoti, kad pasaulyje esą ir aukštesnių už jų skruzdėlyną daiktų, tai kitos skruzdėlės palaikė tai visos skruzdėlių giminės įžeidimu ir nuteisė įmesti ją į kalėjimą ir laikyti ten iki gyvos galvos. Netrukus paskiau buvo užlipusi į medį kita skruzdėlė, bet, sugrįžusi namo, kalbėjo apie tai atsargiai ir neaiškiai, ir kaip ji buvo iš vyresniųjų, tai patikėjo kitos, o po jos mirties pastatė jai paminklą iš kiaušinio kevalo — tuo buvo parodyta didelė pagarba mokslui.

— Dažnai matydavau,— toliau pasakojo pelė,— skruzdėles nešant kiaušinius ant pečių. Kartą vienai skruzdėlei benešant nudribo kiaušinis žemėn, ji norėjo vėl užsikelti ant pečių, bet niekaip negalėjo. Prišokusios kitos dvi skruzdėlės padėjo jai vėl užsikelti, nors besitampydamos vos nenumetė savo pačių naštų. O karalienė pagyrė jas už tai, kad jos parodžiusios šir-

dį ir išmintį. „Tos dvi dorybės kelia mus, skruzdėles, aukščiau už visus kitus gyvus sutvėrimus,— sakė ji.— Išmintis yra svarbiausias daiktas, o mano yra didesnė už visų kitų." Tada ji atsistojo ant paskutinių kojyčių, o aš smakt ją prarijau, vadinasi, paėmiau kartu su ja visą didelę jos išmintį, kaip buvo liepta to žydų karaliaus: „Eik pas skruzdėlę ir imkis iš jos išminties!"

Paskui aš priėjau prie didelio medžio, augusio šalia skruzdėlyno. Tai buvo aukštas šakotas ąžuolas, matyti, labai senas. Žinojau, kad jame gyvena deivė, vadinama Driade. Ji gimsta ir miršta kartu su medžiu. Tai buvau girdėjusi bibliotekoj, o dabar savo akimis išvydau tą girios dievaitę. Pastebėjusi mane, ji baisiai sukliko: kaip kiekviena moteris, ji labai bijojo mūsų, pelių. Bet ji turėjo didesnę priežastį bijoti kaip kitos: aš galėjau pagriaužti tą medį, nuo kurio priderėjo jos gyvenimas. Aš prakalbinau ją gražiai ir nuraminau, o ji padėjo mane ant savo švelnios rankutės. Išgirdusi, ko aš keliauju, ji pažadėjo, kad gal dar tą patį vakarą rasiu abudu tuos turtus, kur ieškojau. Driadė pasakė, kad jos artima bičiulė yra Svajonė, kad ilsinti ji dažnai po šlamančiais medžio lapais, kad ji mėgstanti tuos puikius namus, kurių šaknys giliai nueina į žemę, o šakotas liemuo aukštai iškilęs į dangų, ir pažįsta lygiai šaltą sniegą, smarkius vėjus ir karštus saulės spindulius.

— Taip,— kalbėjo Driadė,— ten aukštai gieda paukščiai ir pasakoja apie svetimus tolimus kraštus, o ant vienos sausos šakos susinešė lizdą gužas, iš jo gali daug išgirsti apie piramidžių kraštą. Tas viskas labai patinka Svajonei, bet jai to negana, aš turiu jai dar pasakoti apie miško gyvenimą, apie tai, kaip aš maža buvau ir mano medis mažas buvo, net mažesnis už dilgynę, ir apie tai, kaip gyvenau jau užaugusi. O dabar pasislėpk tarp čiobrelių ir žiūrėk. Kai ateis Svajonė, ištrauksiu jai plunksną iš sparno ir tau atiduosiu. Geresnės plunksnos joks poetas neturi!

— Atvyko Svajonė,— toliau pasakojo pelė,— ir aš gavau jos plunksną. Išmirkiau aš ją vandenyje, sugriaužiau visą, nors ji nebuvo visai gera virškinti. Nelengva tapti poetu mūsų laikais, reikia daug visko suvirškinti. Dabar aš jau turėjau iš-

mintį ir svajonę, o jausmą maniau rasti savo pačios bibliotekoj. Ten aš girdėjau kalbant vieną didelį žmogų apie tokius romanus, kurių svarbiausias tikslas yra saugoti žmones nuo nereikalingų ašarų. Tai lyg kokía kempinė, gerianti jausmus. Atsiminiau kelias panašias knygas. Jos buvo daug skaitytos ir taukuotos, todėl labai gardžios.

Sugrįžusi namo, tuojau sugriaužiau visą romaną, tikriau sakant, jo minkštimą, o plutą, tai yra apdarą, palikau neliestą. Kai aš suvirškinau tą romaną, o paskiau ir kitą, pajutau man kylant kažkokį jausmą. Tada nugriaužiau kąsnelį trečio romano — ir tapau poete. Tai aš paskelbiau visiems. Man pradėjo sopėti galvą, raižyti vidurius, ir daug kitų skausmų atsirado! Tada pradėjau galvoti, ką galėčiau papasakoti apie dešros lazdelę. Tuojau man galvoj atsirado visokių istorijų su lazdele. Tikrai skruzdėlių karalienė turėjo didelę išmintį. Pirmiausia, atsiminiau žmogų, kuris, paėmęs į rankas kerų lazdelę, tapo nematomas, paskui atsiminiau visokių pasakymų: „lazda turi du galus", „lazda varnos nenušausi", „prie barzdos reik lazdos", „kas nori šunį mušti, tas ir lazdą randa", „dabar tėvo nenori klausyti, ryt lazdos paklausys". Vadinas, visos mano mintys sukosi apie visokias lazdas. Poetas turi mokėti apdainuoti ir paprastą lazdą. O aš dabar poetė, ir ne prastesnė už kitas. Nuo šio laiko aš kasdien galėsiu jus vaišinti apsakymais apie kokią nors lazdelę — tai ir yra mano sriuba!

— Dabar paklausykim, ką pasakys trečioji! — tarė pelių karalius.

— Ci ci ci! — pasigirdo už durų, ir į virtuvę įbėgo trūkčiagalviais maža pelytė, ketvirta iš eilės — ta pati, kuri buvo palaikyta kaip žuvusi. Besiskubindama apvertė dešros lazdelę, aprištą juodu krepu. Ji bėgo dieną naktį, važiavo geležinkeliu su prekiniu traukiniu, į kurį vos spėjo įšokti, ir vis dėlto tik tik nepavėlavo.

Kelionėj ji pametė savo dešros lazdelę, bet nepametė kalbos, ir dabar, visa pasišiaušusi, atlindo į priešakį ir tuojau ėmė pasakoti, lyg čia būtų jos vienos laukę, jos vienos norėję paklausyti, lyg niekam daugiau niekas nebūtų pasaulyje rūpėję.

Ji atsirado taip netikėtai ir tarškėjo vis be paliovos, niekas negalėjo jos sustabdyti, ir ji viską išbeldė iki galo.

Todėl paklausykime ir mes.

IV

Ką pasakojo ketvirtoji pelė, kalbėjusi prieš trečiąją

— Aš tuojau nuvykau į didelį miestą,— pasakojo ta pelė,— bet jo vardo neatmenu, turiu silpną atmintį vardams. Tiesiai iš geležinkelio stoties su konfiskuotomis prekėmis patekau į miesto valdybą, o iš ten, nieko nelaukdama, nubėgau pas kalėjimo sargą. Jis daug pasakojo apie kalinius, ypač apie vieną iš jų, pakliuvusį už neatsargiai prasitartą žodį. Buvo sudaryta garsi byla, bet ji, tiesą sakant, skatiko neverta. „Visa ta istorija tėra sriuba iš dešros lazdelės,— sakė kalėjimo sargas,— bet už tą sriubą vargšas gali prikaisti galvą." Suprantamas daiktas, aš susidomėjau kaliniu ir, ilgai negaišdama, nugurnėjau į jo kamerą: juk nėra taip aklai uždarytų durų, kad nebūtų plyšelio pelei įlįsti. Kalinio buvo žibančios akys, išblyškęs veidas ir ilga barzda. Lempa rūko, bet sienos buvo pripratusios prie dūmų ir juodesnės pasidaryti nebegalėjo. Kalinys braižė baltus paveikslus ir eilutes ant juodos sienos, bet aš jų nežiūrėjau. Matyti, jam ilgu buvo, ir labai džiaugėsi sulaukęs viešnios. Norėdamas mane prisivilioti, bėrė duonos trupinius, švilpė ir šnekino gražiais žodžiais. Aš nustojau jo bijoti, ir mes greitai susidraugavom. Jis dalinosi su manim duoną ir vandenį, vaišino mane sūriu ir dešra, žodžiu, gyvenau ten puikiai, o svarbiausia buvo tai, kad jis mane pamilo. Jis leido man laipioti jo rankomis, net įlįsti už rankovių ir raičiotis po barzdą; jis mane vadino savo drauge. Aš jį irgi pamilau. Dėl jo aš pamiršau, ko keliavau, pamiršau savo dešros lazdelę kažkur plyšyje, galimas daiktas, ji ten tebeguli lig šiolei. Aš nutariau niekados nebemesti savo naujo draugo: be manęs, vargšas nieko daugiau neturėjo pasaulyje, o vienam gyventi labai sunku. Vadinas, aš ten palikau, tik jis nepaliko. Kada mes matėmės paskutinį kartą, jis buvo nuliūdęs, davė man dvi-

gubą porciją duonos ir sūrio, atsisveikindamas mostelėjo man pabučiavimą ranka. Išėjo ir visai nebegrįžo. Nieko apie jį daugiau nebegirdėjau. Atsiminiau kalėjimo sargo žodžius: „Sriuba iš dešros lazdelės", ir nukeliavau pas jį. Jis buvo negeras žmogus. Prisiviliojęs jis mane pagavo ir įleido į sukantįsi narvelį. Bėgi bėgi, o vis toj pačioj vietoj esi, ir visi juokiasi iš tavęs.

Sargas turėjo mažą geltonplaukę mergaitę linksmų akių ir amžinai šypsančiu veideliu. „Vargšė pelytė!"— tarė ji kartą, pažiūrėjusi į mano bjaurų narvelį, ir atkišo dureles. Aš tuojau šmukšt iššokau ant lango, paskui lataku tolyn. „Laisva, laisva!"— tik apie tai begalvojau, o savo kelionės tikslą visai pamiršau.

Bet pradėjo temti, ir atėjo naktis. Aš apsinakvojau senam bokšte, kur gyvena sargas ir pelėda. Pradžioj aš jų kiek bijojau, ypač pelėdos — juk ji labai panaši į katę ir kaip katė mėgsta peles. Bet kas iš mūsų neapsirinka! Šį kartą ir aš apsirikau. Pelėda buvo didelio mokslo, žinojo daugiau už sargą, tiek pat kiek aš. Jauni pelėdžiukai kartais dėl gyvo nieko labai karščiavosi. „Tik nevirkite sriubos iš dešros lazdelės!"— mokė senė pelėda savo vaikus, smarkiau bartis ji nemokėjo. Ji buvo labai gera motina. Tokį ji kėlė man pasitikėjimą, jog aš išdrįsau cyptelėti iš savo plyšelio. Tas mano pasitikėjimas jai patiko, ir ji ketino mane globoti. Ji žadėjo niekam neduoti mane suėsti, geriau tai padarysianti ji pati, ypač žiemą, kada stinga maisto.

Pelėda buvo labai išmintinga. Ji man išaiškino, kad sargas negalėtų trimituoti, jei neturėtų kabančio prie jo diržo rago. „Jis labai pučiasi, manosi esantis koks bokšto pelėda, bet iš tikrųjų daugiau nieko, tik sriuba iš dešros lazdelės!" Tada aš jos prašiau pasakyti, kaip reikia virti tą sriubą. O ji man atšovė: „Sriuba iš dešros lazdelės tėra toks priežodis. Kiekvienas supranta, kaip jis nori. Gerai apsvarsčius išeina, kad čia jokios sriubos nėra."—„Kaip nėra? — atsiliepiau aš.— Tai man naujiena!" Tiesa ne visados maloni, bet ji svarbiausia už viską. Tą pat buvo sakiusi ir senė pelėda. Pagalvojau aš, pagalvojau ir supratau, kad jei parnešiu namo tai, kas yra svarbiausia, va-

dinas, tiesą, tai bus daug naudingiau kaip kokia ten sriuba. Ir aš skubinau namo, kad laiku parneščiau tą svarbiausią daiktą — tiesą. Pelės mokytas sutvėrimas, o pelių karalius mokytesnis už visus savo valdinius.

— Tavo tiesa — melas! — suriko dar nekalbėjusi pelė.— Aš moku virti tą sriubą ir išvirsiu!

V

Kaip verdama sriuba

— Aš niekur nekeliavau,— tarė trečioji pelė.— Aš palikau savo krašte — tai išmintingiausia. Nėra reikalo bastytis kažkur po pasaulį, jei viską gali gauti namie! Ir aš palikau. Aš neklausinėjau avasių, kaip virti sriubą, nerijau skruzdėlių, nesibičiuliavau su pelėdomis. Aš ilgai galvojau ir tą savo mokslą įgijau savo pačios protu. Prašom pripilti puodą sklidiną vandens ir užkaisti ant ugnies. Gerai! Palaukim, tegu vanduo užverda ir ima kunkuliuoti. Labai gerai! Dabar merkitę į puodą dešros lazdelę! O dabar ar nesiteiktų jūsų didybė kišti savo karališką uodegą į verdantį vandenį ir palengva maišyti sriubą! Kuo ilgiau maišysite sriubą, tuo skanesnė ji bus! Čia nereikia jokių kitų prieskonių — tupėk tik gražiai ir mataruok uodegą po sriubą!

— Ar negalėtų tą maišymą atlikti kas kitas? — paklausė karalius.

— Ne,— atsakė pelė,— niekas kitas! Tą galybę turi tik karaliaus uodega!

Prisiartino karalius prie puodo ir ištiesė uodegą — taip pelės graibo grietinę nuo pieno, o paskui laižo savo uodegas. Bet karštas garas kaip čiups karaliaus uodegą, tas stačia galva lyg sudegęs šoko žemėn.

— Aišku, tu būsi karalienė! — paskelbė karalius.— Tą sriubą maišysim lig mūsų auksinių vestuvių, tada vargšai mano karalystėj lig soties prisivaišins!

Paskui buvo iškeltos vestuvės, tik daugelis pelių, grįždamos namo, bambėjo:

— Sriuba buvo visai ne iš dešros lazdelės, o greičiau iš karaliaus uodegos!

Jos galvojo, kad trijų pelių apsakymas apskritai buvo neprastas, tik daug kas galėjo būti geriau nusakyta.

Tiesą sakant, čia buvo kritika, o kritika po laikui esti visados gudri.

Ta istorija aplėkė visą pasaulį, nuomonės dėl jos keitėsi, bet ji buvo visą laiką vienoda, ta pati. Ji teisinga lygiai dideliems ir mažiems reikalams, net sriubai iš dešros lazdelės. Tik padėkos už tą pasaką nelauk, vis tiek jos nesulauksi!

MERGAITĖ SU DEGTUKAIS

Ore smarkiai šalo; sniegas snigo ir temo. Buvo paskutinis metų vakaras.

Tą vakarą ėjo gatve varginga mergaitė, maža, vienplaukė, basa.

Iš namų ji buvo išėjusi su klumpėmis, bet naudos iš jų maža teturėjo. Tos klumpės buvo motinos ir mergaitei smuko. Nukrito jai nuo kojų beskubant per gatvę: bijojo, kad nesuvažinėtų jos ratai. Vienos klumpės nebegalėjo rasti, antrąją pagriebęs nusinešė kažkoks vaikpalaikis. Toliau mergaitė gavo eiti basa. Jos kojos nuraudo, pamėlynijo nuo šalčio. Raudonoje prikyštėlėje ji nešėsi degtukų, vieną dėžutę turėjo rankoje. Per visą dieną nei už skatiką nebuvo pardavusi.

Visa drebėdama šalčiu ir badu, slinko ji toliau. Gaila buvo žiūrėti į ją...

Ant ilgų šviesių jos plaukų, gražiai nuleistų ant pečių, krito sniego kąsniai; bet ji ėjo sau, ir tiek. Pro langus visur matyti buvo žiburiai, iš visur kvepėjo kepta žąsiena, kiekvienas Naujųjų metų laukė. Tą visų laukiamąją šventę ir ji galvoje turėjo...

Kertėje, tarp dviejų namų, katrų vieni labiau į gatvę buvo išsikišę, varguolė atsisėdo pasilsėti. Ji susitraukė. Savo nušalusias kojeles drabužėliu prisidengė. Atsisėdus rados dar šalčiau, bet namo grįžti nedrįso; ji nebuvo pardavusi nei vieno degtuko, nei vieno skatiko nebuvo tą dieną gavusi. Tėvas ją tikrai primuš, antra — ir namie buvo nešilta. Trioboje juos stogas tedengė, bet ir tas buvo skylėtas: pro jį,— nors pačios didžiosios skylės buvo šiaip taip užkainiotos šiaudais ir kitais galais,— vėjai visur pūtė.

Jos rankytės buvo beveik pastirusios nuo šalčio. Vienas degtukas tegalėjo jai padėti, kad būtų drįsusi išsiimti iš dėžutės, brykštelti į sieną ir pasišildyti pirštus.

Pagaliau išdrįso. Išsitraukė degtuką. Pšš! žybtelėjo, įsidegė. Ranką mergaitė laikė ties pat degtuku, o jo liepsna buvo tokia skaisti ir didelė kaip žvakės! Ir tikrai gražus buvo tas žiburėlis. Mergaitei rodėsi, kad ji sėdinti prieš didelę geležinę krosnį žibančiomis vario kojomis ir vario gaubtuvu. Kaip smagiai liepsnojo ugnis, kaip maloniai ji šildė! Mergaitė jau buvo betiesianti ir kojeles prie krosnies pasišildyti, bet — ugnelė staiga užgeso, krosnis išnyko, ir jos rankose nudegusio degtuko galas beliko.

Mergaitė kitą braukė. Degtukas žybtelėjo, ir toje vietoje, kur krito šviesa, siena rados giedra kaip dujų apdangalas, ir mergaitė galėjo matyti, kas yra kambaryje. Stalas balta staltiese buvo apdengtas, jo viduryje gražiausia porceliano lėkštė švytėjo, toje kepta žąsis, obuolių ir slyvų prikimšta, kėksojo ir gardžiai kvepėjo. Ir kas įstabiausia: ta žąsis paskui staiga nušoko nuo lėkštės ir, krapinėdama su peiliu ir šakutėmis krūtinėje, ėmė tiesiai į mergaitę eiti. . .

Bet čia degtukas vėl užgeso, ir mažutėlė storą, drėgną, šaltą sieną prieš save tematė.

Ji įbraukė dar vieną degtuką ir šiuo kartu prie puikios eglutės atsidūrė. Eglutė buvo dar didesnė ir gražesnė negu ta, kur buvo mačiusi pro stiklo duris lobingojo pirklio trioboje. Tūkstančiai žvakių degė žaliose šakelėse, ir margi paveikslėliai, kokių matydavo magazinų languose, iš aukšto į ją veizdėjo. Jų pasiekti mergaitė ištiesė rankeles, bet tuo tarpu degtukas

ir vėl užgeso. Eglutės žvakelės ėmė kilti vis aukštyn ir aukštyn ir pagaliau pavirto dangaus žvaigždėmis ir aukštybėse žibėjo. Viena žvaigždelė nukrito ir krisdama paliko paskui save ugnies ruožą.

„Turbūt kas miršta!"— pagalvojo mergaitė, nes močiutė, kuri ją viena temylėjo ir kuri dabar jau mirus buvo, pasakojo jai, kad, einant kam nors iš šio pasaulio pas dievą, krintanti dangaus žvaigždė.

Mergaitė dar kartą brykštelėjo degtuką. Vėl viskas nušvito, ir tuo nušvitimu stovėjo prieš ją senoji močiutė, tokia pat šviesi, spindinti, tokia pat romi ir mylinti kaip ir kitados.

— Močiute! — suriko mažytė.— Atsiimk mane pas save! Aš žinau, tu nueisi, kai užges degtukas; tu pranyksi kaip šiltoji krosnis, kaip gardžioji kepta žąsis, kaip gražioji, didžioji eglutė!

Ir ji brykštelėjo visą dėžutę degtukų: norėjo, kad senelė ilgiau pabūtų su ja.

Ir degtukai įsidegė taip skaisčiai, jog aplinkui pasidarė šviesiau negu vidurdieny. Niekados dar močiutė nebuvo tokia didelė ir graži; ji pasiėmė mergaitę ant rankų, ir abi, šviesios ir linksmos, pakilo aukštai, be galo aukštai nuo žemės; jos lėkė ir lėkė vis į aukštybes; ir ten, kur jos nulėkė, nebuvo nei šalčio, nei bado, nei vargo — jos buvo pas dievą.

Išaušo šaltas rytas. Kertėje, prisiglaudusi prie sienos, sėdėjo vargšė mergaitė. Jos skruostai buvo raudoni, lūpos šypsojo — vargšė sušalo paskutinę senųjų metų naktį.

Naujųjų metų saulė patekėjo ties mažu lavonėliu. Sustingusi sėdėjo mažytė su savo degtukais, jų viena dėžutė buvo sudegusi.

— Jos norėta pasišildyti,— kalbėjosi žmonės.

Bet niekam nei į galvą nebuvo atėję, kiek daug jos gražybių matyta, kokioje šviesybėje jos nulėkta su močiute į Naujųjų metų linksmybes.

SNIEGO SENIS

— Tai bent šaltelis! — džiaugėsi sniego senis.— Vienas malonumas toks oras! Ir tas pasiutęs žiemys kaip mane meiliai glosto, kaukdamas pagal ausis! Tik man nepatinka aure anas raudonas ratas, spoksantis į mane! — Raudonu ratu sniego senis vadino saulę, buvusią tuo metu arti laidos.— Bet aš jo nebijau, aš stiprus: tegu čia kažkas būtų, nei nemirktelėsiu!

Bet mirktelėti jis nei negalėjo: vietoj akių įstatyti buvo du juodi angliai, o į burną įspraustas senas grėblys, todėl jis visą laiką juokėsi atkišęs dantis.

Sniego senis nebuvo didelio amžiaus — dar tos pačios dienos rytą nulipdytas. Tik nulipdytą, sveikino jį džiaugsmingi vaikų balsai ir švilpiančių pro šalį rogių tarškūs žvangučiai. Taip sveikinamas sniego senis galvojo, kad jis labai ne bet kas. Jis dar daugiau kėlėsi, pamatęs, kad vietoj nusileidusios saulės netrukus patekėjo mėnuo.

— Aure tas ratas išlindo jau iš kitos pusės! — tarė sniego senis.— Aš jam įvariau gerokai baimės, net pablyško! Aš jį pamokiau, daugiau nebespoksos man į akis! Jo blanki šviesa dabar mane net gražina. Tik man pikta, kad tas kvailas ratas gali kilotis iš vienos vietos į kitą, o aš ne. Kaip aš norėčiau lakstyti ir čiaužyti po ledą!

— Au, au! — sulojo senas šuva užkimusiu balsu.— Au, au! O kai saulė ims tave mokyti, tai nežinosi, kaip nuo jos bėgti! Per daugelį metų mačiau, kaip nuo jos trūkčiagalviais bėgo tavo broliai. Ji labai galinga!

— Kaip tas didelis ratas aukštai gali mane mokyti lakstyti? — tarė sniego senis, turėdamas galvoj mėnesį.— Kai aš, įspyręs akis, į jį pažiūrėjau, tai jis išsigandęs pasislėpė, o dabar slenka iš kitos pusės!

— Tu nieko nesupranti, seni besmegeni! — atsiliepė šuva.— Tiesą sakant, tave tik nulipdė iš paskutinio sniego, todėl nieko nežinai. Ką tu dabar aukštai matai — tai mėnuo, o kur neseniai pasislėpė — tai saulė. Ji niekam nesileidžia žiūrėti tiesiai į veidą! Rytoj ji vėl pasirodys ir pamokys tave taip, kad

tu stačia galva lėksi į griovį. Oras greit atsimainys, aš tai jaučiu iš savo paskutinės dešinės kojos. Prieš oro atmainą ją vis man gelia.

„Man neaišku, ką jis kalba! — svarstė sau sniego senis.— Bet jaučiu, kad čia turi būti kas negeras. Taip pat jaučiu, kad tas ratas, kur į mane spoksojo — saulė, kaip jis jį vadina,— irgi man ne tėvas."

— Au, au! — sulojo vėl šuva, apsisuko tris kartus aplink save patį, įlindo į savo gurbą ir atsigulė šiltai ant šiaudų.

Oras tikrai atsimainė. Iš pradžių pakilo tirštas drėgnas rūkas, paskui papūtė šaltas vėjas, ir šaltis dar pasmarkėjo.

Saulei tekant buvo nuostabus reginys. Visi medžiai stovėjo apšerkšniję, mirgėdami kaip sidabras saulės spinduliuose.

Sniegu apdribusios šakos pamaži lingavo, visa žemė, rodos, buvo nubarstyta deimantais. Iš visų pusių akinanti šviesybė darė labai gražų vaizdą.

— Kaip gražu! — tarė jauna geltonplaukė mergaitė, atėjusi į daržą kartu su vienu jaunikaičiu.— Žiemą šimtą kartų gražiau kaip vasarą!

— Ir tokio puikaus vyro vasarą neregėsi! — pasakė jaunikaitis, rodydamas į sniego senį.

Mergaitė linksmai nusijuokė ir žemai linktelėjo, sveikindama sniego senį. Paskui jie abudu nukeliavo tolyn, mindami po savo kojų treškantį sniegą.

— Kas jie tokie? — paklausė šunies sniego senis.— Jie labai malonūs. Tu juos žinai?

— Gerai žinau,— atsakė šuva.— Ypač ją gerai žinau daug metų, ji mane visados glosto, eidama pro šalį, ir dažnai atneša riebų kaulą. Jie man labai patinka. Ji yra tų namų duktė. Daržas, kur mes dabar esam, yra jos tėvo. O tas jaunikaitis yra jos sužadėtinis. Jie eina dabar pasižiūrėti ten toliau jiems statomų namų, paskui jie ten kartu gyvens.

— Ten toliau... aš nematau,— tarė sniego senis.— Jei jie užpakaly manęs, aš negaliu pasukti galvos.

— Au, au! — atsiduso šuva.— Aš ją pažinau, kai ji buvo dar maža mergaitė. Tada ir aš buvau visai mažas ir nevargau kaip dabar, pririštas ir to bjauraus šalčio kankinamas.

— Neniekink šalčio! — pasakė sniego senis.— Kas gali būti malonesnis už šaltį? Bet geriau papasakok, kaip tu gyvenai anksčiau.

— Au, au! — vėl atsiduso šuva.— Aš gyvenau aure anuose dideliuose namuose. Tada aš buvau dar mažas, ir mane labai lepino. Laksčiau po visus gražius kambarius, vaikai mane ant rankų nešiojo. Mane maudė, šukavo, gardžiausiais daiktais penėjo. Bet vieną kartą šeimininkė pasakė, kad aš pasidaręs didelis ir nebegražus. Tada mane atidavė namų prižiūrėtojai, gyvenusiai apačioj. Ten aš buvau dar labai laimingas. Tiesa, butas buvo ne toks puikus, meilių žodžių labai negirdėjau, bet vaikai manęs nebetampė, norėdami pažaisti, ir aš galėjau ramiai gulėti. Guolis buvo minkštas, ėsti gaudavau sočiau kaip viršuj pas ponus. Be to viso, aš turėjau krosnį. O, tu negali suprasti, kas tai yra! Tau ji gal ir mažiau patiktų. Bet aš nuolat galvoju ir sapnuoju krosnį.

— Kas yra ta krosnis, kad ją taip giri? — paklausė sniego senis.— Ar ji graži? Ar ji panaši į mane?

— Visai nepanaši! — atsakė šuva juokdamasis.— Tu baltas, o ji juoda, turi ilgą kaklą ir visados karšta. Ji ryja medį ir kartais iš burnos spjauna ugnį. Tu iš savo vietos gali ją matyti, pažvelk į pogrindį.

Sniego senis pažvelgė į tą vietą, kur jam nusakė šuva, ir tikrai pamatė tokį daiktą: visas juodas, žiba, gerklė pilna ugnies. Tai regėdamas, jis norėjo, iš vienos pusės, prieiti prie krosnies arčiau, o iš kitos pusės, bėgti kaip galima toliau.

— O kodėl tu nepasilikai ten? — paklausė jis šunies.— Kam tu pametei tokią gerą vietą?

— Aš ją pamečiau ne savo noru! — atsakė šuva.— Kartą vienas šeimininkų vaikas, didžiausias padauža, atėjo į pogrindį man pusryčiaujant. Griaužiau labai riebų kaulą. Tas berniūkštis, mane erzindamas, norėjo man jį atimti. Aš nesupratau juoko, ėmiau urgzti, norėdamas priminti, kad kaulas yra mano, o ne jo. Bet jis nesiliovė erzinęs. Papykęs aš jam griebiau už rankos ir įkandau. Pamatęs kraują, vaikas baisiai išsigando ir ėmė rėkti. Subėgo žmonės ir gerai išdulkino man kailį. Paskui užnėrė man ant kaklo grandinę ir išvedę pririšo prie šio gurbo. Netrukus

mirė namų prižiūrėtoja, prie kurios gyvenau, ir dabar šioj vietoj visą laiką riogsau pririštas. Čia bebūdamas užkimau, mano balsas pasidarė nebeskardus. Gaila, kad manęs nepažinai tuo metu, kada aš turėjau gražų balsą. Bet vis dėlto man geriau kaip tau, nenorėčiau mainytis vietos su tavim.

Sniego senis į galą buvo nustojęs klausytis šunies istorijos. Jis žiūrėjo į krosnį. Krosnis stovėjo ant keturių kojų, buvo didumo sulig juo. Jam atėjo keista mintis.

— Norėčiau,— tarė jis,— nueiti į pogrindį ir susipažinti su krosnim. Baisus ima mane noras prisiglausti prie jos.

— Tu visai kvailas,— atsiliepė šuva.— Pirmiausia, tu negali pasijudinti iš tos vietos, kur stovi, tai tau tuo geriau. Bet jei tu prisiartintum prie krosnies, tai tuojau tavęs nebebūtų. Greičiau žūtum kaip nuo saulės!

Sniego senis nelabai tikėjo. Jam rodėsi, kad šuva taip kalba iš pavydo. Jam turėjo būti gaila tos krosnies, ir bijojo, kad kas kitas prie jos neprisiartintų.

Sniego senis tylėdamas žiūrėjo į krosnį, skleidžiančią malonią šviesą. Jis gėrėjosi liepsna, šokančia iš vidaus, atidarius duris, ir galvojo, kokia jam būtų laimė, jei galėtų prisiglausti prie tos krosnies.

Taip praėjo naktis.

Kitą dieną buvo dar šalčiau, šerkšnas aptraukė namų langus, ir sniego senis negalėjo matyti, kas darėsi viduj. Jis stovėjo labai nesmagus.

— Nesirūpink be reikalo,— mokė jį šuva,— ir džiaukis, turėdamas tokį gerą orą. Galimas daiktas, kad rytoj jis tau tiks mažiau negu šiandien. Mano dešinė koja pranašauja, kad oras greit mainysis, bet neturėsi iš to naudos.

Sniego senis manė, kad šuva juokauja, ir jo patarimų nenorėjo nei girdėti.

Kitą dieną buvo atadrėgis. Sniegas pasidarė drėgnas ir pradėjo po truputį nykti.

Sniego seniui užėjo striukė. Per vieną dieną vargšas baisiai sumenkėjo. Jis nedejavo, nieko daugiau nekalbėjo, styposojo nosį nuleidęs. Vieną rytą jis visai sugriuvo, toj vietoj

bestovėjo juodas pagaikštis, vaikų atsineštas sniego seniui lipdyti.

— Au, au! — lojo šuva,— štai dėl ko jį traukė krosnis! Čia kaltas buvo pagaikštis, troškęs grįžti į savo vietą prie ugnies! Dabar viskas jau baigta.

Po šlapių dienų netrukus prasidėjo šviesus ir šiltas pavasaris. Vaikai, kur tiek džiaugėsi, lipdydami sniego senį, dabar šūkavo ir dainavo:

Šalta pasibaigė žiema,
Diena išaušo vėl linksma.

Ir niekas daugiau, net anas paišinas pagaikštis, nebegalvojo apie sniego senį.

METŲ ISTORIJA

Baigėsi gruodis. Lauke baisiai pustė. Sniegas didžiuliais verpetais sukosi gatvėse ir skersgatviuose, storai lipdė langus, tumulais virto nuo stogų. Visi žmonės bėgo tekini, griuvo ir, susitikę viens kitą, vertė į pusnį. Vežimai ir arkliai atrodė kaip cukrum apibarstyti. Važiuojant prieš vėją, lekajai, stovėdami užpakalyje, turėjo nugaras atsukę į karietą, pėstieji taikė bristi vėžėmis paskui vos slenkančius vežimus.

Pagaliau pūga pasibaigė. Pagal namus prakasė siaurą taką, tokį siaurą, kad kai žmonės juo eidami susitikdavo, tai sustodavo, nenorėdami viens kitam užleisti kelio. Nei vienas nenorėjo pirmas žengti į pusnį, kad kitas galėtų prasilenkti. Ir taip abu stovėdavo tylėdami ir nejudėdami, kol pagaliau, lyg susitarę, abudu vienu kartu ryždavosi patraukti iš tako į šalį po vieną koją, kuri tuoj giliai įklimpdavo į sniegą.

Pavakary vėjas visai nutilo. Dangus pasidarė toks giedras, lyg jį kas būtų švariausiai nušlavęs, pakėlęs kiek aukščiau ir nuskaidrinęs: žvaigždės spindėjo tartum tik nušveistos, viena šviesiau už kitą. Šalo, net tvoros poškėjo, ir jau prieš rytą

sniego paviršius pasidarė toks kietas, kad ant jo šokinėdami nebeklimpo žvirbliai. Jie skraidė nuo vienos pusnies ant kitos, striksėjo pramintais takeliais, bet lesti nieko nebuvo. O šaltis spiginte spigino.

— Čir čir! — sakė vienas žvirblis kitam.— Tai tau ir nauji metai! Juk jie daug prastesni už senuosius. Vertėjo čia mainyti! Dėl daug ko jie man nepatinka!

— O žmonės, žiūrėk, kaip lakstė visą naktį, sveikindami naujus metus,— pasakė mažas, nuo šalčio pašiurpęs žvirblelis.— Jie ir puodus į duris daužė, ir šaudė, ir tiesiog iš galvos ėjo iš džiaugsmo, kad baigėsi senieji metai. Turiu prisipažinti, džiaugiausi ir aš pats: tikėjausi, kad tuoj pat prasidės šiltos dienos, bet apsigavau. Šalti ėmė dar smarkiau negu pirma. Matyt, žmonės apsiriko su laiku.

— Žinoma, apsiriko,— tarė trečias žvirblis su žilu nuo senatvės kuodu.— Jie turi vieną tokį daiktą, vadina kalendorium. Žmonės patys jį išgalvojo ir nori, ar girdi, kad viskas pasaulyje eitų, kaip ten parašyta. Bet labai apsirinka! Kai ateis Pavasaris, tada prasidės ir nauji metai. Taip jau eina iš senų senovės, tos tvarkos laikausi ir aš pats.

— O kada gi tas Pavasaris ateis? — klausė kiti žvirbliai.

— Kai parlėks gužai,— atsakė senis žvirblis.— Bet kada jie parlėks, tą sunku žinoti iš anksto. Čia mieste to niekas nežino, bet kaime apie tokius daiktus išmano daugiau. Kad taip mums dabar nulėkus į kaimą ir ten palaukus Pavasario! Šiaip ar taip, ten mes būtume prie jo arčiau.

— Gal tas būtų ir gerai,— atsiliepė vienas žvirblis, ilgai šokinėjęs ir čirškėjęs nesakydamas nei žodžio.— Tiktai aš jau įsitaisiau mieste, pripratau prie šiokių tokių patogumų, kurių kaime neturėsiu. Netoli nuo čia gyvena vieni žmonės, jiems atėjo į galvą toks labai geras daiktas: jie pritaisė prie sienos gėlių puodą, taip, kad puodo viršus priglaustas prie sienos, o dugnas atsuktas į lauką; dugne pragręžta tokia skylė, kad aš lengvai galiu pro ją įlįsti ir išlįsti. Ten su pačia susinešėme lizdą ir išsiperėjome vaikus. Žinoma, žmonės tą padarė tik tam, kad galėtų pasidžiaugti į mus žiūrėdami, todėl jie mums barsto ir duonos trupinius. Taigi su lesalu mums taip pat bėdos nėra.

Tai geriau mes pasiliksime mieste. Nors ir mums daug kas nepatinka, bet senos vietos nemesime.

— O mes lėksime į kaimą ir pažiūrėsime, ar neateina Pavasaris,— pasakė kiti žvirbliai ir išlėkė.

Bet ir kaime buvo šalta, šalo ten smarkiau negu mieste. Aštrus, svilinantis vėjas lakstė užpustytais laukais. Apsimovęs dideles pirštines, laukininkas sėdėjo rogėse, trindamas ir daužydamas viena į kitą rankas, kad jos taip nešaltų; rimbą buvo pasidėjęs sau prie kojų, bet liesi arkliukai ir be to bėgo taip greitai, kad nuo jų kamuoliais virto garas. Sniegas cypė po pavažomis, žvirbliai šokinėjo rogių paliktose vėžėse ir stingo nuo šalčio.

— Čir čir! — čirškėjo jie.— Kada gi ateis Pavasaris? Kaip ilgai reikia laukti!

— Ilgai! — pasigirdo nuo gretimos apipustytos kalvelės. Gal čia buvo aidas, o gal čia pasakė tas keistas senis, sėdėjęs ant apipustyto kauburio. Senis buvo visas baltas kaip laukininkas su naujais baltais kailiniais. Jo veidas buvo išblyškęs, ilgi žili plaukai, didelės šviesos akys.

— Kas tas senis? — klausė žvirbliai.

— Aš jį pažįstu,— pasakė senas varnas, tupėjęs ant tvoros ir taikęsis šnektelėti net su žvirbliais.— Tai Žiema, pernykščių metų senis. Jis nemirė, kaip skelbia kalendorius, o paskirtas mažojo princo Pavasario globėju. Tas Pavasaris jau greitai ateis. Taip, o kol kas pas mus viską rikiuoja Žiema. Karr! Tai šaltelis! O ką, riečia jis į ožio ragą, mažiukai?

— Matot, ar aš jums nesakiau? — atsiliepė mažasis žvirblis.— Kalendorius yra tik žmonių išgalvotas daiktas, jis visai nesutinka su metų pasisukimais. Jau verčiau tegu mums paliktų skirstyti metų laikus, mes tą reikalą geriau išmanome negu žmonės.

Praėjo savaitė, kita. Miškas pajuodavo, užšalęs ežeras pasidarė panašus į ištirpusį šviną; žeme traukė drėgnas ir šaltas rūkas; būriais lakstė dideli juodi varnai, bet jie nekranksėjo; rodėsi, kad viskas miegojo.

Bet štai tykštelėjo saulė, ir visas ežeras staiga sublizgėjo kaip išlydytas cinas. Sniegas ant laukų ir kalniukų lyg papil-

kėjo, apsinešė, bet baltasis senis vis dar tebesėdėjo ten pat, tik nuolat žvalgėsi į pietus. Jis matė, kad sniegas vis labiau nyksta, smunka, tartum kiaurai žemę prasmegdamas, kad tai šen, tai ten ima rodytis žalias žemės lopiniukas, kur kapstinėjasi daugybė žvirblių.

— Čivir vivir pavasaris!

— Pavasaris! — nuskambėjo per laukus ir pievas, per tamsius miškus, kur ant medžių jau žibėjo jaunos žalios samanos.

Štai parlėkė iš pietų pirmieji du gužai; kiekvienas iš jų ant nugaros turėjo po mažą gražų vaikutį — berniuką ir mergaitę. Vaikučiai sveikindami pabučiavo žemę, ir, kur tik jie žengė žingsnį, visur iš po sniego lindo baltos gėlytės. Susiėmę rankomis, jie priėjo prie žilo žiemos senio, priglaudė galvas prie jo krūtinės, ir tą pačią akimirką jis išnyko. Viską aptraukė tirštas ir drėgnas rūkas.

Paskui pakilo vėjas. Švilpdamas lėkė jis per visą kraštą ir blaškė šaltą rūką. Skaisti saulutė ėmė gerai šildyti. Žiemos vietoj į sostą įžengė gražūs Pavasario vaikai.

— Štai dabar tai nauji metai! — džiaugėsi žvirbliai. — Prikentėm žiemą, dabar bent atsigausime!

Kur tik rodėsi Pavasario vaikai, visur ant medžių ir krūmų sprogo žali pumpurai, dygo žolė, vis labiau žaliavo laukai. Mergaitė visur barstė gėles. Gėlių jos prijuostėj buvo tiek daug, ji niekaip negalėjo jų visų išbarstyti, kad ir kaip dosniai jas švaistė. Ji tiesiog pilte apipylė tikru žiedų sniegu obelių ir persikų medžius; tie labai puikavosi savo baltu apdaru, nors lapai dar nebuvo visai išsiskleidę.

Mergaitė suplojo delnais, berniukas taip pat. Beregint nežinia iš kur ėmė lėkti nesuskaitomi būriai paukščių, ir visi jie čiulbėjo:

— Pavasaris atėjo! Pavasaris atėjo!

O, kaip gražu visur buvo! Net šimtametės senutės, ir tos ėjo pasėdėti lauke, pasišildyti prieš saulutę ir atsigaivinti. Jos žiūrėjo į gelsvas gėleles, nubarstytas po visą pievą — visai taip pat kaip ir tais seniai praėjusiais laikais, kada jos pačios

buvo dar jaunos. Pasaulis rodėsi joms vėl jaunas, ir jos šypsodamos sakė:

— Kokia puiki dienelė šiandien ištiko!

Miškas vis dar tebebuvo pilkšvai rausvas nuo išbrinkusių pumpurų, bet jau žaliavo jaunos samanos, kvepėjo nesuskaitoma daugybė žibučių, skleidė žiedus snieguolės ir raktažolės. Kiekvienas stiebelis buvo pilnas gyvybės sulčių, kas valandėlę augo ir stiprėjo. Visa žemė atrodė kaip koks nuostabus patiesalas ir trauktė traukė ant jo pasėdėti. Ir tikrai ant jo sėdėjo susiglaudę jauni Pavasario vaikai. Jie dainavo linksmas dainas, juokėsi ir vis augo ir augo.

Iš dangaus ant jų lynojo šiltas lietutis, o jie to nejautė. Lietaus lašai ir džiaugsmo ašaros liejosi drauge. Jaunikis ir nuotaka pasibučiavo, ir tuo pačiu akies mirksniu medžiai išskleidė lapus. Kai patekėjo saulė, visi miškai jau žaliavo.

Susikibę rankomis, jaunieji vaikščiojo tik išsiskleidusių lapų paūksmėje, lapų žalumą nuolat keitė mirguliuodami saulės spinduliai ir šešėliai. Kokia skaistybė, koks gaivinantis kvapas dvelkė nuo kiekvieno lapelio! Smagiai ir skardžiai tarp šlamančių nendrių margais akmenėliais čiurleno sraunūs upeliai.

— Per amžių amžius! Taip buvo, yra ir visados bus! — sakė visa gamta.

Kukavo gegutė, skambiai čireno vieversėlis. Buvo nuostabus pavasaris. Tik vieni gluosniai vis dar tebelaikė savo žiedus vilnonėse pirštinėse: jie buvo labai atsargūs, o toks atsargumas, reikia pasakyti, juk nuobodus daiktas!

Vėl slinko dienos ir savaitės. Ėjo vis šiltyn. Karšto oro vilnys glostė rugius, ir tie vis balo ir balo. Ant spindinčio kaip veidrodis miško ežerų paviršiaus baltasis šiaurės lotas kėtė savo plačius žalius lapus, ir žuvys slapstėsi jų šešėlyje. Miško pakraštyje, ten, kur nuo laukininko triobelės sienos atsimušę saulės spinduliai šildė sužydusias rožes ir vyšnių šakas, aplipusias juodomis, sultingomis uogomis, sėdėjo gražioji Vasara, ta pati, kurią matėme dar vaiką, paskui — nuotaką. Įsmeigusi akis, ji žiūrėjo į juodus debesius, tartum kalnai slenkančius vis artyn ir artyn. Jie siautė dangų iš trijų pusių, vis didėjo ir didėjo ir pagaliau, lyg apversta jūra, nusileido ant miško,

kur, lyg burtininko mostelėjimu, vienu akies mirksniu viskas nutilo. Nurimo vėjelis, paliovė giedoti paukščiai, visas prigimimas tartum išsigandęs ko laukė. Tiktai keliais ir takais pasidarė didesnis skubėjimas: ir pėsti, ir važiuoti — visi bėgo greičiausiai pasislėpti nuo užeinančios audros.

Staiga žybtelėjo, ir akinanti šviesa kaip ugnim viską apipylė. Paskui sutemo, trenkė griaustinis, sudrebėjo visas oras. Lietus ėmė pilti čiurkšle. Tamsa ir šviesa, tyla ir griovimas keitėsi be paliovos. Žolę ir javus priplakė visai prie žemės, ir rodėsi, kad jie jau niekada nebeatsistos.

Bet kaip pradėjo, taip pat staiga nustojo smarkiai lyti, ėmė kristi tik stambūs reti lašai. Vėl išlindo saulė, ir ant lapų pakibę lietaus lašai žėrėjo kaip brangiausi perlai. Skardžiai pragydo paukščiai, vandenyje vikriai nardė žuvys, ore sukosi spiečiai uodų. O ant vis dar tebeputojančios, audros įsiūbuotos jūros kranto, ant akmens, sėdėjo Vasaros draugas — stambus ir tvirtas kaip ąžuolas vyras. Nuo jo garbanotų plaukų varvėjo vanduo. Atsigavęs, tartum pajaunėjęs po šaltos maudynės, jis sėdėjo ir šildėsi prieš kaitrią saulę. Ir visa gamta rodėsi atjaunėjusi. Viskas augo, viskas tarpo. Buvo vasara — karšta, puiki vasara.

Nuo vešlių dobilų dvelkė švelnus, saldus kvapas. Bitės dūzgė, sukosi apie seną meldyklą. Gervuogės raitėsi apie sugriuvusį jos aukurą. Prieš saulę blizgėjo dar šlapi nuo neseniai praėjusio lietaus aukuro akmenys. Čia su savo motina darbavosi spiečius bičių, rinko medų ir siuvo korius. Visa tai matė tik puikioji Vasara ir jos draugas. Jiems buvo skirtas tas aukuras su visomis gamtos dovanomis.

Vakaro dangus žėrėjo kaip auksas. Jokių kitų, žmonių statytų, gražiausių rūmų skliautai savo puošnumu nebūtų galėję su juo lygintis. Mėnuo švietė nuo saulės laidos iki užtekėjimo. Žemėje buvo vasara.

Bėgo dienos, savaitės. Laukuose sužibėjo pjovėjų dalgiai ir pjautuvai. Obelių šakos linko nuo geltonų ir raudonų vaisių sunkumo. Skleisdami smarkų kvapą, didelėmis kasomis kabojo apynių spurgai, o po lazdyno krūmu, aplipusiu kekėmis prinokusių geltonų riešutų, ilsėjosi rimtoji Vasara su savo draugu.

— Kaip gražu! — tarė ji.— Iš visur sklinda palaima, visur taip jauku, taip malonu, bet pati nežinau, kodėl aš trokštu kažkokios tylos, ramybės. Nemoku to pasakyti. Štai jau ir vėl aria laukus! Žmonėms vis maža, jie nori vis daugiau ir daugiau. Ana, ir gužai renkasi į būrius ir iš tolo sekioja paskui arklą. Tai tie patys Egipto paukščiai, kur čia mus oru atnešė. Ar tu atsimeni, kaip mes, dar vaikai būdami, atkeliavome į šiaurę? Tada mes su savim atnešėm gėles, skaisčią saulės šviesą ir žalią apdarą miškams. Nemeiliai elgėsi su jais tada vėjas. Štai dabar jie gelsta ir tamsėja kaip pietų šalies medžiai, tiktai ant jų nėra tų aukso vaisių, kokie auga ten.

— Tu nori matyti aukso vaisius? — paklausė Vasaros draugas.— Tai žiūrėk, pasidžiauk jais.

Jis pakėlė rankas, ir medžių lapai pasidarė geltoni ir raudoni. Visi miškai mirgėte mirgėjo įvairiausiomis spalvomis. Erškėtrožių gyvatvorė apsipylė skaisčiai raudonomis uogomis, ant šeivamedžio šakų kabėjo sunkios, juosvos uogų kekės; prinokę laukiniai kaštanai byrėjo žemėn iš savo sproginėjančių tamsiai žalių kevalų, o miško tankumyne antrą kartą pražydo žibutės.

Tik metų karalienė kasdien vis labiau blyško ir darėsi vis tylesnė.

— Šaltas vėjas dvelkia! — skundėsi ji.— Naktimis vis kyla drėgnas rūkas. Mane traukia į tą šalį, kur praėjo mano mažos dienos.

Ji sekė akimis į tolimus kraštus išlekiančius gužus ir tiesė paskui juos rankas. Ji pažvelgė į jų tuščius lizdus: viename lizde ant aukšto stiebelio pražydo rugiagėlė, kitame išaugo geltona svėrė, tartum lizdai būtų buvę tam tik sukrauti, kad jos čia ramiai galėtų augti! Atlėkė žvirbliai ir sulindo į gužų paliktus lizdus.

— Čir čir! Kurgi pasidėjo šeimininkai? Jie tikriausiai nemėgsta vėjo ir todėl pametė mūsų kraštą. Tiek to, laimingos kelionės!

Miško lapai dar labiau pagelto ir pradėjo kristi. Papūtė šalti, žvarbūs vėjai, buvo jau vėlus ruduo.

Ant nukritusių geltonų lapų ilsėjosi metų karalienė ir kaž-

ko ilgėdamasi žiūrėjo į ramiai mirgančias žvaigždes. Šalia stovėjo jos draugas karalius. Staiga pūstelėjo smarkus vėjas, pakėlė aukštyn debesį sausų lapų, ėmė sukti, ir tame debesyje išnyko karalienė. Tiktai drugelis — paskutinis tais metais — praskrido šaltu rudens oru.

Kasnakt kilo drėgni rūkai, pūtė šaltas kaip ledas vėjas, prasidėjo ilgos tamsios naktys.

Metų karalius jau turėjo širmą galvą, bet jis pats to nežinojo: jis manė, kad jo plaukai apkritę baltomis snaigėmis. Plonutė balta skara užklojo žalius laukus.

Bažnyčiose suskambėjo varpai.

— Kalėdų varpai! — tarė metų karalius.— Greitai užgims nauji valdovai, ir aš vyksiu paskui karalienę, kartu su ja rasiu atilsį žibančioj žvaigždelėj.

O į pripustytą eglyną atskrido kalėdų angelas ir palaimino tuos jaunus medelius, kurie buvo nuskirti šventei puošti.

— Visur džiaugsmas ir linksmybė! — sakė senasis karalius. Per kelias paskutines savaites jis buvo pavirtęs į baltą kaip obelė senelį.— Mano poilsio valanda jau arti. Veikiai jaunieji perims iš manęs visą valdžią.

— Bet tavo valdžia dar nepasibaigė,— tarė kalėdų angelas.— Tavo poilsio valanda dar neatėjo. Liepk sniegui šiltai užkloti jaunus želmenis. Mokykis nusilenkti kitam viešpačiui, pats dar tebesėdėdamas soste, mokykis nepykti už tai, kad tave dar gyvą užmirš kaip mirusį. Tavo laisvės valanda išmuš tik tada, kai ateis naujas Pavasaris.

— O kada jis ateis? — paklausė Žiema.

— Kai parlėks gužai!

Ir Žiema su žila galva ir su žila barzda, šalta, pasenusi ir sulinkusi, bet vis dar galinga kaip audra ir kieta kaip ledas, sėdėjo viena ant aukšto užpustyto kauburio ir, kaip praeitą žiemą, vis žvalgėsi į pietus. Treškėjo ledas, girgždėjo sniegas, čiuožėjai kaip vėjas dūmė užšalusiais ežerais, o varnai ir varnos gerai jautėsi sutūpusios ant balto sniego. Vėjo visai nebuvo. Žiema kietai sugniaužė kumščius, ir storas ledas apklojo visus vandenis.

Vėl atlėkė iš miesto žvirbliai ir pradėjo klausinėti:

— Kas tas senis?

Varnas, o gal jo sūnus — tai, tikrai sakant, juk vis tiek — vėl tupėjo ant šakos ir atsiliepė:

— Tai Žiema! Tai pernykščių metų senis. Jis nemirė, kaip nori įtikinti kalendoriai, bet liko turinčio ateiti Pavasario globėju.

— Kada gi ateis Pavasaris! — klausinėjo žvirbliai.— Gal tada prasidės geri laikai ir bus geresnė valdžia? Senoji niekam netikusi!

O Žiema susimąsčiusi linktelėjo galvą plikam, juodam miškui, kur aiškiai matėsi kiekvieno medelio visas liemuo ir jo išsikerojusios šakos. Nuo žemės pakilo šaltas rūkas. Senis užsnūdo. Jis sapnavo savo jaunas ir stiprias suaugusio vyro dienas. Prieš aušrą visą mišką aptraukė šerkšnas; nuo patekėjusios saulės spindulių jis atrodė apsiklojęs vienais mirgančiais perlais.

— Kada ateis Pavasaris? — klausinėjo žvirbliai.

— Pavasaris! — nuaidėjo garsas sniego apipustytais kalnais.

Kaitriau pašildė saulutė, sniegas pradėjo tirpti, ir paukšteliai pragydo:

— Pavasaris ateina!

Ir štai aukštai aukštai padangėj prasklendė vienas gužas, paskui jį pralėkė kitas. Kiekvienam ant nugaros sėdėjo gražus vaikutis.

Vaikai nusileido ant lauko, pabučiavo žemę, pabučiavo žiemos senelį, ir tas tą pačią akimirką, tartum Mozė nuo kalno, išnyko nuneštas rūko.

Mūsų istorija baigėsi.

— Visa tai labai gražu,— čirškėjo žvirbliai,— tik nesutinka su kalendorium!

OLĖ LUKOJĖ

Niekas daugiau nemoka tiek pasakų, kiek moka Olė Lukojė. Ir kaip jis gražiai sako tas pasakas! Vakare, kada vaikai ramiai sėdi prie stalo ar ant suolelių, ateina Olė Lukojė. Su vienomis kojinėmis jis patyliais užčiaužia laiptais, paskui atsargiai atidaro duris ir leidžia iš savo tokio purkštuvėlio vaikams į akis baltą kaip pienas miglą. Tada vaikų akys sulimpa, jie nebemato Olės, jų galvos linksta, ir juos guldo į lovą. Ir kaip tik jie visai nutyla, jis pradeda sakyti jiems pasakas.

Štai vaikai jau užmigo, ir Olė Lukojė sėdasi ant lovelės krašto. Jis puikiai apsivilkęs — jo drabužis šilkinis, tik negali pasakyti, kokios tikrai spalvos: jis mainosi įvairiomis spalvomis — tai mėlyna, tai žalia, tai raudona, žiūrint kur pasisuka Olė. Pažasty jis turi du parasonus. Vienas parasonas su paveikslais, tą jis tiesia ant gerų vaikų, ir tada jie sapnuoja gražias pasakas. Kitas parasonas — visai paprastas, tą Olė tiesia ant negerų vaikų, ir jie miega visą naktį kaip užmušti be jokių sapnų.

Dabar paklausysim, kaip Olė Lukojė visą savaitę lankė mažą berniuką Jalmarą ir kiekvieną vakarą jam sakė po pasaką. Iš viso jam pasakė septynias pasakas — juk tiek dienų turi savaitė.

Pirmadienis

— Taip! — tarė Olė Lukojė, paguldęs Jalmarą į lovą.— Pirmiausia aš išpuošiu kambarį!

Ir štai visos gėlės puoduose bemat išaugo, pasidarė iš jų dideli medžiai ir iškėlė savo ilgas šakas lig pat lubų. Kambarys pavirto į nuostabią palapinę. Medžių šakos pasipuošė žiedais, ir kiekvienas žiedas kvepėjo ir buvo toks gražus kaip rožė, o skanumo (jei būtum norėjęs paragauti) saldesnis už uogas; vaisiai geltonavo kaip auksas. Ant medžių dar augo spurgos, jos buvo labai išsipūtusios nuo sočiai prikimštų razi-

nų. Tikras stebuklas! Bet iš stalinės, kur gulėjo Jalmaro mokslo vadovėliai, pasigirdo garsus vaitojimas.

— Kas ten toks? — tarė Olė Lukojė ir, priėjęs prie stalo, ištraukė stalinę.

Pasirodė, čia grikšėjo rašomoji lentelė: joje padarytame uždavinio sprendime buvo įsibrovusi klaida, ir visi skaitmenys veržėsi šalin į visas puses; gripelis kaip šuniukas šokinėjo pririštas prie virvelės, jis čia labai norėjo padėti, bet negalėjo. Iš Jalmaro sąsiuvinio taip pat ėjo griaudus vaitojimas, net baisu buvo klausyti. Jalmaro rašto eilutės nėjo lygiai pagal užbrėžtą pieštuku liniją, bet jos buvo vienos peršokusios tą liniją, kitos nepritrauktos iki nužymėtos vietos. Raidės buvo vienos didesnės, kitos mažesnės, dažnai išklypusios į katrą šoną.

— Raidės turi būti visos lygios, truputį palinkusios į dešinę pusę!

— Mes norėtumėm būti tokios,— atsakė Jalmaro raidės,— bet nemokame! Mes tokios nelaimingos!

— Jus reikia gerai pralamdyti! — pasakė Olė Lukojė.

— Oi ne, nereikia! — suriko raidės ir tuo akimirksniu išsitiesė, net gražu buvo žiūrėti.

— Meskim dabar pasakas! — tarė Olė Lukojė.— Geriau mokysimės rašyti! Viens du! Viens du!

Ir jis greitai išmokė Jalmaro raides, jos dabar stovėjo tiesios ir gražios, kaip to reikalauja dailyraštis. Bet kai Olė Lukojė išėjo ir Jalmaras rytą atbudo, raidės vėl pasidarė negražios, kaip jos anksčiau buvo.

Antradienis

Tik atsigulė Jalmaras, Olė Lukojė pabūrė su savo purkštuvėliu kambario baldus, ir tuojau visi daiktai pradėjo tarp savęs šnekėti — visi, išskyrus spjaudyklę. Ta tylėjo ir piktinosi kitų daiktų tuščiais pliauškalais: argi dera kalbėti ir galvoti tiktai apie save ir visai nepaminėti tos, kuri glūdi sau viena kampely ir leidžia save spjaudyti.

Ties komodu kabėjo didelis paveikslas paauksuotuose rėmuose. Jis vaizdavo gražią apylinkę: aukštus kalnus, pievas, gėles ir plačią upę, tekančią pro puikius palocius tolyn už miesto į jūres mares.

Olė Lukojė palietė su savo buriamu purkštuvėliu paveikslą, ir štai išpiešti paukščiai ėmė giedoti, medžių šakos šlamėti, o debesiai plaukti padangėmis; net galėjai matyti jų šešėlius slenkant paveikslu.

Paskui Olė pastatė Jalmarą šalip rėmų, ir berniukas įbrido į aukštą žolę. Nušviestas saulės, marguliuojančios pro medžių lapus, jis pribėgo prie upės ir įsėdo į mažą laivelę, linguojančią vandeny prie kranto. Laivelė buvo nudažyta raudonai ir baltai, o burės žibėjo kaip sidabras. Šešios gulbės su aukso karūnomis aplink kaklus ir spindinčiomis mėlynomis žvaigždėmis ant galvų traukė laivelę pro žalius miškus, kurie šnabždėjo apie plėšikus ir raganas, o gėlės — apie mažus gražius elfus ir apie tai, ką jiems pasakojo peteliškės.

Nuostabios žuvys su sidabriniais ir auksiniais žvynais plaukė paskui laivę, jos pasinerdavo į upę ir vėl pašokusios aukštyn pūkštelėdavo į vandens paviršių; raudoni ir mėlyni, dideli ir maži paukšteliai skrido paskui Jalmarą dviem ilgom virtinėm, uodai čiulkinį grūdo, karkvabaliai garsiai bimbė. Visi norėjo lydėti Jalmarą, ir kiekvienas turėjo sugalvojęs jam pasaką.

Tikrai gražus buvo plaukimas!

Miškai kartais tankėjo ir tamsėjo, kartais darėsi panašūs į gražiausius sodus, apžertus saulės spinduliais ir išpuoštus visokiais žolynais. Ant upės krantų margavo didelės krištolinės ir marmurinės pilys, o ant jų balkonų stovėjo princesės,— jos visos buvo Jalmaro pažįstamos mergaitės, su kuriomis jis dažnai žaisdavo; jos dešinėj rankoj laikė gražų cukrinį paršiuką, kokį retai galėjai pirkti iš saldumynų pardavėjų. Plaukdamas pro šalį, Jalmaras griebė iš rankų paršiuką, norėjo ištraukti, bet princesės laikė tvirtai, tada paršiukas lūžo į dvi nelygias dalis. Jalmaro dalis vis buvo didesnė, princesių — mažesnė. Prie visų pilių sargybą laikė maži princai, jie atidavinėjo Jalmarui

garbę aukso kalavijais ir jam bėrė razinas ir cino kareivėlius — iš to buvo aišku, kad jie tikri princai.

Jalmaras plaukė per miškus ir per miestus. Praplaukė ir pro tą miestą, kur gyveno jo auklė; ta jį mažą rūpestingai augino ir labai mylėjo. Ir štai jis pamatė ją: ji karštai sveikino berniuką, mosavo rankomis ir dainavo jos pačios jam sudėtą dainelę:

Tave mylėjau visados,
Neini tu vis man iš galvos.
Ant savo kelių lingavau,
Kaktelę tavo bučiavau.

Man žodį pirmą tu tarei,
Kiek skausmo skiriantis darei!
Tesaugoja tave dangus,
Vaikuti mano tu brangus!

Paukšteliai pritardami kartu su ja čiulbėjo, gėlės šoko, o seni žilvičiai džiaugsmingai linksėjo galvas.

Trečiadienis

Ir prilijo gi! Jalmaras girdėjo lietų ūžiant net miegodamas, o kai Olė Lukojė atidarė langą, jis pamatė, kad vanduo pasiekė palangę. Tikras ežeras! Ir prie pačių namų priplaukė gražus laivas.

— Nori pakeliauti, Jalmarai? — paklausė Olė.— Naktį matysi svetimus kraštus, o rytą — vėl namie!

Ir Jalmaras, apsidaręs šventadieniškai, sėdo į tą laivą. Oras staiga išsigiedrėjo, ir laivas ėmė plaukti gatvėmis, pro bažnyčią, o aplink visur tyvuliavo vanduo. Bematant jis nuplaukė labai toli; ir žemė išnyko iš akių. Aukštai padangėmis skrido gužai, vienas paskui kitą; jie traukė iš tėvynės į tolimus šiltus kraštus. Gužai buvo kelionėj jau daug dienų, ir vienas iš jų labai pavargo, sparnai jo nebenešė. Jis skrido atsilikęs nuo kitų, paskui pradėjo ištiesęs sparnus leistis vis žemyn ir že-

myn. Dar jis suplasnojo sparnais keletą kartų, bet nebegalėjo toliau paskristi. Jis užkliudė laivo stiebą, virvėmis ėmė šliaužti į apačią ir brazdy brazdy nudribo ant dangčio.

Vienas matrosas pagriebė jį ir įkišo į paukštidę, pas kalakutus, vištas ir antis. Vargšas gužas stovėjo ir nusiminęs žvalgėsi aplink.

— Aure koks tas! — sukudakojo vištos.

Kalakutas pasipūtė, kiek tik galėjo, ir paklausė gužo, kas jis toks, o antys traukėsi atgal, grūdosi ir kvarksėjo:

— Kvailys, kvailys!

Gužas pasakojo jiems apie karštąją Afriką, apie piramides ir stručius, lakstančius dykuma taip greitai kaip laukiniai arkliai. Bet antys iš to nieko nesuprato, vėl grūdosi ir kvarksėjo:

— Tiesa, jis kvailys?

— Žinoma, kvailys! — patvirtino kalakutas, pasipūtė iš piktumo ir kažką suburbuliavo.

Tada gužas nutilo ir galvojo apie savo Afriką.

— Kokios tavo laibos ir dailios kojos! — tarė kalakutas.— Kiek už uolektį?

— Kva, kva, kva! — sukvarksėjo iš juoko antys, bet gužas rodėsi kaip nieko negirdėjęs.

— Ir tu galėtum su mumis pasijuokti! — tarė gužui kalakutas.— Juk aš labai sąmojingai pasakiau! — pridėjo jis.— O gal tu nesupranti juokų? Toks pakurtėlis! Ką padarysi, apseisime ir be jo! — ir vėl jis kažką suburbuliavo.

Vištos sukudakojo, o antys sukvarksėjo: joms buvo baisiai juokinga.

Bet Jalmaras priėjo prie paukštidės, atidarė dureles, pašaukė gužą, ir tas iššoko pas jį ant dangčio,— jis jau buvo pasilsėjęs. Tada gužas palenkė galvą prieš Jalmarą, lyg norėdamas padėkoti, suplasnojo savo ilgais sparnais ir išskrido į šiltuosius kraštus. Vištos vėl sukudakojo, antys sukvarksėjo, o kalakutas taip pasipūtė, net jo skiauterė paraudonavo.

— Rytoj iš jūsų išvirs sriubą! — tarė Jalmaras ir atbudo savo lovelėj.

Puikiai jie su Ole Lukoje pakeliavo tą naktį!

— Žinai ką? — tarė Olė Lukojė.— Tik nebijok! Aš tau tuoj parodysiu pelę! — Ir tiesa, jis rankoj laikė gražią pelytę.— Ji atėjo kviesti tave į vestuves: šiąnakt dvi pelės nori susituokti. Jos gyvena po grindimis tavo motinos sandėliuke. Sako, puiki vieta!

— O kaip aš pralįsiu pro grindų skylutę? — klausė Jalmaras.

— Pasitikėk manim! — atsakė Olė Lukojė.— Aš padarysiu tave visai mažą.

Tik jis palietė Jalmarą savo buriamu purkštuvėliu, ir tas ėmė mažėti, vis mažėti, galop pasidarė mažesnis už pirštą.

— Mundurą galėsi pasiskolinti iš cino kareivėlio,— tarė Olė Lukojė.— Manau, jis tau kaip tik tiks. Kaip malonu svečiuose su munduru!

— Gerai! — sutiko Jalmaras ir, kai apsivilko, buvo panašus į tikrą cino kareivį.

— Ar nenorėtum sėsti į savo močiutės pirščiuką? — tarė pelė Jalmarui.— Aš tave vežte nuvešiu.

— Tikiuosi, aš nebūsiu tau labai sunkus, panele! — atsiliepė Jalmaras.

Ir štai jie nuvyko į pelių vestuves.

Išlindę pro pelių pragriaužtą grindyse skylę, pradžioj jie pateko į ilgą išraustą po žemių taką, tokį siaurą, jog čia tik su pirščiuku galima buvo pravažiuoti. Takas buvo nušviestas žibančiais puvėsiais.

— Kaip čia gardžiai kvepia, tiesa? — tarė pelė vežėja.— Visas takas ištrintas lašiniais! Kas gali būti maloniau!

Pagaliau pasiekė tą salę, kur buvo keliamos vestuvės. Dešinėj pusėj stovėjo pelės damos, jos tarp savęs kuždėjosi ir po truputį šaipėsi, kairėj — pelės kavalieriai; tie sukinėjo sau ūselius, o vidury, ant išvalgyto sūrio žievelės, sėdėjo jaunieji ir vis bučiavosi. Tai niekis, jie buvo jau po sutuoktuvių.

Svečiai vis rinkosi ir rinkosi, per ankštumą jaunuosius pristūmė prie angos, ir niekas daugiau negalėjo nei įeiti, nei išeiti. Salė buvo taip pat ištrinta lašiniais; kitų vaišių nebuvo,

o desertui svečius vaišino žirniu, ant kurio viena jaunųjų giminaitė išgriaužė jų vardų pirmąsias raides. Tikri stebuklai! Visos pelės sprendė, kad vestuvės labai pavyko, ir laiką praleido su dideliu malonumu.

Jalmaras sugrįžo namo. Jam teko būti geriausioj draugijoj; tiesa, jis turėjo visai susitraukti, kad galėtų apsivilkti cino kareivėlio munduru.

Penktadienis

— Tiesiog negali tikėti, kiek daug pagyvenusių žmonių prašo manęs juos aplankyti! — tarė Olė Lukojė.— Ypač prašo tie, kurie yra ką piktą padarę. „Mielas Ole,— jie man sako,— mes negalime sudėti akių, kiaurą naktį gulim be miego, neduoda mums ramybės mūsų pikti darbai: susėda tartum bjaurūs kaukai lovos pakraščiais ir pliko mus verdančiu vandeniu. Bent, Ole, tu ateitum ir juos išvaikytum, kad mes galėtumėm kietai užmigti; mes tau gerai atsilygintumėm! — sako jie dūsaudami.— Labanaktis, Ole! Pinigai ant lango!" Bet už pinigus aš pas nieką neisiu,— pabaigė Olė Lukojė.

— Ką mes veiksim šiąnakt? — paklausė Jalmaras.

— Ar tu nenorėtum vėl į vestuves? Tik ne į tokias kaip vakar. Didžioji tavo sesers lėlė, kur aptaisyta kaip berniukas,— ją vadina Hermanu,— nori susituokti su lėle Berta. Šiandien tos lėlės gimimo diena, galima tikėtis daug dovanų.

— Žinau! Žinau! — tarė Jalmaras.— Kai tik lėlėms prireikia naujų drabužių, sesuo tuojau švenčia jų gimimo dieną arba vestuves. Taip ji jau darė šimtą kartų.

— Tai šiąnakt bus šimtas pirmas ir, vadinas, paskutinis kartas. Todėl ir taisoma kažkas nepaprasto. Tik žiūrėk!

Jalmaras žvilgterėjo į stalą. Ant jo stovėjo kartoninis namukas su apšviestais langeliais, ir cino kareivėliai su šautuvais ėjo sargybą. Jaunikis su nuotaka susimąstę sėdėjo žemėj prisiglaudę prie stalo kojų; jie turėjo apie ką galvoti! Olė Lukojė, apsisiautęs senelės juodą sijoną, juos sutuokė. Visi kambario baldai jų garbei iškilmingai sugiedojo maršą.

Paskui jaunieji gavo dovanų, bet nuo valgymo atsisakė — juos sotino meilė.

— Ką dabar veiksim, vyksim į vasarnamį arba į užsienius? — klausė jaunas vyras.

Pasitarti pakvietė prityrusią keliauninkę kregždę ir seną vištą, perėjusią viščiukus jau penkis kartus. Kregždė pasakojo apie šiltuosius kraštus, kur noksta gardžiausios vynuogės, kur oras labai lengvas, o kalnai esti tokių spalvų, apie kurias čia niekas neturi supratimo.

— Bet tenai neauga mūsų garbanoti kopūstai! — tarė višta.— Vieną vasarą aš su savo viščiukais gyvenau kaime; ten buvo didelė krūva smėlio, ir mes galėjom po ją kapstytis, kiek norėjom. Dar mums leido vaikščioti į daržą, kur augo kopūstai. Oi, kokie jie buvo žali! Nieko nėra gražesnio už juos!

— Juk kopūstų viena galva visai panaši į kitą! — tarė kregždė.— O iš kitos pusės, čia dažnai esti prastas oras.

— Prie to galima priprasti,— kalbėjo višta.

— Bet čia taip šalta, kad gali sustipti!

— Tai kopūstams kaip tik tinka,— aiškino višta.— Antra vertus, ir pas mus esti šilta! Pavyzdžiui, prieš ketverius metus vasara truko penkias savaites. O karščiai kokie buvo — negalėjai kvėpuoti! Dar atsiminti reikia, kad mes neturim tokių nuodingų sutvėrimų, kurie gyvena šiltuose kraštuose. Nėra ir plėšikų. Tik atskalūnas nelaiko mūsų krašto geriausiu pasauly. Toks nevertas jame gyventi! — Čia višta pravirko.— Aš taip pat esu keliavusi, dvylika mylių pravažiavau pintinėj, ir jokio malonumo kelionėj nemačiau.

— Tiesa, mūsų višta labai išmintinga,— tarė lėlė Berta.— Aš taip pat nemėgstu laipioti po kalnus; tik žiūrėk: čia aukštyn, čia žemyn, čia aukštyn, čia žemyn! Geriau mes vyksim į kaimą, kur daug smėlio, ir vaikščiosim po daržą, kur auga kopūstai.

Ir buvo taip sutarta.

Šeštadienis

— O šiandien pasakosi? — paklausė Jalmaras, kai Olė Lukojė jį paguldė į lovą.

— Šiandien nėra kada,— atsakė Olė ir ištiesė ant vaiko savo gražų parasoną.— Pažiūrėk į tuos kinus!

Parasonas buvo panašus į didelę kinų taurę su išpieštais mėlynais medžiais ir siaurais tilteliais, kur stovėjo maži kinai ir lingavo galvas.

— Šiandien reikės papuošti rytojaus dienai visą pasaulį! — sakė Olė.— Rytoj šventė, sekmadienis. Aš lipsiu į varpinę patikrinti, kaip dirba bažnyčios kaukai, jie turi nušveisti varpus, kad rytoj gerai skambėtų; paskui eisiu į laukus pažiūrėti, ar vėjas nupūtė dulkes nuo žolės ir lapų. Pagaliau ateis sunkiausias darbas: reikės nukabinti nuo dangaus ir nuvalyti visas žvaigždeles. Aš jas dedu į savo prijuostę, numeruoju kiekvieną žvaigždę ir skylutę, kur ji buvo, kad paskui galėčiau jas vėl sukabinti į tas pačias vietas, kitaip jos prastai laikysis ir kris nuo dangaus viena po kitos!

— Klausyk, mielas Ole Lukoje! — staiga prabilo kabantis ant sienos senas portretas.— Aš esu Jalmaro senelis ir džiaugiuosi už pasakas, kurias sakai berniukui, bet nereikėtų sukti berniukui galvą nebūtais daiktais. Kabinėti nuo dangaus žvaigždes ir jas valyti juk negalima: žvaigždės tokios pat šviesybės kaip ir mūsų saulė, todėl jos mums yra gražios.

— Labai dėkui tau, seneli! — atsiliepė Olė Lukojė.— Dėkui! Tu giminės galva, mūsų pranokėjas, bet vis dėlto aš vyresnis už tave! Aš vyresnis stabmeldys; senieji romėnai ir graikai laikė mane sapnų dievu. Aš lankydavau garsius namus ir dabar ten laukiamas, ir žinau, kaip elgtis su dideliais ir su mažais. Dabar gali pasakoti pats.

Ir Olė Lukojė išėjo pasikišęs parasoną po pažasčia.

— Jau negali pasakyti ir savo nuomonės! — burbtelėjo senas portretas.

Jalmaras tada atbudo.

Sekmadienis

— Labas vakaras! — tarė Olė Lukojė.

Jalmaras linktelėjo jam, pašoko ir apgręžė senelio portretą veidu į sieną, kad vėl nesikištų į kalbą kaip vakar.

— O dabar man sakyk tokias pasakas: apie penkis žalius žirnius, gimusius vienoj ankšty, apie gaidžio koją, merginusią vištos koją, ir apie adomą adatą, norėjusią būti siuvama adata,— pasakė Jalmaras.

— Bet gerų daiktų po truputį! — atsiliepė Olė Lukojė.— Geriau aš ką tau parodysiu. Aš tau parodysiu savo brolį, jis taip pat vadinasi Olė Lukojė, bet jis niekam nesirodo daugiau kaip kartą gyvenime. O jei jau pasirodė, ima žmogų, sodina ant savo arklio ir sako jam pasakas. O jis dvi pasakas temoka: viena iš jų tokia graži, jog ir apsakyti negali, bet užtat kita... nėra žodžių išreikšti, kokia ji baisi!

Olė Lukojė apkabino Jalmarą, prinešė prie lango ir tarė:

— Tuojau tu pamatysi mano brolį, kitą Olę Lukoję. Žmonės jį vadina Giltine. Matai, jis visai ne toks baisus, kaip atrodo iš paveikslų, kur piešiamas nuogais kaulais. Drabužis išsiuvinėtas sidabru kaip husarų munduras; ant pečių plevėsuoja juodo aksomo apsiaustas... Žiūrėk, kaip jis joja!

Ir Jalmaras pamatė Olę Lukoję raitą lekiant kaip vėjas ir sodinant ant savo arklio senus ir mažus.

Vienus jis sodino prieš save, kitus užpakaly, bet pirma vis klausė:

— Kokie tavo pažymiai?

— Geri! — atsakinėjo visi.

— Parodyk gi! — reikalavo jis.

Reikėjo rodyti. Tuos, kurie turėjo gerus pažymius, jis sodino prieš save ir jiems pasakojo smagią pasaką, o tuos, kur turėjo prastus pažymius, sodino užpakaly savęs ir pasakojo jiems baisią pasaką. Jie drebėjo iš baimės, verkė ir mėgino nušokti nuo arklio, bet negalėjo, nes tvirtai buvo priaugę prie balno.

— Bet Giltinė — puikus Olė Lukojė! — tarė Jalmaras.— Aš visai jo nebijau!

— Ir nereikia bijoti! — pasakė Olė.— Tik žiūrėk, kad turėtum gerus pažymius.

— Tai geras pamokymas! — atsiliepė senelio portretas.— Vadinas, kartais naudinga pasakyti savo nuomonę.

Ir jis tuo džiaugėsi.

Štai ir visa Olės Lukojės istorija! O vakare tegu jis pats tau ką papasakoja.

DAGILIO LAIMĖ

Vienas senas kiemas turėjo puikų daržą su gražiais medžiais ir žolynais. Užvažiavę svečiai negalėdavo atsidžiaugti tuo daržu. Žmonės iš miesto ir aplinkinių sodžių šventadieniais tyčia atvažiuodavo ir prašydavo šeimininkų, kad leistų apžiūrėti tą nepaprastą daržą. Jo pamatyti atkeliaudavo ir mokiniai su savo mokytoju.

Vienoj vietoj už to daržo tvoros išaugo didelis dagilis. Jo kelmas buvo labai šakotas ir aukštas. Juo niekas daugiau nesigėrėjo, tik senas asilas, vežiojęs pienininkės račiukus. Asilas tiesė savo ilgą kaklą ir sakė dagiliui:

— Koks tu puikus! Tuoj tave suėsčiau!

Bet pavadis, su kuriuo asilas buvo pririštas, buvo per trumpas, ir jis negalėjo pasiekti dagilio.

Kartą susirinko daug žmonių — privažiavo svečių iš sostinės, jaunų vyrų ir gražių mergaičių. Jų tarpe buvo viena mergaitė iš aukštos giminės ir labai turtinga; ji buvo atvykusi iš tolo, iš Škotijos. „Ne bet kokia nuotaka!"— sakė jaunikaičiai ir jų motinos.

Jaunimas lakstė po veją ir žaidė kroketą. Paskui priėjo prie gėlių, ir kiekviena mergaitė, nuskynusi kokią gražią gėlę, segė ją kuriam jaunikaičiui už jo drabužių ąselės. Tik jaunoji škotė negalėjo rasti gėlės, kur jai patiktų, ir vis dairėsi aplinkui. Staiga ji pamatė už tvoros stirksant didelį dagilio kelmą su melsvai raudonais žiedeliais. Ji apsidžiaugė ir paprašė šeimininkų sūnaus nuraškyti jai vieną žiedą.

— Čia Škotijos žolynas,— sakė mergina,— jis puošia jos herbą!

Šeimininkų sūnus, peršokęs per tvorą, nuskynė gražiausią žiedą ir beskindamas įsidūrė pirštą, lyg dagilio žiedas būtų augęs ant labai spygliuoto erškėčio.

Mergina užkišo tą žiedą už jaunikaičio ąsos, ir jis tuo labai didžiavosi. Visi kiti mielai būtų sutikę vietoj savo puikių gėlių gauti kokį dagilio žiedelį iš gražiosios škotės rankų.

Jei šeimininkų sūnus taip didžiavosi, tai kaip turėjo jaustis dagilio kelmas? Jis jautėsi, lyg būtų rasos atgaivintas ir saulės sušildytas.

— Matyti, aš daug svarbesnis daiktas, kaip lig šiol maniau! — tarė sau dagilis.— Tiesą sakant, man reikėtų ne už tvoros riogsoti, o būti pačiam daržo viduryje! Tokia jau netikusi mano laimė! Bet džiaugiuosi, kad nors vienas mano žiedelis pateko į kitą tvoros pusę ir net už drabužio ąsos!

Ir nuo to laiko dagilis pasakojo tą atsitikimą kiekvienam pradedančiam skleistis žiedui.

Praėjo kiek laiko, ir dagilis sužinojo didelę naujieną — ne iš žmonių ir ne iš čiulbančių paukštelių, bet iš paties vėjo, galinčio pagauti menkiausią ištikusį kur tamsioj girioj ar namų užkampyje garsą ir jį visur išnešioti. Jis sužinojo, kad tas jaunikaitis, gavęs dagilio žiedą iš gražiosios škotės, dabar gavo jos ranką ir jos širdį.

— Tai aš juos supiršau! — gyrėsi dagilis, primindamas tą patekusį už drabužio ąsos žiedą, ir kiekvienas pražystantis pumpuras turėjo išklausyti visą istoriją nuo pradžios iki galo.

„Mane dabar tikrai jau perkels į daržą! — galvojo dagilis.— Ko gero, dar pasodins į puodą. Žinoma, augti puode nėra tiek laisvės, bet užtat kiek garbės!"

Ta viltis augti puode jam labai patiko, ir toliau visai tikrai sakė: „Aš augsiu puode" ir kiekvienam pražystančiam žiedui tvirtino, kad ir tas ten pateksiantis, o gal net į drabužio ąselę: tai didžiausia garbė, apie kurią gali dagilis svajoti. Bet slinko dienos, ir nei vienas dagilio žiedas nepateko į puodą, o tuo labiau į ąsą. Jie gėrėjosi oru ir šviesa, dieną gėrė saulės spindulius, o naktį rasą, žydėjo, buvo lankomi bičių ir kama-

nių; tos atskrisdavo atsiimti savo dalies, vadinasi, medaus. Medų iščiulpdavo, nešdavosi namo, o žiedus palikdavo.

Žiedai lėpo, bluko ir vyto, o jų vietoj vis skleidėsi kiti.

— Jūs randatės pačiu laiku! — kalbėjo dagilis.— Kiekvieną valandą gali perkelti mane į kitą tvoros pusę!

Patvoryje augančios saulutės ir kiečiai atsidėję klausė tų dagilio žodžių ir šventai tikėjo, kad kitaip negali būti. O senas asilas, vežiojęs pienininkės račiukus, vis seilę rydamas žiūrėjo į žydintį dagilį, tik buvo per trumpai pririštas ir negalėjo jo pasiekti.

Dagilis tiek daug galvojo apie savo giminietį, Škotijos dagilį, jog pagaliau įsikalė į galvą, kad ir jis iš ten kilęs, kad jo tėvai puošę Škotijos herbą. Tai buvo didinga mintis, antra vertus, kodėl panašūs dagiliai negalėtų turėti tokių didingų minčių?

— Dažnai esti, kad ir pati nesapnuoji apie savo aukštą kilmę! — prabilo dilgynė, augusi šalia dagilio. Ji lyg jautė, kad iš jos mokant galima padaryti ploną audimą.

Pasibaigė vasara, atėjo ruduo. Medžių lapai nukrito, žiedai pasidarė skaistesni kaip vasarą, tik jie neturėjo kvapo. Jaunos girios eglutės nekantraudamos laukė kalėdų, nors jos buvo dar toli.

— Aš vis čia tebestoviu! — dejavo dagilis.— Aš niekam neberūpiu, o juk tikras buvau piršlys! Jau savaitė kaip atšoko vestuves, aš dar nepajudėjau nei iš vietos.

Praėjo dar kelios savaitės. Dagilio beliko vienas žiedas, paskutinis žiedas, didelis ir sultingas, pražydęs prie pat šaknų. Šaltas vėjas jį draskė, lapeliai po truputį bluko, ir jis visas, būdamas didumo sulig artišoko žiedu, tapo panašus į pasidabruotą saulėgrąžą.

Kartą jaunavedžiai atėjo į daržą. Jie ėjo patvoriu, ir jaunoji moteriškė metė akį per tvorą.

— Aure tas didysis dagilis tebestovi! — tarė ji.— Tik dabar jis nebeturi žiedų!

— Kaip nebeturi! Žiūrėk, ten dar laikosi vienas žiedas, belikęs lyg koks šmėkla! — atsiliepė vyras, rodydamas į sidabrinį žiedą.

— O vis dėlto jis gražus! — pasakė pati.— Reikia duoti išrėžti tokį ant mūsų portreto rėmo.

Jaunam vyrui vėl reikėjo lipti per tvorą ir nuskinti dagilio žiedą, o tas jį vėl įdūrė už tai, kad jį pavadino „šmėkla". Ir štai žiedas pateko į daržą, paskui į namus, toliau į salę, kur kabėjo jaunavedžių portretas, nuteptas aliejiniais dažais; vyro ąselėj buvo atvaizduotas dagilio žiedas. Jaunavedžiai kalbėjosi apie tą žiedą ąselėj, paskui jie kalbėjo ir apie tik atneštąjį iš lauko, ir buvo sutarta jį išrėžti ant rėmo.

Vėjas pagavo jų kalbą ir išnešiojo toli toli po visą apylinkę.

— Per gyvenimą visaip esti! — tarė dagilis.— Mano vyriausias pateko į drabužių ąselę, o jaunėlis bus išrėžtas ant rėmo! O kurgi aš pats pateksiu?

Asilas stovėjo pagal kelią ir skersas žiūrėjo į jį.

— Eik šen, mano gardybe! — subliovė asilas.— Pats negaliu prieiti, pavadis per trumpas.

Bet dagilis nieko neatsakė, jis kasdien vis daugiau galvojo. Jis taip galvojo lig kalėdų ir tada ištarė šiuos žodžius:

— Jeigu vaikai gerai aprūpinti, tai tėvai gali stovėti už tvoros!

— Tai puikūs žodžiai! — tarė saulės spindulys.— Bet už tai ir tu gausi puikią vietą.

— Puode ar ant rėmo? — paklausė dagilis.

— Pasakoj! — atsiliepė saulės spindulys.

Ir štai ji, ta pasaka!

BJAURUSIS ANČIUKAS

Gražu buvo už miesto. Vasara buvo puiki; laukuose geltonavo rugiai, žaliavo avižos; šienas pievose gulėjo sudėtas į kupetas. Gužas ilgakojis stypčiojo varlinėdamas ir kažin ką kalbėjo egiptiškai; tos kalbos jis buvo išmokęs iš savo motinos. Aplink laukus ir pievas žaliavo dideli miškai, o tuose miškuo-

se telkšojo daugybė pelkių ir gilių ežerų. Tikrai gražu ir malonu buvo už miesto!

Ant kalnelio, paskendę saulės spinduliuose, margavo seni vieno kiemo rūmai, apkasti giliais grioviais. Nuo rūmų sienų ligi pat vandens augo didžiausi krūmai varnalėšų, tokie aukšti ir tokiais plačiais lapais, jog po kai kuriais iš jų galėjo vaikai stovėti. Čia buvo taip tylu ir ramu kaip didžiausiame miško tankumyne. Savo gūžtoje, po varnalėšoms, tupėjo jauna antis ir perėjo ančiukus. Tupėti antelei čia labai pakyrėjo. Laukti galo sunku jai buvo ypač dėl to, kad ją retai kas telankė. Kitos antys mėgo labiau plaukyti po vandenį nekaip tupėti po varnalėšoms ir kvarksėti su ja.

Pagaliau kiaušiniai pradėjo kaltis po vienas kito. „Pi pi!"— sučiepsėjo gūžtoje, ir iš kiekvieno kiaušinio pasirodė galvutė.

— Kvar kvar! — sukvarksėjo antis, ir visi ančiukai susirinko aplink ją po žaliais lapais ir ėmė dairytis į visas puses. Žinodama, kad žalia spalva sveika akims, motina leido jiems dairytis, kiek tik jie norėjo.

— Koks dėlto didelis tas pasaulis! — stebėjosi visi ančiukai.

Iš tikrųjų dabar jiems buvo daug plačiau vietos nekaip pirmiau kiaušiniuose.

— Jūs manote, kad čia jau visas pasaulis? — tarė motina.— Kur čia! Jis traukiasi dar daug toliau kaip į aną pusę sodo, tiesiai į klebono lauką, bet ten ir aš pati dar nesu buvusi. Ką, ar visi jūs dabar čia esate? — paklausė ji ir pasistojo.— Ne, dar ne visi, pats didysis kiaušinis tebėra sveikas. Kada gi bus jau galas? Veikiai aš visai nebeteksiu kantrybės!

Ir vėl ji atsitūpė.

— O ką? Kas girdėti? — paklausė senė antis, atėjusi jos aplankyti.

— Štai vieno kiaušinio, kad žinotum, negaliu įveikti! — skundėsi perekšlė,— vis nesikala... Užtat pažiūrėk, kokie kiti: ar buvai mačiusi bent kartą tokių gražių ančiukų? Visi jie — gyvas tėvas, o jis, netikėlis, ir aplankyti manęs nenori.

— Duok man pažiūrėti tą kiaušinį, kur nesikala,— tarė senė antis.— Tikėk manim, tai bus kalakuto kiaušinis! Taip ir

mane kartą apgavo. Turėjau tada vargo su tais kalakučiukais: jie baisiai bijo vandens! Aš niekaip negalėjau įsikviesti jų į vandenį; kvarksėjau kvarksėjau — ir niekas nepadėjo. Parodyk man tą kiaušinį!.. Gi kaip, kalakuto! Mesk jį ir geriau pamokyk kitus plaukyti.

— Ne, patupėsiu dar truputį,— atsakė jauniklė antis.— Tiek tupėjau, galiu dar kelias dienas patupėti.

— Kaip sau nori! — atsakė senė antis ir nuėjo.

Galų gale ir didysis kiaušinis trūko. „Pi pi!"— sučepsėjo ančiukas ir išriedėjo iš kiaušinio. Tik koks buvo didelis ir bjaurus! Antis, pažiūrėjusi į jį, tarė:

— Koks didelis ančiukas! Visai nepanašus į kitus! Ar nebus jis tiktai kalakučiukas? Tai mes tuoj pamatysim! Turės jis man lįsti į vandenį, kad ir pačiai tektų stumte įstumti.

Kitą dieną oras buvo puikus, saulė švietė varnalėšas. Antis su visa savo šeima nusileido į upelį. Pūkšt į vandenį. „Kvar, kvar!"— pašaukė, ir visi ančiukai paskui vienas kitą suvirto į upelį. Vanduo apliejo jiems galvas, bet jie tuojau iškilo į viršų ir gražiai ėmė plaukti. Kojytės pačios dirbo. Net bjaurusis pilkas ančiukas, ir tas nuplaukė kartu su visais.

— Ne, čia ne kalakučiukas,— tarė motina,— žiūrėk, kaip jis puikiai dirba kojytėmis ir kaip tiesiai plaukia! Ne, jis tikras mano vaikas... Tiesą sakant, jis ir labai gražus, reik tik gerai įsižiūrėti. Kvar kvar! sekite paskui mane, vaikučiai, aš jums parodysiu platųjį pasaulį, nuvesiu jus į paukštyną; tiktai nesitolinkit nuo manęs, kad jūsų kas nesumindytų, o labiausiai saugokitės kačių!

Ir jie atėjo į paukštyną. Tenai buvo tuo metu pakilęs didelis triukšmas: dvi šeimos pešėsi dėl ungurio galvos, o ta galų gale teko katei.

— Žiūrėkite, taip tat visuomet esti šiame pasaulyje,— tarė senė antis ir pasikasė snapą — ji ir pati norėjo ungurio galvutės.

— Eikite dabar toliau ir gražiai pasveikinkite aną seną antį: ji čia yra vyriausia. Ji Ispanijos kilimo ir todėl tokia drūta. Matote, jai ant kojos raudonas raikštelis — tai neapsakytai gražu; tai yra didžiausia garbė, kur gali įgyti antis. Vadinas, bijo,

kad ji neprapultų. Ta žymė jai duota, kad galėtų ją pažinti ir žmonės, ir gyvuliai. Bet eikite toliau ir nerieskite kojyčių į vidų; gerai išauklėtas ančiukas kečia jas kiek galėdamas plačiau, kaip tėvas ir motina. Šitaip, žiūrėkit! O dabar palenkite galvas ir tarkite: „Kvar!"

Jie taip ir padarė. Kitos antys skersai žiūrėjo į juos ir garsiai kalbėjosi: „Štai dar vienas pulkas, lyg be jų čia mūsų maža būtų! O vienas koks dar negražus! Mes to nesikęsime!" Ir tuojau viena antis prilėkusi įžnybo jam į kaklą.

— Labai prašyčiau jo neskausti! — tarė motina.— Juk jis niekam nieko nedaro.

— O kam jis toks didelis ir visai nepanašus į kitus,— atšovė įžnybusi jam antis,— gerai reikia jį apžnaibyti.

— Jos labai gražūs vaikučiai,— atsiliepė senė antis su raikšteliu aplink koją,— tiktai vienas nenusisekė. Ar negalima būtų jį perdirbti?

— Tai negalimas daiktas, gerbiamoji! — atsakė motina.— Tiesa, jis negražus, bet labai gero būdo ir plauko taip pat gerai kaip ir kiti, ir dar geriau, turiu pasakyti, už kitus. Aš manau, kad ilgainiui jis kiek pamažės ir susilygins su kitais; jis per ilgai išbuvo kiaušinyje ir todėl išėjo toks nedailus.— Ir motina pakasė ančiukui nugarėlę ir suglostė plunksneles.— Be to,— pridėjo ji,— jis yra antinas, ir jam gražumas nereikalingas... Aš manau, jis bus labai stiprus ir toli nueis.

— Kiti vaikeliai labai gražūs,— tarė ispanė.— Būkite kaip namie, o jei rastumėt ungurio galvelę, ją galite man atnešti.

Ir jie ten buvo kaip namie. Bet tą ančiuką, kur paskutinis išriedėjo iš kiaušinio ir buvo toks negražus, visi pešė ir juokėsi iš jo. Jį stumdė ir žnaibė ne tik antys, bet ir vištos. „Per didelis!"— tvirtino visi, o kalakutas,— gimęs pentinuotas ir dėl tos priežasties statęsis paukščių karaliumi,— išsipūtė, kaip laivas visas bures iškėtęs, pribėgo prie ančiuko, ką sumurmėjo ir iš piktumo kaip vėžys paraudo. Nelaimingas ančiukas nežinojo, kur gyvas dingti. Jam buvo skaudu ir griaudu, kad jis toks bjaurus ir visi paukščiai iš jo juokiasi.

Taip praėjo jam pirmoji diena, bet toliau dar prasčiau buvo. Nelaimingąjį ančiuką varė visi nuo savęs. Net seserys ant

jo pyko ir nuolat sakė: „Kad bent katinas tave pagautų, tokį bjaurybę!" Motina taip pat neiškentė kartą nepasakiusi: „Pasitrauktum kur nors atokiau!" Ir antys jį žnaibė, vištos kapojo, mergaitė, kur lesino paukščius, spardė jį kojomis.

Galų gale ančiukas nebeiškentęs skrido per tvorą. Maži paukšteliai išsigando ir pakilo iš krūmų. „Vis tat dėl to, kad aš toks bjaurus",— tarė sau ančiukas ir užsimerkė, bet nesiliovė bėgti toliau, kol pribėgo didelę balą, kur gyveno laukinės antys. Čia jis ištupėjo visą naktį; buvo nuliūdęs ir po tos kelionės labai pavargęs.

Ryto metą laukinės antys pakilo ir pastebėjo nematytą svečią.

— Koks čia būtų paukštis? — klausė jos.

Ančiukas linkčiojo į visas puses ir kaip mokėdamas kiekvieną sveikino.

— Neregėtas tavo bjaurumas! — badė jam akis laukinės antys.— Bet mums būtų vis tiek, kad tik neįsigeistum kurios mūsų antelės vesti.

Vargšas! Jis nei galvoti negalvojo apie pačias. Jis vieno daikto tenorėjo: kad jam leistų gulėti melduose ir gerti balos vandenį.

Taip ištupėjo jis ten dvi dienas. Tuomet atskrido du laukiniai žąsinai; jie buvo dar neseniai išriedėję iš kiaušinio ir todėl labai drąsūs.

— Klausyk, drauge! — tarė jie.— Tu toks bjaurus, jog negali mums kliūti; ar nenorėtum kartais skristi su mumis kur pasižmonėti? Čia netolimais yra kita pelkė, kur gyvena kelios grakščios ir meilios žąselės, visos jos netekėjusios ir moka gražiai gagenti. Tu gali ten rasti sau laimę, nors ir nelabai dailus esi.

„Pykšt! Pokšt! — šovė kas tuo tarpu, ir abudu žąsinėliai krito negyvi į meldus; nuo jų kraujo paraudo vanduo. „Pykšt! Pokšt!"— šovė vėl, ir visas būrys žąsų pakilo iš meldų.

Paskiau dar labiau ėmė šaudyti. Buvo didelė medžioklė. Medžiotojai turėjo apsiautę visą balą; kai kurie buvo įlipę net į medžius, išaugusius pabaly. Melsvi dūmai kaip koks debesėlis slinko pro didelius medžius ir nyko toli už balos. Į balą

atbėgo medžiotojų šunys: pūkšt, pūkšt! — nendrės ir viksvos linko į visas šalis, o vargšas ančiukas vos gyvas buvo iš baimės. Norėdamas pakišti galvą po sparneliu, jis truputį pasijudino ir išvydo priešais baisiai didelį šunį; jam liežuvis buvo visas išlindęs, ir akys degte degė. Jis prasižiojo ir jau siekė savo baisiais dantimis griebti ančiuką, bet... šlept, šlept! nubėgo atgal, neliesdamas paukštelio.

— Dievui dėkui! — tarė ančiukas ir atsiduso lengviau,— aš toks bjaurus, nei šuo nenori manęs imti.

Ir jis prisigūžęs ištupėjo nendrėse visą laiką, kol pro jo ausis švilpė šratai ir pyškėjo po vienas kito šūviai.

Tik vakarop viskas nutilo; bet ančiukas vis dar nedrįso pakilti: palaukė dar kelias valandas, paskui atsargiai apsidairė aplinkui ir leidosi bėgti kiek kojos nešė. Tekinas bėgo per laukus ir pievas; staiga pakilo baisi audra, sunku buvo toliau bėgti.

Iki nakties pribėgo stovinčią vieną triobelę. Triobelė buvo labai sena, ji pati nežinojo, į kurį šoną virsti, ir dėl to tebestovėjo. Audra taip baisiai siautė, jog ančiukas turėjo pritūpti, kad vėjas jo nenuneštų. Oras ėjo vis prastyn ir prastyn. Galų gale pastebėjo, kad triobelės durys nušoko nuo vieno kablio ir persikreipė, pro tarpą galima buvo įlįsti į vidų. Ančiukas taip ir padarė.

Triobelėje gyveno viena senelė, ji turėjo vištytę ir katiniuką. Katiniuką ji vadino „sūneliu"; tas mokėjo murkti, gražiai į viršų riesti kuprą ir net žiežirbas leido; bet tam reikdavo jį paglostyti aukštyn, prieš plaukus. Vištytės buvo visai mažos, trumputės kojytės, ir todėl senelė ją vadino „latuke"; vištytė dėjo gerus kiaušinius, ir senutė mylėjo ją kaip tikrą vaiką.

Rytą svetimąjį ančiuką tuoj pastebėjo: katinėlis sumurksėjo, vištelė sukudaksėjo.

— Kas atsitiko? — paklausė ir apsidairė senutė. Ji neįmatė, ir jai pasirodė, kad tas ančiukas bus kokia paklydusi riebi antis.

— Tai bent radinys! — tarė ji.— Dabar man bus ir ančių kiaušinių. Kad tik jis nebūtų antinas! Reik ištirti.

Ir senelė ėmė lesinti ančiuką ir laukti kiaušinių, bet tas kaip nededa, taip nededa. Katinas namuose buvo ponas, o vištytė — ponia. Jie kitaip nesakydavo, kaip: „Mes ir visas pasaulis!", nes tarėsi atstojantys visą pusę pasaulio, ir net jo gerąją dalį. Ančiukas galvojo, kad gali būti ir kitaip manoma, bet vištytė su tuo netiko.

— Ar tu gali kiaušinius dėti? — klausė ji.

— Ne.

— Tai geriau sveikas tylėk!

O katinas klausė:

— Moki tu riesti į viršų nugarą, murkti ir žiežirbas leisti?

— Ne.

— Tad nėr ko tau nei kištis, kur išmintingi kalba!

Ančiukas glūdėjo kertelėje ir buvo labai nesmagus. Bet tuo tarpu į triobelę įsiveržė srovė lauko oro ir švystelėjo saulutė. Ančiukas baisiai panoro paplaukyti ir neiškentęs pasisakė vištelei.

— Mat dar ką prasimanys! — tarė ji.— Tu nieko neveiki, ir lenda tau į galvą visokie niekai. Dėk kiaušinius arba murk — tad ir išrūks tie niekai iš galvos.

— Bet kaip gera plaukyti po vandenį! — sakė ančiukas.— Kaip malonu pasinerti ir jausti, kaip vanduo susilieja viršum galvos!

— Tai bent rado malonumą! — tarė vištaitė.— Ar tau galva atšalo? Štai klausk katinėlio — žiūrėk, koks jis išmintingas, kito tokio aš niekur nesu mačiusi,— paklausk jo, ar mėgsta jis plaukyti ir nardyti vandeny. Apie save jau nekalbu. Galop klausk ir senutės, mūsų šeimininkės,— išmintingesnės už ją visam pasauly nerasi,— ji tau pasakys, ar jai gera pasinerti ir jausti, kaip vanduo susilieja viršum galvos.

— Jūs nesuprantate manęs! — tarė ančiukas.

— Mes tavęs nesuprantam? Sakykit jūs man! Iš kur tu toks atsiradai, kas gali tave suprasti? Gal kartais tau rodosi, kad esi protingesnis už katiniuką ir mūsų šeimininkę? Apie save aš jau nekalbu! .. Tu čia mums per daug nesipūsk, vyruti, ir dėkok aukščiausiajam už visas gėrybes, kurias čia ra-

dai! Ar tu nepatekai į šiltą triobą, į gerą draugiją, kur yra ko pasimokyti? Bet tu — plepas, su tavim nemalonu turėti reikalo. Tikėk, labai aš trokštu tave atvesti į gerą kelią. Tegu aš tau sakau nemalonių dalykų, bet taip geri draugai tedaro. Verčiau dėk kiaušinius arba mokykis murkti ir žiežirbas leisti!

— Matyti, geriausia bus man iš čia kraustytis,— tarė ančiukas.

— Laimingos kelionės! — atsakė vištytė.

Ir ančiukas pabėgo. Jis plaukė ir nardė vandeny, bet visi paukščiai žiūrėjo į jį su paniekinimu, kad jis toks bjaurus.

Atėjo ruduo. Miške medžių lapai pagelto ir pajuodavo; vėjas pagriebęs kėlė juos aukštyn ir nešiojo po orą. Ėmė šalti. Sniego debesiai apklojo dangų ir kabėjo žemai, o ant tvoros tupėjo varnos ir nuo šalčio krankė: „Kran! kran!" Vien galvojant apie visą tą, jau šalta darydavos. Vargšui ančiukui buvo visai nejauku.

Vieną vakarą — tik nusileidus saulei — iš miško išskrido visas būrys didelių gražių paukščių. Tokių gražių ančiukas niekados dar nebuvo matęs. Jie buvo kaip sniegas balti ir turėjo ilgus lieknus kaklus: tai buvo gulbės. Iškėtusios savo ilgus gražius sparnus, jos kažin kaip nuostabiai suriko ir surikusios nušvilpė, nuūžė tolyn. Atvykusios iš šaltų kraštų, keliavo jos dabar per mėlynąsias jūres į šiltuosius. Jos skrido aukštai aukštai, ir vargšas ančiukas, žiūrėdamas į jas, jautė kažin kokį labai nepaprastą jausmą. Jis apsuko vandeny ratą, ištiesė aukštyn į jas savo kaklą ir staiga taip garsiai ir keistai suriko, net pats išsigando. Jis negalėjo užmiršti tų puikiųjų, laimingųjų paukščių ir, išnykus jiems iš akių, pasinėrė į pat dugną, vėl išnėrė ir išnėręs ilgai negalėjo sujaudintas atsikvošėti. Jis nežinojo, kokie tie paukščiai, nežinojo, kur jie skrenda, bet taip jam patiko, kaip niekas kitas pasaulyje. Nei kiek jiems nepavydėjo; ir ar galėjo jam bent į galvą ateiti, kad ir jis būtų toks pat gražus! Nelaimingas, bjaurus ančiukas būtų jau baisiai smagus, kad bent antys jo nevarytų iš savo tarpo.

O žiema baisiai kokia šalta buvo! Kad vanduo neužšaltų, ančiukas turėjo beveik be poilsio plaukyti; bet po kiekvienos nakties plotas, kur jis plaukiojo, ėjo mažyn ir mažyn. Tada

taip kietai šalo, net ledas traškėjo; ančiukui reikėjo be atvangos savo kojytėmis dirbti, kad likusi aketė visai neužsirauktų. Galų gale visai pailso, išsitiesė ir įšalo į ledą.

Ryto metą į tą vietą atėjo laukininkas. Pastebėjęs ančiuką, jis pramušė su savo klumpėmis ledą, ištraukė jį ir parnešė namo pačiai. Ten ančiukas vėl atsigavo.

Vaikai norėjo su juo pasiausti; ančiukas išsigando, bijojo, kad nepadarytų jam ko pikto, ir stačiai šoko į pieno puodynę. Pienas tykštelėjo į visas puses, šeimininkė tik rankas susiėmė, o ančiukas iš tos baimės šoko į indą su grietine, paskui į statinę miltų ir iš ten išsirito toks baisus, net pats į save buvo nepanašus! Koks klyksmas pakilo tada trioboje! Šeimininkė su pagaikščiu vijosi vainodama ančiuką; vaikai rėkdami ir šaukdami bėgiojo paskui jį, versdami vienas kitą. Laimė dar, kad durys buvo atdaros: ančiukas spruko pro gulėjusius priemenėj žabus ir parvirto į neseniai pasnigtą sniegą. Buvo privargęs, nebegalėjo nei iš vietos pasikelti.

Sunku būtų pasakoti visas tas nelaimes ir vargus, kuriuos teko iškentėti nelaimingajam ančiukui per visą tą žiauriąją žiemą. Kai saulė vėl ėmė šildyti žemę, jis buvo jau baloje, tarp meldų. Giedojo vieversėliai; vėl buvo grįžęs pavasaris.

Staiga ančiukas pasijuto, kad jo sparnai labai sustiprėjo, suplasnojo jais ir nušvilpė tolyn. Nei nepasijuto atsidūręs dideliame sode, kur žydėjo obelės ir kvepėjo alyvos, palenkusios savo žalias šakeles į vingrųjį upelį. Čia buvo taip gražu, taip kvepėjo pavasariu! Ir štai iš tankių medžių pasirodė trys puikios, baltos gulbės; jos mosavo sparnais ir gražiausiai plaukė vandeniu. Ančiukas pažino tuos nuostabiuosius paukščius, ir jam kažin ko labai pailgo.

— Skrisiu aš į juos, į tuos paukščių karalius. Jie mane užmuš, kad aš toks bjaurus išdrįsau prie jų artintis. Bet tegu muša! Verčiau tegu jie mane užmuša nekaip kentėti čia ančių žnaibymą, vištų kapojimą, paukštininkės stumdymus ir visus žiemos vargus.

Ir jis virto į vandenį ir nusuko tiesiog į puikiąsias gulbes; tos jį pastebėjo, suplasnojo sparnais ir šoko plaukti priešais.

— Muškit mane! — tarė vargšas ir, palenkęs galvą į vandenį, laukė galo.

Bet ką gi jis pamatė skaidriam vandeny? Savo paties paveikslą, tik nebe pilko bjauraus paukščio, bet baltos gražios gulbės.

Ne bėda gimti ančių tarpe, kad tik būtum iš gulbės kiaušinio.

Dabar jis net džiaugdamasis minėjo tuos vargus, kuriuos pirma gavo išvargti. Po tiek vargų jis dabar dar geriau galėjo jausti ir pažinti savo netikėtą laimę ir visą tą gautą garbę. Didelės gulbės plaukė aplink jį ir mylavo savo snapais.

Tuo kartu į sodą atėjo keli vaikai; jie ėmė mėtyti į vandenį duoną ir grūdus, o jauniausias sušuko:

— Štai nauja gulbė!

— Tikrai, atskrido nauja gulbė! — džiaugėsi kiti ir plojo delnais, šokinėdami iš džiaugsmo; paskui nubėgo pas tėvą ir motiną, vėl sugrįžo, atsinešę duonos ir ragaišio, vėl mėtė į vandenį sakydami:

— Naujoji — gražesnė už visas! Tokia jauna ir tokia graži! — Ir senės gulbės nulenkė prieš ją savo galvas.

Ji baisiai susigėdo ir paslėpė galvą po sparnu. Ji pati nežinojo, ką daryti; buvo net per daug laiminga, bet visai nesididžiavo, nes gera širdis didybės nežino. Ji galvojo, kaip ją pirma stumdė ir kiekvienas juokėsi, o dabar visi sako, kad ji gražiausia iš visų gražiausiųjų paukščių. Net alyvos lenkė jai savo šakeles, o saulė švietė taip šiltai, taip skaisčiai. Tada ji suplasnojo sparnais, ištiesė savo lieknąjį kaklą ir džiaugsmingai sušuko:

— Tikrai, tokios laimės, būdama bjauriu ančiuku, anais laikais aš nei sapnuoti nesapnavau!

SENIEJI NAMAI

Viename mieste buvo labai seni namai, jie ten stovėjo jau keli šimtai metų. Jų pastatymo laikas buvo užrašytas ant sienos viršum durų, tik to užrašo negalėjai matyti, jis buvo visas

apaugęs apyniais. Viršum kiekvieno lango buvo išpjaustyti iš medžio neregėti paukščiai ir gyvuliai. Viršutinis aukštas buvo toliau išsikišęs už apatinį, o po stogu buvo įtaisytas švino laštakas su drakono galva. Pirmiau lietaus vanduo bėgo iš drakono gerklės, o paskiau dėl atsiradusios laštako šone skylės jis tekėjo jam iš pilvo.

Kiti tos gatvės namai buvo nauji, turėjo didelius langus ir lygias sienas. Jie nekentė tų senų namų, juokėsi iš visų pagražinimų ir vadino laužu.

Tiesiai prieš tuos senuosius namus kitoj gatvės pusėj stovėjo nauji gražūs namai. Pro vieną tų namų langą nuolat žiūrėjo į senuosius namus mažas raudonveidis berniukas. Jie jam labai tiko. Žiūrėdamas jis svajojo apie laiką, kada jie buvo pastatyti, kaip tada atrodė gatvė, kuria vaikščiojo apsiginklavę alebardomis ir lankais kareiviai, jo matyti iš paveikslų.

Kartą, taip žiūrėdamas pro langą, berniukas susipažino su senųjų namų šeimininku. Šeimininkas nebuvo toks senas kaip tie namai, bet gerokai pagyvenęs ir vilkėjęs išėjusiu iš mados apdaru. Jis nešiojo trumpas kelnes ir drabužį su didelėmis vario sagomis. Ant galvos turėjo užsidėjęs peruką. Berniukas iš savo lango sveikindamas linktelėjo jam galvą. Šeimininkas tokiu pat būdu jį atsveikino, ir jie abudu pasidarė dideli draugai, nepratarę viens antram nei vieno žodžio.

Senam šeimininkui buvo malonu turėti draugą nors už gatvės ir dviejų langų, nes jis gyveno savo namuose visai vienas. Jis turėjo tarną, tokį pat seną kaip jis pats; tas ateidavo kas rytą apsiruošti ir pataisyti jam valgyti.

Kartą berniukas girdėjo savo tėvus kalbantis:

— Sunku gyventi vienam mūsų kaimynui!

Kitą sekmadienį berniukas susivyniojo ką į popierių, išėjo į gatvę ir tarė pro šalį einančiam jo tarnui:

— Aš turiu du cino kareivius, prašom nunešti vieną savo ponui, vis jam nebus su juo tiek nuobodu!

Tarnas šyptelėjo, sakydamas dėkui, ir nunešė cino kareivį į senuosius namus.

Netrukus tarnas atėjo į namus pas berniuko tėvus, prašydamas savo pono vardu leisti jo jaunąjį draugą eiti pasisve-

čiuoti pas jį. Tėvai leido, ir berniukas iškeliavo su tarnu. Perėję skersai gatvę, abudu įžengė į senuosius namus.

Senieji namai buvo ko pažiūrėti iš viršaus, o viduj kiekvienas kampelis traukė ateivio akį savo nepaprastu gražumu. Pasirodžius jaunam svečiui, regis, viskas ten pagyvėjo.

Priemenėj kabėjusių senų portretų veidai, išvydę gražų berniuką, pasidarė linksmesni. Visi daiktai iš džiaugsmo juokėsi, lipant berniukui aukštyn tokiais plačiais laiptais, kurių pavydėjo visi naujieji namai. Netoli nuo to daikto, kur baigėsi laiptai, buvo didelis balkonas į kiemą. Balkono lentos buvo iškirmijusios, suplaišiojusios ir skylėtos. Dideliuose senovinio ir brangaus fajanso puoduose vešliai augo niekieno neprižiūrimi reti žolynai. Vieno puodo gvazdikas laukė nesulaukdamas saulės pažadėto žiedo, bent vieno mažo žiedelio. Išsikerojusių vijoklių šakos raizgėsi aplink visą balkoną, slėpdamos jo senumą.

Toliau jie nuėjo į didelę salę, jos sienos buvo išmuštos oda su išrašytomis ant jos aukso gėlėmis. Per ilgą laiką auksas buvo nusitrynęs. Sienos skundėsi: „Auksas išnyko, oda paliko."

Paskui berniukas buvo nuvestas į kambarį, kur sėdėjo ir jo laukė šeimininkas. Šeimininkas gražiai pasveikino svečią ir šypsodamas tarė:

— Dėkui tau, mielas drauge, už cino kareivėlį, o dar daugiau už tavo paties apsilankymą.

Nežinodamas, kaip geriau išreikšti savo jausmus, berniukas šoko ir apsikabino jam už kaklo sakydamas:

— Girdėjau, kad jūs gyvenate vienui vienas ir labai nelaimingas.

— Tiesa,— tarė šeimininkas,— kad aš gyvenu vienas, bet mane dažnai lanko mano seni atminimai. Pagaliau štai ir tu pas mane. O, aš labai laimingas!

Ir visi to kambario seni baldai buvo taip pat laimingi, sulaukę jauno svečio. Pilni džiaugsmo jie linkėjo jam visko geriausio.

Ant sienos kabėjo jaunos gražios moteriškės portretas. Ji, rodos, stebėjosi, kaip galėjo patekti tarp tokių senų daiktų.

Taip pat ir ji sužavėta žiūrėjo savo mėlynomis šypsančiomis akimis į tą nedidelį berniuką.

— Kas ji tokia? Kur ją gavote? — paklausė mažas smalsuolis, pakėlęs akis į paveikslą.

— Tą gražią moterį kadaise pažinau,— tarė atsidusdamas šeimininkas.— Jos portretą radau pas senų daiktų pirklį ir įsigijau.

Tos gražuolės atminimui po jos portretu šeimininkas buvo pastatęs po stiklu nuvytusių gėlių buketą, gautą iš jos prieš penkiasdešimt metų.

Vaiko akis nuo portreto atitraukė didelė paveiksluota knyga, išimta šeimininko iš vienos indaujos jam parodyti. Knygos paveikslai buvo irgi seni: jie vaizdavo, kaip kas atrodė prieš daugelį metų. Ten buvo nupiešti senų dienų kareiviai ir miesto žmonės, dėvėję to meto papročiu savo verslo drabužius. Paveikslai tikrai buvo įdomūs, ir berniukas su didžiausiu atsidėjimu ėmė į juos žiūrėti.

Tuo tarpu šeimininkas kiek pasišalino iš kambario paieškoti užkandžio, o cino kareivis, pasinaudojęs ta proga, prabilo:

— Aš ilgiau čia nebetversiu! Čia taip tuščia ir nuobodu! Aš esu čia nuo visų atskirtas, aš esu vienas, aš labai nelaimingas! Dienos čia baisiai ilgos, o naktys dar ilgesnės. Pas tave buvo man kas kita — vis smagu ir linksma. Ten namuose buvo daug mažų vaikų, jie be paliovos šūkavo, juokėsi ir lakstė pyškėjo po visus kampus. Tada aš tikrai gyvenau. O čia tylu kaip kapuose. Ne, tokioj vietoj nebenoriu daugiau būti!

— Tau visai nėra reikalo taip dejuoti! — atsakė berniukas.— Priešingai, man tie namai labai tinka, ir jų šeimininkas toks malonus žmogus! Kaip jį, čia tave lankys ir džiugins tavo seni atminimai.

— Aš nenoriu jokių atminimų! — atrėžė cino kareivis.— Kai grįši namo, pasiimk kartu ir mane!

— Ne, tu turi čia pasilikti ir linksminti seną šeimininką! — pasakė berniukas.

Tuo tarpu sugrįžo nušvitusiu veidu šeimininkas, jis atnešė saldžių uogų, obuolių ir riešutų. Pamatęs tuos gardėsius, ber-

niukas visai pamiršo cino kareivėlį. Gerai pavaišintas, smagus parėjo jis namo.

Rytojaus dieną, tik atsikėlęs, pribėgo prie lango ir ženklais pasikalbėjo su savo geruoju kaimynu.

Kitą savaitę tarnas vėl atėjęs pakvietė berniuką aplankyti jo šeimininką. Šį kartą žmonės ir visi daiktai dar labiau džiaugėsi, sulaukę jauno svečio. Kiekvienas daiktas, kiekvienas paveikslas jam rodėsi toks pat artimas kaip senasis šeimininkas. Tik tas cino kareivis nerodė jam džiaugsmo. Kaip tik paliko vienas su berniuku, jis tuoj ėmė vėl dejuoti:

— Aš esu labai nelaimingas! — skundėsi jis.— Leisk mane į karą! Kareivio darbas yra karas, o ne to seno šeimininko linksminimas. Man geriau netekti rankos ar kojos, ginant savo kraštą, negu čia mirti iš nuobodumo! Aš dabar žinau, kas yra tie seni atminimai. Tai nėra labai puikus daiktas. Aš galvojau apie namus anapus gatvės. Aš gražiai prisiminiau vieną sekmadienio rytą. Jūs buvote susirinkę didelėj salėj ir giedojote šventą rytmetinę giesmę. Begiedant prasivėrė durys ir įbėgo tavo mažoji dvejų metų sesutė Marytė. Žinai, ji baisiai mėgsta šokti. Išgirdusi muziką, ji tuojau šoka. Tą rytą, išgirdusi giedant, nors nederėjo, ji taip pat pradėjo šokti. Bet giesmės ritmas buvo toks lėtas, jog ji niekaip negalėjo pataikyti į taktą. Ji pakelia vieną kojytę aukštyn ir lenkia galvytę į priekį, paskui kelia kitą ir vėl riečia galvą į tą pusę, bet pagauti takto negali. Nors tai buvo nelengva, bet jūs visi laikėtės rimtai, žiūrėdami į tą mergaitę. O aš, nebegalėdamas susivaldyti, prapliupau juoktis ir, netekęs pusiausvyros, nuvirtau nuo staliuko, kur tu buvai mane pastatęs. Virsdamas pasidariau didelį gumbą, baisiai skaudėjo, bet sutikčiau gauti dešimtį tokių gumbų, kad tik būčiau kartu su jumis. Sakyk, ar sekmadieniais jūs dar giedat ir mažoji Marytė vis taip šoka? Ką beveikia mano draugas, tas laimingas cino kareivis, kur pasiliko pas jus? Ar negalėtų jis ateiti manęs čia pavaduoti?

— Aš tave dovanojau šeimininkui, tai ir būk čia! — subarė jį berniukas.— Turėtum tik džiaugtis, patekęs į tokią garbingą vietą!

Sulig tais žodžiais įėjo šeimininkas. Šį kartą jis jam atnešė

didelę skrynelę su visokiais senoviniais daiktais. Tie daiktai jam patiko ne mažiau kaip aną kartą parodyta knyga su gražiais paveikslais. Paskui šeimininkas atidarė klavesiną, jo antvožas iš vidaus pusės buvo išmargintas gražiais vaizdeliais, ten šoko sustoję ratu žydinčioj pievoj piemenėliai ir piemenėlės. Klavesino balsas buvo kažkoks užkimęs. Paskui šeimininkas užtraukė savo mėgstamą jaunystės dainelę.

— Štai ji mokėjo gražiai padainuoti šitą dainelę! — tarė berniukui šeimininkas, pakėlęs galvą į gražuolės portretą, ir jo akys pritvino pilnos kaip perlai ašarų.

— Į karą! Aš noriu į karą! — sušuko kiek tik gali cino kareivis ir kabarkšt žemėn nuo staliuko.

O kur jis dingo? Ieškojo šeimininkas, ieškojo berniukas, ir niekur jo nebuvo — kaip ugny sudegė.

— Aš jį paskiau surasiu! — tarė šeimininkas, bet nebesurado. Grindys buvo suplyšusios, ir į vieną plyšį kareivis įkrito.

Berniukas nuolat lankė savo kaimyną, kol atėjo žiema. Žiemą langai apšalo, ir berniukas, pūsdamas savo dvasią, galėjo nušildyti tik truputį stiklo ir pažvelgti į senuosius namus. Bet visi jų pagražinimai, laštakas ir laiptai buvo užpustyti sniego. Rodėsi, kad tuose namuose gyvo žmogaus nebebuvo. Ir tikrai vieną dieną senųjų namų šeimininkas kaip žvakė užgeso.

Vakare prie tų namų privažiavo didelis juodas vežimas, užkėlė grabą su mirusiojo kūnu ir išvežė į amžino atilsio vietą. Jį telydėjo vienas senas jo tarnas, visi velionio draugai buvo jau anksčiau palikę šią žemę.

Stovėdamas už lango, mažasis berniukas gailiai verkė, žiūrėdamas į amžinai išvažiuojantį savo gerąjį bičiulį.

Neilgai trukus į senuosius namus prigriuvo daug visokių žmonių. Pardavinėjo viską, kas juose buvo. Berniukui labai skaudėjo širdį, matant, kaip visus jo gerai pažįstamus daiktus vilko tie žmonės pro duris. Pasigriebę nešė jie riterių paveikslus, dideles vazas su ausimis, indaujas, krėslus su aukštomis atramomis, pagaliau klavesiną ir net tos gražuolės portretą. Portretą atpirko tas pats senų daiktų pirklys, iš kurio buvo gautas. Parsinešęs nubloškė savo krautuvėlėj, ir jis ten dulkė-

jo kaip niekam nereikalingas daiktas. Tos puikiosios moteries niekas daugiau neminė, ir jos portreto niekas nepirko.

Pavasarį tuos namus ėmė griauti. Naujieji namai tuo tik džiaugėsi, o mažajam berniukui labai skaudėjo širdį, kai jis girdėjo kirvius pokšint. Iš gatvės matėsi kambarys, kurio sienos buvo išmuštos oda, o dabar nuo sienų karojo tik sudraskytų apmušalų gabalai. Žali vijokliai tebesilaikė apsiraizgę aplink sijų galus. Bet netrukus buvo viskas sugriauta ir pati vieta sulyginta.

Po kiek metų toj vietoj išdygo nauji namai su baltomis sienomis ir dideliais langais. Prieš namus buvo įtaisytas gražus daržiukas su geležine tvora ir geležiniais varteliais. Praeiviai sustoję gėrėdamiesi žiūrėjo pro tvorą į tą daržiuką. Žvirbliai, sulindę į laukines vynuoges, linksmai čirškėjo ir pasakojo vieni kitiems visokias istorijas, tik ne apie senuosius namus — jie jų neminė, nes nuo to laiko buvo praėję daug metų, tiek daug, jog mažasis berniukas jau visai užaugo, buvo gražus ir geras vyras, ir tėvai negalėjo juo atsidžiaugti. Jis netrukus vedė ir su jauna žmona apsigyveno tuose namuose, prie kurių buvo įtaisytas tas daržiukas. Kartą ji, parsinešusi iš lauko, sodino kažkokį žolyną ir spaudė žemę su savo pirštais, kad geriau prigytų.

— Ai, įsidūriau pirštą! — staiga ji sušuko.

Pakrapščiusi ištraukė iš žemės mažą blizgantį daiktelį, nušluostė su lapu, paskui su savo nosine ir parodė vyrui. Tas tuojau pažino, kad čia buvo cino kareivėlis, kadaise jo nusiųstas senųjų namų šeimininkui ir ilgus metus gulėjęs žemėj, apverstas šiukšlėmis, o dabar su savo smailiu durtuvu sužeidęs jaunos moteriškės ranką.

Ir jis jai papasakojo visą istoriją apie senuosius namus, apie visų pamirštą jų šeimininką ir apie jo paties padovanotą cino kareivėlį, kad nebūtų taip nuobodu gyventi vienam tam nelaimingam žmogui. Klausydama tos liūdnos istorijos, moteriškė apsiašarojo ir tarė:

— Parodyk man jo kapą, reikėtų papuošti gėlėmis!

— O, kad aš žinočiau! — atsakė vyras.— To niekas dabar negali pasakyti! Laidojant aš buvau dar mažas vaikas, o kai

paaugau, neberadau žmonių, žinojusių jo kapą. Visi jo pažįstami buvo išmirę.

— Koks baisus daiktas būti taip vienam! — pasakė ji.— Ir numiręs jis vienas! Jo atminimui pasilaikysiu bent šį cino kareivėlį!

— Ir aš buvau ilgus metus vienas,— atsiliepė cino kareivis,— bet dabar jau nebebūsiu!

Nešamas iš daržiuko, jis dar kartą žvilgtelėjo į tą daiktą, kur išgulėjo tiek metų, ir pastebėjo mažą ten skiautelę, išlikusią nuo didžiosios salės apmušalų. Ir jis vėl išgirdo paprastus tų apmušalų žodžius, ištartus silpnu balsu: „Auksas išnyko, oda paliko!"

Bet kareivio pečiai tebeblizgėjo kaip auksas, ir jis vėl gavo garbingą vietą ant staliuko naujuose namuose.

KAIP VĖTRA SUMAIŠĖ IŠKABAS

Senovėj, kada mano senelis tebebuvo mažas berniukas, lakstė su raudonomis kelnaitėmis, su raudona striukele, su raudona juosta ir raudona kepure su plunksna,— toks buvo anais tolimais laikais vaikų išeiginis apdaras,— tada viskas buvo daug kitaip negu šiandien yra. Tada gatvėse darydavo dideles iškilmes, o dabar jų nebėra, jos seniai išėjo iš mados. Bet kaip buvo gražu, kai apie jas pasakodavo senelis!

Sakysim, kokia tada baisi būdavo iškilmė, kada kurpių cechas, kraustydamasis į kitus namus, nešė savo vėliavą! Procesijos priešakyje didingai plevėsavo šilkinė cecho vėliava su išpieštu ant jos dideliu batu ir dvigalviu ereliu. Paskui ją nešė sveikinamąją taurę ir dėžutę cecho jaunesnieji darbininkai, prie jų rankovių buvo prisegti balti ir raudoni kaspinai, tų kaspinų galai einant vis maskatavo; toliau sekė vyresnieji darbininkai; jie laikė rankose iškėlę apnuogintus kalavijus, o ant jų galų buvo užmautos citrinos. Kartu ėjo muzika, ji taip trenkė, jog visas dangus drebėjo. Svarbiausias orkestro instru-

mentas buvo „paukštis"— taip senelis vadino ilgoką kartį su pakabintu ant jos pusmėnuliu ir apkarstytą visokiausiais skambaliukais, tarškučiais ir blizgančiais visokio metalo papuošalais. Kartį kilojo į visas puses aukštyn ir žemyn pakratydami; tie skambaliukai baisiai tarškėjo, o auksas, sidabras ir varis saulėj taip blizgėjo, net akys raibo. Tikra buvo turkų muzika!

Priešakyje bėgo juokdarys su drabužiu, pasiūtu iš visokios spalvos skiautelių, veidą išsipaišinęs, galvą papuošęs aukšta smailia kepure su prisegiotais aplink varpeliais — lyg būtų tikras pakinkytas į roges arklys! Pasiėmęs ilgą rykštę, nuolat šmaikštavo į dešinę ir kairę, norėdamas pralaisvinti kelią. Žmonės kimšosi, stumdėsi, kiekvienas norėjo arčiau prilįsti. Vaikai lakstė tartum pamišę, puldinėjo ir knupo, virto stačia galva į griovį ir rėkė; pagyvenusios moterys ir tos mušėsi alkūnėmis, barėsi ir skynė sau kelią artyn. Minios klegesio ir juokų negalėjai apsiklausyti! Vieni žiopsojo pašokę aukštyn nuo laiptų, kiti spaudėsi sustoję ant langų, treti lipo ant stogų. Saulė kepino, kartais lietelis apšlakstydavo arba gerai sušlapindavo, bet niekas to nebijojo, žinodami, kad drėgmė reikalinga derliui.

Kaip gražiai pasakojo mūsų senelis! Juk mažas būdamas jis pats savo akimis matė tas iškilmes. Vyriausias cecho darbininkas, visados pasilipęs ant tam tyčia padaryto paaukštinimo ties ta vieta, kur turėjo būti pakelta iškaba, išdroždavo kalbą, ne paprastai, o eilėmis, lyg iš įkvėpimo. Tiesą sakant, čia tikrai neapsieidavo be įkvėpimo: tą kalbą jis sudėdavo su dviem savo draugais, o darbą pradėdavo nuo to, kad išgerdavo visą ąsotį punšo — suprantamas daiktas, dėl visuomenės labo. Minia sutikdavo tą kalbą su griausmingais šauksmais „ura!" Bet dar garsiau šaukė „ura" juokdariui, kada tas, užsikoręs ant paaukštinimo, mėgdžiojo oratorių. Visi juokais plyšo, o jis pilstė sau midų į taurikes ir gėrė, paskui išgertas taurikes svaidė į minią, susirinkusieji jas ore gaudė. Senelis turėjo vieną tokią taurelę: ją buvo pagavęs koks mūrininkas ir jam dovanojęs. Tai linksmumėlis buvo! O iškaba, visa iškaišyta žalumynais, kabėjo prie naujų cecho namų.

— Tokios iškilmės nepamirši, nors šimtą metų gyventum! — sakė senelis.

Ir tikrai jis jos nepamiršo, nors per savo gyvenimą buvo matęs daug nepaprastų ir gražių daiktų. Daug iš jo visko teko girdėti, bet gražiausia buvo, kai jis pasakojo apie tai, kaip viename dideliame mieste visos iškabos buvo nukeltos į kitas vietas.

Kai senelis nuvyko su tėvais į tą miestą, jis buvo dar labai nedidelis; tai buvo krašto sostinė. Gatvėse buvo daugybės žmonių, ir senelis pagalvojo, kad jie čia susirinkę pažiūrėti iškilmingo iškabos kėlimo, o tų iškabų buvo tiek daug, jog jomis galėjai nukabinti šimtus kambarių, kabinant jas ne iš oro namų, o viduj. Ant siuvėjo iškabos buvo pavaizduota visokiausių drabužių, jis galėjo apsiūti visus žmones, nuo prasčiausių lig didžiausių. Tabokos iškaba rodė mažus berniukus su cigarais dantyse, o tie berniukai buvo gražūs kaip gyvi. Buvo iškabų su sviestu, su silkėmis, su kunigų apykaklėmis ir grabais, o skelbimų tokia daugybė, net galėjai kiaurą dieną vaikščioti ir žiūrėti į visokius paveikslus, kiek tik širdis trokšta. Kaip senelis tvirtino, toks iškabų ir skelbimų žiūrėjimas buvo labai pamokomas daiktas: galėjai žinoti, kas ką kuriuose namuose veikia ir kokie žmonės mieste gyvena.

Bet kai senelis atvyko į tą miestą, atsitiko negirdėta istorija su iškabomis; apie tai jis mums pats pasakojo ir visai nejuokavo, kaip visados prikaišiojo motina, kai jis mums norėdavo įkalbėti nebūtą daiktą. Tą istoriją pasakojo labai rimtai, kiekvienas jo žodis rodėsi tikriausia tiesa.

Pirmą naktį, kada senelis atvyko į sostinę, ištiko nematyto baisumo vėtra, apie ją rašė visi laikraščiai, tokios neminė seniausi žmonės. Lėkė nuo stogų nuplėštos stiegėlės, braškėjo ir griuvo seni mediniai namai, o vieni račiukai patys nuriedėjo gatve, kad išsigelbėtų nuo vėtros. Aplink ūžė, kaukė, dundėjo — baisybė kas darėsi! Kanalų vanduo išsiliejo per krantus ir ėmė semti namų sienas. Vėjas kaip pasiutęs daužėsi po miestą ir staugdamas griovė kaminus. Seni išdidūs bažnyčių bokštai turėjo nulenkti savo galvas ir paskui jau nebegalėjo jų ištiesti!

Kur gyveno gerbiamas gaisrininkų viršininkas, atkakdavęs į gaisro vietą, kada nuo triobų belikdavo vien žarijos, stovėjo aštuonkampė sargybinė pastogėlė su iškaba. Vėtra išrovė tą pastogėlę iš pamatų ir nubrazdino gatve tolyn. Nors labai keista, ta pastogėlė, nieko pikto neturėdama galvoj, sustojo ties nameliais, kur gyveno vargingas dailidė, išgelbėjęs per paskutinį gaisrą trijų žmonių gyvybę.

Kirpėjo iškabą — didelę varinę praustuvę — vėjas nusviedė ant tarėjo palangės. Tai buvo palaikyta tyčios darbu: tarėjo pačią visi, net geriausios jos draugės, vadino „skustuvu". Ji buvo begal išmintinga, ji žinojo apie kitus žmones daug daugiau negu jie patys apie save.

Iškaba su nupiešta žuvim atsidūrė prie durų, kur gyveno vieno laikraščio redaktorius. Tai buvo negudrus juokas: redaktoriaus nereikia erzinti, jis savo laikraščio yra tikras viešpats, niekieno kito nuomonės nepripažįsta. Vėjo gaidelis nuskrido ant gretimų namų stogo, ir kaimynai tuojau išaiškino, kad čia atsitikę ne be pikto kokio noro.

Kubiliaus statinė atsidūrė prie iškabos su parašu: „Moterų drabužiai." Vieno restorano valgių sąrašas, įstatytas į sunkų rėmą prie durų, buvo vėjo nuneštas prie niekieno nelankomo teatro. Juokingas ten dabar atsirado skelbimas: „Žirnių sriuba ir vynioti kopūstai." Žmonės pradėjo griūte griūti į teatrą!

Kailiadirbio iškaba su lapės kailiu užsikabino ant varpelio rankenos prie buto, kur gyveno jaunas vyras, panašus į suglaustą parasoną, vaikščiojęs į ankstybąsias mišias, visados elgęsis gražiausiai ir buvęs, anot jo tetos, visų dorybių paveikslu.

Lenta su parašu „Aukštoji mokykla" atsidūrė prie biliardo klubo, o mokykla gavo vaikų ligų gydytojo iškabą: „Čia vaikai mokomi gerti su čiulptukais." Tai buvo neteisinga, kartu ir nemandagu, bet ką tu padarysi su vėju, jo mandagumo nepamokysi!

Vadinas, baisi buvo naktis. Rytą beveik visos miesto iškabos buvo ne savo vietoj. Kita įstaiga gavo tokią iškabą, jog dėl jos iš gėdos neturėjo kur akių kišti, ir senelis, pasakoda-

mas apie tai, pats truputį šypsojo. Galimas daiktas, kad jis čia kiek juokavo.

Miesto gyventojai, ypač žmonės, atvykę iš svetur, vaikščiojo po gatves lyg apsvaigę, ir nenuostabus daiktas — juk jie buvo pripratę ieškoti kokios įstaigos ar vietos pagal iškabas. Sakysim, norėjo kas nueiti į posėdį, kur buvo svarstomi svarbūs krašto reikalai, o toj vietoj jis patenka į mokyklą, pilną šūkaujančių ir galvomis einančių padaužų vaikų!

Buvo ir tokių, kur dėl iškabos kaltės vietoj bažnyčios pakliuvo į teatrą. Juk tai baisiai negražu!

Tokios vėtros mano minime nebuvo, ją matė tik senelis, būdamas dar mažas. Gal panašios nelaimės mes nebesulauksime, bet mūsų anūkams labai gali atsitikti; tik turėkime viltį, kad tuo laiku, kada vėjas nešios iškabas, jie glūdės namie.

SNIEGO KARALIENĖ

SEPTYNIŲ PASAKŲ ISTORIJA

PASAKA PIRMA

Apie veidrodį ir jo šukes

Vadinas, paklausykite! Kai pasaka bus baigta, žinosime daugiau, negu žinome dabar.

Buvo toks baisus žynys. Vienas iš pikčiausių — tikras kipšas! Vieną kartą jis labai įsismagino ir padirbo tokį veidrodį, kur kiekvienas geras ir gražus daiktas, atsimušęs jame, dingdavo, o piktas ir bjaurus buvo matomas aiškiai ir rodėsi dar bjauresnis. Gražiausi reginiai, atsimušę tam veidrody, turėjo panašumą į virtus špinatus, o geriausi žmonės regėjosi šlykštūs arba stovėjo aukštyn kojomis, be liemens. Veidai būdavo taip iškreipti, net negalėjo pažinti. Jei kas turėjo dedirvinę, tai ji išplisdavo per visą jo nosį ir skruostus. Toks veidrodis labai džiugino žynį. Jei tik žmogui ateidavo į galvą kokia gera

ir kilni mintis, tuoj veidas išsikreipdavo, ir žynys juokėsi, džiaugdamasis savo nepaprastu išradimu. Visi žynio mokiniai — jis turėjo savo mokyklą — visur pasakojo apie tą veidrodį kaip apie kokį stebuklą, tvirtindami, kad tik dabar atėjęs metas matyti žmogų ir net visą pasaulį tokį, koks iš tikrųjų yra. Lakstė visur su tuo veidrodžiu, ir galop neliko nei vieno žmogaus, nei vieno krašto, kur būtų neiškreiptas jame. Galop jie įsinorėjo nulėkti į dangų, kad galėtų pasijuokti iš angelų ir paties viešpaties dievo. Kuo aukščiau lėkė su veidrodžiu, tuo labiau viskas jame krypo, viskas darėsi bjauresnis, net sunku buvo laikyti rankose, bet jie nesiliaudami vis artyn kilo prie angelų ir dievo. Staiga veidrodis baisiai persikreipė, sudrebėjo, sprūdo jiems iš rankų, krito žemėn ir ištiško į milijonus, bilijonus ir dar daugiau šukelių. Tos šukelės padarė nepalyginti daugiau pikto kaip pats veidrodis. Kitos, tokios smulkios kaip dulkelės, išsisklaidė po visą pasaulį, ir kam pateko į akį, ten ir paliko. Žmogus su šukele akyje viską matė išvirkščiai arba tik tai, kas buvo negero, nes mažiausias krislelis turėjo viso veidrodžio ypatybes. Dar prasčiau buvo, jei kam šukelė pakliūdavo į širdį — tada širdis pavirsdavo į gabalą ledo. Pasitaikydavo šukių didumo sulig lango stiklu, tik pro langus su tokiais stiklais nepatogu buvo žiūrėti į savo bičiulius. Kitos šukelės buvo įstatytos į akinius, ir nelaimė buvo su tokiais akiniais žmogui, norėjusiam viską gerai matyti ir teisingai spręsti. O tas žynys be galo džiaugėsi, net juokais plyšo. Po orą skraidė daugybės tų šukelių. Paklausykim, kas atsitiko.

PASAKA ANTRA

Berniukas ir mergaitė

Dideliame mieste, kur tiek namų ir žmonių, jog kiekvienam toli gražu neužtenka žemės įsitaisyti daržiukui, ir kur dėl tos priežasties daugelis tegali pasistatyti prieš langus gėlių vazonuose, gyveno du vargingi vaikai, turėję daržiuką, didesnį už puodą su gėlėmis. Jie nebuvo brolis ir sesuo, bet mylėjo viens

kitą kaip vieno tėvo vaikai. Jų tėvai gyveno dviejų gretimų namų kambarėliuose po stogu. Tų namų stogai beveik siekėsi, vieno kambarėlio langas žiūrėjo į kito langą, išilgai abiejų namų sienos ėjo latakas, todėl užteko tik peršokti tą lataką, ir jau galėjai pasiekti kaimyną, gyvenusį priešais.

Abiejų vaikų tėvai turėjo po vieną medinę dėžę, kur augino daržoves ir po rožių krūmą. Kartą tėvai sugalvojo pastatyti tas dėžes skersai latako, kad jos siektų nuo vieno lango lig kito ir atrodytų kaip dvi gėlių lovelės. Žirnių viršūnės buvo nusvirusios iš dėžių, o rožių krūmų šakos vyniojosi aplink langus ir kabinosi viena su kita, sudarydamos tartum kokius žalių lapų ir žiedų garbės vartus. Dėžės buvo aukštai padėtos, vaikai negalėjo ten įsiristi, jie tik dažnai eidavo pas vienas kitą, ir sėdėdavo po rožėmis prie mažo staliuko. Kaip malonu buvo taip sėdėti!

Žiemą to malonumo nebebuvo. Langai būdavo dažnai apšalę tada vaikai pasišildydavo krosnyje varinį pinigą, prispausdavo prie užšalusio stiklo, ledas greit ištirpdavo, ir pasidarydavo apskritas langelis, ir pro jį žiūrėdavo graži meili akelė, prie kiekvieno lango viena: tai žiūrėjo į kits kitą berniukas ir mergaitė. Jis vardu buvo Kajus, o ji Gerda. Vasarą užteko vieno žingsnio sueiti, o žiemą reikėjo daug pakopų nusileisti žemyn, paskui tiek pat pakopų lipti aukštyn, kai lauke pustė sniegas.

— Tai spiečiasi baltos bitės! — sakė senelė.

— Ar jos irgi turi karalienę? — klausė berniukas. Jis žinojo, kad bičių spiečius nesti be karalienės.

— Turi, kaip neturės! — atsakė senelė.— Ji skrenda ten, kur sninga tirščiausiai. Ji didesnė už kitas snaiges ir niekados nesileidžia žemėn — skubinasi greičiausiai grįžti į juodą debesį. Kartais ji žiemos naktimis skraido po miesto gatves ir žvalgosi į visus langus; tada langai taip gražiai apšąla, lyg būtų baltomis gėlėmis išrašyti.

— Matėm, matėm! — šaukė vaikai ir tikėjo, kad viskas tikra tiesa, ką senelė sakė.

— Ar Sniego karalienė negali čia atlėkti? — paklausė maža mergaitė.

— Tegu tik pamėgina! — atsiliepė berniukas.— Tuoj įkišiu į šiltą krosnį, ir ji sutirps!

Senelė paglostė vaikui galvą ir pradėjo pasakoti kitą istoriją.

Vakare, prieš eidamas gulti, Kajus užlipo ant kėdės prie lango ir pasižiūrėjo pro mažą skylutę į kiemą. Snaigės skraidė po orą, ir didžiausia iš jų nukrito ant dėžės krašto su gėlėmis ir pradėjo augti. Augo vis didesnė ir didesnė, galop pavirto į moteriškę, apsivilkusią balta marle, išausta kaip iš milijono sniego žvaigždelių. Buvo graži, tik visa iš ledo, iš blizgančio ledo, bet vis dėlto gyva. Jos akys spindėjo kaip žvaigždės, tačiau jose nebuvo nei šilumos, nei ramumo. Ji pamojo ranka berniukui. Vaikas išsigando ir nušoko nuo kėdės; jam pasirodė, kad pro langą švystelėjęs pralėkė koks didelis paukštis.

Kitą dieną buvo didelis šaltis, paskui pasidarė atadrėgis, o toliau atėjo ir pavasaris. Saulė kaitino, žolė želė, kregždės lizdus lipdė, buvo atidaryti langai, ir vaikai vėl sėdėjo savo daržiuke prie latako aukštai nuo žemės.

Tą vasarą rožės ypač gražiai žydėjo. Mergaitė išmoko psalmę, kur buvo minimos rožės; giedodama ją ji galvojo apie savo pačios rožes. Ji užgiedojo tą psalmę berniukui, o tas jai tarė:

Žydi rožės ir lelijos,
Gimė Jėzus iš Marijos.

Susikabinę rankomis, vaikai bučiavo rožes ir žiūrėjo giedodami į saulę, lyg jos šviesybėj būtų regimas vaikelis Jėzus. Kokios gražios buvo vasaros dienos, kaip malonu buvo sėdėti tarp kvepiančių, rodos, amžinai žydinčių rožių!

Kajus ir Gerda sėdėjo ir vartė knygą su paveikslais, su žvėrimis ir paukščiais. Tuo metu bažnyčios bokšto laikrodis išmušė penktą valandą.

— Ai, kas man į širdį dūrė! — staiga sušuko Kajus.— O dabar kas įkrito į akį!

Mergaitė apkabino jį už kaklo, jis mirksėjo, bet akyse nieko nebuvo matyti.

— Gal jau iškrito! — tarė jis paskui.

Bet niekas nekrito. Tai buvo ne paprastas krislas, o mažytė šukelė iš ano sudužusio velnio veidrodžio, kur kiekvienas didis ir gražus daiktas rodėsi menkas ir bjaurus, o bjaurus ir piktas darėsi dar bjauresnis ir piktesnis. Vargšas Kajus! Jam į širdį buvo įkritusi tokia šukelė. Dabar jo širdis turėjo pavirsti į ledo gabalą. Sopulio jau nebebuvo, bet šukelė laikėsi tvirtai.

— Ko tu žliumbi? — klausė Gerdos.— Ui, kokia dabar tu negraži! Man nieko nesopa! Fe! — staiga sušuko jis.— Šitą rožę griaužia kirminas. O tos aure liemuo visas susirietęs! Kokios bjaurios rožės! Riogso čia tokiose prastose dėžėse, ir pačios išbjaurėjo!

Paspyrė su koja dėžę ir nudrėskė dvi rožes.

— Ką tu darai, Kajau? — sušuko mergaitė, o jis, pamatęs ją išsigandusią, nudrėskė dar vieną ir nubėgo nuo Gerdutės į savo langą.

Nuo tos dienos kiekvieną kartą, kada tik ateidavo mergaitė su paveikslų knyga, jis sakė, kad tie paveikslai tinkantys tik mažiems vaikams. Kai senelė pasakojo kokią istoriją, jis kibo prie kiekvieno žodžio, o paskiau ėmė net mėgdžioti ją: atsistoja iš užpakalio, užsideda akinius, eina ir kalba tokiu balsu kaip senelė. Buvo labai panašu, ir žmonės juokėsi. Netrukus jis išmoko mėgdžioti visus kaimynus. Jam labai sekėsi išjuokti jų keistumus ir ydas, ir žmonės sakė: „Turi galvą tas berniukas!" O čia buvo kalta ta veidrodžio šukelė, patekusi jam į akį, o paskui ir širdį. Todėl jis vis erzino ir Gerdutę, mylėjusią jį iš visos širdies.

Jam nebetiko ir seni žaidimai, dabar jis norėjo tokios pramogos, kur reikėjo protauti. Kartą žiemą, sningant, jis atėjo pas Gerdą su didinamuoju stiklu. Jis pakėlė savo mėlyno apsiausto skverną, kad apkristų sniegas, ir tarė mergaitei:

— Pažiūrėk pro stiklą, Gerda!

Pro stiklą snaigės rodėsi daug didesnės, jos buvo panašios į puikias gėles arba dešimtkampes žvaigždes. Gražu buvo žiūrėti.

— Matai, kaip gražiai padaryta! — sakė Kajus.— Daug pui-

kiau už tikrąsias gėles! Koks taisyklingumas! Nei vienos kreivos linijos! O, kad taip jos netirptų!

Netrukus atėjo Kajus su didelėmis kumštinėmis pirštinėmis, su rogelėmis už nugaros ir suriko Gerdai į pačią ausį:

— Man šiandien leido pasivažinėti po miesto aikštę su kitais vaikais! — ir išbėgo.

Po aikštę važinėjosi daugybė vaikų. Kur buvo drąsesni, pribėgę prisiriša savo rogutes prie laukininko vežimo ir tokiu būdu pavažiuoja gerą kelio galą. Buvo labai linksma.

Kada vaikai buvo labiausiai įsilinksminę, į aikštę įvažiavo didelės baltos rogės. Tas, kas sėdėjo jose, buvo susisupęs baltais kailiniais ir turėjo užsidėjęs baltą kailinę kepurę. Rogės du kartus apvažiavo aikštę, o Kajus prišokęs bematant prikabino prie jų savo rogeles ir ėmė čiaužti. Tos rogės pradėjo per aikštę smarkiau važiuoti ir greitai pasuko į vieną gatvę. Kas jose sėdėjo, atsigręžė ir maloniai linktelėjo Kajui lyg geram pažįstamui. Kajus kelis kartus mėgino atsikabinti savo rogutes, bet tas su baltais kailiniais vis jam linksėjo ir dūmė toliau. Netrukus jie išvažiavo už miesto vartų. Tada sniegas ėmė baisiai versti, berniukas nebematė savo paties rankos prieš akis. Jis atleido virvę, su kuria buvo prisikabinęs už didžiųjų rogių, bet jo rogutės buvo lyg priaugusios prie jų ir švilpė vis tolyn. Tada jis ėmė balsu šaukti, bet niekas negirdėjo. Sniegas vis snigo, rogės lėkė lyg pasiutusios, kartais pasinerdamos į pusnis ar pašokdamos per griovius ir tvoras. Visas drebėdamas, Kajus mėgino sukalbėti „Tėve mūsų", bet galėjo atsiminti tik daugybos lentelę.

Snaigės darėsi vis didesnės ir didesnės, galop pavirto į dideles baltas vištas. Tik staiga vištos išsisklaidė į visas puses, didžiulės rogės sustojo, ir iš jų išlipo aukšta, liekna, šviesiai balta moteris su sniegu apsnigtais kailiniais ir kepure. Tai buvo pati Sniego karalienė.

— Gerokai pavažiavome! — tarė ji. — Tu visai sušalęs! Lįsk po mano lokių kailiniais.

Pasisodino berniuką į roges ir apsuko jį savo kailiniais. Kajus jautėsi lyg pasinėręs į sniego pūsnį.

— Ar dar šalta? — paklausė ji ir pabučiavo į kaktą.

Jos pabučiavimas buvo šaltesnis už ledą, kiaurai pervėrė berniuką, pasiekė pačią širdį, jo pusiau suledėjusią širdį. Tuo metu jam pasirodė, kad jis mirs, bet greitai pasidarė gera, visai nebejautė šalčio.

— Mano rogelės! Nepamiršk mano rogelių! — pirmiausia atsiminė berniukas.

Rogeles uždėjo ant nugaros baltai vištai, stipriai pririšo, ir ji turėjo skristi su jomis paskui didžiąsias roges. Sniego karalienė dar kartą pabučiavo Kajų, ir jis pamiršo Gerdą, senelę ir visus namiškius.

— Daugiau tavęs nebebučiuosiu,— tarė Sniego karalienė,— bučiuodama galėčiau tave negyvai užbučiuoti.

Kajus pažvelgė į ją. Ji buvo baisiai graži! Jis nebuvo matęs išmintingesnio ir gražesnio veido. Ji dabar nebesirodė iš ledo, kaip tą kartą, kada pamatė ją už lango ir ji linktelėjo jam — dabar ji jam buvo vienas tobulumas. Jis nustojo jos bijoti ir pasigyrė mokantis visus keturis aritmetikos veiksmus, net su trupmenomis, ir žinantis, kiek kraštas turi ketvirtainių mylių ir kiek gyventojų. Ta visą laiką šypsojosi. Tada jis pagalvojo, kad moka dar maža, ir ėmė žiūrėti į galo neturinčias oro platybes. O ji kilo su juo vis aukštyn ir aukštyn už juodų debesių; vėtra kaukte kaukė, tartum giedodama senovės giesmes. Jie lėkė per miškus ir ežerus, per jūres ir sausumą. Toli žemai ūžė šaltas vėjas, staugė vilkai, snigo sniegas, skrido krankdami juodi varnai, o viršum aukštai aiškiai švietė pilnas mėnuo. Kajus žiūrėjo į mėnesį visą ilgą žiemos naktį, o dieną miegojo prie Sniego karalienės kojų.

PASAKA TREČIA

Žynės gėlių darželis

Ką darė Gerda, negrįžus Kajui? Kur jis dingo? To niekas nežinojo, niekas nemokėjo paaiškinti. Tik vaikai pasakojo matę jį prisirišant rogutes prie didelių puikių rogių, tos pasukusios į vieną gatvę ir nudulkėjusios už miesto vartų. Niekas

nežinojo, kur jis pasidėjo. Daug buvo išlieta ašarų, gailiai ir ilgai verkė Gerda. Pagaliau nusprendė, kad Kajus miręs: gal nuskendęs upėj, tekančioj prie pat miesto. Ilgai traukėsi tamsios žiemos dienos.

Bet atėjo pavasaris, ir saulė ėmė šildyti.

— Kajus mirė ir jau nebegrįš! — tarė Gerda.

— Netikiu! — atsiliepė saulės spindulys.

— Jis mirė ir daugiau nebegrįš! — atkartojo ji kregždėms.

— Netikim! — atsakė tos.

Paskui ir pati Gerda liovėsi tikėjus.

— Apsiausiu savo naujas raudonas kurpeles. Kajus dar nebuvo jų matęs,— tarė ji vieną rytą,— ir nuėjusi pasiklausiu upės, gal ta bus ką girdėjusi apie jį.

Buvo dar labai anksti. Gerda pabučiavo miegančią senelę, apsiavė raudonąsias kurpeles ir nudrožė vienai viena pro miesto vartus ant upės kranto.

— Ar tiesa, kad esi paėmusi mano mažų dienų draugą? Jei man jį grąžinsi, atiduosiu savo raudonąsias kurpeles!

Jai pasirodė, kad vilnys pleškendamos patvirtino jos klausimą, ir ji nusiavusi metė į upę raudonąsias kurpeles, brangiausią savo turtą. Bet jos nukrito prie pat kranto, ir vilnys išnešė į sausumą, lyg upė, neturėdama Kajaus, nenorėjo iš jos imti, kas buvo jai brangiausia. Mergaitei pasimatė, kad ji numetusi kurpeles per arti nuo kranto, todėl įlipo į laivę, stovėjusią tarp meldų, priėjo prie pat jos galo ir vėl metė į vandenį. Bet laivė nebuvo pririšta, ir ji, mergaitės pajudinta, susvyravusi atsitraukė nuo kranto. Gerda norėjo tuojau iššokti, bet kol atbėgo iš kito galo, laivė buvo jau gerokai atsiskyrusi nuo kranto, o dar akimirka, ir vanduo ėmė greitai nešti ją tolyn.

Gerda tada labai išsigando ir pradėjo verkti; niekas jos daugiau negirdėjo, tik žvirbliai, o tie negalėjo nunešti jos į sausumą, skraidė išilgai kranto ir čirškėjo, lyg norėdami ją paguosti: „Mes čia, mes čia!" Laivė plaukė pavandeniui, Gerda sėdėjo su vienomis kojinėmis, raudonos kurpelės plaukė iš paskos, bet negalėjo jos pavyti, srovė ją nešė daug greičiau.

Upės krantai buvo labai gražūs: čia žydėjo puikios gėlės, žaliavo dideli medžiai, šlaituose ganėsi avys ir karvės, bet niekur gyvo žmogaus.

„Gal upė mane neša pas Kajų",— pagalvojo Gerda ir pasidarė smagesnė, atsistojo stačia ir ilgai gėrėjosi žaliais krantais. Pagaliau ji priplaukė didelį vyšnių sodą; ten tarp medžių stovėjo šiaudais dengtas namukas su keistais raudonais ir mėlynais langų stiklais, prie durų stovėjo du mediniai kareiviai ir atidavinėjo šautuvais garbę kiekvienam, kas pro šalį plaukė. Gerda pagalvojo, kad jie gyvi, ir sušuko, bet tie, žinoma, nieko neatsakė. Laivė plaukė vis artyn prie jų ir priplaukė prie kranto.

Mergaitė sušuko dar garsiau, tada iš namuko iškūprino sena moterėlė su lazdele rankoj ir su didele šiaudine skrybėle, išrašyta gražiausiomis gėlėmis.

— Vargšele tu mano! — tarė senelė.— Iš kur tave atnešė tokia didelė srauni upė?

Senelė įbrido į vandenį, užkabino laivę su savo lazda, pritraukė prie krašto ir iškėlė Gerdą.

Mergaitė labai džiaugėsi pasiekusi kojomis sausą žemę, nors jai kėlė truputį baimės sena nepažįstama moteriškė.

— Eikš ir papasakok, kas tu tokia ir kaip čia patekai? — tarė senelė.

Gerda ėmė pasakoti viską, kas jai atsitiko, o senelė tik lingavo galvą ir kartojo: „Hm, hm!" Viską išdėjusi mergaitė paklausė, ar ji nebus kartais mačiusi jos Kajaus. Ta atsakė, kad jis nėra dar čia buvęs, bet netrukus gal atvyksiantis, todėl jai nereikėtų liūdėti. Liepė geriau paragauti jos saldžių vyšnių ir apžiūrėti gėles, daug gražesnes už visas tas, kur esti paveikslų knygose, ir dar mokančias sakyti pasakas. Paskui paėmė senelė Gerdą už rankos ir nusivedė į savo namuką.

Langai buvo aukštai nuo žemės, o stiklai raudonos, mėlynos ir geltonos spalvos, todėl kambario šviesa buvo labai jauki ir maloni. Ant stalo stovėjo pintinėlė gražiausių vyšnių, ir Gerda galėjo jų valgyti, kiek norėjo. Valgant senelė šukavo jai galvą su aukso šukomis, jos gelsvi plaukai gražiomis garbanomis raitėsi aplink apskritą raudoną kaip rožė veidelį.

— Seniai troškau tokios meilios mergytės,— tarė senelė.— Pamatysi, kaip mes puikiai čia gyvensim kartu!

Kai ji sušukavo Gerdos plaukus, ta vis daugiau miršo savo draugą Kajų. Mat senelė mokėjo kerėti. Bet ji nebuvo pikta kerėtoja, kerėjo tik retai, dėl savo malonumo; dabar ji kerėjo norėdama pasilikti pas save Gerdą. Ji nuėjo į daržą, palietė su savo lazda visus rožių krūmus, net ir tuos, kur gražiausiai žydėjo, ir jie visi susmego į žemę, jokios žymelės nebeliko, kad jie čia augę. Senelė bijojo, kad Gerda, pamačiusi rožes, neprisimintų savo pačios rožių, kartu ir Kajaus, ir kad nepabėgtų nuo jos.

Paskui ji nuvedė Gerdą į darželį. Kaip ten buvo gražu, kaip ten kvepėjo! Čia žydėjo visos gėlės, kokios tik auga pavasarį, vasarą ir rudenį; jokia paveikslų knyga negalėjo būti įvairesnė ir gražesnė. Gerda šokinėjo iš džiaugsmo ir lakstė po tą gražų darželį, kol saulė užėjo už aukštų vyšnių medžių. Gulėti jai pataisė minkštutę lovelę su raudonais šilko pagalvėliais, prikimštais mėlynų gardžiai kvepiančių žibučių, o kai užmigo, sapnavo tokius gražius sapnus, kokius sapnuoja tik karalienė savo vestuvių dienoj.

Kitą dieną Gerda vėl lakstė po tą nuostabų gėlių darželį šiltoj saulutėj. Taip praėjo daug dienų. Mergaitė pažino kiekvieną žolynėlį, ir nors jų buvo labai daug, bet jai vis rodėsi, kad kokio trūksta, tik nežinojo kokio. Kartą ji sėdėjo vartydama šiaudinę senelės skrybėlę, išrašytą visokiomis gėlėmis, o gražiausia iš jų buvo rožė. Senelės būta pamiršta ją ištrinti, kai kitas gyvas rožes ji suslėpė į žemę. Taip visados atsitinka dėl išsiblaškymo!

— Kas, ar čia visai nėra rožių? — tarė Gerda ir ėmė ieškoti po visą darželį. Ieškojo ieškojo, bet niekur nerado. Neradusi atsisėdo ir pradėjo verkti. Jos gailios ašaros krito toj vietoj, kur buvo nusmegęs rožių krūmas, ir, tik ašaros suvilgė žemę, tuoj krūmas išnėrė aukštyn su tokiais pat žiedais, su kokiais nugrimzdo žemyn. Gerda apkabino tą rožių krūmą, bučiavo jo žiedus ir atsiminė tas puikias rožes, kur žydėjo jos namuose, o paskui ir Kajų.

— O, kaip aš čia užgaišau! — tarė mergaitė.— Juk iškelia-

vau ieškoti Kajaus! Ar nežinot, kur jis yra? — paklausė rožių.— Gal manote, kad jis miręs ir jo jau nebėra?

— Ne, nemirė! — atsakė rožės.— Mes juk buvom po žemių, kur guli visi numirėliai, o Kajaus ten nebuvo.

— Dėkui jums labai! — pasakė Gerdutė, ėjo prie kitų gėlių, žiūrėjo į jų žiedus ir vis klausinėjo: „Ar nežinote, kur yra mano Kajus?"

Gėlės šildėsi prieš saulę, kiekviena pasakojo savo pačios pasakas, Gerda daug jų išklausė, bet niekur nieko nebuvo apie Kajų.

Ką sakė lelija?

— Ar girdi būgno trenksmą: bum bum! Girdi gedulingą moteriškės giesmę, girdi vaidilų šauksmą! Su ilgais raudonais drabužiais stovi ant laužo indo pati, liepsna supa ją ir jos mirusį vyrą. Bet moteriškė galvoja ne apie jį, bet apie k i t ą čia pat stovintį g y v ą, galvoja apie t ą, kieno žvilgsniai degina jos širdį labiau už ugnį, kuri netrukus jos gražų žydintį kūną pavers į pelenus ir dulkes. Argi gali širdies karštį užgesinti laužo liepsna?

— Nieko aš čia nesuprantu! — tarė Gerdutė.

— Tai mano tokia pasaka! — atsakė lelija.

Ką pasakė vijoklė?

— Ant aukštos uolos, prie siauro keliuko, stovi sena riterių pilis. Gebenės šakos, lipdamos į viršų, tirštai kloja raudonas mūro sienas, žali lapai dengia visą balkoną. Balkone stovi mergaitė gražuolė; pasilenkusi per turėklą, ji žiūri žemyn į keliuką. Ji skaistesnė už kiekvieną rožę, nusvirusią nuo šakos; ji lengvesnė už obelės žiedą, vėjo nešamą nuo medžio. Kaip gražiai šlama jos šilko drabužiai!, „Argi jis neateis?"— atsidūsta ji.

— Ar tu kalbi apie Kajų? — paklausė Gerda.

— Aš tik sakau pasaką, savo svajones! — atsiliepė žolynas.

Ką sakė palazdys?

— Tarp medžių kaba ant virvių ilga lenta — tai sūpynė. Ten sėdėdamos, supasi dvi mažos gražios mergytės su baltais kaip sniego drabužiais ir plevėsuojančiais žalio šilko kaspinais

prie skrybėlaičių. Broliukas, vyresnis už jas, stovi stačias sūpynėj apsikabinęs virvę, kad neiškristų, vienoj rankoj laiko mažą puoduką su muilo putomis, o kitoj molinį vamzdelį ir leidžia burbulus. Lenta supasi, muilo burbulai lekia į orą mirgėdami įvairiomis spalvomis; štai vienas burbulas dar laikosi prie vamzdelio galo, vėjas į visas puses jį varto. Sūpynė linguoja aukštyn ir žemyn, o juodas šunelis, mažas kaip muilo burbulas, pasistiebęs su paskutinėmis kojomis, nori užlipti ant lentos, bet sūpynė pakyla į aukštį, šunelis virsta ir niršdamas loja. Vaikai erzina jį, muilo burbulai plyšta. Lenta supasi, puta tyška — štai mano dainelė!

— Gal ji ir graži, tik tokia liūdna, ir nieko nesakai apie mano mielą Kajų!

Ką sakė jacintas?

— Buvo kartą trys gražios ir linksmos seserys. Vienos drabužis buvo raudonas, kitos — mėlynas, trečios — baltas kaip sniegas. Šoko jos susikabinusios už rankų prie ežero mėnesio šviesoj. Tai nebuvo elfai, bet gyvos mergaitės. Pakvipo gardžiai oras, ir mergaitės pasislėpė miške. Kvepėjimas darėsi vis didesnis, vis gardesnis, ir iš tankynės išnėrė trys grabai, slinkdami į ežero krantą. Juose gulėjo trys seserys gražuolės, aplink skraidė kaip maži žiburėliai jonvabaliai. Miega tos mergaitės ar mirė? Gėlių kvapas sako, kad jos nebegyvos. Vakaro varpas skamba už numirusias.

— Jūsų pasaka mane griaudina! — tarė Gerdutė.— Jūs taip labai kvepiate, jog turiu galvoti apie mirusias mergaites. Oi, argi Kajus tikrai miręs? Bet rožės buvo po žemių ir sako, kad jo ten nėra.

— Din din din! — skambėjo jacintų varpeliai.— Mes skambam ne už Kajų, mes jo nepažįstam. Mes skambam tą giesmelę, kur mokam!

Gerda priėjo prie snudės, žibančios iš žalios žolės.

— Tu esi kaip maža skaisti saulutė! — tarė Gerda.— Pasakyk, kur galėčiau rasti savo jaunų dienų draugą.

Snudė kaip žiburys švietė ir žiūrėjo į Gerdą. Paskui sugiedojo savo giesmelę, bet ten nebuvo nei žodžio apie Kajų!

— Buvo pirmoji pavasario diena, karšta saulė švietė į mažą

kiemelį, jos spinduliai glostė gretimų namų sieną, o pagal tą sieną, tik iš žemės išlindę, žydėjo geltonos gėlelės, žibančios saulės šviesoj kaip auksas. Kieme, išsinešus krėslą, sėdėjo sena moteris. Jos anūkė, tarnaujanti graži mergaitė, atėjo pas ją ir pabučiavo. Tame pabučiavime buvo auksas, grynas širdies auksas. Auksas iš burnos, auksas iš širdies gilumos, auksas iš ryto valandos! Štai ir viskas! — pabaigė snudė.

— Vargšė mano senelė! — atsiduso Gerda.— Ji bus labai pasiilgusi manęs, bus pasiilgusi ir Kajaus. Bet aš greit grįšiu ir parvesiu jį. Nėr ko daugiau klausinėti tų žolynų — nieko iš jų nelaimėsi. Jie nieko daugiau nežino, tik savo giesmeles!

Ji pasikaišė sijonėlį, kad greičiau galėtų bėgti, ir šoko per narcizą, o tas jai paukšt sudavė per kojas. Tada ji sustojo, pažiūrėjo į liekną žolynėlį ir paklausė pasilenkus į jį:

— Tu gal žinai ką?

Ką gi pasakė narcizas?

— Matau save patį! Matau save patį! O, kaip aš kvepiu! Aukštai pastogėj, mažam kambarėly, stovi pusnuogė maža šokėja, stovi tai su viena koja, tai su dviem, mina kojomis visą pasaulį — ji tik akių apgaulė. Štai iš imbriko ji pila vandenį ant rankoj laikomo vysto. Švarumas — gražus daiktas! Balta suknelė džiūva pakabinta ant stogo, ji buvo taip pat išmazgota su vandeniu iš imbriko. Mergaitė apsivelka ją, kaklą apsiriša skaisčiai geltona skarele, kuri dar labiau atmuša suknelės baltumą. Ji vėl iškėlė vieną koją aukštyn. Žiūrėk, kaip tiesiai ji stovi su kita — tartum koks žolyno stiebas! Aš joj matau pats save, aš joj matau pats save!

— Tai man nerūpi! — atsiliepė Gerda.— Kam man tai pasakoji?

Ir ji nubėgo į daržo galą. Varteliai buvo uždaryti, bet mergaitė stipriai patraukė surūdijusią velkę, varteliai atsidarė, ir Gerda basa šoko bėgti keliu. Buvo apsigręžus tris kartus, niekas nesivijo. Pagaliau pavargo, nebegalėjo toliau bėgti ir atsisėdo ant akmens. Apsidairiusi ji pamatė, kad vasara jau praėjo, buvo jau geras ruduo, o to, būdama tam dideliam darže, visai nepastebėjo, nes ten buvo tiek saulės ir gėlės žydėjo kiekvienu metų laiku.

— Viešpatie, kaip užgaišau! Aure jau ruduo, nėra kada ilsėtis! — tarė Gerda ir vėl ėmė bėgti.

O, kaip skaudėjo jai kojas! Aplink buvo tuščia ir šalta. Pailgi žilvičių lapeliai buvo visai pageltę, rūkas gulė ant jų rasos lašais ir varvėjo žemėn. Tik kryklės kelmas stovėjo apsipylęs vaisiais, bet jie buvo rūgštūs ir aitrūs. Koks liūdnas buvo visas pasaulis!

PASAKA KETVIRTA

Princas ir princesė

Gerda turėjo vėl atsisėdus pasilsėti. Priešais nusileido ant sniego didelis juodas varnas, ilgai žiūrėjo į mergaitę linguodamas galvą ir paskui prabilo: „Kar, kar! Labas!" Geriau kalbėti jis nemokėjo, bet jam patiko maža mergytė, ir paklausė jos, kur ji taip toli keliauja viena. Ką reiškia žodis „viena", dabar ji gerai galėjo suprasti, išpasakojo varnui visą savo gyvenimą, visus vargus ir paklausė, ar tas kartais nebus matęs Kajaus. Varnas susimąstęs palingavo galvą ir atsakė:

— Galimas daiktas, labai galimas!

— Kaip, ar tikrai galimas? — sušuko mergaitė, ėmė bučiuoti varną ir tik neužbučiavo jo negyvai.

— Ne taip karštai, ne taip karštai! — pasakė varnas.— Aš būsiu matęs tavo Kajų. Bet jis greičiausiai bus tave pamiršęs, gyvendamas pas princesę!

— Ar jis dabar esti pas princesę? — paklausė Gerda.

— Taip, tik paklausyk! — atsakė varnas.— Tik man sunku taviškai išaiškinti. Gal tu moki varnų kalbą? Jei mokėtum, tai galėčiau daug geriau išpasakoti.

— Ne, tos kalbos nesimokiau,— tarė Gerda,— bet senelė ją moka, ji moka ir žirnių ankščių kalbą. O, kad aš būčiau tas kalbas iš jos išmokus!

— Nieko nepadarysi! — atsiliepė varnas.— Aš pasakosiu, kaip moku, kad ir ne visai dailiai.

Ir jis apsakė viską, ką žinojo:

— Toj karalystėj, kur dabar mes esame, gyvena nematytai neregėtai išmintinga princesė. Ji perskaitė visus pasaulio laikraščius ir užmiršo viską, kas ten parašyta — tokia ji išmintinga! Kartą ji sėdėjo soste, bet tai nėra labai malonus daiktas, kaip žmonės sako, todėl pradėjo dainuoti. Tarp kitko ji dainavo dainelę: „Kad man taip ištekėjus, kad man taip ištekėjus!" Ir pati pagalvojo: „Kodėl gi aš negalėčiau ištekėti?" Tik ji norėjo gauti vyrą, mokantį gražiai pašnekėti, o ne taip kokį pasipūtėlį — tai būtų nuobodus daiktas! Ji sušaukė visas rūmų damas, o tos, išgirdusios jos norą, labai apsidžiaugė ir pasakė: „Kaip gerai! Mes pačios apie tai neseniai galvojome!" Gali patikėti, kad kiekvienas mano žodis yra tikriausia tiesa! — pridėjo varnas.— Aš tai žinau iš savo sužadėtinės, ji yra prijaukinta, viską mato, viską girdi, kas rūmuose darosi.

Jo sužadėtinė buvo irgi varna, nes kiekvienas ieško sau pačios, panašios į save.

Tą dieną išėjo laikraščiai su apvadais iš širdžių ir su princesės parašu. Ten buvo parašyta, kad kiekvienas patogus jaunikaitis gali ateiti į rūmus ir pašnekėti su princese, ir tas, kur mokės elgtis kaip namie ir gražiausiai pakalbės, bus jos vyras.

— Visa tiesa,— sakė varnas,— čia taip tikra, kaip mane gyvą matai! Jauni vyrai iš visų pusių plaukte plaukė, baisus buvo susigrūdimas ir stumdymasis, bet niekas nelaimėjo nei pirmą, nei antrą dieną. Kol stovejo gatvėje, jie visi kalbėjo gerai, o tik peržengs rūmų vartus, pamatys sidabru blizgančią gvardiją, paauksuotus lekajus prie laiptų ir dideles šviesias sales, tuojau išsigąsta. Priėję prie sosto, kur sėdi princesė, jie tiesiog netenka žado, tiktai kartoja paskutinius jos žodžius, o tas kartojimas jai visai netiko. Visi tylėjo, tartum būtų jiems liežuvį kas ištraukęs, o išėję į gatvę vėl mokėjo kalbėti. Nuo miesto vartų lig rūmų stovėjo ilga jų uodega. Aš pats ten buvau ir viską mačiau! Jie buvo išalkę ir ištroškę, bet iš rūmų nei vandens atsigerti negalėjo gauti. Tiesa, gudresni buvo atsinešę duonos su sviestu, bet kitiems nei pauostyti nedavė galvodami: „Už tokių nudvėsėlių princesė nenorės tekėti!"

— O Kajus, Kajus? — paklausė Gerda.— Ar jis tuomet irgi buvo atėjęs pirštis?

— Palauk, palauk! Tuojau viską išgirsi! Trečią dieną atvyko į rūmus mažas bernaitis nei raitas, nei važiuotas, buvo smagus ir tokių skaisčių akių kaip tu, su ilgais gražiais plaukais, bet apsivilkęs skurdžiai.

— Tai bus Kajus! — apsidžiaugė Gerda.— O, pagaliau jį radau! — Ir ji suplojo delneliais.

— Jis buvo su maišeliu ant pečių,— pridėjo varnas.

— Ne, tai buvo greičiau jo rogutės! — pasakė Gerda.— Su rogutėmis jis buvo išėjęs iš namų!

— Tai galimas daiktas,— pasakė varnas,— gerai neįsižiūrėjau. Tik žinau iš savo sužadėtinės, kad jis, eidamas pro pilies vartus ir pamatęs gvardiją su sidabrais ir lekajus su auksais ant laiptų, nei kiek nesujuko, linktelėjo jiems galvą ir pasakė: „Koks nuobodumas čia karksoti ant laiptų! Gerai, kad galiu eiti į vidų." Salės buvo iš visų pusių apšviestos, viešpatystės tarėjai ir ministrai vaikščiojo žibančia marmuro asla basi ir nešiojo aukso indus. Buvo labai iškilminga! Vaikino batai baisiai girgždėjo, bet jis neėmė to į galvą.

— Tai tikrai buvo Kajus! — sušuko Gerda.— Atsimenu, jis turėjo naujus batus, būdama pas senelę, pati girdėjau juos girgždant!

— Taip, jie tikrai girgždėjo,— pasakė varnas.— Bet jis drąsiai priėjo prie princesės. Ta sėdėjo ant perlo didumo sulig ratelio ratu, o aplink stovėjo rūmų damos su savo tarnaitėmis ir tarnaičių tarnaitėmis ir kavalieriai su savo tarnais ir tarnų tarnais, tie vėl dar turėjo savo samdinius. Ir kuo arčiau prie durų stovėjo kas, tuo elgėsi didžiau. Tarno samdinio pasiuntinys, visados vaikščiojantis su šlepetėmis ir dabar stovintis prie durų, vos tik leido į save pažvelgti, toks jis buvo puikus!

— Tai baisu turėjo būti! — pasakė Gerda.— O vis dėlto Kajus gavo princesę?

— Kad nebūčiau varnas, ir aš būčiau ją gavęs, nors esu susižadėjęs. Jis pradėjo kalbėtis su princese ir kalbėjo taip gerai kaip aš, kada varniškai kalbu,— taip bent sakė mano sužadėtinė. Jis elgėsi gražiai ir laisvai, sakėsi atėjęs ne pirštis, o tik paklausyti princesės išmintingos kalbos. Ji patiko jam, o jai patiko jis.

— Taip, taip, čia tikrai buvo Kajus! — tarė Gerda.— Jis toks išmintingas! Jis mokėjo aritmetikos visus keturis veiksmus ir dar su trupmenomis! Oi, vesk greičiau mane į rūmus!

— Lengva pasakyti,— atsiliepė varnas,— bet kaip padaryti? Palauk, aš pašnekėsiu su savo sužadėtine, gal ji ką sugalvos ir patars. Tu gal manai, kad tokią mažą mergaitę kaip tu tuoj ir leis į rūmus?

— Mane leis! — tarė Gerda.— Išgirdęs Kajus, kad aš čia, beregint tekinas atlėks ir nusives mane!

— Palūkėk čia manęs prie vartelių! — pasakė varnas, pasukino galvą ir nuskrido.

Buvo jau vėlus vakaras, kai jis sugrįžo.

— Kar, kar! — tarė jis.— Tave labai sveikina mano sužadėtinė ir siunčia tau duonos kampelį, ji nugriebė iš virtuvės, tu tikrai esi alkana. Tik į rūmus tau sunku patekti: sidabruota gvardija ir auksuoti lekajai niekaip tavęs nepraleis. Bet neverk, vis gal šiaip taip įlįsi. Mano sužadėtinė žino, kaip nueiti į miegamąjį kambarį pro užpakalines duris, ir žino, kaip gauti raktą.

Įėjo į daržą, į didelę alėją, rudens lapai krito vienas po kito; kai rūmų languose užgeso žiburiai irgi vienas po kito, varnas privedė Gerdą prie užpakalinių durelių.

O, kaip mušė Gerdos širdis iš baimės ir ilgesio! Tartum ji būtų galvojusi padaryti kokį piktą daiktą, o ji tik norėjo sužinoti, ar ne čia jos Kajus. Taip, žinoma, jis čia! Ji taip gyvai vaizdavosi jo išmintingas akis ir ilgus plaukus, aiškiai matė jį šypsantis, kada jie sėdėjo namie šalimais po rožių krūmu. Tikrai jis apsidžiaugs, ją pamatęs ir išgirdęs, kokį ilgą kelią dėl jo keliavo. Tada jis sužinos, kaip namiškiai rūpinosi, kai jis negrįžo. O, kaip ji drebėjo ir kartu džiaugėsi!

Štai pasiekė ir laiptus. Ant indaujos degė maža lemputė. Vidury aslos stovėjo ta prijaukinta varna, sukino galvą ir spoksojo į Gerdą, o ši tūptelėjo ir nusilenkė, kaip ją mokė senelė.

— Mano sužadėtinis pripasakojo tiek gražių daiktų apie jus, miela mergyte! — tarė prijaukinta varna.— Jūsų vita, va-

dinas, gyvenimas, kiekvieną turi jaudinti. Prašom imti lempą, o aš eisiu pirma. Eisim tiesiai, čia mes nieko nesutiksim!

— Man rodos, kad kas eina paskui mus! — pasakė Gerda. Ir tuo metu tikrai kas sušlamėjo, tartum prašvilpė pro šalį arkliai su plevėsuojančiais karčiais ir laibomis kojomis, medžiokliai, raitos damos ir raiti riteriai.

— Tai tik sapnai! — atsiliepė varna.— Jie čia ateina, kad galėtų pernešti princo ir princesės mintis į medžioklę. Tuo geriau mums, patogiau apžiūrėti miegančius. Tikiuosi, kad, būdama garbėj, jūs parodysite savo širdies prakilnumą.

— Tai savaime suprantama! — įsikišo varnas.

Tada jie įėjo į pirmą salę, jos sienos buvo išmuštos raudonu raštuotu šilku. Pro šalį vėl prašvilpė sapnai, bet taip smarkiai, jog Gerda nieko nepastebėjo iš tos garbingos draugijos. Viena salė buvo puikesnė už kitą, Gerda negalėjo jomis atsigrožėti. Pagaliau jie priėjo miegamąjį kambarį. Lubos buvo panašios į didelę palmę su brangaus stiklo lapais, o vidury kambario prie drūto liemens kabėjo dvi lelijų pavidalo lovos. Viena buvo balta, joj gulėjo princesė, kita buvo raudona, toj Gerda manė rasti Kajų. Ji atsargiai atlenkė vieną raudoną lapelį ir paregėjo rudai įdegusį sprandą. Tai Kajus! Ji garsiai ištarė jo vardą, laikydama ties juo iškeltą lempą. Sapnai raiti vėl sugriuvo į kambarį. Atbudo princas ir atsuko galvą, bet tai buvo ne Kajus!

Princas buvo jaunas ir gražus, bet tik iš sprando turėjo panašumą į Kajų. Iš lovos kaip leliją pakėlė galvą princesė ir paklausė, kas čia yra. Tada Gerda pravirko ir apsakė jai savo gyvenimą ir viską, ką buvo padaręs varnas ir jo sužadėtinė.

— Vargšė mergytė! — tarė princas ir princesė, paskui pagyrė varną ir jo sužadėtinę, sakėsi visai nepykstantys ant jų, tik liepė daugiau taip nedaryti, net juos apdovanojo.

— Norite būti laisvi paukščiai,— paklausė princesė,— arba gauti tarnybą prie rūmų su visu išlaikymu iš virtuvės likučių?

Varnas ir jo sužadėtinė gražiai nusilenkė ir paprašė palikti juos prie rūmų. Jie pagalvojo apie ateinančią senatvę ir atsakė:

— Gerai turėti užtikrintą duonos kąsnelį gyvenimo pabaigoj!

Princas atsikėlė ir užleido savo lovą Gerdai — toks jis jai buvo geras. Ji sunėrė savo rankutes ir pagalvojo: „Kokie geri žmonės ir paukščiai!" Paskui užmerkė akis ir užmigo. Tada vėl pasirodė sapnai, dabar jie buvo panašūs į angelus, vežėsi mažas rogutes, o jose sėdėjo Kajus ir linksėjo galvą Gerdai. Bet tai buvo tik sapnas, ir, kai mergaitė atbudo, viskas išnyko.

Kitą dieną aptaisė ją nuo galvos iki kojų šilkais ir aksomais ir leido viešėti rūmuose, kiek jai patiko, bet ji ėmė prašyti, kad jai duotų vežimuką su arkliu ir batukus, ji norėjo vėl keliauti per žmones, ieškodama savo draugo.

Ji gavo gražias drapanas, batukus ir movą, o kai atsisveikino su visais, prie vartų privažiavo karieta iš gryno aukso, su žibančiais ant durelių kaip žvaigždės princo ir princesės herbais, o vežėjas ir tarnai turėjo ant galvų mažas aukso karūnėles. Princas ir princesė patys pasodino Gerdą į karietą ir palinkėjo jai laimingos kelionės. Varnas, jau vedęs, lydėjo ją tris mylias, jis tupėjo karietoj šalia jos. Jo pati tupėjo ant vartų ir pleveno sparnais; ji nelydėjo Gerdos, jai nuolat sopėjo galvą nuo to laiko, kaip gavo pastovią vietą prie rūmų ir pradėjo persivalgyti. Karieta buvo išklota saldžiais riestainiais, o po sėdyne pridėta vaisių ir meduolių.

— Sudieu! Sudieu! — šaukė princas ir princesė.

Gerda ėmė verkti, varno pati irgi. Karietai pavažiavus tris mylias, varnas atsisveikino su mergaite. Sunku buvo skirtis! Varnas užsiskrido ant medžio ir plasnojo sparnais tol, kol karieta, žibanti kaip saulė, išnyko jam iš akių.

PASAKA PENKTA

Galvažudžiukė

Gerda įvažiavo į didelį mišką, o karieta taip spindėjo, jog jos akinančios šviesos negalėjo galvažudžiai pakęsti.

— Auksas, auksas! — rėkė jie, pagriebė arklius už apinasrių, užmušė vežėją su tarnais ir ištraukė iš karietos Gerdą.

— Aure kokia riebi ir graži, matyti, riešutais penėta! — tarė senė galvažudė su šiurkščia barzda ir užgriuvusiais ant akių antakiais. — Bus gardesnė už riebiausią avieną! Tai bent turėsim pokylį!

Ir ji ištraukė žibantį peilį, nuo kurio kiekvienam per visą kūną ėjo šiurpuliai.

— Ai! — staiga ji sušuko. Tai jai įkando į ausį jos tikra išdykusi duktė, atsinešta ant nugaros.

— O, tu bjaurybė! — sušuko ant jos motina, pamiršusi Gerdą.

— Ji lakstys su manim,— pasakė galvažudžiukė.— Ji atiduos man savo movą, atiduos gražias drapanas ir miegos su manim mano lovelėj.

Ji vėl įkando motiną ir taip skaudžiai, jog galvažudžio pati pašoko į aukštį ir ėmė ratu suktis. Visi galvažudžiai ėmė juoktis ir sakė:

— Žiūrėkit, kaip ji šoka su savo dukrele!

— Aš noriu sėsti į karietą,— tarė galvažudžiukė, ir jos noras buvo išpildytas, nes ji buvo labai išlepinta ir atkakli.

Ji atsisėdo šalia Gerdos, ir karieta ėmė dardėti per akmenis ir duobes. Galvažudžiukė buvo tokio didumo kaip Gerda, bet stipresnė, plačių pečių ir tamsaus veido. Jos akys buvo visai juodos, bet kažkokios nesmagios. Ji apkabino Gerdą ir tarė:

— Jie tavęs nežudys, kol aš ant tavęs neužpyksiu. Tu būsi kokia princesė?

— Ne,— atsakė mergaitė ir papasakojo, kiek ji privargo ir kaip ji myli Kajų.

Galvažudžiukė rimtai pažvelgė į Gerdą, pakraipė galvą ir atsiliepė:

— Tavęs nežudys, nors aš ir papykčiau, greičiau aš tave nužudysiu!

Ir ji nušluostė ašaras Gerdai, o paskui sukišo abi savo rankas į jos minkštą, šiltą movą.

Pagaliau karieta įvažiavo į galvažudžių kiemą ir sustojo. Jų mūro namai buvo supleišėję, iš plyšių skraidė varnai ir varnos. Iš už kertės išlindo baisūs šunys; jie buvo labai dideli, kiekvienas galėjo praryti žmogų, tačiau jie tik šokinėjo, bet nelojo: loti buvo jiems uždrausta.

Dideliame sename ir aprūkusiame kambaryje vidury aslos kūrenosi ugnis; dūmai kilo aukštyn ir, draikydamiesi palubėje, ieškojo tako išeiti; ant vąškaro pakabintame katile virė sriuba, o ant iešmų kepė kiškiai ir kralikai.

— Naktį gulėsi kartu su manim, šalia mano paukštelių,— pasakė Gerdai galvažudžiukė.

Pavalgiusios ir pagėrusios jos nuėjo į kampą, kur ant grindų buvo patiesti šiaudai. Aukštai ant karčių tupėjo gal šimtas karvelių, ir jie miegojo, o kai prisiartino mergaitės, jie sukrabždėjo.

— Visi mano,— pasigyrė galvažudžiukė ir, pagriebusi vieną karvelį už kojų, gerai papurtė, tas tik sparnais suplasnojo.— Še, pabučiuok! — tarė ji ir tėškė karvelį Gerdai į veidą.— O čia tupi mano miškiniai,— pasakojo ji toliau rodydama du karvelius, tupinčius sienos įduboj už medinių virbalų.— Jie tokie pakartuvės, reikia laikyti gerai uždarius, kitaip tuoj išlėks į mišką! O čia štai stovi mano senis Be.— Ir mergaitė patraukė pririštą už ragų prie sienos šiaurės elnią su žibančiu vario kaklasaičiu.— Tą irgi reikia laikyti gerai pririšus, gali tuoj pabėgti. Kiekvieną vakarą aš jam kasau kaklą su šiuo aštriu peiliu, jis to baisiai bijo.— Ir, ištraukusi iš sienos plyšio ilgą peilį, patraukė per kaklą elniui. Vargšas elnias ėmė spardytis, o galvažudžiukė gardžiai iš to juokėsi, paskui nusivedė Gerdą gulti.

— Ar tu ir guli su peiliu? — paklausė Gerda, su baime žiūrėdama į peilį.

— Visados su peiliu! — atsakė galvažudžiukė.— Juk nežinai, kas gali atsitikti. Bet dar kartą papasakok apie Kajų ir apie savo keliones.

Gerda papasakojo. Miškiniai karveliai dar burkavo, o kiti jau miegojo. Galvažudžiukė su viena ranka apkabino Gerdos kaklą, o kitoj laikė peilį, ir netrukus ėmė knarkti, o Gerda negalėjo sudėti akių, vis galvojo, ar ją nužudys, ar paliks gyvą. Galvažudžiai sėdėjo aplink ugnį, gėrė ir dainavo, o senė galvažudė visaip vartaliojosi. Baisu buvo vargšei mergaitei į tą viską žiūrėti!

Staiga miškiniai karveliai suburkavo:

— Burkū, burkū! Mes matėme Kajų! Balta višta nešė jo rogutes ant nugaros, o jis sėdėjo Sniego karalienės rogėse. Jie skrido viršum miško, kada mes tupėjom lizde, tik išriedėję iš kiaušinio; ji pūstelėjo į mus, ir visi žuvo išskyrus mus du. Burkū, burkū!

— Ką jūs sakote! — sušuko Gerda.— Ar jūs nežinote, kur nulėkė Sniego karalienė?

— Tikriausiai į Lapių žemę, ten amžinai sniegas ir ledas. Geriau paklausk to ten pririšto elnio.

— Tiesa, ten amžinas sniegas ir ledas, baisiai kaip gražu! — atsiliepė šiaurės elnias.— Koks smagumas ten lakstyti didžiausiomis mirgančiomis sniego lygumomis! Sniego karalienė turi ten savo vasaros palapinę, o jos nuolatinė pilis stovi aukštai prie šiaurės ašigalio saloj, vadinamoj Špicbergenu.

— O Kajau, mielas mano Kajau! — atsiduso Gerda.

— Gulėk ramiai! — pasakė galvažudžiukė.— Tuoj įvarysiu peilį į pilvą!

Rytą Gerda papasakojo, ką girdėjo iš miškinių karvelių, o galvažudžiukė rimtai pažiūrėjo į Gerdą, pakraipė galvą ir tarė:

— Gerai! O tu žinai Lapių žemę? — paklausė paskui šiaurės elnio.

— Kur aš nežinosiu! — atsakė elnias, net nušvito jam akys.— Ten aš gimiau ir augau, ten laksčiau sniego lygumomis.

— Tai klausyk,— tarė Gerdai galvažudžiukė.— Matai, visi išvaikščiojo iš namų, liko tik motina; netrukus ji gurkštelės iš didžiojo butelio ir užmigs, tada aš tau šį tą padarysiu.

Čia ji pašoko iš patalo, nubėgus apkabino motiną, peštelėjo ją už barzdos ir pasakė:

— Labą dieną, mano mylima ožkyte!

O motina sprigo keletą kartų į nosį, nuo tų sprigtukų mergaitei nosis net paraudonavo ir pamėlynavo, bet visa tai iš didelės meilės.

Kai motina patraukė keletą gurkšnių iš butelio ir ėmė knarkti, duktė priėjo prie šiaurės elnio ir tarė:

— Dar kartą norėčiau tave pakutenti su savo peiliu, būtų labai man smagu, bet tiek tos, atrišiu tave nuo sieto ir leisiu vykti į Lapių žemę. Užtat tu turėsi nunešti šitą mergaitę į Sniego karalienės rūmus, kur gyvena jos mažų dienų draugas. Tikiuosi, girdėjai, ką ji pasakojo, o ji kalbėjo gana garsiai, nesunku buvo tau nugirsti.

Šiaurės elnias iš džiaugsmo pašoko aukštyn. Galvažudžiukė pasodino ant jo Gerdą, tvirtai pririšo ją ir net davė mažą pagalvėlį, kad minkščiau būtų sėdėti.

— Nieko nepadarysi,— tarė ji,— grąžinu tau ir kailines kurpeles, kad neperšaltų kojos! O movą pasiliksiu sau, per daug ji jau graži. Bet aš nenoriu, kad tu šaltum: imk mano motinos pirštines, tokios didelės, tau bus lig alkūnių. Maukis jas! Matai, dabar tavo rankos atrodo tokios kaip mano bjauriosios motinos.

Gerda verkė iš džiaugsmo.

— Nekenčiu, kad kas žliumbia! — pasakė galvažudžiukė.— Dabar turėtum džiaugtis. Še tau dar du kepaliukai duonos ir kumpis, kad nereikėtų alkti.

Duoną ir kumpį sukrovė ant elnio. Paskui galvažudžiukė atidarė duris, sušaukė šunis į triobą, perpjovė su peiliu virvę, su kuria elnias buvo pririštas, ir tarė jam:

— Dabar drožk ir žiūrėk mergaitės!

Gerda ištiesė galvažudžiukei abi rankas su didelėmis pirštinėmis ir atsisveikino su ja. Šiaurės elnias šoko bėgti kiek tik gali per kelmus ir akmenis, per miškus, per balas, per pie-

vas. Staugė vilkai, krankė varnos. „Up, up!"— lyg sučiaudėjo iš dangaus ugnis.

— Tai mano sena šiaurės pašvaistė! — nudžiugo elnias.— Žiūrėk, tartum degte dega!

Ir jis bėgo tolyn nestodamas nei dieną, nei naktį. Kol suvalgė visą duoną, paskui ir kumpį, jie atvyko į Lapių žemę.

PASAKA ŠEŠTA

Lapė ir suomė

Ten jie sustojo prie mažos apskurdusios triobelės; jos stogas buvo nusviręs beveik lig žemės, o durys tokios žemos, jog žmonės turėjo pro jas repečkomis eiti ir išeiti. Namie tebuvo viena sena lapė, ji kepė žuvį, užsidegusi lemputę su žuvies taukais. Elnias jai apsakė visą Gerdos istoriją, bet pirmiau savo paties, galvodamas, kad ji daug svarbesnė, o Gerda buvo labai sušalusi ir negalėjo kalbėti.

— Oi jūs vargšai! — tarė senė.— Ilgai dar turėsite keliauti! Reiks nulėkti dar šimtą su viršum mylių, kol pasieksite vietą, kur gyvena Sniego karalienė ir kas vakaras leidžia bengališką ugnį. Parašysiu keletą žodelių ant rūkytos žuvies, popieriaus neturiu, ir nunešite ten gyvenančiai suomei; ji jus geriau pamokys, ką daryti.

Kai Gerda sušilo, pavalgė ir atsigėrė, senelė parašė keletą žodžių ant rūkytos žuvies, liepė Gerdai gerai ją saugoti, paskui pririšo mergaitę ant elnio nugaros, ir tas vėl ėmė bėgti. „Up, up!"— vėl sučiaudėjo dangus, ir visą naktį švietė graži šiaurės pašvaistė. Galop elnias su Gerda pribėgo suomės triobelę ir pasibeldė į kaminą, nes triobelė buvo be durų.

Viduj buvo baisiai karšta, pati suomė vaikščiojo beveik nuoga, buvo mažo ūgio ir labai nešvari. Tuojau nutaisė Gerdutę, numovė pirštines ir kurpeles, kad jai nebūtų per šilta, elniui padėjo ant galvos gabalą ledo ir paskui perskaitė, kas buvo parašyta ant rūkytos žuvies. Perskaitė tris kartus, išmoko viską atmintinai ir tada žuvį įmetė į verdantį puodą, kad ji niekais nenueitų.

Elnias pirmiausia apsakė savo paties istoriją, paskui istoriją Gerdos, o suomė tik mėtė savo išmintingas akis, bet nieko nekalbėjo.

— Tu tokia išmintinga! — tarė elnias.— Tu gali su vienu siūlu surišti visus keturis vėjus. Žinau, kad, atrišus jūreiviui vieną mazgą, pučia geras vėjas, atrišus antrą — pasidaro smarkus vėjas, o atrišus trečią ir ketvirtą — ima siausti baisiausia vėtra, medžiai griūte griūva. Prašom išvirti mergaitei tokio gėrimo, kad ji gautų sveikatą dvylikos vyrų ir nugalėtų Sniego karalienę.

— Sveikatą dvylikos vyrų? — paklausė suomė.— Kam jai reikalinga tokia sveikata?

Paskui ji priėjo prie lovos, ištraukė didelę suvyniotą odą ir atvyniojo ją. Oda buvo išrašyta keistomis raidėmis, suomė įniko jas skaityti su tokiu atsidėjimu, jog prakaitas nuo kaktos per nosį jai varvėjo.

Elnias vėl prašė padėti Gerdai, o pati Gerda žiūrėjo į suomę tokiomis maldaujančiomis ir pilnomis ašarų akimis, jog ta mirktelėjusi nusikvietė elnią į pirkios kampą ir, dėdama jam ant galvos ledą, kuždėjo:

— Kajus tikrai yra pas Sniego karalienę; jam ten nieko netrūksta, ir jis galvoja, kad geriau negali būti pasauly. Taip jis galvoja dėl to, kad į akį ir į širdį turi įkritusią to veidrodžio mažutę šukelę. Tą reikia jam ištraukti, kitaip jis niekados neišsivaduos iš Sniego karalienės valdžios.

— Ar nesuteiktum Gerdai tokią galybę?

— Negaliu suteikti jai didesnės galybės, kaip ji dabar turi. Argi nematai, kokia ji galinga? Juk jai padeda žmonės ir paukščiai! Ji basa apėjo daugiau kaip pusę pasaulio! Jos visa galybė eina iš to, kad yra geras ir nekaltas vaikas. Jei ji pati negalės patekti į Sniego karalienės rūmus ir ištraukti stiklo šukelės iš Kajaus akies ir širdies, tai tuo mažiau mes jai padėsim. Už dviejų mylių nuo čia prasideda Sniego karalienės sodas, nunešk ten mergaitę ir palik pusnyje prie didelio krūmo, aplipusio raudonomis uogomis, ir netrukdamas grįžk atgal.

Sulig tais žodžiais suomė pasodino Gerdą elniui ant nugaros, ir tas kaip iš ugnies ėmė lėkti.

— Oi, palikau savo kurpiukes ir pirštines! — sušuko Gerda, pajutusi baisų šaltį. Bet elnias, nieko nepaisydamas, bėgo toliau, kol pribėgo krūmą su raudonomis uogomis. Ten nulaipino mergaitę į sniegą, pabučiavo ją į lūpas, ir jam iš akių pasruvo didelės kaip žirniai ašaros. Paskui apsigręžęs dūmė kiek galėdamas atgal. O vargšė mergaitė paliko viena baisiame šaltyje be kurpių ir be pirštinių.

Šoko ji tada bėgti kiek tik gali tolyn, jai iš priešais krito snaigės, bet ne iš dangaus — dangus buvo giedras nuo šiaurės pašvaistės. Kuo arčiau žemės buvo krintančios snaigės, tuo jos darėsi didesnės. Gerda atsiminė, kokios didelės ir nuostabios būdavo snaigės, kai ji žiūrėdavo į jas pro didinamąjį stiklą, bet čia buvo daug didesnės ir nuostabesnės. Jos buvo gyvos, jos buvo priešakinė Sniego karalienės sargyba ir turėjo keisčiausius pavidalus. Vienos atrodė kaip dideli baisūs ežiai, kitos buvo panašios į gyvačių kamuolius su iškištomis galvomis, trečios į drūtus lokiukus su pasišiaušusiais plaukais. Bet jos visos buvo skaisčiai baltos, visos buvo gyvos.

Gerda pradėjo kalbėti „Tėve mūsų". Buvo taip šalta, jog jos kvėpuojamas oras iš burnos virto į baltą rūką. Tas rūkas vis tirštėjo ir tirštėjo, paskui iš jo pasidarė maži skaistūs angeliukai, ir jie, krisdami artyn į žemę, vis didėjo; ant galvų jie turėjo šalmus, o rankose ietis ir skydus. Jų skaičius vis augo, o pabaigus kalbėti „Tėve mūsų", buvo susirinkęs visas legionas. Angelai subadė ietimis baisiąsias snaiges, tos subyrėjo į tūkstančius gabaliukų. Dabar Gerda galėjo drąsiai žengti tolyn, angelai aptrynė jai rankas ir kojas, tada visai nebejautė šalčio ir beregint prikeliavo Sniego karalienės rūmus.

O dabar paklausykim, ką tuo laiku veikė Kajus. Jis visai negalvojo apie Gerdutę ir sapnuoti nesapnavo, kad ji būtų taip arti, prie pat pilies sienos.

PASAKA SEPTINTA

Kas buvo Sniego karalienės rūmuose ir kas paskui atsitiko

Rūmų sienos buvo sniego supustytos, o langai su durimis smarkių vėjų prakirsti. Ten buvo per šimtą tokių sniego salių įvairaus pavidalo ir didumo, didžiausia turėjo daug mylių išilgai ir skersai, jos visos buvo gražiai šviečiamos šiaurės pašvaistės. Nors jos spindėte spindėjo šviesa, bet buvo šaltos ir tuščios. Jokio džiaugsmo, jokios linksmybės! Čia niekados nebuvo daromi pokyliai su šokiais, kurių metu būtų žaidę pūgos ir baltieji lokiai galėję vaikščioti su paskutinėmis kojomis, rodydami savo mitrumą; čia niekados kortininkai nesibardavo ir nesipešdavo, o baltos lapelės nesirinkdavo kavutės ir jaukiai sutūpusios neleidinėjo liežuvių. Ne, Sniego karalienės salės buvo visados tuščios ir šaltos! Šiaurės pašvaistė rodydavosi tokiais vienodais tarpais, jog nesunku buvo žinoti, kada ji labiausiai įsiliepsnos ir kada priges. Vidury didžiosios tuščios sniego salės blizgėjo sušalęs ežeras, o jo ledas buvo suskilęs į tūkstantį į vienas kitą visai panašių, lyg kokio menininko padarytų, kąsnelių. Būdama namie, Sniego karalienė sėdėdavo pačiame to ežero viduryje ir vadindavo tą ežerą išminties veidrodžiu, laikydama jį vieninteliu ir geriausiu veidrodžiu pasaulyje.

Kajus buvo pamėlynavęs nuo šalčio, tapęs beveik juodas, bet jis to nejuto — Sniego karalienės pabučiavimai atėmė jam jautrumą šalčiui, jo širdis buvo pavirtus į ledą. Jis rankiojo plokščius kampuotus ledo kąsnelius, juos dėliojo, kad kas išeitų, kaip mes dėliojame iš medžio gabaliukų visokias figūras ir vadiname tai kinišku žaidimu. Savo sudarytas figūras Kajus laikė didžiausios gražybės ir svarbos dalyku. Taip jis galvojo dėl patekusio į jo akį to prakeikto stiklo kruslelio. Iš ledo kąsnelių Kajus dėliojo visokius žodžius, bet niekaip negalėjo sudėti žodžio „amžinybė", nors labai to norėjo. Sniego karalienė buvo jam sakiusi: „Tik sudėk šitą žodį, ir tu būsi sau viešpats, o aš tau padovanosiu visą pasaulį ir priedo dar naujas pačiūžas!" Bet sudėti jis to žodžio nemokėjo.

— Dabar lėksiu į šiltus kraštus,— pasakė Sniego karalienė,— pažiūrėti savo juodųjų puodų.— Juodaisiais puodais ji vadino ugnikalnius Etną ir Vezuvijų.— Aš juos kiek pabalinsiu. Tai jiems pravers, kai sniegas apibarstys citrinas ir vynuoges.

Ir Sniego karalienė išlėkė, o Kajus paliko vienas didžiausioj ledo salėj. Jis žiūrėjo į ledą ir vis galvojo galvojo, net jam galvą ėmė sopėti. Sėdėjo vienoj vietoj nekrutėdamas ir išbalęs, tartum būtų negyvai sustingęs.

Tuo metu pro didžiuosius rūmų vartus įėjo Gerda. Priešais pūtė baisus vėjas, o ji sukalbėjo vakarinę maldą, ir vėjas nurimo, lyg užmigo. Tada mergaitė įžengė į didžiulę tuščią sniego salę ir išvydo Kajų. Prišokus apkabino jį ir sušuko:

— Kajau! Mielas mano Kajau! Pagaliau tave radau!

O jis sėdėjo visas sustingęs ir šaltas. Gerda pravirko, jos karštos ašaros krito Kajui ant krūtinės, pasiekė širdį, sutirpdė ledą ir stiklo šukelę. Kajus pažvelgė į Gerdą, o ji sugiedojo:

Žydi lelijos ir rožės daržely,
Jėzų atrasime mes ten vaikelį!

Šoko tada Kajui ašaros iš akių, su ašaromis kartu iškrito ir stiklo krislelis; jis pažino Gerdą ir džiaugsmingai sušuko:

— Gerdute! Brangiausia mano Gerdute! Kur taip ilgai buvai? Kur aš pats buvau? — Apsidairė aplink.— Kaip čia šalta, kaip čia tuščia!

Jis prisiglaudė prie Gerdos; ta juokėsi ir verkė iš džiaugsmo. Buvo toks didelis džiaugsmas, jog ledo kąsneliai ėmė šokinėti, o kai pavargo, jie sugulė, ir susidėjo tas pats žodis, apie kurį Sniego karalienė sakė, kad jei jis jį sudės, pasidarys nepriklausomas viešpats, ji dovanos jam visą pasaulį ir priedo dar naujas pačiūžas.

Gerda pabučiavo jo skruostus, ir jie paraudonavo, pabučiavo jo akis — tos ėmė spindėti kaip ir jos akys, pabučiavo jo rankas ir kojas — jis vėl pasidarė sveikas ir greitas. Dabar Kajus nebebijojo Sniego karalienės grįžtant namo — čia gulėjo jos atleidžiamas jam raštas, išrašytas blizgančiomis ledo raidėmis.

Susikabinę rankomis, abudu išėjo iš tos didžios pilies. Jie kalbėjosi apie senelę ir apie rožes, žydinčias aukštai ant stogo. Visur, kur jie ėjo, vėjas nustodavo pūtęs ir pasirodydavo saulė. Prie krūmo su raudonomis uogomis jų laukė elnias. Jis buvo atsivedęs pritvinkusią elnę, ta pagirdė juos savo pienu ir pabučiavo į lūpas. Tada elniai nunešė juos pas suomę, kur jie pasišildė jos prikūrentoj pirkioj ir išsiklausinėjo apie kelią namo; paskui užsuko į Lapių žemę pas senutę, ta pasiuvo jiems naujus drabužius ir sutaisė roges. Jaunus keleivius lydėjo senutė ir abudu elniai lig Lapių žemės sienos, kur jau buvo pradėjusi kaltis pirmutinė žolė. Čia jie atsisveikino su senute ir elniais.

— Laimingai keliaukite! — atsisveikindami sakė lydėtojai.

Netrukus prikeliavo mišką. Paukšteliai čiulbėjo, medžiai sprogo. Iš miško priešais išjojo ant gražaus arklio jauna mergaitė su raudona kepuraite ir pistoletais už diržo. Gerda tuojau pažino arklį ir jojikę: arklys buvo tas pats, kur vežė aukso karietą, o mergaitė buvo toji galvažudžiukė; jai buvo nusibodę gyventi namie, dabar keliavo pasižmonėti į šiaurę, o jeigu ten nepatiktų, tai ir į kitus kraštus. Ji taip pat tuojau pažino Gerdą. Pasimačiusios abidvi labai apsidžiaugė.

— O, tu valkata! — pasveikino ji Kajų.— Kas tai matė, kad dėl tavęs reiktų klaustis į pasaulio galą!

Gerda paglostė jai veidą ir pasiteiravo, kur ir ką beveikia princas ir princesė.

— Jie iškeliavo į svetimus kraštus,— atsakė galvažudžiukė.

— O varnas? — paklausė Gerda.

— Varnas nuskribo. Varna paliko našlė, nešioja dabar juodą vilnonį siūlą ant kojos ir amžinai dejuoja. Bet tas viskas niekai, geriau papasakok, kaip tau klojosi ir kaip tu jį radai!

Gerda ir Kajus viską jai apsakė.

— Tra ta ta, tra ta ta! — sušuko galvažudžiukė, paspaudė atsisveikindama abiem rankas, prižadėjo juos aplankyti, jei atsitiks kada keliauti pro jų miestą, ir kaip žaibas išnyko iš akių. O Kajus ir Gerda ėjo toliau, susiėmę rankas, ir, kur jie

ėjo, viskas žaliavo, viskas žydėjo, buvo pavasaris. Skambėjo bažnyčių varpai, ir jie pažino aukštus bokštus gimtojo miesto. Jie užlipo pažįstamais laiptais ir įėjo į kambarį, kur viskas buvo kaip seniau, o laikrodis vienodai taksėjo „tik, tak!", ir rodyklės sukosi aplinkui. Tik eidami pro duris, pastebėjo, kad jie jau užaugę žmonės. Žydinčios rožės nuo latako žiūrėjo pro atvirą langą, ten tebestovėjo mažos vaikų kėdutės. Kajus ir Gerda susėdo ant jų ir susiėmė rankas. Sniego karalienės rūmų šaltas gražybes užmiršo kaip baisų sapną. Senelė sėdėjo nušviesta saulės ir balsu skaitė iš savo didelės biblijos: „Jei nebūsite kaip vaikai, neįeisite į dangaus karalystę!"

Kajus ir Gerda pažvelgė viens kitam į akis ir dabar suprato senos giesmės prasmę:

Žydi lelijos ir rožės daržely,
Jėzų atrasime mes ten vaikelį!

Taip jie ten sėdėjo greta, jau užaugę, bet kaip vaikai, jų širdys tebebuvo vaikų, o iš dangaus švietė skaisti saulė, ir aplink kvepėjo pavasario oras.

JŪROS KARALAITĖ

Toli jūros vidury vanduo toks mėlynas kaip gražiausios rugiagėlės žiedas ir toks skaidrus kaip krištolas, bet jis labai gilus — toks gilus, jog joks inkaras negali pasiekti dugno. Reikėtų ant viena kitos sustatyti daug varpinių, kad jos išlįstų į viršų. Tenai, pačioj gilumoj, turi savo namus jūros gyventojai.

Nemanykite, kad jūros dugne tėra vienas baltas smėlys; ne, ten auga nuostabiausi medžiai ir žolynai, jų labai gležni stiebai ir lapai, jie kaip gyvi kruta nuo mažiausio vandens judėjimo. Tarp jų šakų plauko didelės ir mažos žuvys, kaip čia žemėj skraido paukščiai. Pačioj giliojoj vietoj stovi jūros karaliaus rūmai; jų sienos koralo, aukšti smailūs langai gintaro,

stogas sraigių, kurios atsidaro ir užsidaro, destis kur teka vanduo. Tas atrodo labai gražu, nes sraigėse žiba puikiausi perlai, iš kurių kiekvienas gali puošti karaliaus karūną.

Jūros karalius buvo daug metų našlys, ir jo namus žiūrėjo senutė motina. Ji buvo išmintinga moteriškė, bet labai didžiavosi savo aukštu kilimu; todėl ji ant uodegos turėjo dvylika austrių, o tuo tarpu kitos didikės tegalėjo jų turėti šešias. Bet apskritai ji buvo verta didžiausių pagyrimų, ypač už gražų savo anūkių auklėjimą. Jos buvo šešios ir visos labai gražios, bet jaunėlė visų gražiausia; tačiau kaip visos nėrovės kojų vietoj ji turėjo žuvies uodegą. Ištisas dienas karalaitės žaidė rūmuose, didelėse salėse, kur pasieniuose augo geltonos gėlės. Pro atvirus gintaro langus plaukė žuvys, kaip pas mus skraido į kambarius kregždės, artinosi prie karalaičių, ėdė iš jų rankų ir davėsi glostyti.

Prieš rūmus buvo didelis sodas, ten augo šviesiai raudoni ir tamsiai mėlyni medžiai; jų vaisiai tviskėjo kaip auksas, o žiedai — kaip liepsna. Stiebai ir lapai nuolat judėjo. Dirva, kur augo tie medžiai, buvo smulkiausias smėlys ir toks mėlynas kaip degančios žvakės liepsna. Apskritai jūros dugne visi daiktai turėjo žydrą spalvą, todėl labiau rodėsi, kad esi ne jūros vandeny, bet aukštai ore ir matai dangų iš viršaus ir apačios. Visai nurimus vėjui, galėjai matyti net saulę. Tada ji buvo panaši į raudoną žolyną, iš kurio taurelės tryško šviesa.

Kiekviena karalaitė turėjo sode savo kampelį, kur galėjo kasti ir sodinti gėles, kokias tik norėjo. Viena pasidarė lysę banginio pavidalo; kita norėjo, kad jos lyselė būtų panaši į mažą jūros nėrovę; bet jaunėlė padarė ją apskritą kaip saulė ir pasodino raudonas kaip saulė gėles. Keista ji buvo mergaitė: vis tylėjo ir kažko svajojo. Jos seserys gėrėjosi visokiais nuostabiais daiktais, gautais iš sudužusių laivų, o ji mėgo tik raudonas kaip saulė gėles ir marmurinę gražaus jaunikaičio statulą. Statula buvo dailiai padaryta iš balto marmuro ir pateko į jūros dugną iš nuskendusio vieno laivo. Karalaitė pasodino prie statulos raudoną gluosnį ir puikiai išaugino; jo šakos nusviro per statulą ir siekė mėlyną smėlį, kur jų šešėlis, lin-

guojant medžiui, bėgo į vieną ir antrą pusę. Atrodė, kad viršūnė su šaknimis žaidė ir bučiavosi.

Bet nieko taip nemėgo karalaitė, kaip klausyti pasakojant apie žmones, gyvenančius žemėj. Senelė turėjo jai pasakoti viską, ką žinojo apie laivus ir miestus, apie žmones ir žvėris. Ypač jai tiko tas, kad žemėj gėlės kvepia, o jūros dugne jos neturi jokio kvapo, kad miškai tenai žali ir kad žuvys, kurios laksto po šakas, gieda taip garsiai ir gražiai, jog negali atsiklausyti. Žuvimis senelė vadino mažus paukštelius, nes kitaip karalaitė nebūtų supratusi: juk ji niekados nematė paukščių.

— Kada sueis jums penkiolika metų,— tarė senelė,— gausite leidimą išplaukti į jūros paviršių, sėdėti mėnesienoj ant uolos krašto ir žiūrėti į plaukiančius pro šalį laivus. Tada pamatysite miškus ir miestus.

Netrukus turėjo sueiti penkiolika metų vyresniajai seseriai; kitos karalaitės buvo jaunesnės visos už kita kitą metais, todėl pačiai mažajai reikėjo laukti dar penkerių metų, ligi galės išplaukti į viršų ir pamatyti, kas darosi žemej; bet visos seserys pasižadėjo apsakyti viena kitai, ką pamatys pirmą kartą ir kas joms labiausiai patiks, nes senelė joms pasakojo nelabai daug, ir buvo dar nemaža dalykų, apie kuriuos jos norėjo sužinoti daugiau.

Bet nei viena karalaitė netroško taip išplaukti į jūros paviršių kaip jaunėlė — ta pati, kuriai reikėjo ilgiausiai laukti tos valandos ir kuri visados tylėjo ir svajojo. Ne kartą ji stovėjo naktį prie atviro lango ir žiūrėjo aukštyn pro tamsiai mėlyną vandenį, kuriame pliuškėjo žuvys. Ji matė mėnesį ir žvaigždes; jos, tiesa, buvo ne skaisčios, bet daug didesnės, negu mums rodosi. Jei kartais pro jas slinko debesėlis, tai ji manė, kad ties ja plaukia banginis arba laivas, pilnas žmonių. O šiems, žinoma, negalėjo nei į galvą ateiti, kad apačioj, jūros dugne, žiūri į juos maža nėrovė, ištiesus savo baltas rankas į vairą.

Galop vyresniajai sukako penkiolika metų, ir ji gavo leidimą pakilti iš jūros dugno.

Sugrįžusi atgal, ji pasakojo, ir jos pasakojimams nebuvo galo. Geriausias, jos nuomone, daiktas buvo — gulėti gražiu oru mėnesienoj smėlio seklumoj ir žiūrėti į miestą, kur žiba

nesuskaitomi žiburiai kaip žvaigždės, klausyti muzikos ir važiuotų žmonių bildesio, gražėtis aukštais bokštais ir gėrėtis varpų gaudimu.

Gal dėl to, kad jai buvo nepasiekiama, jaunėlė sesuo geidė labiau už kitas tai pamatyti savo akimis. O, kaip godžiai ji klausė sesers pasakojimų! Stovėdama vėlai vakare prie atviro lango ir žiūrėdama į tamsiai mėlyną vandenį, ji vaizdavosi didelį miestą, visą jo trenksmą ir judesį, ir jai net rodėsi, kad ji girdi varpų balsą.

Kitais metais gavo leidimą antroji sesuo kilti iš jūros dugno ir plaukti, kur nori. Ji išplaukė į paviršių kaip tik tą valandą, kada leidosi saulė, ir tas reginys jai pasirodė visų gražiausias. Visas dangus tviskėjo, pasakojo ji paskui, kaip auksas, o debesiai... bet tam gražumui nusakyti jai trūko žodžių. Raudoni ir mėlyni debesiai plaukė ties ja, bet dar greičiau už juos skrido tartum koks ilgas baltas apdangalas pulkas laukinių gulbių į tą pusę, kur buvo saulė. Karalaitė irgi norėjo plaukti kartu su jomis į tą pusę, bet staiga nusileido saulė, jūros ir debesių rausvumas užgeso.

Dar metams praslinkus, išplaukė trečioji sesuo. Ji buvo visų drąsiausia ir įplaukė į upę, tekančią į jūrą. Iš abiejų kraštų stovėjo žali kalneliai, apaugę vynuogėmis; tarp smagių miškų margavo gražūs vasarnamiai ir pilys. Medžių šakose giedojo paukščiai, o saulė taip kaitino, jog karalaitė turėjo nuolat nertis į vandenį, norėdama suvilgyti savo degantį kūną. Mažoj įlankėlėj maudėsi pulkas vaikų ir linksmai šūkaudami taškė vandenį. Karalaitė norėjo su jais pažaisti, bet vaikai išsigandę išbėgiojo. Čia atbėgo mažas juodas žvėrelis,— ji nežinojo, kad tai šuva,— ir ėmė piktai loti; karalaitė pabūgo ir skubindama sugrįžo į jūrą. Nors jai teko patirti baimės, bet ji negalėjo pamiršti puikių miškų, žalių kalnelių ir gražių vaikų, mokančių plaukyti po vandenį, nors jie neturėjo žuvies uodegų.

Ketvirtoji sesuo nebuvo tokia drąsi; ji laikėsi jūros vidurio ir paskui pasakojo, kad ten yra gražiausia: matai jūrą aplink per daug mylių, o dangus atrodo lyg didelis stiklinis varpas, apvožtas tau ant galvos. Labai toli, lyg žuvėdras, matė ji plau-

kiant laivus, šokinėjant ir vartantis ore delfinus ir leidžiant iš šnervių šimtus fontanų didelius banginius.

Galop atėjo penktosios sesers eilė. Jos gimimo diena buvo žiemą, todėl jai tekó pirmą kartą pamatyti tą, ko kitos seserys nematė. Jūra turėjo žalsvą spalvą, visur plaukė dideli ledo kalnai; jie žibėjo, kaip paskui pasakojo karalaitė, tartum perlai, o buvo didesni už bokštus, statomus žmonių. Tie kalnai buvo visokio pavidalo. Karalaitė atsisėdo ant aukščiausiojo, ir visi laivai baimingai šalinosi nuo tos vietos, kur ji sėdėjo ir kur vėjas žaidė jos ilgais plaukais.

Vakarop dangus apsiniaukė, pradėjo žaibuoti ir griausti, o pajuodavusi jūra ėmė aukštai kiloti ledo kalnus, kurie žaibų šviesoj buvo panašūs į ugnies stulpus. Nuo visų laivų nuimstė bures, žmonės be galvų lakstė ir puldinėjo po dangčius. Bet jūros karalaitė ramiai sėdėjo ant plaukiančio kalno ir žiurėjo, kaip šviesūs žaibai zigzagais raižė siuntančią jūrą.

Kiekviena sesuo, išplaukusi pirmą kartą į jūros paviršių, negalėjo atsidžiaugti tuo, ką matė. Bet paskui jos galėjo kilti iš vandens, kiek norėjo, todėl ilgainiui niekas jų nebestebino. Po kokio mėnesio seserys jau sakė, kad niekur nėra taip jauku ir ramu kaip namie.

Dažnai vakarais visos penkios seserys susiimdavo už rankų ir išplaukdavo į jūros paviršių. Jos turėjo puikius balsus, kokių žmonės neturi, ir, pakilus audrai, kada žūva daug laivų, priplaukdavo prie jų ir saldžiai giedodavo, kad jūros dugne yra gražu ir kad žmonės be reikalo bijo ten leistis. Bet žmonės jų nesuprasdavo ir manydavo, kad čia audra kaukia; tiesą sakant, jie niekados negalėdavo pamatyti visų jūros dugno stebuklų, nes, sudužus laivui, jie skęsdavo ir į jūros karaliaus rūmus atplaukdavo negyvi.

Išplaukus seserims į paviršių, jaunoji karalaitė likdavo viena namie ir žiūrėdavo į jas iš paskos; ją ėmė verksmas, bet nėrovės neturi ašarų, ir dėl to joms dar sunkiau.

— A, kada gi aš sulauksiu penkiolikos metų! — sakė ji.— Aš žinau, kad iš visos širdies pamėgsiu tą pasaulį, kur yra ant vandens, ir žmones, kur ten gyvena.

Galų gale jai sukako penkiolika metų.

— Štai ir tu dabar didelė ir sulaukei, ko geidei,— tarė senelė.— Eikš, tave aptaisysiu kaip ir kitas tavo seseris.

Ji uždėjo jai ant galvos baltų lelijų vainiką, o tų lelijų žiedo lapeliai buvo perlo, ir prisegė prie karalaitės uodegos aštuonias dideles austres, kad visi žinotų, kokio aukšto ji kilimo.

— Man sopa nuo jų! — tarė karalaitė.

— Ką padarysi! Dėl gražumo reikia kiek pakentėti,— atsakė senelė.

O, su kokiu džiaugsmu ji būtų numetusi tą visą papuošalą ir sunkųjį vainiką! Raudoni žiedai iš jos pačios sodo kur kas labiau tiko, tik nieko negalėjo padaryti.

— Sudieu! — tarė ji ir iškilo aukštyn, lengva ir šviesi kaip vandens burbuliukas.

Saulė tik buvo nusileidus, kai ji iškišo galvą iš vandens; bet debesiai tebešvietė purpuru ir auksu ir ant paraudusio dangaus nuostabiai mirgėjo vakarinė žvaigždė; oras buvo gražus ir tylus, jūra nurimusi. Netoli savęs išvydo didelį laivą trimis stiebais; tik viena burė buvo pakelta, nes jokio vėjelio nebuvo; visur ant virvių ir karčių sėdėjo matrosai. Nuo dangčio sklido muzikos ir giesmių balsai, o kai sutemo, uždegė šimtus įvairių spalvų žiburėlių.

Karalaitė priplaukė prie kajutės stiklo langelio, pro kurį, kai ją pakeldavo banga, žiūrėjo į vidų ir matė daugybę puikiai išsipuošusių žmonių. Bet visų gražiausias buvo jaunas princas didelėmis juodomis akimis; jis turėjo tikrai ne daugiau per šešiolika metų; buvo kaip tik jo gimimo diena, todėl visas laivas taip linksminosi. Ant dangčio šoko matrosai, ir, kai atėjo pas juos princas, šimtai raketų iškilo į orą; aplink laivą tapo šviesu kaip dieną. Karalaitė išsigando ir tuojau pasinėrė į vandenį; bet greit vėl iškišo galvą, ir čia jai pasimatė, kad visos dangaus žvaigždės sukrito į jūrą. Niekados dar nebuvo mačiusi tokio nuostabaus reginio. Didelės saulės sukosi aplink ją; puikiosios ugnies žuvys lėkė į mėlyną orą, ir tas viskas spindėjo vandeny. Tačiau laive buvo labai šviesu, galėjai matyti ne tik žmones, bet ir mažiausius daiktus. O koks gražus buvo jau-

nasis princas! Jis šypsodamas spaudė visiems rankas, o muzika trenkė puikios nakties vidury.

Jau buvo vėlu, bet jūros karalaitė negalėjo atitraukti akių nuo laivo ir gražiojo princo. Įvairiaspalviai žiburiai užgeso, raketos nebekilo į orą, armotos nebegaudė. Tik jūra viena kažkaip dusliai ūžė. Tačiau karalaitė vis dar suposi ant bangų ir žiūrėjo į kajutės langus. Bet štai pakilo vėjas ir papūtė į laivą; ėmė kelti bures viena po kitos; bangos didėjo, juodi debesiai aptraukė dangų, tolumoj ėmė rodytis žaibai. Supratę ateinant audrą, matrosai vėl nuėmė bures. Laivas baisiai suposi nertėjančioj jūroj; bangos šoko ant viena kitos kaip dideli juodi kalnai, tartum norėdamos numušti aukštuosius stiebus, bet laivas lyg gulbė vikriai narstė tarp bangų, nukrisdamas žemyn ir vėl iškildamas ant jų gūbrio. Nėrovei toks plaukymas buvo malonus, bet žmonės kitaip galvojo. Laivas visas braškėjo, bangos lenkė storas lentas. Staiga didysis stiebas nulūžo kaip šiaudas, ir laivas pakrypo į šoną; vanduo ėmė sunktis į vidų. Dabar tik nėrovė suprato, koks pasidarė žmonėms pavojus; ji pati turėjo saugotis plaukančių vandeny sijų ir rąstagalių. Kartais visai sutemdavo, ir ji nieko nebematė; bet, sužaibavus ir pasidarius šviesiau, vėl galėjo matyti viską, ką veikė žmonės laive. Bet ji ieškojo akimis vieno princo ir, sudužus laivui, pastebėjo jį krintant į vandenį.

Iš karto karalaitė apsidžiaugė, nes princas turėjo dabar nusileisti pas ją į dugną. Bet ji greit atsiminė, kad žmonės negali gyventi vandeny, kad jis atplauks į tėvo rūmus jau nebegyvas. Ne, jis neturi mirti! Ir ji šoko plaukti pro rąstus ir lentas, pamiršusi, kad ji gali nuo jų lengvai žūti. Giliai pasinerdama ir vėl iškildama ant bangų, galop priplaukė princą, jau nebegalėjusį laikytis ant vandens paviršiaus. Jo rankos ir kojos buvo nusilpusios, gražios akys užmerktos — būtų tikrai miręs, kad jo nebūtų pagriebusi nėrovė. Ji pakėlė jo galvą iš vandens ir leido bangoms nešti, kur jos nori.

Rytą audra nutilo, bet laivo neliko nei pėdsako. Iš vandens pakilo saulė, raudona ir skaisti. Išblyškę princo skruostai kiek paraudo, bet akys buvo vis dar užmerktos. Karalaitė pabučiavo aukštą ir gražią jo kaktą ir atmetė atgal drėgnus

jo plaukus. Jai pasirodė, kad jaunasis princas panašus į marmuro jaunikaitį jos sode; ji dar kartą jį pabučiavo, iš visos širdies trokšdama, kad jis išliktų gyvas.

Čia ji pastebėjo atokiai kietą žemę su aukštais melsvais kalnais, ant jų viršūnės žibėjo baltas sniegas, lyg ten ilsėtųsi pulkai gulbių. Apačioj, ant kranto, žaliavo puikus miškas, o aukščiau stovėjo kažkokie rūmai — kaip ir bažnyčia, kaip ir vienuolynas. Sode prie tų rūmų augo citrinų ir apelsinų medžiai, o prie vartų stovėjo aukštos palmės. Jūra darė ties ta vieta mažą įlankėlę, ramią, bet labai gilią. Ten, į tą uolą, ant kurios gulėjo vandens suneštas baltas smėlys, karalaitė nunešė princą. Ji padėjo jį ant smėlio taip, kad galva būtų kiek aukščiau už liemenį ir galėtų gauti daug karštų saulės spindulių.

Tuo tarpu baltuose rūmuose suskambino varpais, ir į sodą pasipylė daugybė jaunų mergaičių. Tada karalaitė atplaukė kiek atgal, pasislėpė už akmenų, išlindusių iš vandens, ir apsidengė krūtinę ir plaukus jūros puta, kad niekas nepastebėtų jos veido. Iš čia ji ėmė žiūrėti, kas ištiks nelaimingąjį princą.

Netrukus prie tos vietos prisiartino jauna mergaitė. Iš pradžios, matyti, ji labai persigando, bet jos baimė greit praėjo. Ji pasišaukė žmonių, ir karalaitė pamatė, kad princas atsigavo ir visiems maloniai šypsosi. Tik vandens karalaitei jis nenusišypsojo: juk jis nežinojo, kad ji jam išgelbėjo gyvybę. Ji labai nuliūdo ir, kai princą nuvedė į didžiuosius namus, nusiminusi nėrė į gilumą ir sugrįžo į savo tėvo rūmus.

Ir pirma karalaitė buvo tyli, bet nuo tos dienos pasidarė dar tylesnė. Seserys jos klausinėjo, ką ji matė, pirmą kartą iškilusi į jūros paviršių, bet ji nieko nepasakojo.

Ne kartą paskui jį plaukė tai rytą, tai vakare į tą vietą, kur buvo palikusi princą. Ji matė nokstant sode vaisius ir juos raškant; matė tirpstant ant kalno viršūnių sniegą, bet princo ji nematė ir, kiekvieną kartą sugrįžusi namo, darėsi liūdnesnė. Vienintelis jos džiaugsmas buvo sėdėti savo sodely, uždėjus rankas ant gražiosios marmuro statulos, panašios į princą. Savo gėlių daugiau nebežiūrėjo; jos išaugo, apžėlė visus takus

ir taip susipynė su medžiais savo stiebais ir lapais, jog sode tapo visai tamsu.

Galop ji nebegalėjo ilgiau tverti ir viską papasakojo vienai savo seseriai; tuojau apie tai sužinojo visos kitos seserys, bet daugiau niekas, tik dvi trys nėrovės, kurios taip pat niekam nepasakojo, tik artimiausiom savo draugėm. Viena iš jų pažino princą; ji taip pat buvo mačiusi laivo šventę ir papasakojo, iš kur yra princas ir kur jo karalystė.

— Einam, sesute! — tarė jūros karalaitei seserys ir, susiėmusios rankomis, nuplaukė į tą vietą, kur turėjo būti princo pilis.

Pilis buvo šviesiai geltono akmens su marmuro laiptais; vieni laiptai ėjo tiesiai į jūrą. Stogą puošė puikūs paauksuoti bokštai, o tarp kolonų, ėjusių aplink visus rūmus, stovėjo marmuro statulos, visai kaip gyvos. Pro aukštus langus buvo matyti puikios salės, jų durys buvo apkabintos brangiomis šilko uždangomis ir grindys aptiestos divanais, o sienas puošė tokie dideli ir gražūs paveikslai, jog negalėjai atsižiūrėti. Pačios didžiosios salės vidury buvo didelis fontanas; jo srovė mušė lig pūstų stiklo lubų, pro kurias saulės spinduliai krito į vandenį ir į nuostabius žolynus, augančius plačiame baseine.

Dabar karalaitė žinojo, kur gyvena princas, ir dažnai vakarais ėmė ten lankytis. Ji prisiartindavo prie žemės daug arčiau negu kuri jos sesuo ir net drįsdavo įplaukti į siaurą perkasą po puikiu marmuro balkonu, nuo kurio darėsi ilgas šešėlis ant vandens. Čia ji sustodavo ir ilgai žiūrėdavo į jaunąjį princą, manantį, kad niekas mėnesio šviesoj ten jo nemato.

Kartais vakarais princas plaukė puikioj laivėj, iškaišytoj vėliavomis. Tada ji žiūrėjo iš žalių nendrių, ir, kai vėjas pūtė skaisčiai baltą jos apdangalą, žmonės manė, kad ten gulbė pleveno sparnais.

Dažnai naktį, kai žvejai gaudė žuvį su žiburiais, ji girdėjo juos pasakojant apie princo gerumą ir džiaugėsi jam išgelbėjusi gyvybę, kada jis jau be sąmonės buvo blaškomas vilnių. O jis nieko apie tai nežinojo ir net per sapną negalėjo jos atsiminti.

Kiekvieną dieną žmonės jai darėsi malonesni; kiekvieną dieną ji labiau norėjo gyventi kartu su jais žemės pasauly, kuris jai rodėsi daug didesnis už vandens pasaulį. Juk jie galėjo plaukti laivais per jūres, lipti kalnais aukščiau debesių; o žemės, kurios buvo jų valdžioje, traukėsi su miškais ir laukais daug daug toliau, kaip gali išmatyti jos akys. Ji labai norėjo daugiau sužinoti apie žmones ir jų gyvenimą, bet seserys negalėjo į visus jos klausimus atsakyti.

Todėl ji kreipėsi į senelę, gerai pažinusią pasaulį, buvusį už vandenų.

— Jei žmonės neskęsta,— paklausė mažoji karalaitė,— tai ar jie gyvena amžinai? Ar jie taip pat miršta kaip ir mes?

— Taip,— atsakė senutė,— jie irgi turi mirti, ir jų gyvenimas net trumpesnis už mūsų. Mes galim gyventi tris šimtus metų, bet mirę pavirstame jūros puta, net neturim kapo, kurį lankytų mūsų artimieji. Mes neturim nemirtingos vėlės; po mirties mums neprasideda naujas gyvenimas; mes — kaip žalios nendrės: nupjautos jos daugiau nebežaliuoja. O žmonės turi nemirtingą vėlę; ji gyvena amžinai, gyvena net tada, kada kūnas jau seniai pavirtęs į dulkes; ta vėlė po mirties lekia į šviesųjį orą, į skaisčiąsias žvaigždes. Kaip mes kilstame aukštyn iš jūros ir matome žemės šalis, taip žmonių vėlės kilsta į nežinomus laimingus kraštus, kurių mes niekados neregėsim.

— Kodėl gi mes neturime nemirtingos vėlės? — nuliūdusi paklausė nėrovė.— Aš mielai atiduočiau visus tris šio gyvenimo amžius už tai, kad nors vieną dieną tapčiau žmogum ir paskui laimėčiau amžiną gyvenimą.

— Geriau apie tai negalvok,— tarė senelė,— mes čia gyvenam daug geriau ir esam laimingesni kaip žmonės savo žemėje.

— Vadinas, aš mirsiu ir pavirsiu jūros puta? Nebegirdėsiu daugiau vilnių muzikos, neberegėsiu savo gražiųjų gėlių ir karštosios saulės? Argi nieko negalima padaryti, kad gaučiau nemirtingąją vėlę?

— Nieko!.— atsakė senelė.— Jei bent koks žmogus taip tave pamiltų, jog tu būtum jam brangesnė už tėvą ir už motiną,

jei jis pavestų tau visą savo širdį ir visus jausmus, jei paduotų prieš kunigą ranką, žadėdamas amžiną ištikėjimą, tik tada jo vėlė galėtų pereiti į tavo kūną, ir tu taptum žmogaus laimės dalininke. Jis duotų tau vėlę, bet savo pasiliktų sau. Tik to niekados nebus! Kas čia mūsų laikoma gražu,— tavo žuvies uodega,— ten žemėje yra bjauru. Keistą turi žmonės supratimą apie gražumą: kas nori būti gražus, tam reikia turėti du bjaurius ramstelius, kurie vadinasi kojos!

Mažoji karalaitė atsiduso ir nuliūdusi pažiūrėjo į savo žuvies uodegą.

— Džiaukis savo likimu,— tarė senutė.— Geriau linksminkimės ir dainuokime per tuos tris šimtus metų, kur mes gyvenam. Tai tikrai netrumpas laikas; paskui ir ilsėtis bus malonu. Šiandien naktį bus rūmų pokylis.

Pokylis buvo puikus: žemėj tokių niekuomet nesti. Didžiosios šokių salės sienos ir lubos buvo storo, bet skaidraus stiklo. Pasieniais eilėmis gulėjo tūkstančiai didžiausių sraigių, raudonų ir žalių, su mėlynais žiburėliais, nuo kurių šviesu buvo ne tik rūmuose, bet ir toli aplink jūroj. Galėjai matyti visas žuvis, dideles ir mažas, priplaukiančias prie stiklinių sienų. Vienų žvynai buvo skaisčiai raudoni, kitų žibėjo kaip auksas arba sidabras. Per salės vidurį bėgo platus upelis, kuriame šoko jūros gyventojai į savo pačių dainavimo balsą. Tokių nuostabių balsų žmonės neturi. Mažoji karalaitė giedojo gražiausiai; visi jai plojo rankomis ir uodegomis. Valandėlę jos širdy kilo džiaugsmas. Ji žinojo, kad gražesnio už jos balso nėra nei jūroj, nei žemėj. Bet ji vėl greit atsiminė sausumos pasaulį, atsiminė gražųjį princą ir vėl nuliūdo, kad neturi, kaip jis, nemirtingos vėlės. Ji nematant išslinko iš tėvo rūmų ir tuo laiku, kada kiti šoko ir linksminosi, sėdėjo viena nuliūdusi savo daržely. Staiga išgirdo ant vandens rago balsą ir pagalvojo: „Štai jis dabar plauko su laive. Jis man brangesnis už viską pasauly. Nuolat apie jį galvoju ir mielai į jo rankas atiduočiau visą savo gyvenimo laimę. Aš viską padaryčiau, kad tik gaučiau nemirtingą vėlę. Kol seserys šoka, eisiu pas jūros raganą, kurios visados taip bijojau: gal ji galės man kuo padėti."

Ir jaunoji karalaitė, išėjusi iš savo darželio, nuplaukė į kriokiantį verpetą, už kurio gyveno ragana. Niekados dar nebuvo plaukusi tokiu keliu; čia nebuvo jokių augalų, vienas plikas smėlys lig pat verpeto, kur kriokdamas taip sukosi vanduo kaip malūno ratas ir traukė į gilumą viską, kas tik jam kliuvo. Per tą baisųjį verpetą karalaitė turėjo plaukti į jūros raganos gyvenimą. Čia kelias visą laiką ėjo per karštus kunkuliuojančius purvus, kuriuos ragana vadino savo durpinėmis pelkėmis. Už jų stovėjo jos namai kažkokiame keistame miške; visi medžiai ir krūmai buvo polipai, perpus gyvūnai, perpus augalai, panašūs į šimtagalves gyvates, augančias iš žemės. Jų šakos buvo panašios į ilgas slidžias rankas, o pirštai — į vikrius kirminus: nuo šaknų ligi viršūnės polipai judino savo sąnarius ir, ką tik jūroj nutverdavo savo lanksčiais pirštais, niekados daugiau nebepaleisdavo. Paimta siaubo, jūros karalaitė prieš juos sustojo: širdis smarkiai mušė iš baimės; jau buvo besukanti atgal, bet atsiminė princą ir nemirtingąją žmogaus vėlę, ir vėl sugrįžo jos drąsa. Stipriai pririšo ant galvos plaukus, kad negalėtų polipai jų pagriebti, prispaudė rankas prie krūtinės ir greitai, kaip tik gali žuvis lėkti, nuplaukė pro bjauriuosius polipus, kurie šoko jos gauti savo kibiais pirštais. Plaukdama pastebėjo, kad jie savo rankose lyg geležinėse replėse laikė viską, ką tik buvo pagriebę. Polipų naguose barkšojo nuskendusių žmonių ir gyvulių kaulai, sudužusių laivų vairai, dėžės ir kiti daiktai. Jų tarpe buvo pasmaugta ir viena nėrovė. Tas buvo baisiausia.

Galop ji priplaukė didelę pelkę. Didelės riebios gyvatės ir driežai drybsojo išvertę bjaurius, baltai geltonus pilvus. Vidury pelkės stovėjo namai, statyti iš baltų skenduolių kaulų; čia sėdėjo jūros ragana ir penėjo iš burnos rupūžę, kaip žmonės peni cukrum mažas kanarėles. Bjaurias riebias gyvates ji vadino savo viščiukais ir leido joms žaisti ant savo plačios išpurtusios krūtinės.

— Žinau, ko tau reikia,— tarė ragana.— Nors tai yra iš tavo pusės kvailas daiktas, bet išpildysiu tavo norą, nes tas pridarys tau daug bėdos, mano gražioji karalaite! Norėtum žuvies uodegos vietoj gauti du ramstelius, kuriais žmonės vaikš-

čioja, kad tave pamiltų jaunasis princas, o tu gautum nemirtingą vėlę!

Tarusi tuos žodžius, ragana taip garsiai ir bjauriai nusikvatojo, jog iš baimės nukrito nuo jos krūtinės rupūžės ir gyvatės ir ėmė raitytis žemėj.

— Tu ateini labai laiku,— traukė toliau ragana.— Rytoj, saulei nusileidus, aš jau nebegalėčiau be metų padėti. Aš tau pataisysiu gėrimo, kurį tu paimsi ir nusineši į žemę prieš saulės tekėjimą; ten atsisėsk ant kranto ir išgerk; tada tavo uodega perskils į dvi lygias dalis, ir kiekviena iš jų pavirs tuo, ką žmonės vadina gražia kojyte. Bet tau skaudės, taip skaudės, lyg aštrus kalavijas kiaurai tave pervertų. Kas tave pamatys, visi sakys, kad tu gražiausia mergaitė pasauly. Tačiau liksi lengva kaip oras, nei viena žemės šokėja negalės susilyginti su tavim; bet einant lyg peiliais badys tavo kojas, ir varvės iš jų kraujas. Jei sutinki viską iškęsti, galiu tau padėti.

— Gerai,— atsakė drebančiu balsu karalaitė, pagalvojusi apie princą ir nemirtingąją vėlę.

— Bet žinok,— tarė ragana,— gavusi žmogaus pavidalą, niekados nebeatvirsi nėrove. Niekados nebegrįši į tėvo rūmus, niekados nebereqėsi seserų! Ir jei princas nepamils tavęs taip, kad dėl to pamirštų tėvą ir motiną, jei neprisiriš visa širdžia ir neprisieks prieš altorių amžino tau ištikėjimo, tai negausi ir nemirtingosios vėlės. Kitą rytą, kai jis kitą ves, plyš tavo širdis, ir tu pavirsi jūros puta.

— Sutinku! — tarė mažoji karalaitė ir išblyško kaip mirtis.

— Bet turėsi mane atlyginti! — traukė toliau ragana.— Ir tas bus nepigu. Tu turi gražiausią jūros pasauly balsą ir tikiesi juo sužavėti princą. Bet tą balsą turi atiduoti man. Už savo brangųjį gėrimą noriu gauti geriausia, ką tu turi. Juk į jį aš turiu įpilti savo pačios kraujo, kad jis būtų smarkus kaip aštrus kalavijas!

— Bet jei atimsi iš manęs balsą,— tarė jaunoji karalaitė,— kas gi man tada beliks?

— Tavo gražusis veidelis, tavo lengva kaip vėjo pūstelėji-

mas eisena, tavo skaisčiosios akys,— atsakė ragana.— To visai gana žmogaus širdžiai sužavėti. O ką, jau prapuolė tau noras? Iškišk savo liežuvėlį, aš jį nupjausiu už stebuklingąjį gėrimą.

— Kas bus, tas,— tarė karalaitė, ir ragana užkaitė katilą tam gėrimui virti.

— Švarumas yra geras dalykas! — pasakė ji ir ėmė šveisti katilą gyvų žalčių ryšeliu. Paskui ji pradraskė sau krūtinę ir įvarvino į katilą kelis lašus juodo savo kraujo. Kildami aukštyn, garai virto visokiais pavidalais, net baimė žiūrint ėmė. Kas minutę ragana metė į katilą vis naujų šaknelių, ir, kai skystimas užvirė, pasigirdo tartum krokodilo verksmas. Pagaliau gėrimas buvo sutaisytas; jis buvo skaidrus kaip tyriausias vanduo.

— Še, imk,— tarė ragana ir nupjovė mažajai karalaitei liežuvį. Nėrovė nustojo žado; ji nebegalėjo nei giedoti, nei kalbėti.

— Jei polipai mėgins tave griebti, kai grįši per mišką,— pasakė ragana,— tik tėkšk vieną lašelį to gėrimo; tuojau jų rankos ir pirštai subyrės į tūkstantį kąsnelių.

Bet jūros karalaitei nieko nereikėjo daryti: pamatę tviskantį kaip žvaigždę jos rankoje skaidrų gėrimą, polipai patys nuo jos baimingai sukosi. Greit ir be jokių kliūčių perplaukė ji mišką, pelkes ir ūžiantį verpetą.

Štai jau pasirodė tėvo rūmai; šokių salės žiburiai buvo užgesę, visi kietai miegojo. Bet ji nebedrįso pas namiškius eiti, buvo be žado ir turėjo amžinai juos palikti. Skausmas suspaudė jai širdį. Ji nuslinko patylomis į daržą, nuraškė po gėlelę iš kiekvienos seserų lysės, nusiuntė tėvų namams tūkstantį pabučiavimų ranka ir iškilo į tamsiai mėlynos jūros paviršių.

Dar nebuvo išaušę, kai ji priplaukė princo pilį ir atsisėdo ant puikiųjų marmuro laiptų Mėnuo skaisčiai švietė. Ji išgėrė raganos vaistą, ir lyg aštriausias kalavijas pervėrė visą jos kūną. Ji neteko sąmonės ir parvirto kaip negyva.

Tik saulės spinduliai palietė žemę, ji atbudo; visame kūne jautė didelį sopulį; šaly jos stovėjo gražusis princas ir žiūrėjo į ją savo juodomis kaip naktis akimis; ji susidrovėjusi nuleido

akis ir nustebusi pamatė, kad uodegos vietoje atsiradusios dvi gražiausios kojytės. Bet ji buvo nuoga ir apsidengė savo ilgais tankiais plaukais. Princas jos paklausė, kaip čia pateko, o ji tik pažvelgė savo tamsiai žydromis akimis, nes kalbėti juk negalėjo. Tada princas paėmė ją už rankos ir nusivedė į pilį. Raganos tiesa buvo sakyta: einant karalaitei taip diegė kojas, lyg jas būtų kas raižęs adatomis ir peiliais, bet ji kantriai kentė. Lengva kaip plunksna, ėjo ji kartu su princu, ir jis, kaip ir visi kiti, stebėjosi jos neregėtai dailia eisena.

Karalaitę aptaisė brangiais šilkų drabužiais, ir ji tapo pirma pilies gražuole, bet buvo be žado, negalėjo nei kalbėti, nei giedoti. Atėjo prieš princą ir jo tėvus išpuoštos šilkais ir auksu vergės ir ėmė dainuoti. Ypač viena jų gražiai dainavo, ir jai princas plojo delnais. Karalaitė nuliūdo, nes ji žinojo, kad pirma mokėjo daug gražiau už jas visas dainuoti, ir tarė sau: „O, kad jis žinotų, jog aš dėl jo atidaviau savo balsą!"

Padainavusios vergės ėmė šokti su muzika. Čia ir nėrovė ištiesė savo baltas, dailias rankas, atsistojo ant pirštų galų ir ėmė suktis po salę. Taip nuostabiai šokant niekas dar nebuvo matęs. Kiekvienas judesys didino jos gražumą, jos akys daugiau sakė širdžiai negu visų vergių dainos.

Visi labai gražėjosi, bet visų labiausiai princas; tas ją praminė savo radviliuke. Ir ji vis šoko ir šoko; nors kiekvieną kartą, kai jos koja siekė žemę, jai buvo taip skaudu, lyg eitų per aštriausius peilius. Princas pasakė, kad ji visados pas jį liks, ir jai buvo leista miegoti prieš jo kambario duris ant aksomo pagalvio.

Jis liepė pasiūti jai vyriškus drabužius, kad galėtų raita su juo jodinėti. Jie jodinėjo po kvepiančius miškus, kur medžių šakose giedojo paukšteliai, o žalios šakelės braukė jai per pečius; kartu laipiojo į aukštus kalnus, ir nors iš jos kojų bėgo kraujas taip labai, jog visi tą matė, bet ji juokėsi ir su džiaugsmu sekė paskui princą ten, kur po jais plaukė debesiai lyg pulkai paukščių į svetimus kraštus.

Naktimis, kada visa pilis miegodavo, ji išeidavo ant plačiųjų marmuro laiptų, lipdavo žemyn ir leisdavo savo žaizdotas kojas į šaltą jūros vandenį, kuris jas gaivindavo ir malšin-

davo sopulius; tada ji minėdavo savo artimuosius, paliktus jūros dugne.

Kartą naktį, susikabinusios rankomis, plaukė pro šalį jos seserys ir dainavo liūdną dainą. Karalaitė pamojo joms, seserys ją pažino ir papasakojo, kaip visi jos pasigedę gailėjo. Kitą naktį seserys vėl atplaukė pas ją, o kartą iš tolo ji matė net savo senelę, kuri jau daug daug metų nesirodė ant vandens paviršiaus, ir patį jūros karalių su karūna ant galvos; jie tiesė į ją rankas, bet nedrįso plaukti taip arti prie žemės kaip seserys.

Kiekvieną dieną karalaitė darėsi princui artimesnė, bet jis žiūrėjo į ją kaip į gerą, meilų vaiką ir jos vesti visai nemanė. O norėdama gauti nemirtingąją vėlę, ji turėjo tapti jo pačia arba pavirsti jūros puta, jam vedus kitą.

„Ar tu myli mane labiausiai už viską?"— rodos, klausė jūros karalaitės akys, kai jis, paėmęs ją už rankų, bučiavo į kaktą.

— Taip, tu man labai maloni,— sakė princas,— tu turi gerą širdį; tu esi daugiausia man atsidavusi ir panaši į vieną jauną mergaitę, kurią kartą mačiau ir daugiau greičiausiai neberegėsiu. Plaukiau sykį laivu, laivas sudužo, vilnys išmetė mane ant kranto arti gražios bažnyčios, kur tarnauja dievui jaunos mergaitės; pati jaunoji rado mane ant kranto ir išgelbėjo man gyvybę; aš ją mačiau tik du kartus ir ją vieną tegalėčiau mylėti. Bet tu panaši į ją ir beveik man ją išstūmei iš širdies. Ji užsidarė nuo šio pasaulio už storų vienuolyno sienų, bet gerasis dangus man atsiuntė tave, ir mes niekados nesiskirsime.

„A, jis nežino, kad aš jam išgelbėjau gyvybę! — galvojo nėrovė.— Aš jį išnešiau iš jūros bangų ir paguldžiau ant kranto, kur stovi miške vienuolynas. Pati pasislėpiau jūros putose ir žiūrėjau, ar ateis žmonės jo gelbėti. Tada mačiau tą gražiąją mergaitę, kurią jis myli labiau už mane.— Ir karalaitė sunkiai atsiduso — verkti ji nemokėjo.— Bet ta mergaitė yra užsidariusi vienuolyne, ir jis jos daugiau niekur nebesusitiks. O aš gyvenu prie jo ir jį matau kiekvieną dieną; galiu juo rūpintis, galiu mylėti, galiu jam atiduoti visą savo gyvenimą."

Bet štai ėmė žmonės kalbėti, kad princas veda kito karaliaus gražią dukterį, kad jis rengia laivą plaukti į tą kraštą ir ima daug palydovų. Jis sakantisis keliaujantis apžiūrėti to karaliaus žemės, bet iš tikrųjų norintis pamatyti jo dukterį. Girdėdama tas kalbas, nėrovė kraipė galvą ir sau šypsojo: juk ji geriau žinojo visas princo mintis.

— Aš turiu vykti,— tarė jis jai,— aš turiu vykti pažiūrėti gražiosios princesės, nes to nori mano tėvai; bet jie manęs nevers jos vesti. Aš negaliu jos mylėti. Ji nepanaši į tą nuostabiąją vienuolyno mergaitę, į kurią panaši tu. Jei man teks kada vesti, tai aš imsiu tik tave, mano bežade gražuole kalbančiomis akimis!

Ir jis bučiavo jos raudonas lūpas, glostė ilgus plaukus ir glaudė savo galvą prie jos krūtinės, kurioje mušė širdis, trokštanti žmogaus laimės ir nemirtingos vėlės.

— Juk tu nebijai vandens, mano vaikeli? — klausė jis, kai jie stovėjo ant didelio laivo dangčio, kuris juos turėjo nešti į to karaliaus kraštą. Ir jis jai pasakojo apie audras, apie nuostabias jūros žuvis ir apie viską, ką narai mato jūros dugne; ji klausė pasakojant šypsodama: juk ji geriau žinojo, kas ten yra.

Mėnesienoj, kada visi laive sumigo, išskyrus vairininką, ji atsisėdo ant laivo galo ir ėmė žiūrėti žemyn į skaidrų vandenį. Ji matė savo tėvo rūmus; ant stogo stovėjo senelė su sidabro karūna ant galvos ir žiūrėjo į laivo apačią. Bet štai ir jos seserys išplaukė į paviršių; jos žiūrėjo į ją nuliūdusios ir grąžė savo baltas rankas. Ji linktelėjo joms galvą, nusišypsojo ir norėjo apsakyti, kaip jai gera, kokia ji laiminga, bet čia pasirodė matrosas, ir seserys panėrė į gilumą. Matrosas manė, kad tas baltumas, kur plaukė ant vandens, buvo tik jūros puta.

Kitą dieną laivas įplaukė į puikios sostinės uostą. Visais varpais skambino; nuo visų aukštųjų bokštų sklido trimitų balsai, o kareiviai, kurie turėjo patikti princą, buvo sustoję į eiles su plevėsuojančiomis vėliavomis ir žibančiais durtuvais. Kiekvieną dieną buvo daromos naujos iškilmės; pokyliai ir koncertai ėjo paskui vienas kitą, bet princesės dar nebuvo

mieste. Ji mokėsi toli vienuolyne, kur jai buvo diegiamos visos karališkos dorybės. Galop ji parvyko.

Jūros karalaitė nekantriai laukė jos pasirodant ir, kai pamatė, tikrai turėjo pripažinti, kad meilesnės ir gražesnės mergaitės niekados nebuvo mačiusi. Veidas buvo skaistus, iš ilgų tamsių blakstienų žibėjo tamsiai mėlynos geros akys.

— Tai tu,— sušuko princas,— tai tu mane išgelbėjai, kai aš pusgyvis gulėjau ant kranto!

Ir savo žadėtąją prispaudė prie širdies.

— O, koks aš laimingas! — sakė jis jūros karalaitei.— Dabar įvyko, apie ką aš net svajoti nedrįsau. Žinau, kad tu džiaugiesi mano laime, nes tu labiausiai mane myli.

Nėrovė bučiavo jo rankas, ir jai rodėsi, kad plyšta iš skausmo jos širdis. Juk pirmą po vestuvių rytą ji turi mirti ir pavirsti jūros puta!

Vėl ėmė skambinti varpais, pasiuntiniai lakstyti po gatves ir skelbti apie princo vestuves. Jaunikis ir jaunoji padavė viens antram rankas, ir vyskupas juos palaimino. Nėrovė stovėjo išpuošta šilkais ir auksu ir laikė jaunosios šleifą, bet ausys negirdėjo iškilmingos muzikos, akys nematė puikiosios ceremonijos; ji galvojo apie ateinančią mirtį ir apie tai, ko nustojo šiam pasauly.

Tą patį vakarą jaunieji turėjo grįžti laivu į tėvynę. Armotos griovė, vėliavos plevėsavo, o ant laivo dangčio jiems buvo padaryta palapinė iš aukso ir purpuro.

Vėjas išpūtė bures, ir laivas lyg žuvėdra ėmė skristi bangomis.

Sutemus buvo pridegta daugybė spalvotų žiburių; matrosai ėmė smagiai šokti ant dangčio. Nėrovė atsiminė tą vakarą, kada pirmą kartą buvo išplaukusi ant jūros paviršiaus ir mačiusi tokią pat iškilmę ir linksmybę, ir taip pat pradėjo šokti. Ji lakstė po dangtį tartum kregždė, vaikoma vanago, ir iš visų pusių ėjo pagyrimai: niekados taip nuostabiai ji nešoko. Tiesa, jos gležnas kojas tartum peiliai raižė, bet jokio sopulio nejautė: širdies skausmas buvo daug didesnis. Ji žinojo, kad mato paskutinį kartą princą, dėl kurio ji pametė tėvo namus ir visus artimuosius, neteko gražiojo savo balso ir kas dieną baisiau-

sias kentėjo kančias, o jis jų nei matyti nemato. Paskutinį kartą ji kvėpavo su juo tuo pačiu oru, žiūrėjo į mėlyną jūrą ir žvaigždėtą dangų. Dabar jos laukia amžinoji naktis, be minčių ir be sapnų, nes ji neturi vėlės ir niekados neturės.

Šokiai ir muzika užsitraukė labai ilgai. Nėrovė šoko ir juokėsi, bet širdy turėjo mirties skausmą. Galop jaunieji nuėjo į savo palapinę.

Laive viskas nutilo, visi sumigę ilsėjosi, vienas vairininkas savo vietoj budėjo. Jaunoji jūros karalaitė pasirėmė savo baltomis rankomis ant laivo krašto ir žiūrėjo į rytus, kur turėjo pasirodyti saulė. Ji žinojo, kad jos pirmas spindulys jai atims gyvybę. Staiga iš jūros gilumos iškilo jos seserys, jos buvo taip pat išblyškusios kaip ir ji; vėjas nebesklaidė ore jų ilgųjų plaukų — jie buvo nukirpti.

— Mes atidavėm juos raganai, gelbėdamos tave nuo mirties. Ji davė mums peilį — štai jis! Žiūrėk, koks aštrus! Prieš saulės tekėjimą turi juo perdurti princo širdį, ir, kai šiltas jo kraujas apšlakstys tavo kojas, jos vėl suaugs į žuvies uodegą, tu vėl tapsi nėrove, sugrįši pas mus į dugną ir išgyvensi savo tris šimtus metų, ligi pavirsi balta puta ant jūros paviršiaus. Tik skubink! Vienas iš jūsų turi, ligi saulė patekės, mirti. Geroji senelė vis gaili tavęs, nuslinko jos žili plaukai iš sielvarto, kaip žuvo mūsų nuo raganos žirklių. Nužudyk princą ir grįžk pas mus! Tik skubink! Ar matai raudoną juostą aure ten, dangaus pakrašty? Per kelias minutes pasirodys saulė, ir tavęs nebebus!

Seserys sunkiai atsiduso ir išnyko vandeny.

Jūros karalaitė atitraukė purpuro divaną, užtiestą ant palapinės durų, ir pamatė gražųjį princą. Ji pasilenkė ant jo, pabučiavo į kaktą, pažvelgė į dangų, paraudusį nuo aušros šviesos, pažiūrėjo į žibantį peilį ir vėl nukreipė akis į princą; jis ir per sapną minėjo savo jaunos pačios vardą — dabar ji viena buvo jo galvoj. Ir ranka, laikiusi peilį, sudrebėjo. Švyst ir nutėškė jį toli nuo savęs į paraudusias nuo ryto šviesos bangas; ir ten, kur jis nukrito, rodos, iš vandens ištiško kraujo lašai. Dar kartą gęstančiomis akimis pažvelgė karalaitė į princą, pas-

kui šoko nuo laivo į jūrą ir tuojau pajuto savo kūną leidžiantis puta.

Štai iš jūros pakilo saulė; šilti jos spinduliai nušvietė šaltą jūros putą, bet karalaitė nejautė mirties. Ji matė karštąją saulę ir kažkokias keistas skaidrias esybes, kurios šimtais sukosi ties ja; pro jas ji galėjo matyti baltas laivo bures ir rausvus debesėlius. Balsai jų skambėjo lyg muzika, bet tokia tyli, jog jokios žmogaus ausys negalėjo jos girdėti, kaip jokios žmogaus akys negalėjo jų pačių matyti; jos neturėjo sparnų, bet laikėsi ore savo lengvumu.

Nėrovė dabar pastebėjo, kad ir jos toks pat kūnas kaip jų ir kad vis labiau ir labiau skiriasi nuo jūros putų.

— Kur aš einu? — paklausė kildama į orą, ir jos balsas, kaip ir anų esybių, skambėjo tartum nuostabiausia muzika, su kuria negali lygintis jokie žemės garsai.

— Pas oro dukteris,— atsakė lengvosios esybės.— Nėrovės neturi nemirtingos vėlės ir gali ją įgyti tik per žmogaus meilę. Joms amžiną gyvenimą gali duoti kiti. Oro dukterys irgi neturi nemirtingosios vėlės, bet ją gali užsitarnauti gerais darbais. Mes skrendame į šiltuosius kraštus, kur žmonės žūva nuo troškaus, sugedusio oro, ir jį ten vėsiname. Mes skleidžiame ore gėlių kvapą, gydome ir džiuginame žmones. Darydamos per tris šimtus metų gerus darbus, mes gaunam nemirtingąją vėlę ir džiaugiamės amžinąja laime kartu su žmonėmis. Tu, vargše, visa širdžia troškai to, ko trokštame ir mes; tu kentėjai ir vargai. Tu dabar iškilai į oro dvasių pasaulį ir gali pati gerais darbais laimėti nemirtingąją vėlę.

Jūros karalaitė pakėlė nušvitusį savo veidą į saulę, ir jos akys pirmą kartą pritvino ašarų.

Visi laivo žmonės vėl sukilo ir sujudo. Ji matė princą su savo pačia ieškant jos visur; nuliūdę jie žiūrėjo į siūbuojančias putas, lyg jausdami, kad ji bus įšokusi į bangas. Ir tada nematant pabučiavo ji princesės kaktą, nusišypsojo princui ir kartu su kitais oro vaikais nulėkė ant rausvo debesėlio, plaukiančio padange.

— Per tris šimtus metų mes nueisim į dangaus karalystę!

— O gal ir dar greičiau,— tarstelėjo viena oro duktė— Nematomos mes skrendame į žmonių namus, kur yra vaikų, ir už kiekvieną dieną, kada randame vaiką, džiuginantį savo tėvus ir mokantį atlyginti jiems už jų rūpesčius, viešpats trumpina mūsų mėginimo laiką. Vaikas nežino, kada mes įlekiame į kambarį; bet kada mes, džiaugdamosi juo, galim nusišypsoti, mums numetami vieneri to laiko metai; bet jei randame negerą vaiką, tai turime lieti sielvarto ašaras, ir kiekviena ašara prideda prie mūsų mėginimo dar vieną dieną.

TURINYS

VIDUTINIAM MOKYKLINIAM AMŽIUI

Ганс Христиан Андерсен

ДИКИЕ ЛЕБЕДИ

Сказки

На литовском языке

Перевел Юозас Бальчиконис

Иллюстрировала Ирена Жвилювене

Серия «Сказки мира»

Издательство «Вага», 232600, Вильнюс, пр. Ленина 50

ИБ № 3234

H. K. Andersenas

LAUKINĖS GULBĖS

Pasakos

Redaktorė A. Adomavičiūtė
Men. redaktorius S. Chlebinskas
Techn. redaktorė D. Andriukonienė
Korektorė V. Pažėrienė

Duota rinkti 1983.05.12. Pasirašyta spaudai 1983.12.29. Formatas 60×90[1]/16. Popierius ofsetinis Nr. 1. Garnitūra „Baltika", 10 punktų. Ofsetinė spauda. 19,5 sąl. sp. l. 40,5 sąl. sp. atsp. 17 apsk. leid. l. Tiražas 45 000 egz. Užsakymas 2716.

Kaina 85 kp

Leidykla „Vaga", 232600, Vilnius, Lenino pr. 50
Spaudė Motiejaus Šumausko spaustuvė, 232600, Vilnius, A. Strazdelio 1

Andersenas H. K.
An22 Laukinės gulbės: Pasakos. Vid. mokykl. amž. / Vertė J. Balčikonis; Iliustr. I. Žviliuvienė.— V.: Vaga, 1984.— 308 p., iliustr.— (Pasaulio pasakos).

Danų literatūros klasiko populiariausių pasakų knyga. Gėrio, grožio skiepijimas, sugestyvus, poetiškas pasakojimas, patraukli intriga daro didžiojo pasakininko kūrybą nesenstančią ir gyvą visais laikais.

A $\frac{4803020000-316}{M852(08)-84}$ 291—83

BBK 84.4Dan
U(Danų)